

แนวทางการพัฒนาทางกายภาพบริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จ.นครราชสีมา

นายกตัญญู หอสูตีสีมา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง

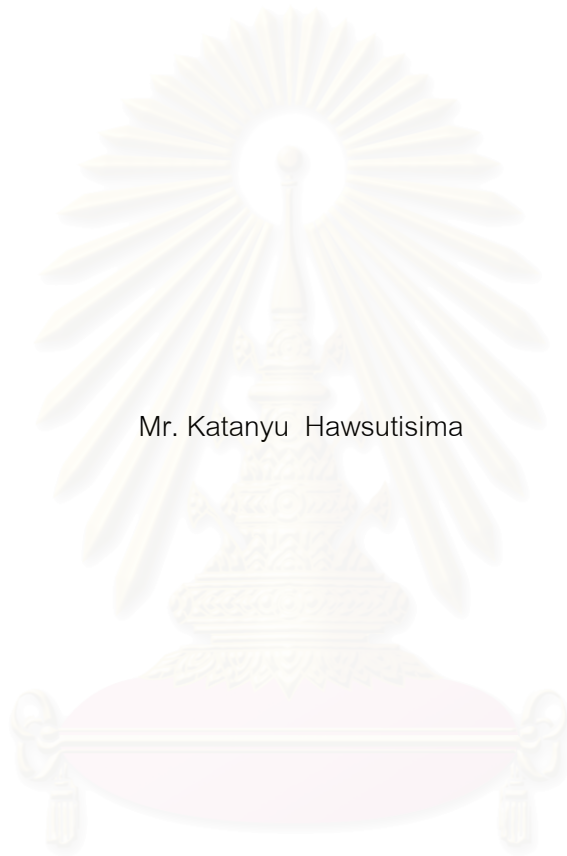
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974 -17- 3279 -1

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE DEVELOPMENT GUIDELINES FOR TAU-SURANAREE MONUMENT AREA,
NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

Mr. Katanyu Hawsutisima

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Architecture in Urban Design

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974 -17- 3279 -1

นายกตัญญู หอสูติลีมา : แนวทางการพัฒนาทางกายภาพบริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี
จ.นครราชสีมา (THE DEVELOPMENT GUIDELINES FOR TAU-SURANAREE MONUMENT
AREA, NAKHONRATCHASIMA PROVINCE) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร. บรรณโคภิษฐ์ เมฆวิชัย, 195
หน้า. ISBN 974 -17-3279 -1.

เมืองนครราชสีมาหรือเมืองโคราช เป็นชุมชนเมืองโบราณที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย ที่สร้างขึ้น
ในสมัยอยุธยา พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี คือพื้นที่แนวคูเมืองกำแพงเมืองทางด้านทิศตะวันตกของเขต
เมืองเก่า เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ และมีความหมายต่อชาวเมืองนครราชสีมา เนื่องจาก
เป็นที่ตั้งของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์รวมใจของชาวเมือง

การศึกษานโยบายการพัฒนาทางกายภาพบริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จ.นครราชสีมา ในครั้งนี้มี
วัตถุประสงค์หลักคือ การหารูปแบบที่เหมาะสม ในการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี
และพื้นที่โดยรอบ โดยมุ่งเน้นที่จะสร้างความสำคัญให้กับพื้นที่บริเวณดังกล่าว ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญ
ของเมือง เพื่อเพิ่มคุณค่าด้านความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อสถานที่ และการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเมือง
เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ที่สอดคล้องกับ
บทบาทและความสำคัญของพื้นที่ เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาและส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่ในด้านต่างๆ ได้
อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งแนวทางการพัฒนาพื้นที่ที่นำเสนอ มีดังต่อไปนี้

1. แนวทางการปรับปรุงพื้นที่และมุมมองที่มีต่อพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี
2. แนวทางการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เมือง
3. แนวทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว
4. แนวทางการจัดระบบการจราจร
5. แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงระบบคมนาคมขนส่งและการสัญจร
6. แนวทางการอนุรักษ์องค์ประกอบที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์
7. แนวทางในการกำหนดการใช้ที่ดินในอนาคต

ผลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านกรวางแผนพัฒนาเมือง ให้ทางเทศบาลนคร
นครราชสีมาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ โดยเฉพาะการนำเสนอประเด็นปัญหาและรูปแบบการพัฒนาทาง
กายภาพที่เป็นรูปธรรม ซึ่งอาจใช้เป็นทางเลือกหนึ่งที่จะสามารถนำมาประเมิน และเปรียบเทียบกับแนวทาง
เลือกอื่นๆในการพัฒนาพื้นที่ที่จะทำการศึกษาต่อไปได้ และในตอนท้ายได้สรุปข้อเสนอแนะต่างๆไว้ เพื่อเป็น
แนวทางในการศึกษาครั้งต่อไปที่จะช่วยทำให้การศึกษานี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สาขาวิชา การออกแบบชุมชนเมือง

ปีการศึกษา 2545

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

4474101425 : MAJOR URBAN DESIGN

KEY WORD : DEVELOPMENT GUIDELINES / MONUMENT / NAKHONRATCHASIMA / TAU -
SURANAREE / URBAN DESIGN / URBAN OPEN SPACE

KATANYU HAWSUTISIMA : THE DEVELOPMENT GUIDELINES FOR TAU-SURANAREE
MONUMENT AREA, NAKHONRATCHASIMA PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASSOC.
PROF. DR. BANASOPIT MEKVICHAI, 195 pp. ISBN 974 -17-3279 -1.

Nakhonratchasima or Korat is one of the most important ancient towns of Thailand. It was established during the Ayutthaya era. Likewise, the Tau-Suranaree monument area, the western moat and wall of the ancient town, is a highly precious historical area for local people. This is because it is where the Tau-Suranaree monument, the central spirit of local people, is located.

The main objective of this study of the development guidelines for Tau-Suranaree monument area, Nakhonratchasima Province is to explore appropriate methods to develop and improve this area and its surroundings. The study aims to provide proper sensible development guidelines for Tau-Suranaree monument area to increase its value in local people's perceptions. In addition, the study also intends to develop the urban environments to enhance the quality of the local people's lives.

This study presents the consistent development guidelines for Tau-Suranaree monument area according to its role and importance, in order to solve the problems and promote the potentiality of this area in many perspective aspects. The presentments are as follow :

1. The visual improvement guidelines for Tau-Suranaree monument square and the improvement guidelines for Tau-Suranaree monument area.
2. The improvement guidelines for urban landscape.
3. The development guidelines for tourism.
4. The guidelines for traffic improvement and control.
5. The development guidelines for urban transportation and commutation.
6. The conservation guidelines for urban historical elements.
7. The regulation guidelines of the future land use.

The findings of this study can be practical for the city development planning; especially, for Nakhonratchasima municipality and related officials. Significance issues and physical development guidelines proposed in this study could be used as an alternative to be evaluated and compared with other studies in planning the city development. Lastly, a number of recommendations are presented in the last part of the report as a guideline for future studies that might fulfill this study.

Field of study Urban Design

Student's signature

Academic year 2002

Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สามารถสำเร็จลุล่วงได้ ด้วยความเอื้ออาทรจาก รศ.ดร.บรรณโคภิชฐ์ เมฆวิชัย อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ให้คำชี้แนะและให้ความกระจ่างในหลักการและวิธีคิดอย่างเป็นระบบ และมีเวลาให้คำปรึกษาที่มีค่าแก่ผู้เขียนเสมอแม้ว่าจะมีภารกิจงานที่รัดตัว ทำให้ผู้เขียนสามารถดำเนินงานได้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของท่านไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหาสารคามหน่วยงานต้นสังกัดของผู้เขียน ที่สร้างแรงบันดาลใจในการศึกษาต่อ สนับสนุนทุนการศึกษา และให้โอกาสในการลาศึกษาครั้งนี้เป็นเวลาถึง 2 ปีเต็ม

ขอขอบคุณ อ. พวงเพ็ญ วิบูลย์สวัสดิ์ คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมือง และนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่เปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้เลือกเรียนในสาขาวิชาที่ผู้เขียนมีความสนใจ แม้ว่าจะไม่ตรงกับสาขาที่คณะขาดแคลนอาจารย์ผู้สอนในขณะนั้นก็ตาม

ขอขอบคุณสำนักงานผังเมืองจังหวัด สำนักงานเทศบาลนครราชสีมา ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครราชสีมา อ.วีรพล จงเจริญใจ ผศ.นฤมล ปิยวิทย์ ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลในด้านต่างๆ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์ทุกท่าน รศ.ดร.วีระ สัจกุล รศ.ดร.บรรณโคภิชฐ์ เมฆวิชัย ผศ.จามรี อารยานิมิตสกุล และคุณวิชัย เจริญเรืองวานิชย์ ผังเมืองจังหวัดนครราชสีมา ที่เสียสละเวลาร่วมรับฟังการเสนอผลงานการศึกษา ตลอดจนกรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างมาก ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ขอบคุณเพื่อนๆร่วมชั้นเรียนทุกคนที่เล่าเรียนและทำงานร่วมกัน คอยให้ความช่วยเหลือและมีกำลังใจที่ดีให้กันเสมอมา ขอขอบคุณพี่พี่สาวแสนดีที่คอยดูแลผู้เขียนตลอดระยะเวลาในการเรียน ขอขอบคุณสายันต์ลูกศิษย์ที่น่ารัก ค่ะน้ำ หนองน้อย หนองต๋อง หนองอาร์ม และเพื่อนๆอีกหลายคนที่ไม่สามารถกล่าวถึงได้หมดในที่นี้ ที่คอยถามไถ่ทุกข์สุขและให้กำลังใจ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือผู้เขียนในด้านต่างๆเป็นอย่างดี

และท้ายที่สุดขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อที่คอยสนับสนุนผู้เขียนในทุกๆด้าน คอยเป็นกำลังใจ และให้คำปรึกษาที่มีค่ายิ่งแก่ผู้เขียน ตลอดชีวิตที่ผ่านมา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
สารบัญแผนที่.....	ฒ
บทที่ 1 บทนำ	
- ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
- วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
- ขอบเขตของการศึกษา.....	2
- ข้อตกลงเบื้องต้นและข้อจำกัดของการศึกษา.....	5
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
- ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการศึกษา.....	5
บทที่ 2 แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับที่ว่างสาธารณะในเมือง.....	8
2.1.1 ที่ว่างสาธารณะสำคัญในเมือง.....	8
2.1.2 รูปแบบของที่ว่างสาธารณะ.....	9
2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะที่ว่างแบบอนุสาวรีย์.....	12
2.2.1 แนวคิดในการสร้างความโดดเด่น.....	12
2.2.2 รูปแบบและลักษณะที่ว่างแบบอนุสาวรีย์.....	13
2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับพื้นที่โล่งในย่านพาณิชยกรรม.....	14
2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์พื้นที่โล่งสาธารณะ.....	14
2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่กำหนดสภาพการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โล่ง.....	16
2.4 แนวความคิด The City Beautiful Movement.....	19
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเมืองน่าอยู่.....	20
2.6 แนวความคิดในการแก้ปัญหาการจราจร.....	22
2.7 กรณีศึกษาโครงการที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน.....	26
2.8 แนวคิดในการวิเคราะห์คุณภาพทางสายตาของทิวทัศน์เมือง.....	38
2.9 สรุปแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	48

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บทที่ 3	ข้อมูลพื้นฐานและองค์ประกอบสำคัญของเมืองนครราชสีมา
3.1	ประวัติความเป็นมาของชุมชนเมืองนครราชสีมา.....50
3.2	ผังเมืองรวมเมืองนครราชสีมา.....54
3.3	ประวัติและวิวัฒนาการของเทศบาลนครนครราชสีมา.....57
3.4	ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลนครนครราชสีมา.....57
3.5	โครงสร้างและองค์ประกอบของเมืองที่สำคัญ.....69
3.6	สรุปข้อมูลพื้นฐานของเมืองนครราชสีมา.....88
บทที่ 4	การวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่ศึกษา
4.1	ประวัติความเป็นมาของพื้นที่ศึกษา.....90
4.2	สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา.....92
4.3	สภาพการใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษา.....99
4.4	บทบาทและความสำคัญของพื้นที่ศึกษา.....103
4.5	องค์ประกอบของพื้นที่ศึกษา.....103
4.6	โครงข่ายและการเชื่อมโยง.....108
4.7	กิจกรรมและปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้พื้นที่.....114
4.7.1	กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่.....114
4.7.2	กลุ่มผู้ใช้พื้นที่.....118
4.8	การวิเคราะห์เรื่องมุมมองและลักษณะของที่ว่าง.....119
4.8.1	การวิเคราะห์เรื่องมุมมอง.....119
4.8.2	การวิเคราะห์ลักษณะของที่ว่าง.....125
4.9	สภาพปัญหาและประเด็นที่ควรคำนึงถึงในพื้นที่ศึกษา.....126
4.10	การวิเคราะห์ปัญหา.....127
4.11	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและการพัฒนาเมือง.....132
4.12	นโยบาย แผนงาน และโครงการที่เกี่ยวข้อง.....135
4.13	สรุปผลการวิเคราะห์.....137
บทที่ 5	แนวทางการพัฒนาพื้นที่
5.1	กรอบแนวคิดในการกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่.....139
5.2	แนวความคิดหลักในการออกแบบพัฒนาพื้นที่.....139
5.3	แนวทางในการพัฒนาพื้นที่.....140
5.4	แนวทางการปรับปรุงพื้นที่และมุมมองที่มีต่อพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี.....141
5.5	แนวทางการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เมือง.....149

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5.6 แนวทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว.....	152
5.7 แนวทางการจัดระบบจราจร.....	162
5.8 แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงระบบการคมนาคมขนส่งและการสัญจร.....	164
5.9 แนวทางการอนุรักษ์องค์ประกอบที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์.....	174
5.10 แนวทางในการกำหนดการใช้ที่ดินในอนาคต.....	176
5.11 ขั้นตอนในการนำไปปฏิบัติ.....	179
5.11.1 แนวทางในการบริหารการพัฒนา.....	179
5.11.2 แนวทางการนำไปปฏิบัติ.....	181
บทที่ 6 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	
6.1 สรุปผลการศึกษา.....	187
6.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป.....	189
6.3 บทสรุป.....	192
รายการอ้างอิง.....	193
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	195

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 2.1	แสดงความสูงของวัตถุต่อระยะมองและผลที่ได้รับ.....12
ตารางที่ 2.2	แสดงสัดส่วนความสูงอาคารต่อระยะห่างจากจุดมองที่มีผลต่อความรู้สึก.....14
ตารางที่ 3.1	การใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต พ.ศ. 2552.....55
ตารางที่ 3.2	สถานที่ที่ผู้เยี่ยมชมจังหวัดนครราชสีมานิยมไปท่องเที่ยวตามลำดับความนิยม.....60
ตารางที่ 3.3	สถิติจำนวนประชากร จำนวนบ้าน จำนวนครอบครัวในเขตเทศบาล (พ.ศ. 2535-2544).....61
ตารางที่ 3.4	สถาบันการศึกษาระดับต่างๆภายในเขตเทศบาล.....62
ตารางที่ 3.5	สัดส่วนของประเภทการใช้ที่ดิน ตามร่างผังเมืองรวมเทศบาลนครนครราชสีมา.....68
ตารางที่ 3.6	พื้นที่สวนสาธารณะ สวนหย่อมในความรับผิดชอบของเทศบาลนครราชสีมา.....68
ตารางที่ 3.7	รายชื่อคูเมืองนครราชสีมาและขนาดพื้นที่.....76
ตารางที่ 4.1	แสดงการวิเคราะห์พื้นที่เพื่อให้เห็นปัญหา ศักยภาพ และข้อจำกัดของพื้นที่.....130
ตารางที่ 5.1	แสดงระยะห่างของอาคารจากขอบกำแพงเมือง และความสูงอาคารที่กำหนด.....143
ตารางที่ 5.2	แสดงระยะห่างของอาคารจากขอบฐานอนุสาวรีย์ และความสูงอาคารที่กำหนด.....145
ตารางที่ 5.3	แสดงจำนวนการจอดรถบนสายหลัก.....166
ตารางที่ 5.4	แสดงจำนวนรถที่จอดรถที่จัดสร้างขึ้นสามารถรองรับได้.....166
ตารางที่ 5.5	แสดงการเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบัน กับแนวทางที่เสนอแนะ.....179
ตารางที่ 5.6	รายละเอียดการดำเนินการพัฒนาพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี.....182

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 2.1	แสดงถนน Stroget ที่มีการจราจรรถยนต์ก่อนที่จะมีการจัดให้เป็นถนนคนเดินสายแรก.....26
ภาพที่ 2.2	แสดงผังการเชื่อมโยงกับถนน Stroget.....26
ภาพที่ 2.3	แสดงองค์ประกอบและ pattern ของ Stroget สายแรก.....27
ภาพที่ 2.4	แสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้น Stroget สายแรก.....28
ภาพที่ 2.5	แสดง Gammeltoiv และ Nytoiv ที่เชื่อมโยงกับถนน Stroget.....29
ภาพที่ 2.6	แสดงผังของ Gammeltoiv และ Nytoiv.....29
ภาพที่ 2.7	แสดง public space หลักของเมืองที่อยู่บน Stroget.....30
ภาพที่ 2.8	แสดงองค์ประกอบลานน้ำพุชื่อ The Caitas.....30
ภาพที่ 2.9	แสดงการปู pavement ด้วยหิน Chausse'.....31
ภาพที่ 2.10	แสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้นบน Gammeltoiv และ Nytoiv.....31
ภาพที่ 2.11	แสดง Radhuspladsen ก่อนที่จะมีการจัดให้เป็น Town hall square.....32
ภาพที่ 2.12	แสดงผังการเชื่อมโยง Radhuspladsen.....33
ภาพที่ 2.13	แสดงองค์ประกอบของ อาคาร pavillion บน Radhuspladsen.....33
ภาพที่ 2.14	แสดงองค์ประกอบOutdoor Cafe' บน Radhuspladsen.....33
ภาพที่ 2.15	แสดงกิจกรรมบริเวณ Node ของ Radhuspladsen.....34
ภาพที่ 2.16	แสดงกิจกรรมตอนกลางคืนบน Radhuspladsen.....34
ภาพที่ 2.17	แสดง Amagertov ก่อนที่ square จะถูกปิดการจราจร.....35
ภาพที่ 2.18	แสดง Amagertov ในช่วงยุคปี ค.ศ. 1980.....35
ภาพที่ 2.19	แสดง public space หลักของเมืองที่อยู่บน Stroget.....36
ภาพที่ 2.20	แสดงองค์ประกอบของ public space หลักของ Amagertov.....36
ภาพที่ 2.21	แสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้นบน Amagertov.....37
ภาพที่ 2.22	วิธีการบันทึกภาพหอนาฬิกา Bigben ของ Cullen.....40
ภาพที่ 2.23	วิธีการบันทึกแบบ Sequence ของ Cullen.....41
ภาพที่ 2.24	วิธีการบันทึกแบบ Sketch ของ Cullen.....41
ภาพที่ 2.25	Notational Graphic ของ Appleyard.....42
ภาพที่ 2.26	การบันทึกและวิเคราะห์ด้วยภาพของที่ว่างของเมือง.....43
ภาพที่ 2.27	การกำหนดมุมมองและการบันทึกด้วยภาพ.....44
ภาพที่ 2.28	ตัวอย่างการบันทึกชนิดและลักษณะของวิวทัศน์.....45
ภาพที่ 2.29	ตัวอย่างการบันทึกลักษณะทางกายภาพของพื้นที่.....45
ภาพที่ 2.30	ตัวอย่างการแสดงผลลักษณะของ Sequences of views.....46
ภาพที่ 2.31	การวิเคราะห์ตามลักษณะของพื้นที่.....46
ภาพที่ 2.32	การทำ Visibility map และระยะการมอง.....47

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 3.1	สภาพสันนิษฐานเมืองนครราชสีมาในสมัยพระนารายณ์มหาราช.....51
ภาพที่ 3.2	อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี.....70
ภาพที่ 3.3	ประตูเมืองนครราชสีมาทั้งสี่ด้าน.....71
ภาพที่ 3.4	กำแพงเมืองนครราชสีมา.....72
ภาพที่ 3.5	ศาลหลักเมือง.....73
ภาพที่ 3.6	สถานพระนารายณ์.....74
ภาพที่ 3.7	สภาพโดยทั่วไปของคูเมืองนครราชสีมา.....77
ภาพที่ 3.8	สระแก้ว.....79
ภาพที่ 3.9	สระขวัญ.....79
ภาพที่ 3.10	สระบัว.....80
ภาพที่ 3.11	สระทองกลางด้านที่ติดกับกำแพงเรือนจำ.....80
ภาพที่ 3.12	สระวัดพระนารายณ์และพระอุโบสถกลางน้ำ.....81
ภาพที่ 3.13	สระน้ำวัดบึง.....81
ภาพที่ 3.14	สระในวัดบูรพ์.....82
ภาพที่ 3.15	ที่ตั้งของสระแม่วที่ถูกถมไปแล้ว.....82
ภาพที่ 3.16	อุโบสถวัดพระนารายณ์.....83
ภาพที่ 3.17	วัดบูรพ์และพระอุโบสถวัดบูรพ์.....84
ภาพที่ 3.18	วัดบึงและพระอุโบสถวัดบึง.....84
ภาพที่ 3.19	พระอุโบสถวัดสระแก้ว.....85
ภาพที่ 3.20	วัดพายัพและพระอุโบสถหลังใหม่ที่กำลังก่อสร้าง.....86
ภาพที่ 3.21	วัดอิสาน.....86
ภาพที่ 4.1	พื้นที่บริเวณตลาดเทศบาล 1 ในอดีต.....90
ภาพที่ 4.2	ความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่.....91
ภาพที่ 4.3	สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา.....92
ภาพที่ 4.4	เส้นทางสายสำคัญในพื้นที่ศึกษา.....104
ภาพที่ 4.5	ทางหลวงหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ).....104
ภาพที่ 4.6	จุดศูนย์รวมกิจกรรมในพื้นที่ศึกษา.....105
ภาพที่ 4.7	ย่านร้านค้าบริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี.....105
ภาพที่ 4.8	จุดหมายตาในพื้นที่ศึกษา.....106
ภาพที่ 4.9	บรรยากาศการจราจรบนถนนสายต่างๆในพื้นที่ศึกษา.....108
ภาพที่ 4.10	การเชื่อมโยงไปยังสถานที่ต่างๆในพื้นที่ศึกษา.....109
ภาพที่ 4.11	การจราจรที่คับคั่งบนถนนสายหลัก.....111

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 4.12 กิจกรรมในพื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี.....	114
ภาพที่ 4.13 กิจกรรมในพื้นที่สวนอนุสรณ์สถานวีรกรรมท่านท้าวสุรนารี.....	114
ภาพที่ 4.14 กิจกรรมในพื้นที่สวนรัก.....	115
ภาพที่ 4.15 กิจกรรมในพื้นที่สวนริมคูเมืองพิชัยชุมพล.....	115
ภาพที่ 4.16 กิจกรรมในบริเวณพื้นที่โล่งหน้าศาลากลาง.....	116
ภาพที่ 4.17 กลุ่มผู้ใช้พื้นที่ศึกษา.....	118
ภาพที่ 4.18 มุมมองจากอนุสาวรีย์ไปยังพื้นที่โดยรอบ.....	121
ภาพที่ 4.19 มุมมองจากพื้นที่โดยรอบไปยังอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี.....	122
ภาพที่ 4.20 มุมมองจากแนวถนนโพธิ์กลาง.....	123
ภาพที่ 4.21 มุมมองจากแนวถนนจอมพล.....	124
ภาพที่ 5.1 การปรับปรุงพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี.....	142
ภาพที่ 5.2 การควบคุมความสูงอาคารตามทฤษฎี.....	144
ภาพที่ 5.3 การควบคุมความสูงอาคารในทางปฏิบัติ.....	144
ภาพที่ 5.4 การปรับปรุงอาคารเดิมในพื้นที่.....	145
ภาพที่ 5.5 การควบคุมการติดตั้งป้ายโฆษณา.....	146
ภาพที่ 5.6 แนวทางการติดตั้งป้ายโฆษณา.....	147
ภาพที่ 5.7 การปรับปรุงสาธารณูปโภคในบริเวณพื้นที่รอบลานอนุสาวรีย์.....	147
ภาพที่ 5.8 บริเวณพื้นที่ที่ทำการควบคุม.....	148
ภาพที่ 5.9 แนวทางการจัดระเบียบทางเท้า.....	150
ภาพที่ 5.10 การควบคุมการวางขายสินค้าหาบเร่แผงลอย.....	151
ภาพที่ 5.11 สวนอนุสรณ์สถานวีรกรรมท่านท้าวสุรนารี.....	153
ภาพที่ 5.12 ทักษะภาพลานกิจกรรมในสวนอนุสรณ์สถาน.....	154
ภาพที่ 5.13 สวนรัก.....	155
ภาพที่ 5.14 สวนริมคูเมืองพิชัยชุมพล.....	156
ภาพที่ 5.15 ลานหน้าศาลากลาง.....	157
ภาพที่ 5.16 ทักษะภาพบริเวณลานหน้าศาลากลาง.....	158
ภาพที่ 5.17 สวนสาธารณะริมคูเมืองนารายณ์รังษุขดี.....	159
ภาพที่ 5.18 สวนสาธารณะริมคูเมืองยกบัตรล้อเลื่อน.....	160
ภาพที่ 5.19 การส่งเสริมการจัดกิจกรรมและการประกอบการค้า.....	161
ภาพที่ 5.20 การจัดระบบการจราจร.....	163
ภาพที่ 5.21 พื้นที่จอดรถที่จัดทำขึ้น.....	166
ภาพที่ 5.22 พื้นที่จอดรถชั่วคราวและที่จอดรถของเอกชนในพื้นที่ศึกษา.....	167

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 5.23 การปรับปรุงพื้นที่รอรถโดยสารประจำทาง.....	168
ภาพที่ 5.24 การจัดระเบียบรถบริการ.....	169
ภาพที่ 5.25 เส้นทางจักรยานในพื้นที่ศึกษา.....	170
ภาพที่ 5.26 รูปแบบของเส้นทางจักรยาน.....	171
ภาพที่ 5.27 เส้นทางเดินเท้าในพื้นที่ศึกษา.....	172
ภาพที่ 5.28 การปรับปรุงทางเดินเท้าริมถนนชุมพล.....	173
ภาพที่ 5.29 แนวทางการปรับปรุงถนนซอย.....	173
ภาพที่ 5.30 อาคารเก่าที่จะทำการอนุรักษ์.....	175
ภาพที่ 5.31 การใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณเมืองเก่าในปัจจุบัน.....	177
ภาพที่ 5.32 การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณเมืองเก่าในอนาคต.....	178

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแนบที่

แนบที่	หน้า
แนบที่ 1.1	แสดงเขตพื้นที่เมืองเก่าของจังหวัดนครราชสีมา.....3
แนบที่ 1.2	แสดงขอบเขตของพื้นที่ศึกษา.....4
แนบที่ 3.1	จังหวัดนครราชสีมาและอาณาเขตติดต่อ.....53
แนบที่ 3.2	ผังเมืองรวมเมืองนครราชสีมาและแนวโน้มการขยายตัวของชุมชน.....56
แนบที่ 3.3	แสดงเขตเทศบาลนครนครราชสีมาและพื้นที่เมืองเก่า.....58
แนบที่ 3.4	แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาล.....67
แนบที่ 3.5	แสดงองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองเก่า (อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ประตูเมือง ศาลหลักเมือง ศาลพระนารายณ์).....75
แนบที่ 3.6	แสดงองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองเก่า (คลองคูเมือง).....78
แนบที่ 3.7	แสดงองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองเก่า (วัดสำคัญ และสระน้ำโบราณ).....87
แนบที่ 4.1	แสดงเขตเทศบาลนครนครราชสีมาและพื้นที่เมืองเก่า.....94
แนบที่ 4.2	แสดงเขตพื้นที่ศึกษา.....95
แนบที่ 4.3	แสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่ต่างๆในพื้นที่ศึกษา.....96
แนบที่ 4.4	แสดงสถานที่ท่องเที่ยวในเขตเมือง.....98
แนบที่ 4.5	แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเมือง.....100
แนบที่ 4.6	แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษา.....101
แนบที่ 4.7	แสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษา.....102
แนบที่ 4.8	แสดงองค์ประกอบของพื้นที่ศึกษา.....107
แนบที่ 4.9	แสดงความเชื่อมโยงในพื้นที่ศึกษา.....110
แนบที่ 4.10	แสดงการจราจรในพื้นที่ศึกษา.....112
แนบที่ 4.11	แสดงปริมาณการจราจรและลำดับคักข์ของถนน.....113
แนบที่ 4.12	แสดงกิจกรรมในพื้นที่ศึกษา.....117

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ท้าวสุรนารี หรือย่าโม ที่ชาวเมืองนครราชสีมาเรียกขานกันอย่างคุ้นเคยนั้น เป็นวีรสตรีของเมืองนครราชสีมาและของชาติไทยมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ การสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเป็นการแสดงออกถึงความสำนึกบุญคุณในความกล้าหาญและความเสียสละของท่าน ร่วมกับพระยาปลัดและกรรมการเมืองนครราชสีมา เมื่อครั้งที่ได้ทำการต่อสู้และเอาชนะกองทัพของเวียงจันทน์ในการกวาดต้อนชาวเมืองนครราชสีมาในการเดินทางไปเวียงจันทน์ได้สำเร็จ เมื่อครั้งเจ้าอนุวงศ์เป็นกบฏ ปี พ.ศ. 2369 (ศุภยาศิลป์ วัฒนธรรม วิทยาลัยครูนครราชสีมา, 2537: 49) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีจึงเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของเมืองนครราชสีมาที่ชาวเมืองภาคภูมิใจ และมีความสำคัญต่อจิตใจของชาวเมืองอย่างยิ่ง จนกระทั่งมีการเรียกจังหวัดนี้ว่า “เมืองย่าโม”

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 ซึ่งเป็นปีที่อนุสาวรีย์แห่งนี้เสร็จสมบูรณ์และเปิดอย่างเป็นทางการ พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีจึงกลายเป็นพื้นที่ที่มีความหมายต่อชาวเมืองนครราชสีมาอย่างมาก นอกจากอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีจะเป็นเหมือนแหล่งรวมใจของชาวเมืองแล้ว พื้นที่โดยรอบยังใช้เป็นสวนสาธารณะของเมือง เป็นพื้นที่ประกอบกิจกรรมและพิธีกรรมต่างๆ ในระดับจังหวัด ถนนชุมพลและถนนราชดำเนิน ที่ขนานพื้นที่ดังกล่าวในด้านตะวันออกและตะวันตกยังเปรียบเสมือนถนนสายประเพณีของจังหวัด ซึ่งจะมีการใช้งานในพิธีการสำคัญหรืองานประเพณีประจำปีอยู่อย่างสม่ำเสมอ และด้วยเหตุที่อนุสาวรีย์ตั้งอยู่ในทำเลใจกลางเมือง เป็นจุดท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของเมืองนครราชสีมาย่านอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีจึงกลายเป็นย่านธุรกิจการค้าที่สำคัญ มีทั้งโรงแรมที่พัก ร้านอาหาร ตลาด และร้านขายของฝากของที่ระลึกมีชื่อต่างๆ มากมาย คนต่างถิ่นที่เดินทางผ่านมาหรือนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังนครราชสีมา โดยส่วนใหญ่ต้องแวะมาสักการะท้าวสุรนารีเพื่อเป็นสิริมงคล และเลือกซื้อของฝากหรือแวะพักผ่อนในบริเวณนี้ ซึ่งอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีนี้เป็นอนุสาวรีย์แห่งเดียวในโลก ที่มีคนเดินทางมากราวห้าหมื่นคนตลอด 24 ชั่วโมง และยังเป็นพื้นที่ที่มีความปลอดภัยสูงสุดอีกด้วย ตำแหน่งที่ตั้งของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ตั้งอยู่หน้าประตูชุมพลซึ่งเป็นประตูทางเข้าเมืองนครราชสีมาเก่าทางด้านทิศตะวันตก (ดูแผนที่ 1.1) เป็นประตูที่สำคัญที่สุดและคงเหลือหลักฐานให้เห็นเด่นชัดมากที่สุด ตัวเมืองนครราชสีมาเดิมมีกำแพงล้อมรอบเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง 1,000 เมตร ยาว 1,700 เมตร และมีคูน้ำล้อมรอบ มีป้อมตามกำแพงเมือง 15 ป้อม และประตูเมืองเข้าออกทั้งสี่ทิศซึ่งประกอบไปด้วย ประตูพลแสนเป็นประตูเมืองด้านทิศเหนือ ประตูไชยณรงค์เป็นประตูเมืองด้านทิศใต้ ประตูพลล้านเป็นประตูเมืองด้านทิศตะวันออก และประตูชุมพลเป็นประตูเมืองทางด้านทิศตะวันตก ซึ่งพื้นที่แนวคูเมืองกำแพงเมืองนี้กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน เมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2479 (วิทยาลัยครูนครราชสีมา, 2523 อ้างถึงใน อรุณวรรณ, 2536: 266)

สภาพปัจจุบันของพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี มีปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจากความเจริญทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ที่มีการเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีถูกล้อมรอบไปด้วยอาคาร

พาณิชย์ที่ไม่มีมาตรการควบคุม รูปแบบของกิจกรรมที่มีความหนาแน่นขึ้นของบริเวณโดยรอบ เกิดกิจกรรมบางประเภทที่ไม่เหมาะสม สภาพพื้นที่ขาดความต่อเนื่องทั้งในเรื่องของการใช้งานและทางด้านมุมมององค์ประกอบต่างๆในพื้นที่และบริเวณโดยรอบไม่ส่งเสริมให้เกิดความสำคัญกับพื้นที่ ทั้งในเรื่องของความสูงอาคารที่ส่งผลกระทบต่อตัวอนุสาวรีย์ ความเชื่อมโยงของอาคาร สีและรูปร่างอาคาร ป้ายโฆษณา รวมถึงอุปกรณ์ประกอบถนนและสาธารณูปการต่างๆที่ไม่มีรูปแบบ ขาดความสอดคล้องและไม่มีเอกภาพ สิ่งต่างๆเหล่านี้ล้วนส่งผลให้ภาพลักษณ์ของพื้นที่เสื่อมลง ไม่มีความสำคัญอย่างที่ควรจะเป็น การพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีและพื้นที่โดยรอบ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ควรจะต้องคำนึงถึง เพื่อเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับเมือง ทำให้ประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวมีความรู้สึกประทับใจยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมให้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาลักษณะองค์ประกอบสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และรูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในบริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี และพื้นที่โดยรอบ
2. วิเคราะห์ถึงบทบาท ศักยภาพและสภาพปัญหาด้านต่างๆของพื้นที่ เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี และพื้นที่โดยรอบ
3. เสนอแนะแนวทางการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพ และปรับปรุงภูมิทัศน์พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เพื่อพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเมือง โดยมุ่งเน้นที่จะสร้างความสำคัญให้กับพื้นที่ และเพิ่มคุณค่าในเรื่องความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อพื้นที่

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา

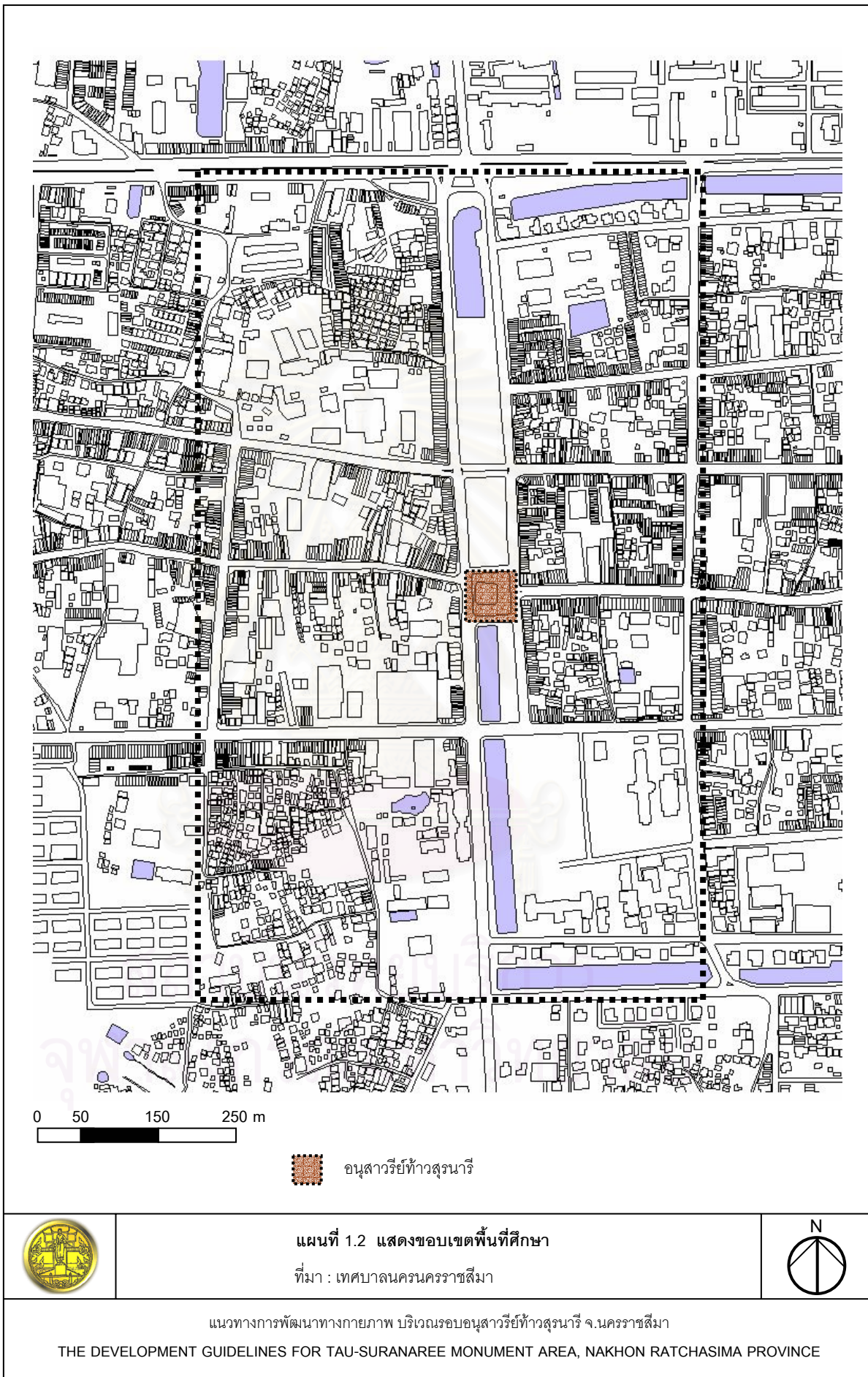
พื้นที่ศึกษา ได้แก่ พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี และบริเวณโดยรอบ รวมถึงย่านพาณิชยกรรมและย่านพักอาศัยที่ต่อเนื่องกับพื้นที่ โดยกำหนดขอบเขตจากแนวถนนมิตรภาพถึงถนนราชินี (แนวเหนือ-ใต้) และถนนวัชรสุษดีถึงถนนบัวรอง (แนวตะวันออก-ตะวันตก) (ดูแผนที่ 1.2 ประกอบ) ประกอบกับการศึกษาภาพรวมของเมืองนครราชสีมาเดิม และองค์ประกอบของเมืองในเขตเทศบาล

2. ขอบเขตของเนื้อหา

ขอบเขตของเนื้อหาในการศึกษาครั้งนี้ คือ

1. การศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบและลักษณะของที่ว่างสาธารณะ เพื่อนำมาวิเคราะห์หารูปแบบที่เหมาะสมในการออกแบบพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์
2. การศึกษาสภาพพื้นที่ปัจจุบัน รูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้น บทบาทและศักยภาพของพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี และบริเวณโดยรอบ เพื่อนำเสนอเป็นรูปแบบทางกายภาพถึงแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ ให้มีการใช้สอยอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสอดคล้องกับกิจกรรมที่เกิดขึ้น และสร้างความสำคัญให้กับพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

ข้อตกลงเบื้องต้นและข้อจำกัดของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ให้ความสำคัญกับการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อนำเสนอรูปแบบในการแก้ไข โดยใช้การออกแบบทางด้านกายภาพเป็นหลักในการแก้ปัญหา เพื่อนำเสนอเป็นรูปแบบทางกายภาพถึงแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ให้มีการใช้สอยอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความสำคัญให้กับพื้นที่เป็นประเด็นหลัก ทั้งนี้วิธีการหรือการนำรูปแบบการออกแบบไปใช้ปฏิบัติจะมีการศึกษาหรือเสนอแนะเพียงแนวทางเบื้องต้นเท่านั้น และเนื่องด้วยประเด็นปัญหาในการศึกษาค้นคว้านี้มีหลากหลายประเด็น ทำให้ไม่สามารถศึกษาได้ครอบคลุมอย่างละเอียดทุกประเด็น เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านเวลา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ทางตรง

1. ทำให้ทราบถึงสภาพพื้นที่และรูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี และบริเวณโดยรอบ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม และปัญหาทางกายภาพที่มีอยู่ในปัจจุบัน
2. ทำให้ทราบถึงแนวทางที่จะทำการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ รูปแบบที่เหมาะสมในการปรับปรุงพื้นที่ เพื่อการสร้างความสำคัญให้กับพื้นที่ และเพิ่มคุณค่าในเรื่องความรู้สึกกับพื้นที่
3. ได้มาซึ่งรูปแบบและแนวทางในการพัฒนาพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี และบริเวณโดยรอบ ที่มีความเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ สอดคล้องกับรูปแบบของกิจกรรมที่มีอยู่และที่จะดำเนินต่อไปในอนาคต

ประโยชน์ทางอ้อม

1. หน่วยงานราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบพื้นที่สามารถนำผลที่ได้จากการศึกษา ไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเป็นแผนปฏิบัติงานทั้งโดยทางตรง และทางอ้อมในโครงการที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการศึกษา

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อทราบถึงประเด็นปัญหา และกำหนดขอบเขตของการศึกษา
 - สำรวจพื้นที่เบื้องต้นโดยการสังเกต สอบถามประชาชนในพื้นที่และจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดประเด็นปัญหา และกำหนดขอบเขตในการศึกษา
2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และการศึกษาที่เกี่ยวข้อง
 - ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบและลักษณะของที่ว่างสาธารณะ
 - แนวความคิด The City Beautification
 - แนวความคิดเรื่องเมืองน่าอยู่
 - แนวความคิดในการแก้ปัญหาการจราจร
 - ทฤษฎีการทำ Visual Inventory and Analysis
 - งานวิจัยและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

- ข้อมูลระดับจังหวัดและเทศบาล

โดยการรวบรวมเอกสารและการสอบถาม จากหน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่ศึกษาโดยตรง ในเรื่องของลักษณะทางกายภาพ เช่น การใช้ที่ดินและอาคาร การจราจร สาธารณูปโภคสาธารณูปการ พื้นที่สาธารณะ ข้อมูลทางด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่ และแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมือง ภาพรวมของกำแพงเมืองและคลองคูเมือง ตลอดจนแผนพัฒนาและแนวนโยบายในการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา เพื่อให้ทราบถึงบทบาทและความสัมพันธ์ของพื้นที่ศึกษากับเมือง

- ข้อมูลในระดับพื้นที่ศึกษา

โดยการสำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษา จากการสังเกต สอบถามประชาชนในพื้นที่นักท่องเที่ยว และจากเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา โดยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับอาคารและการใช้งาน รูปแบบสถาปัตยกรรม สภาพภูมิทัศน์ กิจกรรมที่เกิดขึ้น ศักยภาพของพื้นที่และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาวิเคราะห์และหาแนวทางในการออกแบบพัฒนาพื้นที่

- ข้อมูลจากการทำ Visual Inventory

โดยการกำหนดจุดมองที่สำคัญในพื้นที่ศึกษาที่มีต่ออนุสาวรีย์ และมุมมองจากอนุสาวรีย์ที่มีต่อพื้นที่โดยรอบ แล้วนำมาวิเคราะห์หาจุดเด่นจุดด้อยเพื่อทำการปรับปรุงคุณภาพภูมิทัศน์

4. การวิเคราะห์

- วิเคราะห์เพื่อกำหนดรูปแบบและลักษณะทางกายภาพที่เหมาะสมกับพื้นที่ จากทฤษฎีและงานวิจัย เพื่อนำมาปรับใช้ในการออกแบบพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่จริง

- วิเคราะห์ข้อมูลด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และกิจกรรมการใช้พื้นที่ เพื่อให้ทราบประเด็นปัญหา ศักยภาพและอุปสรรคของพื้นที่ และรูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาพื้นที่

- การทำ Visual Analysis หาจุดเด่นจุดด้อยเพื่อทำการปรับปรุงคุณภาพภูมิทัศน์

5. สรุปผลที่ได้จากการวิเคราะห์

- สรุปรูปแบบและลักษณะทางกายภาพที่เหมาะสม

- สรุปผลด้านปัญหาและแนวทางแก้ปัญหา ศักยภาพและอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่ และแนวทางการพัฒนาและปรับปรุง

- สรุปผลที่ได้จากการทำ Visual Analysis และแนวทางการปรับปรุงคุณภาพภูมิทัศน์

6. วางกรอบแนวความคิดในการพัฒนาพื้นที่

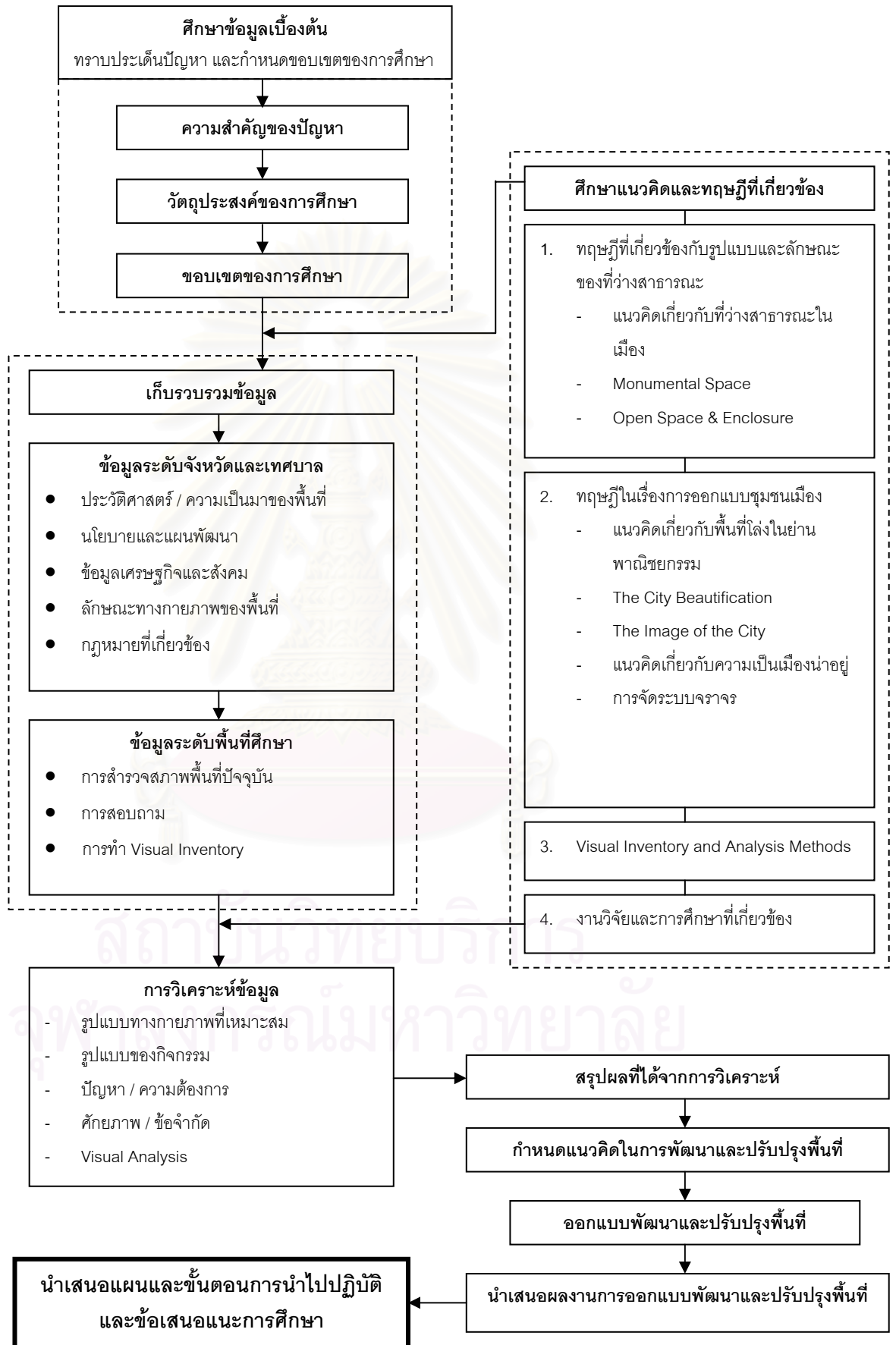
นำผลสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์ มาเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวความคิดในการออกแบบเพื่อพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่

7. ออกแบบพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่

8. นำเสนอผลงานการออกแบบพัฒนาพื้นที่

9. นำเสนอแผนและขั้นตอนการนำไปปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการศึกษา

แผนผังสรุปขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี งานวิจัยและกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อที่จะนำแนวคิดต่างๆ มาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา และเสนอรูปแบบในการออกแบบที่มีความเหมาะสม ซึ่งการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จ.นครราชสีมา มีดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับที่ว่างสาธารณะในเมือง

พื้นที่ว่างของเมือง คือสถานที่ภายนอกอาคารที่ผู้คนในเมืองมารวมกันอยู่ เพื่อการพบปะกันทางสังคม วัฒนธรรม พื้นที่ว่างสาธารณะหรือลานโล่งว่างในเมือง เกี่ยวข้องกับชาวเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากพื้นที่ว่างสาธารณะเป็นระบบโครงสร้างหลักของเมือง เป็นจุดรวมของชาวเมือง และเป็นจุดรวมของเส้นทางสัญจรสายหลักของเมือง พื้นที่ว่างสาธารณะในระดับเมืองมักถูกวางตำแหน่งให้มีความสัมพันธ์กับอาคารสาธารณะหรือสถานที่สำคัญ ส่วนพื้นที่ว่างระดับชุมชนและย่าน อาจเป็นเพียงจุดตัดของถนน เป็นแหล่งรวมของกิจกรรมบางชนิดโดยเฉพาะการค้าขาย หรือเป็นสถานที่ที่คนมาพบปะพูดคุย หรือพักผ่อนในช่วงเวลาหนึ่งของวัน ซึ่งในตอนนี้จะกล่าวถึงเฉพาะที่ว่างที่มีความสำคัญในระดับเมือง เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

2.1.1 ที่ว่างสาธารณะสำคัญในเมือง (The Grand Public Place)

ที่ว่างสาธารณะสำคัญในเมือง มักจะตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายของการของการใช้ที่ดินในเมือง เช่น อาคารสำนักงาน ย่านร้านค้า ห้างสรรพสินค้า หรือเป็นที่ที่มีการสัญจร มีความสามารถในการดึงดูดผู้คนให้ไปใช้พื้นที่ในระยะทางที่ไกลกว่า และหลากหลายมากกว่าทั้งในเรื่องของอายุ เพศและเชื้อชาติ เมื่อเปรียบเทียบกับที่ว่างในเมืองประเภทอื่นๆ มักถูกเรียกว่าเป็นหัวใจของเมือง เป็นที่ที่มักจะมีการจัดงานเฉลิมฉลองประจำปี หรือเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่มาเยือนมักจะไป ที่ว่างสำคัญในเมืองถูกจัดเป็น 2 ประเภท คือ (Marcus and Francis, 1990: 18)

- 1) ลานเมือง (The city plaza) มีลักษณะเด่นคือประกอบด้วยพื้นผิวแบบแข็ง ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่เป็นศูนย์กลางของเมือง สามารถมองเห็นได้อย่างเด่นชัด มักถูกจัดให้เป็นสถานที่ที่แสดงคอนเสิร์ต การแสดงต่างๆ และเป็นสถานที่ชุมนุมคนเพื่อกิจกรรมทางการเมือง
- 2) จตุรัสเมือง (The city square) ตั้งอยู่ในศูนย์กลางเมืองเช่นเดียวกัน มักจะเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และเป็นจุดตัดของเส้นทางสัญจรที่สำคัญ มีลักษณะไม่เหมือนกับ Plaza แบบอื่นๆ ไม่ได้ตั้งอยู่ติดกับอาคารสำคัญ โดยมากจะถูกล้อมรอบด้วย City block และถูกกำหนดขอบเขตด้วยถนนทั้งสี่ด้าน บางครั้งจะเป็นที่ตั้งของอนุสาวรีย์ที่สำคัญ รูปปั้น หรือน้ำพุ เป็นพื้นที่ที่ดึงดูดผู้คนและกิจกรรมที่หลากหลาย โดยส่วนใหญ่พื้นที่ดังกล่าวจะได้รับการออกแบบปรับปรุงใหม่ โดยทำเป็นที่จอดรถอยู่ใต้ดิน เนื่องจากมักมีที่ตั้งอยู่ใจกลางเมือง และมีมูลค่าที่ดินที่สูงมาก

2.1.2 รูปแบบของที่ว่างสาธารณะ (The Form of the Square)

ได้มีการพยายามที่จะจำแนกประเภทรูปแบบของที่ว่างประเภทนี้ ซึ่งมีสองทฤษฎีที่มีอิทธิพลมากที่สุดมาจากแนวคิดของ Paul Zucker และ Sitte ซึ่ง Zucker (อ้างถึงใน Moughtin, 1992: 99) ได้จำแนกรูปแบบของ Square ออกเป็น 5 แบบ คือ

- 1) The Closed Square : คือที่ว่างที่มีเนื้อหาในตัวของมันเอง
- 2) The Dominated Square : คือที่ว่างที่มีทิศทางนำไปยังอาคารสำคัญ
- 3) The Nuclear Square : คือที่ว่างที่ก่อรูปขึ้นรอบๆศูนย์กลางของมัน
- 4) Grouped Square : คือที่ว่างที่ถูกเชื่อมโยงกันโดยองค์ประกอบอื่นที่ใหญ่กว่า
- 5) Amorphous Square : คือที่ว่างที่ไม่สามารถจำกัดขอบเขต ไม่มีรูปร่างที่แน่นอน

ส่วนแนวคิดของ Sitte นั้น การปิดล้อมพื้นที่เป็นเงื่อนไขที่ต้องนำมาพิจารณา ก่อนในการที่จะจำแนกประเภทของที่ว่างดังกล่าว โดย Sitte ได้สรุปไว้ว่า Square มีรูปแบบเพียงสองประเภทเท่านั้น คือ The Deep Type และ The Wide Type

1) ที่ว่างที่ถูกปิดล้อม (The Enclosed Square)

ปัจจัยหลักในการวิเคราะห์รูปแบบของ Closed Square และ Dominated Square ของ Zucker ซึ่งเทียบเคียงได้กับ Deep Square และ Wide Square ของ Sitte นั้นคือเรื่องของการปิดล้อม สิ่งที่ยกคุณภาพของที่ว่างเหล่านี้คือเรื่องของความรู้สึกปิดล้อม เนื่องจากความรู้สึกปิดล้อมเป็นการแสดงออกที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดในเรื่องของความรู้สึกที่มีต่อพื้นที่ (Sense of Place) ซึ่ง Square นั้นเปรียบเหมือนห้องที่อยู่ภายนอกที่ใช้การปิดล้อมเป็นตัวบอกคุณภาพของห้อง

กุญแจสำคัญในเรื่องของการปิดล้อม คือส่วนที่เป็นมุมของพื้นที่นั้น นั่นคือ หากบริเวณมุมของพื้นที่มีส่วนเปิดมากจะทำให้พื้นที่สูญเสียความรู้สึกปิดล้อม หากพื้นที่มีมุมที่สมบูรณ์จะสร้างความรู้สึกปิดล้อมได้อย่างมาก ในการสร้างความรู้สึกปิดล้อมให้แข็งแรงขึ้น ทำได้โดยการสร้างอาคารให้บริเวณมุมของพื้นที่สมบูรณ์ขึ้น

คุณภาพของ Square ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ อาคารที่ล้อมรอบ ซึ่งมีผลต่อระดับของการปิดล้อมในที่นี้รวมถึงลักษณะของอาคารที่ปิดล้อมนั้นด้วย เช่น แนวระดับหลังคา ความสอดคล้องกันของสถาปัตยกรรม และรูปร่างของที่ว่างนั่นเอง

พื้นผิวด้านบนของที่ว่างคือท้องฟ้า ที่เปรียบเสมือนเพดานของห้อง Zucker เชื่อว่า ความสูงของท้องฟ้าเหนือที่ว่างที่ถูกปิดล้อมนั้น จะถูกจินตนาการว่ามีความสูง 3 - 4 เท่าของอาคารที่สูงที่สุดในพื้นที่นั้น เพดานของที่ว่างจะปรากฏขึ้นและสร้างความรู้สึกปลอดภัย เมื่อเส้นแนวหลังคามีความสูงในระดับเดียวกันตลอดความยาวของมัน โดยแท้จริงแล้วแนวหลังคาที่เปรียบเหมือนบัวของฟ้าเพดานห้อง เป็นจุดสิ้นสุดหรือขอบขององค์ประกอบทางแนวตั้งของพื้นที่

แนวทางการออกแบบที่ถูกจัดทำขึ้นโดย Essex County Council states (อ้างถึงใน Moughtin, 1992: 100) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างความสูงของอาคารกับความกว้างของที่ว่างที่มีผลทางความรู้สึก คือ หากอาคารโดยรอบมีความสูงที่มากเกินไปเมื่อเทียบกับความกว้างของพื้นที่ จะเกิดความรู้สึกถูกกดทับ และหากอาคารโดยรอบความสูงที่น้อยเกินไป จะทำให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคง ECCs ได้กล่าวถึงสัดส่วนที่สูงที่สุดที่ยังเหมาะสม ของความสูงต่อความกว้าง คือ 1 : 4 แนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความสูงของอาคาร

และความกว้างของที่ว่างสาธารณะนี้ เมื่อมองย้อนกลับไป Alberti ก็ได้กล่าวไว้ว่า “สัดส่วนที่เหมาะสมของความสูงของอาคาร ต่อความกว้างของพื้นที่เปิดโล่ง คือ 1 : 3 หรืออย่างน้อยที่สุดคือ 1 : 6”

Speiregen (อ้างถึงใน Moughtin, 1992: 100) ได้สรุปเรื่องของมุมมองไว้ว่า ระยะที่ดีที่สุดในการที่จะมองเห็นรายละเอียดของอาคาร คือระยะทางที่เท่ากับความสูงของอาคาร ส่วนระยะที่ดีที่สุดในการที่จะเห็นภาพอาคารทั้งหมดได้ชัดเจน คือระยะห่าง 2 เท่าของความสูงอาคาร หรือมุม 27 องศา หากต้องการที่จะเห็นมากกว่าเฉพาะตัวอาคาร ต้องการระยะมอง 3 เท่าของความสูงอาคาร หรือเป็นมุม 18 องศา และถ้าหากระยะทางไกลกว่านี้วัตถุที่มองจะสูญเสียความความเด่นไป ผู้สังเกตจะรับรู้ถึงวัตถุที่อยู่ถัดจากพื้นที่ได้ และความรู้สึกปิดล้อมของพื้นที่จะสูญเสียไป

ตามที่นักทฤษฎีส่วนใหญ่ได้กล่าวมา มุมที่สามารถมองเห็นอาคารได้อย่างชัดเจนมากที่สุด คือมุม 27 องศา หรือระยะทาง 2 เท่าของความสูง ผู้สังเกตที่อยู่บริเวณศูนย์กลางของพื้นที่ควรจะสามารถมองไปรอบๆ และรับรู้ได้ทุกด้านของที่ว่างนั้น ดังนั้นสัดส่วนระหว่างความกว้างของพื้นที่ต่อความสูงของส่วนปิดล้อมจึงเท่ากับ 4 : 1 ซึ่งใกล้เคียงกับแนวทางที่ ECCs แนะนำไว้ นั่นคือ Square ที่ล้อมรอบด้วยอาคารสูง 3 ชั้น ครอบคลุมความกว้างประมาณ 36 – 45 เมตร หากอาคารสูง 4 ชั้น ครอบคลุมความกว้างประมาณ 48 – 54 เมตร

แต่หากต้องการที่จะรับรู้ถึงองค์ประกอบทั้งหมดของผนังที่ปิดล้อมที่ว่างนั้น หรือมองเห็นอาคารโดยรวมทั่วๆไป ระยะห่างควรจะเป็น 3 เท่าของความสูง และถ้าหากจะรับรู้ถึงองค์ประกอบดังกล่าวจากพื้นที่ศูนย์กลางจะต้องการขนาดของพื้นที่ว่าง ในสัดส่วนของความกว้างต่อความสูงเท่ากับ 6 : 1 ซึ่งเท่ากับสัดส่วนที่สูงสุดตามที่ Alberti ได้กล่าวไว้ ซึ่งหากใช้มาตรฐานนี้เป็นเกณฑ์ ขนาดของพื้นที่ว่างที่โอบล้อมด้วยอาคารสูง 3 ชั้น ครอบคลุมความกว้างประมาณ 73 – 91 เมตร และหากอาคารสูง 4 ชั้น ครอบคลุมความกว้างประมาณ 97 – 109 เมตร ส่วนขนาดของ Square ที่กว้างที่สุดที่คนยอมรับได้คือ 137 เมตร ต้องการความสูงอาคารที่ปิดล้อมประมาณ 7 ชั้น ในการใช้มาตรฐานของ Alberti ดังกล่าว หมายถึงในกรณีที่ผู้สังเกตมีการเคลื่อนที่ และต้องการที่จะรับรู้ถึงส่วนประกอบทั้งหมดของพื้นที่ แต่หากต้องการที่จะเห็นอาคารเฉพาะหลัง รวมทั้งรายละเอียดจะต้องใช้ระยะทางที่ไกลกว่านั้น ซึ่งจะเกิดผลที่ตามมาคือความรู้สึกของการปิดล้อมลดลง

สำหรับ Square หรือ Plaza นั้นผนังอาคารก็เหมือนกับผนังห้อง สิ่งที่สำคัญคือเรื่องรูปทรงของอาคารที่ล้อมรอบพื้นที่ ซึ่งมีส่วนในการทำให้ความรู้สึกปิดล้อมนั้นลดลงหรือสูญเสียไป ยกตัวอย่างเช่น หากด้านต่างๆของที่ว่างนั้นถูกออกแบบเป็นบ้านพักอาศัยส่วนตัวตั้งอยู่แยกกัน เป็นต้น อาคารรอบพื้นที่ที่ถูกปิดล้อมควรมีความต่อเนื่องของพื้นผิว และแสดงออกถึงความเป็นเอกภาพ จะทำให้สามารถให้ความรู้สึกปิดล้อมได้ดี

ในเรื่องรูปทรงในอุดมคติของที่ว่าง Zucker กล่าวว่าที่ว่างที่ถูกปิดล้อมโดยส่วนมากจะมีรูปทรงเรขาคณิตซึ่งก่อรูปขึ้นจากผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ผืนผ้า หรือวงกลม ซึ่ง Zucker เห็นว่าในทางปฏิบัติแล้วไม่สามารถบอกได้ว่ารูปทรงที่สมบูรณ์ที่สุดของ Square คืออะไร ส่วน Alberti กล่าวว่าไม่มี Square ที่ดีอยู่มากมาย ซึ่งมีรูปทรงตามลักษณะของที่ว่างที่ ตามกระบวนการเปลี่ยนแปลงของอาคาร และการตัดสินใจของผู้ที่เป็นเจ้าของพื้นที่

2) ที่ว่างที่มีทิศทางนำไปยังอาคารสำคัญ (Dominated Square)

Zucker (อ้างถึงใน Moughtin, 1992: 105) กล่าวว่า ที่ว่างประเภทนี้คือที่ว่างที่ถูกกำหนดลักษณะโดยโครงสร้างเฉพาะอย่างโดยหนึ่ง หรือกลุ่มของอาคารกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ที่พื้นที่เปิดโล่งมุ่งตรงไปสู่และล้อมรอบด้วยอาคารที่มีความสัมพันธ์กัน ชนิดของพื้นที่ว่างที่ Sitte ได้แยกออกเป็น 2 ประเภท คือ Deeo Type และ Wide Type นั้น จัดอยู่ในที่ว่างประเภท Dominated Square เมื่อเทียบกับการจัดประเภทของ Zucker

3) ที่ว่างที่ถูกเชื่อมโยง (Linked Square)

เมืองถูกมองและเรียนรู้โดยผู้สังเกตที่มีการเคลื่อนที่ไม่ว่าจะเป็นการเดิน หรือการสัญจรในรูปแบบอื่น คุณภาพของประสบการณ์ของผู้สังเกตขึ้นอยู่กับความเร็วที่ใช้ในการเดินทาง หากการเดินทางมีความเร็วมากก็ จะไม่สามารถรับรู้ถึงรายละเอียดได้ การเดินทางโดยรถยนต์จะสามารถรับรู้ได้เพียงรูปทรงของอาคารทั่วไป และ สภาพภูมิทัศน์ที่เด่นๆเท่านั้น หากเป็นการเดินจะสามารถรับรู้ได้ถึงรายละเอียดของอาคารรอบๆตัว และที่ว่างที่ เดินผ่าน ภาพที่เกิดขึ้นในเมืองจะแสดงออกมาจากการที่ได้เดินไปบนทางเท่านั้น และภาพดังกล่าวไม่ได้อยู่ใน ความทรงจำของคนเราในรูปแบบของภาพเคลื่อนไหว (Motion Picture) แต่จะเป็นลักษณะคล้ายกับชุดของ ภาพนิ่ง (Series of Clips or Snapshots) ในแต่ละเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนเส้นทาง เหมือนกับที่ Cullen กล่าวถึง การรับรู้แบบ “Serial Vision”

มีวิธีการมากมายในการเชื่อมพื้นที่ว่างเข้าด้วยกัน ที่ว่างสาธารณะอาจมีรูปร่างที่ซับซ้อน หรืออาจจะ ทะลุต่อถึงกันได้ การกำหนดขอบเขตของที่ว่างให้ชัดเจนอาจเป็นการเปิดออกสู่ที่ว่างอื่น การเชื่อมโยงพื้นที่เข้า ด้วยกันในทางกายภาพ อาจจะใช้ต้นไม้หรือทางเดินเล็กๆ อาคารที่สำคัญบางหลังอาจจะล้อมรอบไปด้วยที่ว่าง ซึ่งใช้ผนังอาคารเป็นตัวกำหนดขอบเขตของมัน ที่ว่างอาจถูกเชื่อมโยงกันโดยจุดอ้างอิงภายนอก โดย องค์ประกอบที่เป็นจุดเด่น ตัวอย่างเช่น หอนาฬิกา หอระฆัง และที่ว่างที่แยกตัวอยู่อาจถูกเชื่อมโยงกันโดย ความรู้สึกของผู้สังเกต จากความต่อเนื่องของอาคารที่มีรูปแบบที่เหมือนกัน

4) พื้นที่ว่างอื่น ๆ (Other Space)

ในการจำแนกประเภทของที่ว่างของ Zucker ที่ว่างอีก 2 ประเภทที่ยังไม่ได้กล่าวถึงคือ Nuclear Square และ Amorphous Square เนื่องจากไม่มีคุณสมบัติในการที่จะนำมาวิเคราะห์ในเรื่องของการปิดล้อม แต่การที่ Zucker ได้รวมเอาที่ว่างสองประเภทนี้เข้ามาในการจำแนกประเภทของที่ว่างดังกล่าว เนื่องจากลักษณะ โครงสร้างของเมือง ซึ่งโดยแท้จริงแล้วที่ว่างเหล่านี้อาจจะเป็นที่ที่มีความสำคัญในความคิดของคน โดยที่การ ออกแบบพื้นที่เหล่านี้อาจมีการพิจารณาด้วยเหตุผลที่แตกต่างออกไป

Zucker ได้ให้นิยาม Nuclear Square ไว้ว่ารูปร่างของที่ว่างประเภทนี้ จะมีความชัดเจน แม้จะไม่ได้ถูก โอบล้อมด้วยอาคารที่ต่อเนื่องกันเป็นแถว หรือไม่ได้มีอาคารสำคัญอยู่ข้างหน้า แต่จะมีศูนย์กลางที่มีความเด่นใน แนวตั้ง เช่น อนุสาวรีย์ น้ำพุ หรือ Obelisk ซึ่งมีอิทธิพลเพียงพอที่จะสามารถควบคุม และดึงพื้นที่ว่างรอบๆเข้าไว้ ด้วยกัน จนทำให้เกิดความรู้สึกเป็น Square

พื้นที่สาธารณะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการออกแบบเมือง เป็นวิธีการสำคัญในการที่จะตกแต่งและ สร้างลักษณะพิเศษให้กับเมือง เป็นพื้นที่ที่คนมาพบและมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หากพื้นที่เหล่านี้ได้ถูกออก แบบอย่างมีหลักเกณฑ์ และมีการกระตุ้นเรื่องความรู้สึกที่มีต่อพื้นที่ พื้นที่เหล่านี้จะถูกเพิ่มเติมในเรื่องของ สัญลักษณ์และความหมาย โดยที่สิ่งสำคัญที่สุดในทางกายภาพของที่ว่างเหล่านี้ คือ การปิดล้อม ซึ่งมีวิธีการ ต่างๆมากมายที่จะสร้างการปิดล้อมให้กับพื้นที่ดังที่กล่าวมาแล้ว

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะที่ว่างแบบอนุสาวรีย์ (Monumental Space)

แนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะที่ว่างแบบอนุสาวรีย์ มีจุดเริ่มต้นขึ้นมาจากคนที่คนเรามีความต้องการที่จะสร้างความโดดเด่นให้แก่อาคารสำคัญอย่างโบสถ์ วิหาร อาคารสาธารณะ หรืออนุสาวรีย์ที่สำคัญ ซึ่งแนวความคิดนี้มีเกิดขึ้นมานานแล้วตั้งแต่อดีต ในส่วนนี้จะเป็นการกล่าวถึงแนวคิดดังกล่าว

2.2.1 แนวคิดในการสร้างความโดดเด่น

ในยุคปลายศตวรรษที่ 18 ถึงต้นศตวรรษที่ 19 มีแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างอาคารสาธารณะว่าควรจะต้องสร้างให้อาคารอยู่บนฐานและตั้งอยู่โดดเด่นกลางที่ว่างโดยมีอาคารรายล้อม หรือบนพื้นที่ที่เป็นเกาะล้อมรอบไปด้วยถนน ตัวอนุสาวรีย์หรืออาคารสำคัญจะต้องตั้งอยู่บนพื้นที่ว่าง มีความโดดเด่น สามารถมองเห็นได้ง่ายจากทุกทิศทาง และต้องแยกออกจากอาคารอื่นรอบข้าง แนวคิดดังกล่าวเป็นเหมือนธรรมเนียมปฏิบัติที่ยึดถือกันเลยทีเดียว ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวคิดของพวก Neoclassicism ที่กล่าวว่าอาคารสำคัญควรตั้งอยู่กลางพื้นที่ว่าง (Mid-space objects) เหมือนกับที่สมัย Renaissance ปฏิบัติกันมาก่อนหน้านี้

Herman Pflaume (1893) กล่าวว่ามันเป็นกฎของความงามที่ผู้คนจะต้องไม่โดนรบกวนเมื่อมองไปยังงานศิลปะ เหมือนกับที่ภาพเขียนที่สวยงามไม่ควรจะอยู่ในกรอบรูปที่น่าเกลียดหรือไม่คู่ควร (Pflaume อ้างถึงใน Kostof, 1992: 139) อาคารที่มีความสำคัญอย่างโบสถ์หรือวิหาร จะต้องไม่ถูกรบกวนจากบางสิ่งบางอย่างที่อยู่ในสภาพแวดล้อม

Hermann Maertens สถาปนิกชาวเยอรมันได้กำหนดเกณฑ์สำหรับงานสถาปัตยกรรมและงานวางผังเกี่ยวกับประเด็นที่ว่า “จะต้องมีพื้นที่ว่างรอบอนุสาวรีย์เท่าไรจึงจะเพียงพอและเหมาะสมสำหรับการมอง” โดยยึดทฤษฎีทางสรีระวิทยาด้านทัศนศาสตร์ของ Hermann Helmholtz ในหนังสือ “The Optical Scale in the Plastic Arts.” เป็นตัวอ้างอิง โดยกล่าวถึงการรับรู้ถึงที่ว่างทางสถาปัตยกรรมว่าขึ้นอยู่กับมุมในการมองของผู้มองเป็นสำคัญ ซึ่งมุมที่เหมาะสมจะทำให้ภาพของอาคารหรือวัตถุที่มองได้ผลที่ดีที่สุด

ระยะที่คนเราสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนคือมุม 27 องศา ซึ่งเทียบเป็นสัดส่วนระหว่างขนาดของวัตถุ และระยะห่างจากวัตถุถึงผู้มองเท่ากับ 1 : 2 ดังนั้นจุดมองหรือระยะที่สามารถมองเห็นวัตถุได้อย่างชัดเจนคือระยะห่างเท่ากับ 2 เท่าของความสูงของวัตถุนั้นๆ ในมุมที่มีระดับ 18 องศาหรือเท่ากับ 3 เท่าของความสูงวัตถุ ผู้มองสามารถมองเห็นกรอบของวัตถุได้ชัดเจนจากสิ่งแวดล้อมของมัน ถ้าระยะดังกล่าวห่างออกไปอีกจนถึงระดับของมุมที่ 12 องศา หรือมีอัตราส่วนเท่ากับ 1 : 4 ผู้มองจะเห็นวัตถุเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งที่อยู่รอบๆ คล้ายกับการมองเห็นภาพร่างอาคารติดอยู่ในภาพของเมือง

ตารางที่ 2.1 แสดงความสูงของวัตถุต่อระยะมองและผลที่ได้รับ

องศาในการมอง	ความสูงของวัตถุ : ระยะจากจุดมอง	ผลที่ได้รับ
12	1 : 4	เห็นวัตถุกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม
18	1 : 3	เห็นวัตถุชัดเจนในสภาพแวดล้อม
27	1 : 2	เห็นวัตถุได้ชัดเจนที่สุด
มากกว่า 27	1 : น้อยกว่า 2	ไม่สามารถมองเห็นภาพรวมทั้งหมดได้

Maertens (อ้างถึงใน Kostof, 1992: 140) กล่าวว่าหากผู้มองเปลี่ยนตำแหน่งในการมองไปเรื่อยๆ อย่างต่อเนื่อง ความกว้างของวัตถุไม่ใช่เรื่องที่จะต้องคำนึงถึง ความสูงของวัตถุเท่านั้นที่เป็นระยะที่สำคัญ

แต่การยึดถือทฤษฎีเกี่ยวกับการมองเห็นดังกล่าวเพียงอย่างเดียว ก็ไม่สามารถนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการทำงานของสถาปนิกได้ เพราะยังต้องคำนึงถึงสภาพโดยรอบของพื้นที่และปัจจัยอื่นๆอีกหลายด้าน ยกตัวอย่างเช่น ในการที่จะปรับปรุงอาคารสำคัญหรืออนุสาวรีย์ให้อยู่กลางแจ้งที่ว่าง อาจจะต้องมีการรื้อทำลายอาคารที่อยู่ในบริเวณนั้น หรือต้องมีการซ่อมแซมเปลือกนอกของอาคารบางส่วน ซึ่งในประเด็นนี้ก็ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องของการอนุรักษ์ด้วยเช่นกัน ได้มีแนวคิดจากพวก Contextualism ในเชิงขัดแย้งว่า อาคารเก่าบางหลังอาจไม่มีคุณค่าในตัวเองเพียงพอที่จะทำการอนุรักษ์เอาไว้ หากจะต้องมีการรื้อถอนเพื่อที่จะสร้างความสำคัญให้กับอนุสาวรีย์ แต่ถ้าหากเราเห็นว่าอนุสาวรีย์มีความสำคัญ มีคุณค่าและน่าสนใจอย่างยิ่ง ตัวอาคารเก่าที่มีมาก่อนหน้านั้นก็มีความน่าสนใจเช่นเดียวกัน ในเรื่องของศิลปะและความทรงจำของมัน

2.2.2 รูปแบบและลักษณะที่ว่างแบบอนุสาวรีย์

ลักษณะของที่ว่างที่เป็นที่ตั้งของอนุสาวรีย์สำคัญ โดยส่วนใหญ่จะประกอบด้วยพื้นผิวแบบแข็ง โอบล้อมด้วยอาคารหรือเป็นพื้นที่ที่มีถนนล้อมรอบทั้งสี่ด้าน พื้นที่ดังกล่าวมักจะกลายเป็นสถานที่ที่เกิดกิจกรรมหลากหลาย กลายเป็นพื้นที่ชุมนุมชนและกลายเป็นพื้นที่ที่หมายตาของเมือง โดยที่หากอนุสาวรีย์เป็นอนุสาวรีย์ที่มีความหมาย มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และมีความผูกพันกับชุมชน พื้นที่ดังกล่าวจะทำให้ผู้ที่มาเยือนสามารถรับรู้ได้ถึงความหมายที่มีของพื้นที่ และความภาคภูมิใจของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

ลักษณะทางกายภาพที่มีผลทำให้ที่ว่างดังกล่าวมีคุณภาพคือ ความสูงและลักษณะของอาคารหรือต้นไม้ที่โอบล้อมที่ว่างนั้นอยู่ เพราะโดยกลไกการมองเห็นของคนจะต้องการหาร่องรอยที่จะสามารถบอกถึงปริมาณของการโอบล้อมของที่ว่างนั้นๆ คนเราจะมองเห็นในแนวซ้ายขวาได้กว้างประมาณ 120-150 องศา มองเห็นเหนือระดับสายตาได้ 30 องศา และต่ำกว่าระดับสายตา 45 องศา (Garnham, 1985: 48)

Paul Spreiregen (อ้างถึงใน กักรร, 2544: 8) ได้อธิบายคำจำกัดความและวัตถุประสงค์ของ Urban Space ว่า เป็นพื้นที่ในชุมชนเมืองที่ถูกสร้างด้วยความตั้งใจให้มีคุณสมบัติพิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับการสร้างที่ว่างที่เป็นที่ตั้งของอนุสาวรีย์เช่นเดียวกัน คุณสมบัติที่สำคัญของ Urban Space มิได้ขึ้นอยู่กับประโยชน์ใช้สอยของมันหรือความสำคัญของผู้สร้าง หากแต่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกถูกปิดล้อม (Sense of Enclosure) ที่เกิดจากสัดส่วนอันเหมาะสมระหว่างความสูงของอาคารในแนวตั้งกับระยะห่างจากอาคารถึงจุดมองในแนวราบ ความรู้สึกถูกปิดล้อมจะเริ่มตรงระดับสูงสุดของมุมเงยสายตามนุษย์ ซึ่งวัดได้ 30 องศา หรือสัดส่วนความสูงอาคาร 1 ส่วน : ระยะห่างจากอาคารถึงจุดมอง 2 ส่วน (1 : 2) ความรู้สึกถูกปิดล้อมจะมากขึ้นเมื่อส่วนเพิ่มเป็น 1 : 1 และน้อยลงเมื่อสัดส่วนลดเป็น 1 : 3 หรือ 1 : 4 เป็นต้น

ตารางที่ 2.2 แสดงสัดส่วนความสูงอาคาร : ระยะห่างจากจุดมองที่มีผลต่อความรู้สึกถูกปิดล้อม

สัดส่วนระหว่าง	มุมมอง	ความรู้สึก
ความสูงของอาคาร : ระยะห่างจากจุดมอง	จากจุดมองถึงแนวยอดของอาคาร	ที่ถูกปิดล้อม
1 : 1	45 องศา	รู้สึกเต็มที่
1 : 2	30 องศา	รู้สึก
1 : 3	18 องศา	เริ่มรู้สึก
1 : 4	14 องศา	ไม่รู้สึก

นอกจากนี้ ความรู้สึกถูกปิดล้อมจะลดลงอีกเมื่ออาคารทั้งสองฝั่งสูงๆ ต่ำๆ ไม่เท่ากัน หรือมีรูปลักษณะ Facade ที่ผิดแผกกัน หรือผนังอาคารบางช่วงเริ่มขาดหายเป็นช่วงเว้าๆ แหว่งๆ ไม่ยาวเป็นผืนต่อเนื่องกันไป

เมื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวมานี้ จะพบว่าพื้นที่โล่งบริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีไม่ได้สร้างความรู้สึกถูกปิดล้อมเนื่องจากมีความกว้างของพื้นที่ถึง 80 เมตร และขนาดด้วยอาคารพาณิชย์ที่มีความสูงเพียง 12-15 เมตร แต่สำหรับบริเวณลานอนุสาวรีย์ ความรู้สึกถูกปิดล้อมเริ่มเกิดแม้ว่าไม่ใช้การปิดล้อมแบบสมบูรณ์ (Full Enclosure) เพราะสัดส่วนความสูงของอาคารฝั่งตะวันตกและซุ้มประตูชุมพล ต่อระยะทางในแนวราบถึงตัวอนุสาวรีย์ มีค่า 1 : 3 โดยประมาณ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่โล่งในย่านพาณิชย์กรรม

August Heckscher (1997: 315-316) กล่าวว่าพื้นที่โล่งภายในแต่ละย่านของเมืองนั้นมีความแตกต่างกัน พื้นที่โล่งภายในย่านพาณิชย์กรรมหลักของเมืองมักจะมีลักษณะทางกายภาพ (Spatial texture) ที่ละเอียดกว่า เมื่อเทียบกับพื้นที่โล่งในย่านพักอาศัย เนื่องจากในพื้นที่แรกมีราคาที่ดินสูงซึ่งส่งผลให้การใช้ที่ดินต้องคำนึงถึงผลตอบแทนทางธุรกิจเป็นหลัก ต่างกับในย่านพักอาศัยซึ่งมีราคาที่ดินที่ต่ำกว่า อีกทั้งยังมีการใช้ที่ดินประเภทอื่นๆประกอบ เช่น โรงเรียน โบสถ์ ฯลฯ ที่ช่วยเพิ่มสัดส่วนของพื้นที่โล่งในย่านพักอาศัยด้วย

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์พื้นที่โล่งสาธารณะ

Marcus and Francis (1990: 1) กล่าวว่าตัวชี้วัดความสำเร็จของพื้นที่โล่งที่สำคัญ คือการใช้ประโยชน์ของมัน การใช้ประโยชน์ของพื้นที่โล่งนั้น เกิดขึ้นในรูปแบบของกิจกรรมต่างๆอันเนื่องมาจากพฤติกรรมของคนที่เกิดขึ้นตามความจำเป็น ความต้องการ หรือเป้าหมายของบุคคลในขณะนั้น หรือตามความคาดการณ์ โดยคนต่างอายุ ต่างเพศ ต่างวัย ต่างระดับรายได้ ต่างชาติพันธุ์ ต่างพื้นฐานการศึกษา ฯลฯ ย่อมมีความจำเป็น ความต้องการ และเป้าหมายที่หลากหลายแตกต่างกันไป ตามประสบการณ์ในอดีตที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล สิ่งแวดล้อมที่มีสภาพหลากหลาย ตลอดจนใช้สอยได้จริงและปลอดภัยจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะแต่ละบุคคลต้องการความหลากหลายและทางเลือก ทั้งความเป็นอิสระของความเป็นเมือง และความอบอุ่นใกล้ชิดแบบหมู่บ้านในชนบท (Sucher, 1995: 6) นั่นคือ คนเรามีทั้งความต้องการชุมชน (Communal) และความต้องการความเป็นส่วนตัว (Individuality) (Alexander, 1977 อ้างถึงใน Childs, 1999: 77) ดังนั้นในการออกแบบเมืองที่มีความสุขและปลอดภัยสำหรับคนนั้น เมืองต้องให้ออกาสในการเลือกทางเลือกที่หลากหลายในทุกทาง ตั้งแต่

การสันโดษอยู่ในโลกส่วนตัว จนถึงการใช้ร่วมกับผู้คนในวิถีชีวิตทางสังคมและการเมือง รวมไปถึงการช่วยให้คนสามารถผ่อนคลายความตึงเครียดต่างๆอันเกิดจากปัญหาในชีวิต

พื้นที่โล่งของเมืองในอดีตมีบทบาทสำคัญต่อเมืองเป็นอย่างมาก ดังเช่นพื้นที่โล่งของเมืองในยุคกลางของประเทศในยุโรป ยกตัวอย่างเช่นจัตุรัสหน้าวิหารใจกลางเมือง มีการใช้ประโยชน์เสมือนเป็นห้องนั่งเล่นกลางแจ้ง เป็นที่พบปะสังสรรค์ ที่ตั้งของตลาด ที่จัดงานเฉลิมฉลองต่างๆ และเป็นสถานที่ที่คนไปเพื่อรับรู้ว่าข่าวสารบ้านเมือง ซื้ออาหาร สูบน้ำจากบ่อน้ำของเมือง พุดคุยแลกเปลี่ยนทรรศนะทางการเมือง หรือแม้แต่เพื่อดูความเป็นไปต่างๆของเมือง (Marcus and Francis, 1990: 1) เช่นเดียวกันกับลานในวัดของไทยก็เป็นศูนย์กลางของชุมชนและมีการใช้ประโยชน์ที่หลากหลายในปัจจุบันพื้นที่โล่งของเมืองดังกล่าวได้เปลี่ยนจากย่านสถานศึกษา มาเป็นย่านพาณิชยกรรมใจกลางเมือง (Central Business District) ตามกระแสการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งความเป็นส่วนตัวที่สูงขึ้นในการใช้ชีวิตของประชากรเมืองในปัจจุบัน และการกระจายตัวของกิจกรรมและบริการไปสู่สถานที่เฉพาะต่างๆ อาทิ ศูนย์การค้า โรงละคร สนามกีฬา ฯลฯ ตลอดจนบทบาทที่สำคัญของเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆ เช่น โทรศัพท์ จดหมาย คอมพิวเตอร์ ฯลฯ ทำให้พื้นที่โล่งดังกล่าวลดบทบาทลงไป อีกทั้งกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ก็แคบลง และมีการใช้ประโยชน์เฉพาะในช่วงเวลากลางวันของวันทำงานเท่านั้น

แม้บทบาทของพื้นที่โล่งของเมืองในปัจจุบันจะลดลง แต่การใช้ประโยชน์ในพื้นที่โล่งดังกล่าวก็ยังคงมีความหลากหลายอยู่ กิจกรรมที่เกิดขึ้นมีตั้งแต่การใช้เป็นที่นัดพบ ที่รวมตัวกันของกลุ่มวัยรุ่น ที่ทานข้าวกลางวัน และที่นั่งพักผ่อน ทั้งสำหรับผู้พักอาศัยอยู่ในเมืองและนักท่องเที่ยว เป็นทั้งที่พบปะสังสรรค์ สถานที่ออกร้านขายของ สถานที่สำหรับงานเทศกาลประเพณีต่างๆ สถานที่สำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ

สำหรับถนนและทางเดินเท้า โดยทั่วไปมีหน้าที่ที่ถูกกำหนดไว้เพื่อใช้ประโยชน์ในการคมนาคมขนส่ง และการเดินเท้า ในขณะที่ถนนบางสายใช้เป็นที่เดินเล่นและถนนชอปปิ้งก็มักเป็นที่วิ่งเล่นของเด็กๆด้วย โดย Gehl ได้จำแนกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่โล่งของเมืองไว้เป็นประเภทหลักๆ ดังนี้ (Gehl, 1987: 11-14)

- 1) กิจกรรมที่จำเป็น (Necessary activities) หมายถึง กิจกรรมที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินกิจวัตรประจำวันของคน เป็นกิจกรรมที่คนไม่มีทางเลือกในการเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเดินเท้าเป็นหลัก เช่น การเดินไปโรงเรียนหรือไปทำงาน รอคยประจำทางหรือรอคน ซื้อของ ทำธุระต่างๆ ฯลฯ
- 2) กิจกรรมทางเลือก หรือกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ (Optional or recreational activities) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของคนที่จะทำ และเป็นกิจกรรมที่คนตัดสินใจแล้วแต่ช่วงเวลาและสถานที่อำนวยความสะดวก โดยเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพักผ่อนหย่อนใจเป็นหลัก เช่น การเดินเล่นรับลมหรือสูดอากาศบริสุทธิ์ ยืนหรือนั่งเล่นเพื่อความเพลิดเพลิน ฯลฯ
- 3) กิจกรรมผลลัพธ์ หรือกิจกรรมทางสังคม (Resultant or social activities) เป็นกิจกรรมที่เกิดต่อเนื่องจากกิจกรรมทั้งสองข้างต้น คือต้องอาศัยการที่มีคนอยู่ในพื้นที่โล่งนั้นเสียก่อน อันได้แก่ การละเล่น การพักผ่อน การสนทนา กิจกรรมร่วมกันของชุมชน และรวมไปถึงการปฏิสัมพันธ์ทางอ้อม เช่น การดูหรือฟังคนอื่นๆที่อยู่ในบริเวณเดียวกันด้วย

ทั้งนี้ Gehl (1987: 16) สรุปว่าการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โล่งนี้ ไม่ใช่การเดินเท้า หรือกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ หรือกิจกรรมทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นการผสมผสานของกิจกรรมประเภทต่างๆ เหล่านี้ในรูปแบบที่หลากหลายต่างหาก

กิจกรรมทั้งสามประเภทนี้สะท้อนออกมาในรูปแบบของการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกันไป โดยการใช้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นก็ปรากฏออกมาในลักษณะที่แตกต่างกันด้วย Brian Hackett (อ้างถึงใน ถนนศักดิ์, 2536: 24) ได้จำแนกกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การพักผ่อนหย่อนใจแบบใช้แรง (Active recreation) เป็นกิจกรรมในลักษณะของการออกกำลังกาย เช่น การเล่นกีฬา การเดิน การวิ่ง ฯลฯ และแบบไม่ใช้แรง (Passive recreation) จะเป็นกิจกรรมที่สงบเพื่อการผ่อนคลายจากความเหน็ดเหนื่อย ด้วยการชื่นชมธรรมชาติ ดนตรี ศิลปะ หรือแม้แต่การนั่งเล่นเฉยๆ

นอกจากนี้กิจกรรมทางสังคมจะมีลักษณะที่แตกต่างไปตามบริบทของพื้นที่ กล่าวคือ ในพื้นที่ศูนย์กลางของเมืองนั้น กิจกรรมที่เกิดขึ้นจะเป็นการปฏิสัมพันธ์ทางอ้อม (Passive contact) เป็นสำคัญ ทั้งนี้ในการปฏิสัมพันธ์ในลักษณะนี้ แม้จะเป็นเพียงผิวเผินแต่ก็สามารถเป็นต้นตอที่ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบที่ลึกซึ้งขึ้นได้ ขณะที่ในพื้นที่ที่มีประชากรจำกัดและมีภูมิหลังหรือความสนใจร่วมกัน เช่น บริเวณละแวกบ้านพักอาศัย หรือละแวกที่ทำงาน ผู้คนส่วนใหญ่จะพบเห็นกันเป็นประจำ หรืออาจจะรู้จักกัน การปฏิสัมพันธ์จึงมักจะลึกซึ้งมากกว่า นอกจากนี้กิจกรรมทางสังคมยังหมายรวมถึงการรวมกลุ่มกันของประชากรจำนวนมาก เพื่อประกอบพิธีกรรม งานประเพณี งานเฉลิมฉลอง และงานรื่นเริงต่างๆ อีกด้วย (ถนนศักดิ์, 2536: 25)

กิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่นั้น มีความหนาแน่นที่แตกต่างกันออกไป ความหนาแน่นของการใช้ประโยชน์มักจะมีความสัมพันธ์กับความหลากหลายของกิจกรรมที่เกิดขึ้น กล่าวคือ พื้นที่โล่งที่มีการใช้ประโยชน์อย่างหนาแน่นมักจะมีกิจกรรมที่หลากหลายประเภทมากกว่า ในขณะที่พื้นที่โล่งที่มีความหนาแน่นของการใช้ประโยชน์น้อย การใช้งานที่เกิดขึ้นก็จะเป็นแค่การเดิน และจำกัดอยู่ในประเภทกิจกรรมจำเป็นเท่านั้น Whyte (1980: 69-73) ได้กล่าวถึงประเด็นในด้านความหนาแน่นว่า ระดับความหนาแน่นของการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โล่งนั้นมีระบบการควบคุมโดยตัวมันเอง (Self-leveling capacity) กล่าวคือ โดยธรรมชาติแล้วคนมีมาตรฐานในการตัดสินใจในการเลือกใช้พื้นที่โล่ง โดยสามารถวัดระดับของความหนาแน่นได้โดยอัตโนมัติ ดังนั้นการมีคนมาใช้พื้นที่จำนวนมากจึงไม่ใช่ปัญหา หากแต่จะทำให้พื้นที่โล่งนั้นคึกคักมีชีวิตชีวาขึ้น

2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่กำหนดสภาพการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โล่ง

การพัฒนาพื้นที่โล่งให้มีสภาพการใช้ประโยชน์ของพื้นที่โล่งอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการของประชากรเมืองได้อย่างดีนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ หลายประการด้วยกัน ทั้งที่เป็นปัจจัยในระดับเมือง ระดับย่าน และระดับของพื้นที่โล่งและพื้นที่โดยรอบเอง ปัจจัยขั้นต้นในระดับเมืองที่มีผลต่อความสำเร็จของพื้นที่โล่งคือขนาดของเมือง ความหนาแน่นที่สูงของเมืองขนาดใหญ่ ทำให้เกิดอุปทานคือผู้ใช้จำนวนมากที่มีศักยภาพต่อการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โล่งภายในย่านพาณิชยกรรมหลักของเมือง (Whyte, 1980: 90)

ประเภทการใช้ที่ดินภายในพื้นที่ มีผลต่อลักษณะทางกายภาพและสภาพการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โล่งเช่นกัน บริเวณชุมชนที่มีการกระจุกตัวของอาคารสำนักงานและแหล่งงานประเภทอื่นๆ จะมีผลทำให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในด้านอื่นๆ เช่น ในด้านการค้า การบริการ และการอุปโภคบริโภคด้วย อันจะส่งผลให้พื้นที่โล่งใน

พื้นที่มีน้อยและมีขนาดเล็ก การใช้ประโยชน์นอกจากการเดินสัญจรไปมาแล้ว ส่วนใหญ่จะเป็นการพักผ่อนหย่อนใจและการประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้า และการบริการเป็นสำคัญ สำหรับในพื้นที่ที่มีการใช้ที่ดินประเภทพักอาศัยเป็นส่วนใหญ่ นั้น มักจะมีการใช้ที่ดินที่เบาบางกว่า พื้นที่โล่งในพื้นที่นี้จึงมีมากกว่าและมีขนาดใหญ่กว่า โดยส่วนมากมักจะมีการใช้ประโยชน์ในรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน คือเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและการออกกำลังกายเป็นสำคัญ (Stuart อ้างถึงใน ถนนอมศักดิ์, 2536: 269-270)

การใช้ประโยชน์และความนิยมของคนในการใช้พื้นที่โล่งนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านที่ตั้งและรายละเอียดของการออกแบบพื้นที่นั้นเป็นอย่างมากด้วย (Marcus and Francis, 1990: 5) ในขั้นต้น พื้นที่โล่งนั้นต้องมีการประสานเชื่อมโยงกับเนื้อเมืองเป็นอย่างดี นอกจากนี้พื้นที่โล่งยังต้องมีการเชื่อมโยงกับเส้นทางเดินเท้า พื้นที่โล่งที่มีการใช้ประโยชน์อย่างหนาแน่น มักอยู่ในบริเวณเส้นทางเดินเท้าที่เชื่อมโยงจุดสำคัญต่างๆ อย่างแน่นหนาด้วยกัน เช่น สถานีรถไฟ ป้ายรถประจำทาง อาคารขนาดใหญ่ เป็นต้น (Whyte, 1980: 12) พื้นที่โล่งของย่านที่ดีควรตั้งอยู่ในเขตอิทธิพลขั้นแรก ของบริเวณย่านที่มีความหลากหลาย และความหนาแน่นของการใช้ที่ดินในระดับสูง คือในรัศมีประมาณ 275 เมตร (900 ฟุต) ซึ่งโดยมากจะขยายออกไปถึงในระยะเวลาการเดิน 5 นาที หรือประมาณ 610 เมตร (2,000 ฟุต) (Childs, 1999: 24)

จากผลการศึกษาของ Whyte (1980: 24-28) ปรากฏว่าภายใต้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพที่ตั้งที่ใกล้เคียงกัน ไม่ใช่พื้นที่โล่งทั้งหมดจะมีการใช้ประโยชน์อย่างหนาแน่นเหมือนกันหมด ทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับสภาพของพื้นที่โล่งและบริเวณโดยรอบด้วย โดยพื้นที่โล่งที่มีลักษณะทางกายภาพที่ดีนั้น มีผลต่อการเพิ่มขึ้นของการใช้ประโยชน์ทั้งในด้านปริมาณผู้ใช้ ระยะเวลาในการใช้ และความหลากหลายของประเภทกิจกรรมด้วย ทั้งนี้ Gehl (1987: 13) กล่าวเสริมว่า คุณภาพทางกายภาพของพื้นที่โล่งนี้ มีความสำคัญต่อการเกิดขึ้นของกิจกรรมเป็นอย่างมาก โดยเมื่อมีคุณภาพที่ดีนอกจากกิจกรรมจำเป็นจะมีมากขึ้นและด้วยระยะเวลาที่นานขึ้นแล้ว ยังส่งผลให้เกิดกิจกรรมทางเลือก (Optional activities) ขึ้นในจำนวนและความหลากหลายที่มาก อีกทั้งยังก่อให้เกิดกิจกรรมทางสังคม (Social activities) ต่างๆตามมาด้วย

ธรรมชาติของพื้นที่โล่งนั้นมีความโดดเด่นคือความเปิดโล่งเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามคุณภาพทางกายภาพของพื้นที่โล่งยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลักอีกสองประการ อันได้แก่ ต้นไม้และน้ำ ต้นไม้เป็นปัจจัยทางธรรมชาติที่เสริมสร้างพื้นที่โล่งด้วยเหตุผลหลายประการด้วยกัน กล่าวคือ ทั้งทำให้เกิดทัศนียภาพที่สวยงาม และให้ความรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัยในการใช้พื้นที่ อีกทั้งยังช่วยลดอุณหภูมิและให้ร่มเงา อันส่งผลทำให้คนรู้สึกสบายเมื่ออยู่ใต้ต้นไม้ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเมืองที่มีสภาพอากาศแบบร้อนชื้น ในขณะที่เดียวกันการใช้น้ำร่วมเป็นองค์ประกอบในพื้นที่โล่งนั้น สามารถสร้างความใกล้ชิดกับธรรมชาติได้ ทั้งทางทัศนียภาพ การสัมผัสโดยตรง และรวมทั้งเสียงที่เกิดจากการใช้น้ำในรูปแบบของน้ำพุและน้ำตกด้วย โดยเสียงของน้ำยังมีส่วนช่วยในการกลบมลพิษทางเสียงภายในเมืองได้ด้วย (Whyte, 1980: 46-48)

พื้นที่โล่งต้องมีองค์ประกอบทางกายภาพที่ให้ความรู้สึกในเชิงจิตวิทยาที่เชื่อถือ และให้ความรู้สึกว่าเป็นพื้นที่สาธารณะที่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ด้วย (Public realm) โดยพื้นที่โล่งต้องมีความต่อเนื่องกลมกลืนกันกับพื้นที่รอบข้าง ในลักษณะที่ว่าไม่สามารถจะแบ่งพื้นที่โล่งออกมาได้อย่างชัดเจน การเชื่อมต่อนี้รวมถึงการเชื่อมต่อทางสายตาด้วย เพราะถ้าหากคนมองไม่เห็นพื้นที่โล่งนั้นคนก็จะไม่เข้าไปใช้งาน (Whyte, 1980: 57-58) ทั้งนี้พื้นที่โล่งต้องให้ความรู้สึกปลอดภัยต่อการใช้งานด้วย เช่น ในพื้นที่ควรมีไฟให้แสงสว่างใน

ตอนกลางคืน หรือมีพนักงานดูแลรักษาความปลอดภัย การออกแบบต้องไม่ทำให้เกิดพื้นที่ที่เป็นจุดอับ และพื้นที่ต้องสามารถมองเห็นจากบริเวณโดยรอบที่มีคนอื่นอยู่ด้วย เป็นต้น องค์ประกอบเหล่านี้เป็นปัจจัยเบื้องต้นที่ทำให้พื้นที่โล่งดูปลอดภัยได้ ทั้งนี้ในการใช้พื้นที่โล่งคนส่วนใหญ่มักจะเลือกพื้นที่ในส่วนที่เป็นขอบ คือพื้นที่ที่เป็นจุดยึดได้เชิงจิตวิทยา เช่น ที่นั่ง ผนัง เสา ต้นไม้ (Childs, 1999: 27) ในลักษณะนี้คนจะรู้สึกว่ามีด้านหลังได้รับการปกป้อง ในขณะที่ด้านหน้าก็หันออกไปทางด้านมุมมองที่กว้างได้

ในการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โล่ง คนต้องสามารถรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของพื้นที่ (Sense of belonging) ในพื้นที่โล่งนั้นด้วย อันจะทำให้คนที่ใช้พื้นที่รู้สึกผ่อนคลายและเต็มทีกับการประกอบกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้ Childs (1999: 26-29) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญต่อคุณภาพของพื้นที่โล่งในด้านนี้ว่า คือ ที่นั่ง กิจกรรมในพื้นที่ และขนาดของพื้นที่

- 1) ที่นั่ง : จำนวนที่นั่งเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อปริมาณของผู้ใช้พื้นที่โล่ง นอกจากนี้ที่นั่งในพื้นที่โล่งควรจะต้องมีความหลากหลายในรูปแบบด้วย เช่น ที่นั่งที่เป็นเก้าอี้ ขอบกระเบตต้นไม้ หรือพื้นสนามหญ้า เป็นต้น
- 2) กิจกรรมในพื้นที่ : อาหารเป็นปัจจัยดึงดูดการใช้ประโยชน์ที่ดีมาก ทั้งนี้การบริการอาหารในพื้นที่โล่งอาจมีรูปแบบที่แตกต่างกัน ทั้งร้านขายอาหารแผงลอย ร้านอาหารขนาดเล็กริมทางเดิน ตลาดขายสินค้าเกษตร ฯลฯ ซึ่งในขณะที่อาหารดึงดูดคนได้นั้น คนก็ดึงดูดคนอื่นไปด้วย การเคลื่อนไหวของคนเป็นประสบการณ์ที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง ด้วยการรับรู้และสัมผัสคนที่พูดหรือเคลื่อนไหวอยู่นั้นเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าด้วยความหลากหลายทางความรู้สึกที่มากกว่า (Gehl, 1987: 23) ปัจจัยที่สำคัญอีกประการที่ทำให้พื้นที่โล่งมีชีวิตชีวาและเป็นมิตรมากขึ้น คือองค์ประกอบต่างๆ อาทิ ภาพความคึกคักบนท้องถนน พื้นที่แสดงสินค้าหน้าร้าน การแสดงริมถนน การแสดงดนตรี ประติมากรรมทัศนียภาพที่แปลกตา เป็นต้น สิ่งต่างๆเหล่านี้สามารถกระตุ้นให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนต่างๆในพื้นที่ด้วย นอกจากนี้องค์ประกอบในด้านสาธารณูปการที่คอยบริการคนที่มาใช้พื้นที่โล่ง เช่น น้ำดื่ม เครื่องเอทีเอ็ม กระดานข่าว โทรศัพท์สาธารณะ ตู้ไปรษณีย์ ก็มีบทบาทต่อการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โล่งเช่นกัน โดยเฉพาะในเวลากลางคืนหรือจากช่วงที่มีการใช้ประโยชน์สูงสุด
- 3) ขนาดของพื้นที่โล่ง : ไม่มีขนาดที่ตายตัวสำหรับพื้นที่โล่ง แต่ความสำคัญอยู่ที่ขนาดของพื้นที่โล่งดังกล่าวต้องสามารถทำให้คนรู้สึกได้ถึงกรอบล้อม (Sense of enclosure) ได้อย่างเหมาะสม

โดยสรุปแล้วในเรื่องขององค์ประกอบทางกายภาพนั้น ความหลากหลายของพื้นที่โล่งอันจะสร้างให้เกิดความซับซ้อนของสัมผัสการรับรู้ (Sensory complexity) แก่ผู้ใช้ประโยชน์เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมาก (Childs, 1999: 30) กลิ่นของอาหาร ดนตรีจากนักดนตรีข้างถนน เสียงใบไม้ไหว กลิ่นดอกไม้ การสัมผัสแสงแดดและลม ทิวทัศน์และภูมิทัศน์เมือง ภาพของคนที่ยักไขว่บนทางเดินเท้า การออกแบบพื้นที่โล่งตลอดจนอาคารในพื้นที่ใกล้เคียง รูปทรง สี สัน และองค์ประกอบในพื้นที่ เช่น น้ำพุ ประติมากรรม ลานการแสดง ฯลฯ สามารถทำให้พื้นที่โล่งดูน่าสนใจได้ ทั้งนี้กิจกรรมที่มีความแตกต่างกันในแต่ละฤดูกาลจะช่วยเพิ่มจังหวะของชีวิตในพื้นที่โล่งด้วย

นอกเหนือจากปัจจัยทางกายภาพของพื้นที่โล่งข้างต้นแล้ว หากพื้นที่โล่งมีคุณสมบัติในเชิงนามธรรมร่วมด้วย เช่น เอกลักษณะที่โดดเด่นของพื้นที่สามารถเป็นสิ่งดึงดูดให้คนเข้าไปสัมผัสได้ (ถนนศักดิ์, 2536: 28) หรือบริบทที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์และความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่โล่งหนึ่งๆ อันก่อให้เกิดการพัฒนา

ความสัมพันธ์ทางจิตใจและความผูกพันของผู้ใช้ต่อพื้นที่โล่งนั้น ก็สามารถทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ขึ้นอย่าง ต่อเนื่องได้ด้วยเช่นกัน ในทางกลับกันแม้ว่าพื้นที่โล่งจะมีองค์ประกอบทางกายภาพที่ดี หากแต่มีการบริหารจัดการ ที่กีดกันไม่ให้เกิดการใช้ประโยชน์และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในพื้นที่โล่งแล้วนั้น ก็ไม่อาจจะเกิด กิจกรรมในพื้นที่โล่งดังกล่าวอย่างเต็มที่ได้ การกีดกันดังกล่าวมักเกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีการถือครองโดยเอกชนบาง กลุ่มที่มีทัศนคติในแง่ลบต่อบุคคลที่ไม่พึงประสงค์ เช่น คนจรจัด คนแก่ หาบเร่แผงลอย นักดนตรีริมถนน ฯลฯ โดยมักแสดงออกมาในรูปของการล้อมรั้ว ป้ายห้ามต่างๆ พนักงานรักษาความปลอดภัย การออกแบบพื้นที่โล่ง ที่ไม่เอื้อต่อการใช้ประโยชน์ เป็นต้น

2.4 แนวความคิด The City Beautiful Movement

The City Beautiful Movement เป็นกระแสความคิดด้านผังเมือง(City Planning) ในช่วงศตวรรษที่ 19 โดยแนวความคิดนี้จะให้ความสำคัญกับศูนย์กลางของเมือง อนุสาวรีย์ ถนนที่สวยงาม (Boulevards) พื้นที่ ริมน้ำ และสถาปัตยกรรมนีโอคลาสสิก โดยออกแบบให้เป็นส่วนหนึ่งกับสภาพแวดล้อมเมือง (Abrams, 1971)The City Beautiful Movement มักจะใช้กับเมืองขนาดใหญ่ที่มีการออกแบบเป็นพิเศษ โดยมี องค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ (Pregill & Volkman, 1993: 592-531) คือ

1) ศิลปะของเมือง (Civic Art) หมายถึงความงามของเมืองที่เกิดขึ้นจากงานศิลปะ รวมถึงอาคาร ต่างๆ ด้วย โดยเฉพาะความประทับใจที่เกิดขึ้นจากงานสถาปัตยกรรมสไตล์เรอเนสซองส์ นอกจากนี้ยังรวมถึง งานศิลปะต่างๆ เช่น ภาพเขียน น้ำพุ และการตกแต่งไฟริมถนนและอาคารต่างๆ

2) การออกแบบเมือง (Civic Design) ควรมีเอกภาพในการจัดการมากกว่าต่างคนต่างทำ โดยการ ออกแบบเมืองจะให้ความสำคัญกับพื้นที่เปิดโล่งที่แสดงถึงความรู้สึกเป็นชุมชน (Sense of Community) และ งานสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นโดยไม่มีองค์ประกอบที่เหมาะสม จะไม่สามารถเกิดความสง่างามได้ เพราะฉะนั้น พื้นที่ภายนอกจะต้องใช้วัสดุและออกแบบให้เป็นส่วนหนึ่งของงานสถาปัตยกรรม

3) การปฏิรูปเมือง (Civic Reform) คือการผสมผสานทั้งการปรับปรุงด้านสังคมและการเมือง เพื่อแก้ ปัญหาคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นในอเมริกาหลังสงครามกลางเมือง ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือสลัมในเมือง ซึ่ง เกิดจากการขยายตัวของประชากรในยุคอุตสาหกรรม คนงานส่วนใหญ่อยู่ในย่านที่แออัด สภาพแวดล้อมที่แย การจัดการที่อยู่อาศัยใหม่ เป็นการแก้ปัญหาย่านแออัดที่เป็นแหล่งของเชื้อโรค อาชญากรรม และความเสื่อมโทรม

4) การปรับปรุงเมือง (Civic Improvement) เป็นการรื้อถอน ปรับปรุง เพื่อที่จะสร้างความสวยงาม ให้กับเมือง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างทางเดิน ปรับปรุงพื้นผิวถนนหรือพื้นที่สาธารณะ รวมถึงการส่งเสริมให้ ประชาชนจัดตั้งองค์กรท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการปรับปรุงเมือง เช่น การทำความสะอาดถนน ปลูกต้นไม้ เป็นต้น

ทั้งนี้การวางผังตามแนวความคิด City Beautiful มีจุดประสงค์ที่สำคัญ คือ

- 1) เพื่อรวมศูนย์กลางการบริการต่างๆ ตามลำดับโครงสร้างการใช้ที่ดินที่กำหนด
- 2) เพื่อสร้างย่านการค้าหลักและย่านหลักอื่นที่มีความสะดวกและมีประสิทธิภาพ
- 3) เพื่อสร้างเมืองที่สะอาด โดยเฉพาะพื้นที่พักอาศัย
- 4) เพื่อสร้างเอกลักษณ์ ผ่านทางรูปแบบหน้าตาของเมือง
- 5) เพื่อจัดกลุ่มอาคารที่มีความสำคัญและความสวยงามไว้ด้วยกัน

- 6) เพื่อสร้างจุดรวมสายตาที่เป็นจุดเด่นของเมือง
- 7) เพื่อจัดระบบทางสัญจรอย่างเป็นลำดับชัดเจน
- 8) เพื่อจัดการกับที่ว่างตามความต้องการของชุมชน โดยเน้นกิจกรรม Active มากกว่า Passive
- 9) เพื่อสงวนรักษารูปทรงประกอบทางประวัติศาสตร์ของเมือง
- 10) เพื่อจัดเตรียมระบบที่ดีสำหรับลักษณะของเมืองที่ทันสมัย เช่น สาธารณูปโภคต่างๆ

The City Beautiful Movement จึงเป็นการนำเอาความคิดด้านศิลปะ การปรับปรุงเมือง และการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมมารวมกัน ผังเมืองที่เกิดขึ้นจากแนวความคิดนี้ให้ความสำคัญกับการควบคุมถนน ศิลปะในเมือง อาคารสาธารณะและพื้นที่ว่าง ซึ่งจะเห็นได้จากเมืองต่างๆหลายเมือง โดยเฉพาะ Washington D.C. ที่มีการออกแบบอย่างพิถีพิถันด้านมุมมอง ความสมมาตร และแนวแกนของผัง

การนำหลักการ The City Beautiful Movement มาใช้ในการพัฒนาเมืองย่อมเป็นการปรับปรุงฟื้นฟูชุมชนให้เกิดความสวยงาม มีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ แต่เนื่องจากแนวความคิดนี้เป็นของประเทศตะวันตก ดังนั้นจึงควรพิจารณาถึงความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ สภาพภูมิอากาศ ลักษณะสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ขนาดและสัดส่วนของอาคาร ประเภทของโครงการ ตลอดจนความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทย

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเมืองน่าอยู่

องค์การอนามัยโลก ได้เคยให้คำจำกัดความและตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ไว้หลายประการ ในมุมมองทางด้านกายภาพเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของการจัดการในเรื่องเมือง แต่ความเป็นเมืองน่าอยู่ควรมีอะไรที่มากกว่าเกณฑ์ชี้วัดต่างๆ ทางเทศบาลนครนครราชสีมาได้เสนอข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับความเป็นเมืองน่าอยู่ที่น่าสนใจ ดังนี้ (เหมยอิง, 2542)

2.5.1 ชีวิตของเมือง หมายถึง

- 1) ความเชื่อมโยงของชุมชนเมือง และภูมิภาค ทั้งทางด้านพื้นที่ และกิจกรรม ความเป็นชุมชนเมือง หมายถึง ชุมชนในเขตเมือง ได้แก่ ชุมชนในเขตเทศบาลต่างๆ ซึ่งเป็นชุมชนหนาแน่น มีวิถีชีวิตแบบคนในเมือง ส่วนภูมิภาคนั้น หมายถึง ชุมชนที่อยู่รอบๆ เขตเทศบาล ชีวิตของเมืองจะชัดเจนเฉพาะคนในเมือง โดยไม่คำนึงถึงพื้นที่รอบๆ คงเป็นไปไม่ได้ เช่น ชีวิตของเมืองโคราชก็คงจะต้องรวมถึงในเขตเทศบาลนครโคราชสีมากับพื้นที่รอบๆ ด้วย
- 2) ความเชื่อมโยงจากอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคต วิวัฒนาการทางด้านมิติเวลาได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง ในลักษณะที่เป็นเชิงบวกเชิงลบ ต่อวิถีชีวิตของชุมชน เช่น เมืองโคราช เป็นเมืองประวัติศาสตร์ มีคูเมือง มีกำแพงเมือง ในอดีตชุมชนเกิดขึ้นในกำแพงเมืองเมื่อชุมชนใหญ่ขึ้นพื้นที่ภายในกำแพงไม่เพียงพอที่จะอยู่อาศัย จึงมีชุมชนเกิดขึ้นนอกกำแพงเมือง ปัจจุบันนี้เหลือเพียงประตูชุมพลไว้เป็นอนุสรณ์ ส่วนกำแพงในส่วนอื่นๆ ได้ถูกทำลายไปอย่างสิ้นเชิงเกือบไม่เหลืออะไรไว้ให้คนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจ ในปี 2543 ได้มีการขุดพบซากกำแพงเมืองบริเวณคูเมืองตรงข้ามกับวัดสามัคคี ซึ่งคณะทำงานเมืองน่าอยู่กำลังทำการขุดแต่งและพิจารณาหาแนวทางในการ

อนุรักษ์ต่อไป จากอดีตที่เป็นประวัติศาสตร์ดังกล่าวหากเราสามารถอนุรักษ์ไว้ได้ ก็น่าจะเป็นการพัฒนาเมืองที่สามารถเห็นถึงความเชื่อมโยงจากอดีตสู่ปัจจุบันและในอนาคตต่อไปได้

- 3) ความเชื่อมโยงทางระบบนิเวศของเมือง จะช่วยให้เราให้เห็นสภาพความเป็นจริงที่ซับซ้อน ไม่เกิดการพัฒนาคู่ที่หลงลืมระบบนิเวศของเมือง ในอดีตเราไม่ค่อยได้คำนึงถึงความจำเป็นในเรื่องการผังเมือง การใช้ประโยชน์ที่ดิน สิ่งเหล่านี้ทำให้การพัฒนาที่เกิดขึ้นไม่มีแนวทางเป็นกรอบให้เดินไปในทิศทางที่ถูกต้อง ยกตัวอย่างเช่น การปลูกสร้างบ้านเรือนริมน้ำโดยไม่มีกั้นน้ำเสีย ปล่อยน้ำเสียลงลำตะคอง ทำให้ระบบนิเวศต้องเสียไป เป็นต้น การปลูกสร้างบ้าน อาคาร สำนักงานริมคูเมืองก็เช่นเดียวกัน ในอนาคตหากหน่วยราชการที่ใช้สถานที่อยู่มีที่แห่งใหม่แล้ว บริเวณริมคูเมืองสามารถใช้เป็นพื้นที่สวนสาธารณะปลูกต้นไม้ใหญ่ในเมือง ถ้าสามารถปรับปรุงบริเวณคูเมืองให้เป็นสวนสาธารณะได้ตลอดแนวคูเมือง โคราชจะมีสวนล้อมเมืองอากาศจะเย็นสบายร่มรื่นด้วยต้นไม้ เป็นการเชื่อมโยงทางนิเวศในเรื่องของสภาพภูมิอากาศด้วย

2.5.2 จิตวิญญาณของเมือง หมายถึง

- 1) ความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับเมือง เช่น ความทรงจำ หรือความประทับใจตามการรับรู้ เช่น ความทรงจำของคนรุ่นผู้ใหญ่วันนี้ ที่ในวัยเด็กเคยเล่นน้ำในลำตะคอง เคยใช้น้ำซักผ้า ล้างจานได้เพราะสะอาด แต่ปัจจุบัน มิได้เป็นเช่นนั้นแล้ว เพราะน้ำกำลังจะเสีย คลองมีขยะมาก ความทรงจำในอดีตเป็นความทรงจำที่ดี เป็นความประทับใจ ทำอย่างไรจะให้จิตวิญญาณเช่นนี้ยังคงอยู่
- 2) ความมีสุนทรียภาพของเมือง เช่น ความสมดุล ความกลมกลืน ทั้งทางด้านวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม เป็นต้น เช่น การออกแบบอาคารต่างๆ ในบางพื้นที่ เช่น บริเวณรอบอนุสรณ์สถาน หากสามารถออกแบบให้เข้ากับสถาปัตยกรรมที่มีอยู่ ก็จะช่วยให้เมืองมีสุนทรียภาพ
- 3) ความมีเอกลักษณ์ของเมือง เช่น ความโดดเด่น ความมีชีวิตชีวา เป็นต้น โคราชเป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์ เช่น อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี คูเมือง เป็นต้น ทำอย่างไรให้เอกลักษณ์ดังกล่าวมีส่วนในการสร้างความมีชีวิตชีวาของเมือง
- 4) ความงามของเมือง เช่น ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวนสาธารณะ การปลูกต้นไม้ และไม้ดอกไม้ประดับ ตลอดจนตกแต่งเมืองด้วยงานศิลปะต่างๆ เช่น ศิลปะมูมถน หรือ ตามที่สาธารณะต่างๆ ก็จะทำให้เมืองงดงามขึ้น รวมทั้งในเรื่องของระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ อุปกรณ์ประกอบถนนในเมือง หรือแม้กระทั่งที่พักความสะอาดไร้ขีดจำกัด ก็ควรได้รับการออกแบบให้ดูดี เป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นต้น

การสร้างเมืองให้สวยงามเป็นระเบียบก็เพื่อเพิ่มความน่าอยู่ให้มากขึ้น แต่มิได้หมายความว่าความสวยงามของเมืองจะทำให้เป็นเมืองน่าอยู่ได้เท่านั้น ยังต้องผสมผสานกับส่วนอื่นๆ เช่น ในเรื่องจิตวิญญาณของเมือง ความรัก ความสมัครสมานสามัคคี ความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การช่วยกันรักษาสีหน้าผดล้อม ความเอื้ออาทรต่อกันระหว่างคนในชุมชนเมือง ตลอดจนเศรษฐกิจชุมชน สุขภาพ รวมทั้งศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามของพลเมืองด้วย

2.6 แนวความคิดในการแก้ปัญหาการจราจร

2.6.1 การวางแผนระบบการคมนาคม (Planning for Transportation)

การจราจรนับเป็นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ที่เกิดที่เพิ่มขึ้นพร้อมกับการขยายตัวของเมือง ปัญหาการติด อุบัติเหตุ มลภาวะทางเสียงและอากาศ เกิดจากปริมาณการจราจรที่เพิ่มขึ้นในเมือง Hugh Barton (1998) (อ้างถึงใน อรรถวุดดี, 2544: 16-18) กล่าวถึงระบบการคมนาคมที่ยั่งยืน (Sustainable Transport) ว่า สามารถแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นจากการจราจรได้ โดยวัตถุประสงค์หลักของการคมนาคมที่ยั่งยืนคือ การลดระดับมลภาวะ ปรับปรุงการเข้าถึงระบบการขนส่งที่ให้ความสำคัญกับคนมากกว่า รถ เพิ่มทางเลือกในการเดินทาง ลดปริมาณการเดินทาง โดยให้ท้องถิ่นจัดเตรียมสาธารณูปโภคและแหล่งงาน ภายในชุมชน สร้างทางเดินเท้าที่ปลอดภัย สะดวก นำเดิน ลดการพึ่งพารถยนต์ ซึ่ง Barton ได้เสนอแนวทางในการดำเนินการคือ

- จัดระบบทางเท้า โดยเพิ่มโครงข่ายให้สามารถเชื่อมต่อกับจุดต่างๆ ได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะกิจกรรมที่สำคัญ และให้สามารถเข้าถึงระบบขนส่งสาธารณะได้สะดวกและปลอดภัย
- จัดเตรียมระบบทางจักรยานที่สะดวกและปลอดภัย ลดความเร็วของการจราจรบนถนน
- เพิ่มประสิทธิภาพของระบบขนส่งสาธารณะ (โดยให้ความสำคัญมากกว่าการจราจรแบบอื่น) ให้สามารถเข้าสู่พื้นที่ใจกลางเมืองได้สะดวก พร้อมทั้งสามารถเปลี่ยนระบบการเดินทางเป็นบริการแบบอื่น รวมทั้งการเดินทางและจักรยาน
- เพิ่มพื้นที่ปลอดภัยการจราจร และลดปริมาณการจราจร
- จำกัดการใช้รถยนต์โดยการเข้มงวดเรื่องที่จอดรถในย่านศูนย์กลางที่สำคัญ

หลักการที่สำคัญคือทำอย่างไรให้คนเลิกยึดติดกับรถยนต์ ระบบการขนส่งสาธารณะที่ดี (เช่น รถราง รถไฟฟ้า) ประกอบกับทางเดินเท้าที่สะดวก สวยงาม ตลอดจนการลดจำนวนยานพาหนะอื่น และการคิดค่าจอดรถแพงๆ มาตรการต่างๆ เหล่านี้จะช่วยให้เราเห็นความสำคัญของการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ และลดการใช้รถยนต์ในเมืองลง

Barton (1998) ได้ให้หลักการในการวางแผนด้านการจราจร คือ

- ปริมาณการจราจรไม่ควรเพิ่มขึ้นจากการปรับปรุงถนนหรือทางแยก การจัดการจราจรหรือการก่อสร้างถนนใหม่ นอกจากนี้ควรมีความจำเป็นที่จะรองรับการพัฒนาใหม่หรือการพัฒนาที่เข้มข้นขึ้น
- การเปลี่ยนระบบถนนควรพิจารณาปริมาณจราจร และกระทำเพื่อที่จะปรับปรุงคุณภาพของสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้อยู่อาศัย ผู้คนที่มาจับจ่ายซื้อของ เดินหรือขี่จักรยาน และอำนวยความสะดวกแก่ระบบขนส่งสาธารณะ มากกว่าที่จะเปลี่ยนระบบถนนเพื่อช่วยระยะเวลาในการเดินทางแก่ผู้ใช้รถยนต์
- ปริมาณการจราจรในสภาพปัจจุบันบนถนนในเมืองอาจลดลงได้จากการวางแผนด้านอื่น เช่น การขยายทางเดินเท้าและทางจักรยาน หรือการให้ความสำคัญกับรถโดยสารประจำทางหรือรถราง
- การจัดการระบบการจราจรในเมือง ไม่ควรที่จะมุ่งไปที่การเพิ่มหรือลดความเร็วรถยนต์ แต่ควรคำนึงถึงความพอดีและสม่ำเสมอมากกว่า

Suanne Lennard และ Henry Lennard (1995: 76-77) กล่าวถึงการสร้างสมดุลของระบบคมนาคมในเมืองว่า การลดความเร็วและผลกระทบของการจราจร มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงระบบการขนส่งมวลชน (Public Transport) ส่งเสริมการเดินและการขี่จักรยานเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ Lennard ได้อ้างอิงถึง 10 ประการของการวางแผนการคมนาคมของ Harmut Topp (1st International Making Cities Livable Conference. Venice, 1985) ดังนี้

- 1) การวางผังเมืองและระบบการคมนาคมเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับสังคม จิตวิทยา นิเวศวิทยา เศรษฐกิจ สถาปัตยกรรมและวิศวกรรม ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและคำนึงถึงเด็ก คนแก่ และคนพิการด้วย
- 2) ความสำเร็จของเมืองไม่ได้ขึ้นอยู่กับจราจรโดยรถยนต์ส่วนบุคคล แต่ขึ้นอยู่กับ การเข้าถึงได้ของทุกคน ตลอดจนความสวยงามของถนนและพื้นที่เปิดโล่ง
- 3) ระบบการคมนาคมและการใช้ที่ดินจะต้องมีความสมดุล การใช้งานแบบผสม (mixed use) จะช่วยลดระยะเวลาในการเดินทาง
- 4) การใช้แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ด้านพฤติกรรมและปริมาณการจราจร เป็นสิ่งสำคัญในการตัดสินใจ
- 5) รูปแบบการคมนาคมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม การเดินเป็นที่นิยมมากกว่าจักรยาน การใช้จักรยานเป็นที่ต้องการมากกว่าระบบขนส่งมวลชน และการใช้ระบบขนส่งมวลชนย่อมดีกว่าการใช้รถยนต์ส่วนบุคคล
- 6) ถนนในเมืองคือพื้นที่โล่งสาธารณะเป็นที่พบปะ เดินเล่น เป็นทางเข้าสู่อาคารต่างๆ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับทางเท้า จักรยาน ระบบขนส่งมวลชน และรถยนต์ส่วนบุคคล
- 7) การเพิ่มขึ้นของความหนาแน่น ทำให้ต้องการข้อกำหนดและการควบคุมทางจราจรมากขึ้น การเข้มงวดในบางพื้นที่โดยเฉพาะที่จอดรถ เป็นการช่วยควบคุมการจราจรที่ได้ผล
- 8) สิ่งสำคัญโดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความหนาแน่นสูง คือการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design) และงานสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับขนาดของมนุษย์ (Human Scale) การออกแบบถนนที่ดีจะช่วยลดผลกระทบที่เกิดจากการจราจร
- 9) ถนนจะต้องให้ความสำคัญกับทางเดินเท้าและจักรยาน มีทางเดินที่กว้าง มีทางจักรยาน และทางข้ามถนน
- 10) ควรปลูกต้นไม้ริมถนนมากขึ้นรวมทั้งหน้าอาคารและบนหลังคา ต้นไม้จะช่วยลดมลภาวะบนท้องถนน สร้างความสวยงามและช่วยบดบังอาคารที่ไม่สวยงาม

การพัฒนาทางด้านระบบคมนาคมขนส่ง จะต้องมีการวางแผนควบคู่ไปกับการพัฒนาเมืองตั้งแต่ในระดับภูมิภาค (Regional Planning) จนถึง การเชื่อมต่อของแต่ละเมืองและภายในชุมชน การส่งเสริมนโยบายที่จะทำให้ใช้รถยนต์น้อยที่สุด เช่น ที่ทำงานและที่อยู่อาศัยใกล้กัน เพื่อลดเวลาและระยะทาง ระบบขนส่งมวลชนที่สร้างความสะดวกสบายแก่ประชาชน เพื่อลดการใช้รถยนต์ส่วนตัว การให้ความสำคัญกับทางเดินเท้าและจักรยานภายในชุมชนเพื่อลดมลพิษและการใช้พลังงาน ดังนั้นการวางแผนในการพัฒนาเมืองและการออกแบบชุมชน จะต้องเน้นเรื่องการลดการเดินทาง โดยเฉพาะการใช้รถยนต์ส่วนตัว (Moughtin, 1996)

2.6.2 การจัดการระบบการจราจร (Traffic Management)

นอกจากการแก้ไขปัญหาจราจร ในเรื่องของกรก่อสร้างโครงข่ายถนนสายใหม่ๆ ให้สามารถเชื่อมต่อกันได้แล้ว รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังได้พยายามทำการศึกษา และนำระบบการบริหารและการจัดการจราจรที่มีประสิทธิภาพ นอกเหนือจากการใช้งบประมาณในการก่อสร้างระบบถนน มาใช้ควบคุมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ซึ่งมาตรการการจัดการระบบการจราจร (Traffic Management) เป็นวิธีการคุมกระแสการจราจรบนท้องถนน ซึ่งมีความต้องการค่าลงทุนน้อยกว่าประเภทอื่นๆ อย่างไรก็ตาม ในเมืองขนาดใหญ่ ทั้งในประเทศที่กำลังพัฒนา และประเทศที่พัฒนาแล้ว การจัดการระบบการจราจรมีความหมายมากกว่าการควบคุมกระแสการจราจร แต่หมายความรวมถึงกลยุทธ์ในการใช้โครงข่ายถนนให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เทคนิคการจัดการระบบการจราจรมีหลากหลาย เริ่มจากการเพิ่มความจุของถนน จนถึงมาตรการคุมปริมาณการจราจร (Traffic Demand Management) สำหรับเมืองขนาดใหญ่นั้น การเพิ่มความจุของถนนเพียงอย่างเดียว จะไม่สามารถแก้ไขหรือบรรเทาการจราจรติดขัดให้สัมฤทธิ์ผลได้ จำเป็นต้องใช้มาตรการคุมปริมาณการจราจรควบคู่ไปด้วย (ซีซวาล, 2539: 80)

ในการศึกษาครั้งนี้จะขอแยกเอาประเด็นที่น่าจะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ เพื่อนำมาปรับใช้เป็นมาตรการหรือข้อบังคับที่เหมาะสม อันจะส่งผลให้สามารถพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

1) การเก็บเงินเข้าย่านธุรกิจ (Area Licensing)

การเก็บเงินเข้าย่านธุรกิจเป็นมาตรการบรรเทาการจราจรติดขัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงชั่วโมงเร่งด่วน โดยเก็บจากรถยนต์ที่มีผู้โดยสารน้อย การที่จะใช้มาตรการนี้ให้ได้ผลจำเป็นต้องมีมาตรการเสริมมารองรับดังนี้

- การจัดที่จอดรถรอบๆพื้นที่เป้าหมาย หรือย่านธุรกิจ
- การจัดเตรียมรถสาธารณะจากสถานที่จอดรถถึงย่านธุรกิจ

การเก็บเงินเข้าย่านธุรกิจเป็นมาตรการที่ใช้ได้ผลมากในประเทศสิงคโปร์

2) การให้ยานพาหนะร่วมกัน (Ride Sharing)

การใช้ยานพาหนะร่วมกันมีวัตถุประสงค์เพื่อลดจำนวนยานพาหนะบนท้องถนน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในย่านธุรกิจ โดยการสนับสนุนให้ผู้มีรถยนต์ส่วนตัวใช้รถร่วมกัน ในบางประเทศรัฐให้เงินโดยปราศจากดอกเบี้ยแก่ผู้ซื้อรถคู่เพื่อใช้ในการรับส่งเพื่อนบ้าน ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และสิงคโปร์ ได้ประยุกต์ใช้เทคนิคนี้ได้ผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ

3) การให้รถโรงเรียน (Provision of School Buses)

สาเหตุหนึ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญในการก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด นั่นคือการเดินทางไปเรียนหนังสือ โดยอาจมีผู้ปกครองไปส่ง หรือนักเรียน นักศึกษา ขับรถไปเรียนเอง เป็นที่เห็นอย่างเด่นชัดว่าในช่วงเวลาปิดภาคเรียน สภาพการจราจรเบาบางลงมาก ดังนั้นการใช้บริการรถโรงเรียนจึงเป็นมาตรการที่สำคัญอีกมาตรการหนึ่ง

4) การควบคุมการจอดรถ (Parking Control)

ท้องถนนในหลายเมืองถูกใช้เป็นที่จอดรถ ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งบนถนนแคบๆ ดังนั้น การห้ามจอดรถยนต์บนถนนโดยเฉพาะในช่วงโมงเร่งด่วน ได้มีการใช้อย่างแพร่หลาย นอกเหนือจากการห้ามจอดในช่วงโมงเร่งด่วนแล้ว การกำหนดอัตราค่าจอดรถที่สูงขึ้นบนถนนสายหลักและพื้นที่แออัดในช่วงเวลาดังกล่าว จึงเป็นวิธีที่ได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อลดการใช้รถยนต์ส่วนตัว การควบคุมที่จอดรถเป็นมาตรการขั้นพื้นฐานของการจัดระบบการจราจร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในย่านธุรกิจ การกำหนดเวลาและอัตราค่าจอดรถที่เหมาะสม จะส่งผลให้การใช้รถยนต์ส่วนบุคคลน้อยลง

5) การควบคุมการใช้ที่ดิน (Land Use Control)

ลักษณะการใช้ที่ดินมีบทบาทสำคัญต่อการกำเนิดการจราจร ประเภทการใช้ที่ดินที่แตกต่างกันจะก่อให้เกิดอัตราการเดินทางที่แตกต่างกันด้วย กล่าวได้ว่า การมีแผนการใช้ที่ดินที่เหมาะสมจะช่วยลดการเดินทางที่ไม่จำเป็นออกไปได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวได้มีมาตรการควบคุมการใช้ที่ดินเพื่อลดปริมาณการจราจรในพื้นที่เป้าหมาย เช่น ย่านธุรกิจ เป็นต้น การควบคุมการใช้ที่ดินประกอบด้วยมาตรการต่างๆ อาทิ การห้ามก่อสร้างอาคารสูง การย้ายอาคารสำนักงาน และการก่อสร้างสถานีขนส่งสินค้าในเขตชานเมือง เป็นต้น

2.6.3 การควบคุมการไหลเวียนของกระแสการจราจร (Traffic Circulation Management)

ในขณะที่การควบคุมปริมาณการจราจรเป็นการลดหรือกระจายการเดินทาง แต่การควบคุมการไหลเวียนของกระแสการจราจรจะเป็นการใช้โครงข่ายถนนให้มีประสิทธิภาพ เทคนิคที่ใช้ในการปรับปรุงการไหลเวียนของกระแสการจราจร มีดังนี้

1) การเพิ่มความจุของถนน (Increase in Physical Road Capacity)

วิธีการที่ง่ายที่สุดในการเพิ่มความจุของถนน คือการขยายผิวการจราจร แต่สำหรับในเมืองที่มีเขตทางจำกัดก็ไม่สามารถเพิ่มความจุของถนนโดยวิธีนี้ได้ การปรับปรุงทางแยกโดยการสร้างอุโมงค์หรือสะพานลอย เป็นวิธีการหนึ่งในการเพิ่มความจุในบริเวณทางแยก แต่อย่างไรก็ตาม การเพิ่มความจุของทางแยกโดยทำให้ยานพาหนะไหลเวียนด้วยความสะดวก จะทำให้คนเดินข้ามถนนไม่สะดวก ดังนั้นจึงควรพิจารณาสร้างอุโมงค์หรือสะพานลอยคนเดินข้าม เพื่อลดปัญหาดังกล่าวโดยพิจารณาเรื่องความสะดวกต่อคนพิการและคนชราด้วย

2) ระบบการเดินรถทางเดียว (One-way System)

ระบบเดินรถทางเดียวซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลาย เป็นวิธีการลดการขัดแย้งของกระแสการจราจร บริเวณทางแยกบนถนนที่ใช้ระบบการเดินรถทางเดียว ผู้ใช้รถไม่สามารถเดินทางไปกลับโดยใช้เส้นทางเดิมได้ จำเป็นต้องใช้เส้นทางอื่น นั่นหมายถึงว่าต้องมีถนนอื่นที่มีความจุใกล้เคียงกับถนนสายเดิมมารับ

ข้อเสียของระบบการเดินรถทางเดียวคือ ทำให้ต้องใช้ระยะในการเดินทางยาวขึ้นและมีผลกระทบต่อกิจการร้านค้าข้างถนน นอกเหนือจากนั้นรถประจำทางต้องใช้เส้นทางต่างกันระหว่างขาไปและขากลับ ทำให้เกิดความสับสนต่อผู้โดยสาร เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าวอาจแก้ไขโดยการให้รถประจำทางวิ่งได้ทั้งสองทาง ดังเช่นในกรุงเทพมหานคร

นอกจากนี้ยังมีมาตรการอื่นๆอีกหลายมาตรการ อาทิ การสลับช่องทางวิ่ง การห้ามเลี้ยวที่ทางแยก และการให้สิทธิพิเศษแก่รถโดยสารสาธารณะ เป็นต้น

2.7 กรณีศึกษาโครงการที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน

ในส่วนนี้เป็นการศึกษาถึงลักษณะและรูปแบบของที่วางสาธารณะภายในเมือง ที่มีลักษณะการใช้งาน และมีบริบทที่ใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษา แล้วนำมาวิเคราะห์หาจุดติดต่อด้อยของพื้นที่กรณีศึกษา เพื่อนำมาปรับใช้ เป็นแนวทางในการออกแบบพัฒนาพื้นที่ศึกษาต่อไป สำหรับกรณีศึกษาในครั้งนี้คือที่วางสาธารณะที่มีความสำคัญมากของเมือง Copenhagen ประเทศเดนมาร์ก ซึ่งมีทั้งรูปแบบของ Pedestrian street และ Square

2.7.1 The First Pedestrian Street : Stroget (1962)

1) ประวัติศาสตร์และภูมิหลังของพื้นที่ (History and Background)

Stroget เป็นถนนหลักสายแรกของเมือง Copenhagen ถูกสร้างให้เป็นถนนคนเดินเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 1962 แต่เดิมเป็นถนนที่กว้างแค่ 11 เมตร เท่านั้นและมีพื้นที่ที่รองรับการจราจรด้วยรถยนต์ มีเพียงช่องทางเดินเท้าเล็กน้อยเท่านั้น ในเวลาต่อมา Stroget ได้ถูกปรับปรุงใหม่ ปัจจุบันทางเดินเท้าบาทวิถีได้ถูกสร้างขึ้นในปี 1991 ถนน Stroget ได้เป็นโครงข่ายที่สามารถเชื่อมโยงส่วนต่างๆของเมืองได้ ซึ่งไม่ได้เป็นแค่เพียงถนนสำหรับการซื้อขายสินค้าเท่านั้น ยังเป็นหัวใจหลักสำคัญขององค์ประกอบของเมืองที่คนในเมือง Copenhagen สามารถเดินเล่นพักผ่อนได้อีกด้วย

นอกจากนี้ Stroget ยังถูกเรียกชื่อแตกต่างออกไปตามลักษณะและการใช้สอยของพื้นที่นั้นๆ เช่น Frederiksberggade คือบริเวณที่อยู่ใกล้ Town Hall Square หรือ Amagertorv คือบริเวณส่วนกลาง เป็นต้น

2) โครงข่ายและการเชื่อมโยง (Network and Linkage)

Stroget มีพื้นที่ทั้งสิ้น 15,800 ตารางเมตร เป็นถนนสายแรกที่เป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างย่านใจกลางเมืองสำคัญของเมือง คือ พื้นที่สำหรับการซื้อขายสินค้าของเมือง ซึ่งจะเชื่อมจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ จากบริเวณ Town Hall ไปยังทิศตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ไปบรรจบ Konggens Nytorv ใกล้กับ Nyhavn ในเส้นทางนี้จะไปเชื่อมโยงกับสถานที่สำคัญหลากหลายของเมือง เช่น โบสถ์ Helligands เป็นต้น

ภาพที่ 2.1 แสดง Stroget ที่มีการจราจรรถยนต์ ก่อนที่จะมีการจัดให้เป็นถนนคนเดินสายแรก

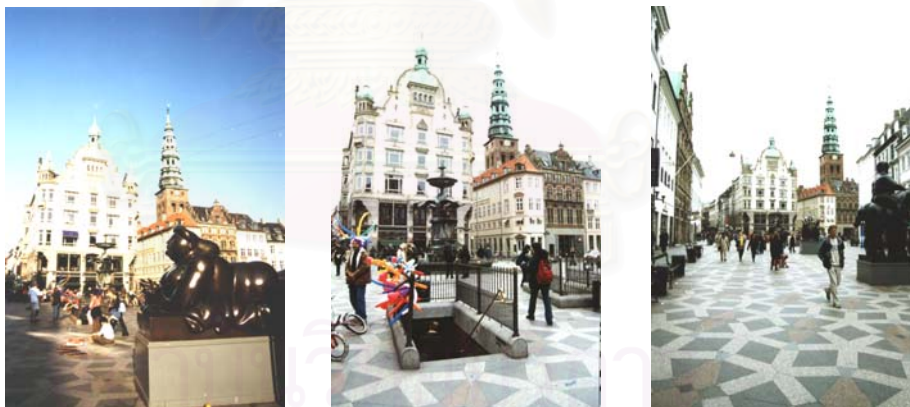
ภาพที่ 2.2 แสดงผังการเชื่อมโยงกับถนน Stroget

3) องค์ประกอบและรูปแบบ (Element and Pattern)

องค์ประกอบที่สำคัญของ Stroget ได้แก่ รูปปั้น (Sculpture) ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างกันไปในแต่ละจุดของพื้นที่ เพื่อสร้างสีสันความมีชีวิตชีวาให้กับพื้นที่ รูปปั้นส่วนใหญ่มีแนวความคิดในการสร้างสรรค์จากศิลปินที่มีชื่อเสียงของเมือง ลักษณะรูปปั้นจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่มีความอ่อนน้อม เช่น ผู้หญิงอ่อนน้อม แมวอ่อนน้อม หรือ นกอ่อนน้อม เป็นต้น และยังมีองค์ประกอบอื่นๆ เช่น น้ำพุ จตุรัส (square) ต่างๆ แก้วอิฐนั่งพักผ่อนระหว่างทาง ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ จะเป็นองค์ประกอบที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความมีชีวิตชีวาของทางเดิน และยังเป็นจุดหมายตา (Landmark) ที่สำคัญของผู้ใช้ทางเดินทำแห่งนี้อีกด้วย องค์ประกอบดังกล่าว ยังมีผลต่อกิจกรรมของผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่ ในการนัดพบ พุดคุย แสดงความสามารถต่างๆ

นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบที่สำคัญในการให้บริการผู้ใช้สอยพื้นที่บนถนน Stroget นั่นคือ ห้องน้ำสาธารณะ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ถูกออกแบบให้มีความสอดคล้องและมีความกลมกลืนกับพื้นที่ เนื่องจากมีการจัดพื้นที่บริการห้องน้ำอยู่บริเวณใต้ดิน และอยู่ในพื้นที่ที่เป็น Plaza ขนาดใหญ่ที่สำคัญ ซึ่งเป็นจุดรวมของคนเป็นจำนวนมาก

รูปแบบ (pattern) ของพื้นบาทวิถี (pavement) ที่ถูกออกแบบให้มีการรับรู้ (perception) ของการเดินพักผ่อน ให้ความรู้สึกผ่อนคลาย และสร้างความรู้สึกที่ตื่นเต้น ในแต่ละส่วนของ Stroget ที่มีความยาวมาก ก็จะมีการเปลี่ยนการวาง pattern ของพื้นที่ไม่ซ้ำกัน เพื่อให้เกิดเอกลักษณ์ และเพื่อให้มีความหลากหลายเปลี่ยนแปลงไปตามเอกลักษณ์ของพื้นที่ (character)

ภาพที่ 2.3 แสดงองค์ประกอบและ pattern ของ Stroget สายแรก

4) กิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ต่อผู้ใช้สอย (Activity and Interaction)

กิจกรรมที่เกิดขึ้นบน Stroget เกิดจากการพบปะ และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับผู้คน ผู้คนกับร้านค้า มีคนมากกว่า 25,000 คน ที่เข้ามาใช้สอยพื้นที่ Stroget ระหว่างเวลา 10.00 น.-18.00 น. แต่ในช่วงฤดูร้อน จะมีมากถึง 50,000 คน

กิจกรรมร้านค้าสองข้างถนน ชั้นแรกเป็นร้านค้า ส่วนชั้นที่สองและสามเป็นที่อยู่อาศัย ร้านอาหารและเครื่องดื่มมีการนำเก้าอี้มาวางสำหรับทานอาหารอยู่นอกร้าน เป็นลักษณะนั่งทานและชมวิว ผู้คนที่เดินผ่านไปมา

กิจกรรมการนั่งพักผ่อนและการนัดพบ บริเวณรูปปั้น (sculpture) เป็นการพบปะ ปฏิสัมพันธ์รวมกันของคนในเมือง นอกจากนี้ ยังมีลาน plaza ที่ให้ผู้คนได้แสดงออกทั้งทางด้านศิลปะ และการแสดงต่างๆ เช่น การเล่นดนตรี การละเล่นมายากล การขายของ เป็นต้น

ภาพที่ 2.4 แสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้น Stroget สายแรก

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างคน กับร้านค้าสองข้างทางเป็นไปอย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นกิจกรรมที่ทำให้พื้นที่ pedestrian street ดึงดูดชีวิตชีวา มาก โดยเฉพาะในช่วงฤดูร้อนของปี จะมีกิจกรรมต่างๆ ที่ดึงดูดให้คนในเมืองและนักท่องเที่ยวมาร่วมกันที่ Stroget

2.7.2 Major City Squares: Gammeltorv and Nytorv (1962, 1973 and 1992)

1) ประวัติศาสตร์และภูมิหลังของพื้นที่ (History and Background)

ในทุกวันนี้ Gammeltorv และ Nytorv ได้ประกอบรวมกันเป็น space เดียวกัน ซึ่งแต่เดิมเป็นลานกว้าง (square) ที่แยกออกจากกันโดย Town hall ของเมืองหลังเก่า square ทั้งสองนี้ต่อเนื่องจากถนน Stroget ที่ตัดผ่าน ซึ่งนับว่าเป็น urban space ที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของเมือง

จนกระทั่งปี ค.ศ.1962 การรวมกันของ space เพื่อรองรับพื้นที่จอดรถขนาดใหญ่ แต่การเปลี่ยนแปลงจะเป็นการปรับปรุงสภาพอย่างค่อยเป็นค่อยไปทั้งพื้นที่เพื่อใช้สำหรับการเดินเท้า

เมื่อ Stroget ถูกปิดการจราจรในปี ค.ศ.1962 ส่วนแรกของ Gammeltorv ได้ถูกแยกอิสระจากการเป็นพื้นที่จอดรถ และส่วนของ Nytorv ได้ถูกปรับปรุงในปี ค.ศ.1973 การปรับปรุงครั้งนี้ได้สร้างการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก นั่นก็คือ กำแพงที่ได้วางกรอบของพื้นที่เดินเท้านั้นไว้

ในปี ค.ศ.1992 ในส่วนของ Nytorv ได้ถูกจัดให้เป็นพื้นที่ที่ปราศจากการจอดรถ และ square ทั้งสองแห่งนี้ก็ได้รับการปูพื้นและทาสีใหม่

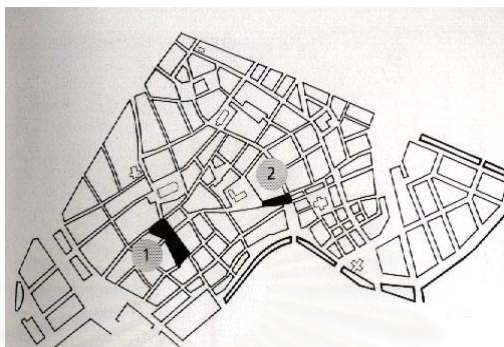
ภาพที่ 2.5 แสดง Gammeltorv และ Nytorv ที่เชื่อมโยงกับถนน Stroget

ภาพที่ 2.6 แสดงผังของ Gammeltorv และ Nytorv

2) โครงข่ายและการเชื่อมโยง (Network and Linkage)

Gammeltorv และ Nytorv ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ที่ Stroget ซึ่งเป็นถนนคนเดินสายแรก และสายสำคัญของเมืองตัดผ่าน จึงทำให้เป็น square ที่มีการใช้สอยค่อนข้างมาก และยังเป็นจุดเชื่อมโยงกับกิจกรรมรอบข้าง และเป็นทีแหวะพักของผู้คนที่ผ่านไปมา

ภาพที่ 2.7 แสดง public space หลักของเมืองที่อยู่บน Stroget

จุดที่ 1 คือ Gammeltorv และ Nytorv

จุดที่ 2 คือ Amagertorv ซึ่งเป็น square ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง

3) องค์ประกอบและรูปแบบ (Element and Pattern)

องค์ประกอบที่สำคัญที่น่าสนใจของ Gammeltorv และ Nytorv คือ Light-color granite หรือการปูพื้นด้วยหินแกรนิตที่มีสีอ่อนๆ เพื่อเป็นการกำหนดขอบเขตของที่ตั้งของ Town Hall หลังเก่า เป็นพื้นที่ที่แสดงและระลึกถึง space เดิมของพื้นที่

นอกจากนั้นยังมีลานน้ำพุ ที่เป็นองค์ประกอบหลักอีกอย่างหนึ่ง รูปปั้น (Sculpture) ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวเป็นแบบน้ำพุโบราณให้ความรู้สึกคลาสสิก เป็นน้ำพุที่สร้างสีสันความมีชีวิตชีวาให้กับพื้นที่ ซึ่งองค์ประกอบนี้ จะเป็นองค์ประกอบที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความมีชีวิตชีวาของทางเดิน และยังเป็นจุดหมายตา (Landmark) ที่สำคัญของผู้ใช้ทางเดินเท้าแห่งนี้อีกด้วย องค์ประกอบดังกล่าวยังมีผลต่อกิจกรรมของผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่ ในการนัดพบ พูดคุย แสดงความสามารถต่างๆ

รูปแบบ (pattern) ของพื้นบาทวิถี (pavement) ที่ถูกออกแบบให้มีการรับรู้ (perception) ของการเดินพักผ่อน ให้ความรู้สึกผ่อนคลาย รวมทั้งการใช้หิน Chausse' stone granite ปูเพื่อระลึกถึงตำแหน่งที่ตั้งของ Former town hall

ภาพที่ 2.8 แสดงองค์ประกอบ คือลานน้ำพุที่ชื่อ

The Caitas ที่เป็น Urban recreation

ภาพที่ 2.9 แสดงการปู pavement ด้วยหิน Chausse'
เพื่อเป็นการระลึกถึงที่ตั้งสถานที่สำคัญในอดีต

4) กิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ต่อผู้ใช้สอย (Activity and Interaction)

Gammeltorv และ Nytorv เป็น square ที่มีความนิยมมาก ตลอดทั้งปีผู้คนจะมาพักผ่อนใกล้ๆกับน้ำพุที่ชื่อ Caritas ที่มีชื่อเสียง เพื่อมองหาวิวที่ดีที่จะได้มองผู้คนที่เดินผ่านไปมาตามถนน Stroget แม้ว่า Nytorv ที่ดูเงียบสงบ แต่ก็เป็นที่ที่เตรียมไว้สำหรับเป็นเวทีด้านหลังของ Out door cafe' ในช่วงฤดูร้อน มันยังเป็นพื้นที่ที่เตรียมไว้สำหรับการตั้งร้านค้าเล็กๆตามเทศกาลต่างๆ และยังเป็นพื้นที่สำหรับหายใจของเมือง ที่สามารถหลีกเลี่ยงความสับสนวุ่นวาย

กิจกรรมที่เกิดขึ้นบน Gammeltorv และ Nytorv เกิดจากการพบปะ ของผู้คน กิจกรรมการนั่งพักผ่อน และการนัดพบ บริเวณรูปปั้น (sculpture) เป็นการพบปะ ปฏิสัมพันธ์ร่วมกันของคนในเมือง นอกจากนี้ ยังมีลาน plaza ที่ให้ผู้คนได้แสดงออกทั้งทางด้านศิลปะ และการแสดงต่างๆ เช่น การเล่นดนตรี การเล่นมายากล การขายของ เป็นต้น

ภาพที่ 2.10 แสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้นบน Gammeltorv และ Nytorv

2.7.3 Town Hall Square : Radhuspladsen (1996)

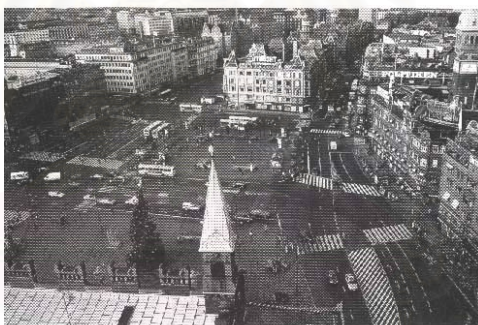
1) ประวัติศาสตร์และภูมิหลังของพื้นที่ (History and Background)

Radhuspladsen คือ ลานศาลาว่าการเมือง Copenhagen เป็นที่รู้จักอย่างมาก ได้ถูกออกแบบเมื่อ Town hall แห่งใหม่สร้างขึ้นในปี ค.ศ.1905 โดยสถาปนิก Martin Nyrop ที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากรูปแบบ Town hall ใน Siena ประเทศอิตาลี และ Town hall square ก็ได้รับรูปแบบของรูปทรงมาจาก Campo ใน Siena ด้วยเช่นกัน

ระหว่างช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 square ได้ถูกกระจายเป็นจุดๆในปีต่อมา พื้นที่ว่างกว่า 27,000 ตร.ม. ค่อยๆกลายเป็นพื้นที่รองรับการจราจรด้วยรถและเป็นจุดจอดรถของรถบัส พื้นที่นี้ได้กลายเป็นที่มีการจราจรขนาดใหญ่ เหมือน Node ของเมือง

ในอดีต square ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน โดยมีถนนแบ่งกันและมีร้านค้าเคลื่อนที่เล็กๆ (kiosk) แผงลอย และต้นไม้มากมาย เป็นที่ที่มีปัญหาในการติดต่อเชื่อมโยงระหว่างภายในเมือง และสถานีรถไฟทางด้านทิศตะวันตกของเมือง

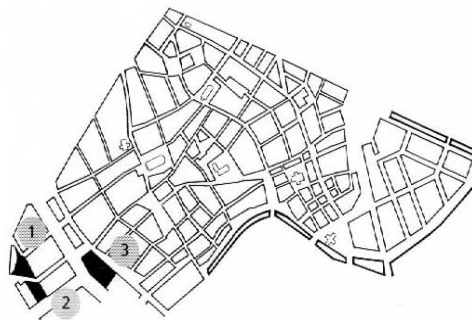
ในปี ค.ศ.1995-1996 KHR Architect ได้ถูกไว้วางใจให้ออกแบบ square ขึ้นมาใหม่ โดยอยู่ภายในเงื่อนไขของการประกวดแบบ และได้สร้างเสร็จ เปิดให้ใช้ได้ครั้งแรกในวันที่ 1 มกราคม 1996 เป็นการเริ่มต้นปีใหม่ของเมือง Copenhagen เมืองแห่งวัฒนธรรมของยุโรป

ภาพที่ 2.11 แสดง Radhuspladsen ที่มีการจราจรรถยนต์ ก่อนที่จะมีการจัดให้เป็น Town hall square

2) โครงข่ายและการเชื่อมโยง (Network and Linkage)

Radhuspladsen เป็นการเชื่อมโยงระหว่างภายในเมืองกับสถานีรถไฟทางด้านทิศตะวันตกของเมือง จากการที่การจราจรได้แบ่งแยก square ได้ถูกปรับเปลี่ยนใหม่ แกนของพื้นที่ได้ถูกรวมกันและมีจุดของที่หยุดรถบัส ได้ถูกย้ายออกไปด้านข้าง เพื่อเป็น Node หลักสำคัญของเมือง

ภาพที่ 2.12 แสดงผังการเชื่อมโยง Radhuspladsen
จุดที่ 3 คือ Radhuspladsen (Town hall square)

3) องค์ประกอบและรูปแบบ (Element and Pattern)

องค์ประกอบที่สำคัญของ Radhuspladsen จุดเปลี่ยนถ่ายและหยุดรถบัส โดยมีการกำบังด้วยอาคาร pavillion กระจกสีดำ มี Outdoor cafe' ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเป็น Node ของเมือง และสามารถมองเห็นได้เด่นชัดเป็น Landmark อีกด้วย

องค์ประกอบร้านค้าขนาดเล็กเคลื่อนที่ได้ (kiosk) มีอยู่อย่างกระจัดกระจายบนพื้นที่ เป็นองค์ประกอบที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความมีชีวิตชีวาของ square องค์ประกอบดังกล่าวยังมีผลต่อกิจกรรมของผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่ ในการนัดพบ พูดคุย แลกเปลี่ยน และค้าขาย

รูปแบบ (pattern) ของพื้นบาทวิถี (pavement) ที่ถูกออกแบบให้มีการรับรู้ (perception) ของการเดินพักผ่อน ให้ความรู้สึกผ่อนคลาย และสร้างความรู้สึกที่แตกต่าง พื้นที่ที่มีความกว้างมาก ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงการวาง pattern ของพื้น เพื่อให้เกิดเอกลักษณ์

องค์ประกอบเพื่อการหยุดพัก เป็นเก้าอี้ที่นั่งจัดให้มีอยู่ริมถนน และหันหน้าออกไปยังถนน มีร่มเงาจากต้นไม้เป็นระยะ แบ่ง zone ที่นั่งอย่างชัดเจน แต่มีไม่มากนัก

ภาพที่ 2.13 แสดงองค์ประกอบของ อาคาร pavillion บน Radhuspladsen

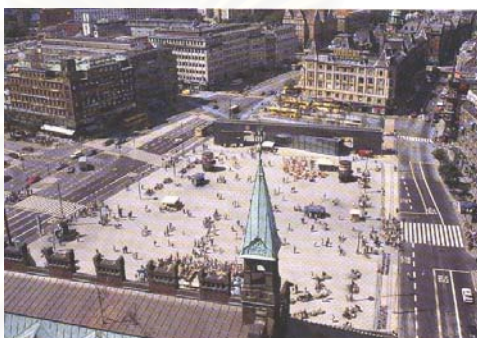
ภาพที่ 2.14 แสดงองค์ประกอบ Outdoor Cafe' บน Radhuspladsen

4) กิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ต่อผู้ใช้สอย (Activity and Interaction)

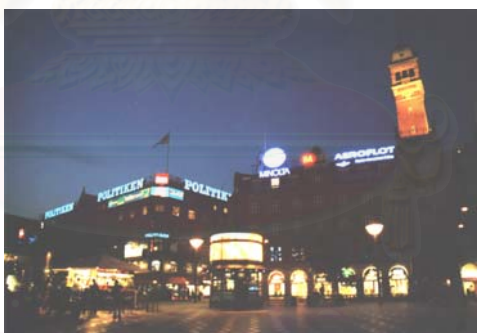
Radhuspladsen มีกิจกรรมที่เกิดขึ้นในทุกๆวัน เหมือนการเฉลิมฉลองที่สำคัญ เป็นสถานที่เปลี่ยนถ่ายรถบัส และการติดต่อจากในเมือง ทำให้เกิดกิจกรรมมากมาย เป็นสถานที่สำหรับคนเดินเท้าที่มีสี่สันตลอดทั้งกลางวันและกลางคืน

Radhuspladsen ได้รองรับ function การใช้สอยที่สำคัญเหมือนกับเป็นที่ชุมนุม การแสดงขบวนพาเหรด และการนัดพบ เป็น Town hall square ที่ต้อนรับแขกผู้มาเยือน

กิจกรรมในช่วงวันหยุด Radhuspladsen ยังเป็นพื้นที่เหมือนตลาดนัดที่มีผู้นำสิ่งของมาขาย เป็นที่แลกเปลี่ยนสินค้าของผู้คนในเมือง และยังเป็นจุดนัดพบที่สำคัญของคนในเมือง

ภาพที่ 2.15 แสดงกิจกรรมบริเวณ Node ของ Radhuspladsen

ภาพที่ 2.16 แสดงกิจกรรมตอนกลางคืนบน Radhuspladsen

การปรับปรุงการติดต่อระหว่างเมืองเก่าและทางด้านทิศตะวันตก เป็นการปรับปรุงให้มีคุณค่ามากขึ้น และเป็นการพัฒนาที่มีคุณภาพทางด้านตะวันตกของเมือง การวางแผนเปิดการจราจร Vester Voldgade ระหว่าง Radhuspladsen และเมืองเก่า จะทำให้การปรับปรุงการเชื่อมต่อระหว่างทิศตะวันตกกับตะวันออกเชื่อมต่อได้ดีขึ้น และทำให้ผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่ Radhuspladsen มากขึ้นด้วย

2.7.4 Major City Squares: Amagertov (1962 and 1993)

1) ประวัติศาสตร์และภูมิหลังของพื้นที่ (History and Background)

Amagertov เป็นหัวใจหลักสำคัญของเมือง Copenhagen เนื่องจากมีการปิดถนน Stroget และได้ขยายออกที่ Amagertov ดังนั้นรูปทรงของ Amagertov จึงถูกสร้างขึ้นเป็น square ขนาดใหญ่ของเมือง

Amagertov ได้ทำให้ปราศจากการจราจรโดยรถยนต์ในปี ค.ศ.1962 ตั้งแต่เมื่อ Stroget ถูกปิดการจราจร square ได้เปลี่ยนเป็นเวทีที่มีการค้าขาย เช่น เป็นที่ตั้งวางขายผักและผลไม้ หรือแม้กระทั่งที่รู้จักกันดี คือ Outdoor Cafe' และมีห้องน้ำชั้นใต้ดินที่ถูกพรางตัวจากการมองเห็นได้ด้วยกรยกตัวของพื้นที่ปลูกต้นไม้

ในปี ค.ศ 1993 Amagertov ก็ได้ถูกออกแบบใหม่อีกครั้งหนึ่ง และทำให้เกิดความสง่างามมากขึ้น โดยมีการใช้ผู้ร่วมให้การสนับสนุนคือนักธุรกิจในพื้นที่ มีการใช้ประโยชน์ใน Amagertov ค่อนข้างมาก และได้กลายเป็น square ที่สำคัญของเมือง Copenhagen ไปในที่สุด จนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 2.17 แสดง Amagertov ก่อนที่ square จะถูกปิดการจราจร

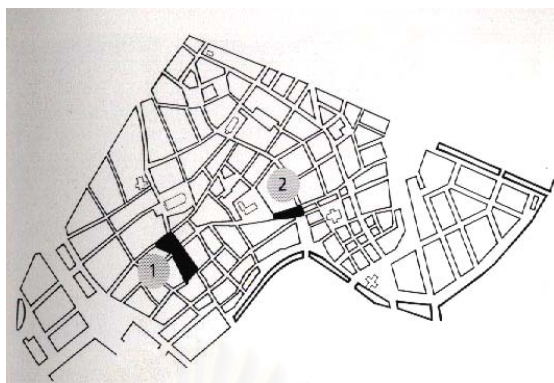

ภาพที่ 2.18 แสดง Amagertov ในช่วงยุคปี ค.ศ. 1980 จะเห็น block ของต้นไม้ที่อำพรางห้องน้ำที่อยู่ชั้นใต้ดิน

2) โครงข่ายและการเชื่อมโยง (Network and Linkage)

Amagertov เป็นการเชื่อมโยงกับ Stroget ซึ่งเป็นถนนคนเดินที่สำคัญของเมือง และยังเป็นพื้นที่ที่มีร้านค้า และเกิดกิจกรรมการ shopping ของคนในเมือง จึงทำให้มีผลต่อผู้มาใช้ Amagertov ด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

นอกจากนี้ยังเป็นจุดที่เชื่อมกับ stroget สายอื่นๆที่สำคัญ เช่น เชื่อมกับ Kobmagergade ซึ่งเป็นถนนที่ออกไปทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมือง และ Ostergade ซึ่งออกไปทางด้านทิศเหนือที่จะเชื่อมไปยัง Nyhavn เป็นต้น

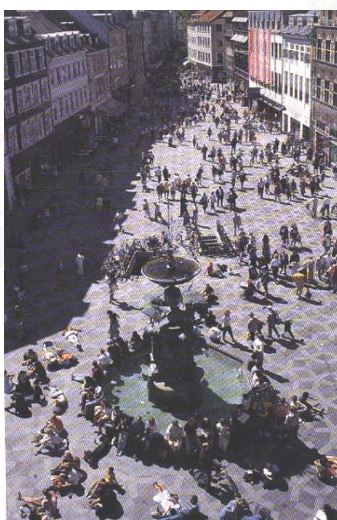

ภาพที่ 2.19 แสดง public space หลักของเมืองที่อยู่บน Stroget
จากภาพ square จุดที่1 คือ Gammeltorv และ Nytorv
จากภาพ square จุดที่2 คือ Amagertorv

3) องค์ประกอบและรูปแบบ (Element and Pattern)

ในปี ค.ศ.1993 Amagertorv ได้ถูกออกแบบใหม่และทำให้สง่างามขึ้น โดยปูพื้น Pattern ใหม่ด้วย หินแกรนิต ที่ถูกออกแบบโดยศิลปินที่มีชื่อเสียง คือ Bjorn Norgaard ซึ่งโครงการนี้เป็นการร่วมมือกันกับนักธุรกิจภายในพื้นที่

องค์ประกอบที่สำคัญที่น่าสนใจของ Amagertorv คือลานน้ำพุ ที่มีการออกแบบอย่าง classic ทำให้ดูสง่างาม มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวเป็นแบบน้ำพุโบราณให้ความรู้สึกคลาสสิก เป็นน้ำพุที่สร้างสีสันความมีชีวิตชีวาให้กับพื้นที่ ซึ่งองค์ประกอบนี้ จะเป็นองค์ประกอบที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความมีชีวิตชีวาของทางเดิน และยังเป็นจุดหมายตา (Landmark) ที่สำคัญของผู้ใช้ทางเดินเท้าแห่งนี้อีกด้วย องค์ประกอบดังกล่าวยังมีผลต่อกิจกรรมของผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่ ในการนัดพบ พุดคุย และแสดงความสามารถต่างๆ

ภาพที่ 2.20 แสดงองค์ประกอบของ public space หลักของ Amagertorv คือลานน้ำพุ และ Pattern พื้นหินแกรนิต

4) กิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ต่อผู้ใช้สอย (Activity and Interaction)

กิจกรรมที่เกิดขึ้นบน Amagertorv เป็นที่ที่ผู้คนใช้เวลาในแต่ละวัน ตลอดทั้งปี เป็นที่นัดพบ (meeting place) ของคนเมือง และเป็นทางเดินที่มีความสว่างที่สุดสายหนึ่ง ในช่วงเย็นของฤดูร้อนจะมีผู้คนมากมาย เป็นเวทหนึ่งหนึ่งของเมืองที่จะมีกิจกรรมของผู้คน ทั้งกลุ่มของนักแสดง รวมถึงนักดนตรี square จะมีสี่ต้น ในช่วงเวลานี้ ส่วนในช่วงที่มีฝนตก ก็เป็นเวลาที่ดีที่จะได้สนุกสนานกับการเดินบนทางเดินที่ปูด้วยหินแกรนิตที่สวยงามและเดินได้อย่างสะดวกสบาย

กิจกรรมที่เกิดขึ้นบน Amagertorv เกิดจากการพบปะ ของผู้คน กิจกรรมการนั่งพักผ่อนและการนัดพบ บริเวณรูปปั้น (sculpture) เป็นการพบปะ ปฏิสัมพันธ์ร่วมกันของคนในเมือง นอกจากนี้ ยังมีลาน plaza ที่ให้ผู้คนได้แสดงออกทั้งทางด้านศิลปะ และการแสดงต่างๆ เช่น การเล่นดนตรี การละเล่นมายากล การขายของ เป็นต้น

ภาพที่ 2.21 แสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้นบน Amagertorv

2.8 แนวคิดในการวิเคราะห์คุณภาพทางสายตาของทิวทัศน์เมือง

ในการศึกษาคำนี้การวิเคราะห์มุมมองที่เกิดขึ้นบริเวณพื้นที่ศึกษาเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องศึกษาเพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการที่จะปรับปรุงคุณภาพของทัศนียภาพที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่ตั้งของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างความสำคัญของพื้นที่ที่เกิดขึ้น ในมุมมองของผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่และผู้ที่เกี่ยวข้องผ่านพื้นที่ดังกล่าว

2.8.1 บทนำ

Richard C. Smardon (1986, 116) กล่าวว่า สำหรับสิ่งแวดล้อมที่เรารับรู้ สัมผัส จดจำ และวิเคราะห์ อยู่นี้ สิ่งที่เราเรียกว่า Urban in Nature เป็นสิ่งที่ซับซ้อนที่สุด จากความหลากหลายของกิจกรรมและพฤติกรรม การตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เกิดจากองค์ประกอบเมือง เช่น ระบบการสัญจร ตัวอาคาร สาธารณูปโภค สาธารณูปการ ต่างๆ และองค์ประกอบทางธรรมชาติ เช่น พืชพันธุ์ สัตว์ ตำแหน่งที่ตั้งของเมือง ลักษณะทางธรณีฐานวิทยาศาสตร์ เป็นต้น จากองค์ประกอบทั้งสองนี้เอง ที่เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดความหลากหลาย ความซับซ้อน และเป็นหน้าที่สำหรับนักออกแบบทั้งหลายที่จะร่วมกันแก้ปัญหา

2.8.2 แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเมือง

มีหลากหลายแนวความคิดเกี่ยวกับความซับซ้อนของสภาพแวดล้อมเมืองว่าควรมีลักษณะอย่างไร จึงจะมีความเหมาะสม ซึ่งความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในเรื่องเมืองสามารถสรุปได้ออกเป็นสองแนวทาง คือ

Ashihara Yoshinobu (1983) เสนอว่า การตัดทอนรายละเอียด และความยุ่งเหยิงของเมืองลง ทำให้เมืองนั้นมีคุณค่าทางความงามความพึงพอใจมากขึ้น และยังทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้นด้วย

Rapoport and Hawks (1970) เสนอว่า ความกำกวมและความซับซ้อนในเมือง เป็นจุดที่ดึงดูดและทำให้เกิดความน่าสนใจ

Kaplan, Wendt (1972) เสนอว่า องค์ประกอบทางสายตาของสิ่งแวดล้อมเมืองนั้น มีความซับซ้อนมากกว่า เมื่อเทียบกับองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นลักษณะแนวคิดที่เป็นไปในทางเดียวกันกับของ Ashihara ที่กล่าวว่า เมืองควรลดความซับซ้อนลง

2.8.3 ประโยชน์ของการวิเคราะห์คุณภาพทางสายตาในการออกแบบสิ่งแวดล้อมเมือง

1) ประโยชน์ในเรื่องของการเลือกที่ตั้ง การวิเคราะห์คุณภาพทางสายตาช่วยในเรื่องของการพิจารณาที่ตั้งซึ่งมีความเกี่ยวพันและสอดคล้องกับกิจกรรม บริเวณไหนที่ต้องการการเน้นให้เด่นขึ้น บริเวณไหนที่ต้องการปิดบังป้องกันเพื่อสร้างคุณภาพที่ดีทางสายตา เช่น การสร้างโรงงานอุตสาหกรรม ควรสร้างในที่ที่มีสิ่งลงตาหรือสร้างแนวป้องกันทางสายตาขึ้น เพื่อให้ตัดทอนความไม่สวยหรือไม่กลมกลืนกับสิ่งรอบข้าง

2) การวางโครงข่ายและเส้นทาง การวิเคราะห์คุณภาพทางสายตามีส่วนช่วยสำคัญมากในการวางเส้นทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเส้นทางประวัติศาสตร์ หรือการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อเปิดจุดสนใจ กำหนดจุดพัก จุดชมวิวทิวทัศน์ และระยะทางในการเดินทางของนักท่องเที่ยว

3) การเห็นคุณค่าและการเก็บรักษาองค์ประกอบของย่าน หรือชุมชน สิ่งเหล่านี้ขึ้นอยู่กับคุณค่าและการหาคุณค่า เช่น อาคารโบราณที่มีการพักอาศัยและทำกิจกรรมภายใน กลุ่มของนักอนุรักษ์อาชีพมีแนวความคิดที่จะควบคุมสี ลักษณะ ป้าย ฯลฯ เพื่อคงคุณค่าของอาคารไว้ แต่ในมุมมองของคนอาศัยหรือคนในพื้นที่ก็อาจไม่มีค่าทางความงามใดแตกต่างกัน ทั้งหมดนี้การหาความหมายหรือคุณค่า จึงต้องเข้ามาร่วมปรึกษากันเพื่อให้ได้ข้อยุติที่เป็นธรรมสำหรับหลายๆฝ่าย

4) การพัฒนาย่านการค้า ผลจากการปล่อยปละละเลยในเรื่องของป้ายหรือสัญญาณ ทำให้เกิดความสับสนยุ่งเหยิงและนำมาซึ่งอุบัติเหตุ หรือการหลงทาง แต่ก็มีหลายแนวคิดที่สนับสนุนความซับซ้อน ความยุ่งเหยิงในเมือง เช่น Ventury เสนอว่าความงามเช่นนี้เป็นความงามของปัจจุบัน เกิดจากการแสวงหาสิ่งที่แปลกออกไป สิ่งต่างๆที่มีความงามในตัวเอง เป็น Intellectual Aesthetic

5) การพิจารณาอาคารและสิ่งแวดล้อม อาคารควรสอดคล้องกลมกลืนเป็นส่วนร่วมอยู่กับสิ่งแวดล้อมนั้นๆ โดยการคำนึงถึง รูปลักษณ์ ขนาด สี วัสดุและอื่นๆ เพื่อที่จะไม่ทำให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมโดยรอบ เช่น เรื่องของการเกิดเงาสะท้อน ความขัดกันของรูปแบบของรูปด้านอาคาร การบังทิศทางลม ฯลฯ

2.8.4 การพัฒนาแนวความคิดของนักออกแบบเมือง

1) Kelvin Lynch: Image of the city (1960)

Lynch พยายามที่จะศึกษาหาความเกี่ยวข้องกันระหว่างวิธีการของคน ที่จะสร้างประสบการณ์หรือเรียนรู้ รับรู้ จดจำและเป็นส่วนร่วมกับสิ่งแวดล้อมเมืองของเขา ซึ่งการศึกษานี้มุ่งประเด็นที่คนว่าจะดู ใช้ และรวมถึงการรับรู้ และจดจำสิ่งแวดล้อมของเขาอย่างไร โดยพิจารณาจากการพยายามที่จะคลี่คลายความเป็นนามธรรม ความยุ่งเหยิงของเมืองออกเป็น 5 องค์ประกอบ นั่นคือ เส้นทาง (Path) ขอบเขต (Edge) จุดศูนย์กลางรวม (Node) จุดหมายตา (Landmark) และย่าน (District)

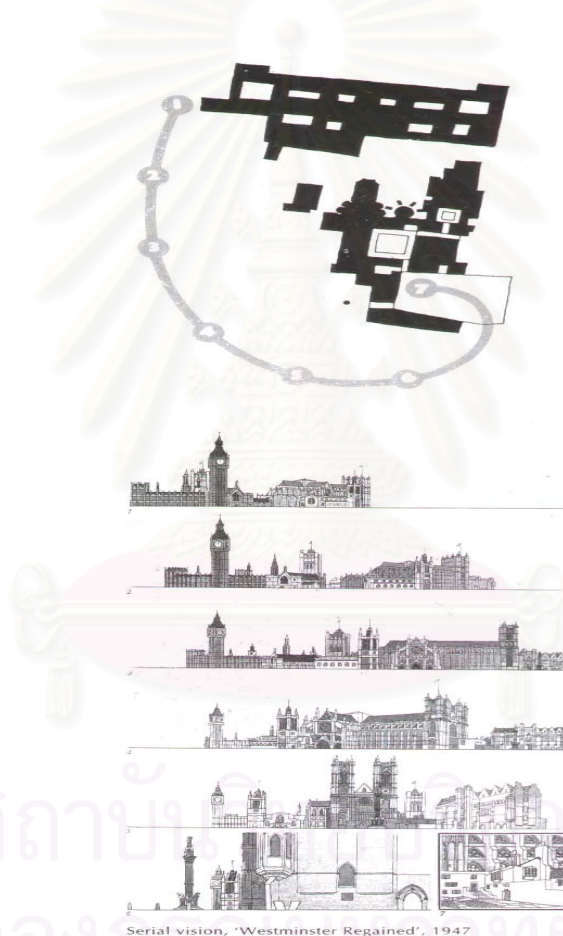
Lynch ได้กล่าวถึงแนวความคิดที่สอดคล้องกันของ Paul Stern: Environmental sensory response (1915) ที่กล่าวว่าคนมีความรู้สึกถึงความชัดเจนกลมกลืนของรูปทรง มีพื้นฐานมาจากการทำความเข้าใจได้ จากนั้น Lynch ทำการพิจารณา 2 ขั้นตอนใน 3 เมือง ได้แก่ Jersey city, Boston และ Los angeles โดยเริ่มจากการสัมภาษณ์ชาวเมืองถึงองค์ประกอบต่างๆภายในเมืองนั้น สิ่งที่คุ้นเคย และต่อจากนั้นก็ทำการส่งกลุ่มตัวอย่างเข้าทำการศึกษาเมือง โดยแยกเป็นคนที่มีความรู้ทางสถาปัตยกรรมกับบุคคลธรรมดา โดยให้พิจารณาองค์ประกอบประทับใจในเมือง และวาดแผนที่ของเมืองนั้นๆ

Lynch สรุปได้ว่า การสร้างจินตภาพของคนที่มีต่อเมืองนั้นเกิดได้จากเอกลักษณ์ (Identity) โครงสร้าง (Structure) และความหมาย (Meaning) ของเมืองเหล่านั้น และเมืองที่ดีควรอ่านง่าย ทำความเข้าใจได้ง่ายจากองค์ประกอบของเมืองที่ชัดเจน

2) Gordon Cullen : townscape (1961) / Concise townscape (1971)

Cullen นำแนวคิดและวิธีการศึกษาเมืองแบบใหม่เข้ามา ทำให้เกิดกระแสการตื่นตัวของการศึกษาเมืองอีกครั้ง เนื่องจากการทำความเข้าใจสิ่งที่ยู่ยากซับซ้อนของเมือง ที่มากกว่าการเป็นสิ่งแวดล้อมนามธรรมนั้นๆ ถูกแสดงออกเพื่อให้ทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้นจากการเปลี่ยนให้เป็นกายภาพ ภาพ หรือการบรรยายอธิบายในรูปแบบต่างๆ

Cullen เสนอว่าในการศึกษาโครงสร้างของเมือง (Urban Fabric) ควรพิจารณาองค์ประกอบ เช่น สี (Color) พื้นผิว (Texture) ขนาด (Scale) รูปแบบ (Style) ลักษณะ (Character) ความแปลกและเอกลักษณ์เฉพาะตัว (Uniqueness) วิธีการใหม่ที่เกิดจากการเข้าไปสัมผัส สัมผัส และเรียบเรียงเป็นภาพ (Serial vision) พิจารณาพื้นที่ที่เป็นจุดเปลี่ยน (transition area) และการเปลี่ยนของบรรยากาศ ความรู้สึกจากจุดแรกไปยังจุดสุดท้าย เป็นการหาและเปิดเผยความงามจากภาพ

ภาพที่ 2.22 วิธีการบันทึกภาพหอนาฬิกา Bigben ของ Cullen

(บน) เป็นการเขียนภาพหอนาฬิกา Bigben จากการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่แต่ละจุด โดยอาศัยการเขียนภาพเรียงต่อกันเชื่อมมุมมอง เพื่อเก็บภาพความประทับใจเมื่อเดินชมรอบตัวหอนาฬิกา เป็นฉากหลายๆ ฉากเรียงต่อกันโดยอาศัยหอนาฬิกาเป็นตัวกำหนดมุมมอง (เป้าสายตา) แล้วทำการเปรียบเทียบศึกษา จากภาพที่เกิดขึ้นทั้ง 7 จุดที่ได้เขียนไว้

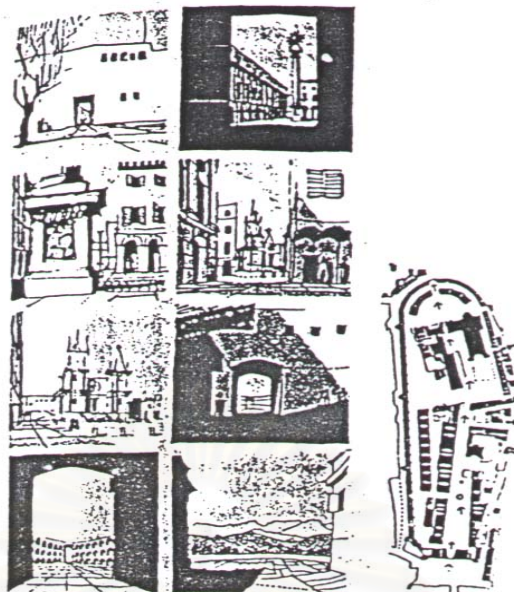
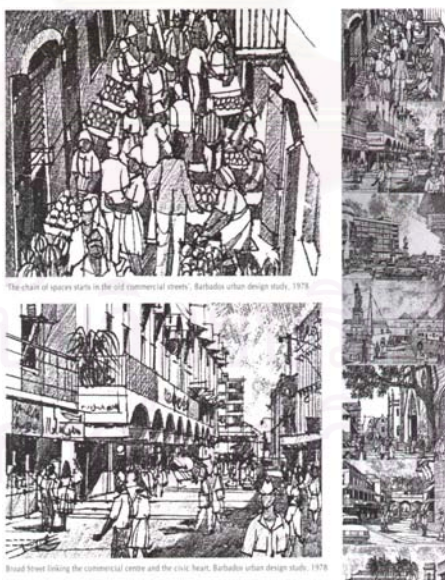

FIGURE 8.2. Spatial sequence. Source: Cullen, G., 1971. *The Concise Townscape*, New York: Van Nostrand Reinhold, 17.

ภาพที่ 2.23 วิธีการบันทึกแบบ Sequence ของ Cullen

(บน) ชุดภาพ (Serial Photo) การศึกษาเมือง จากการเข้าไปสัมผัสแล้วเรียงภาพต่อกัน จากจุดที่ทำให้เกิดความประทับใจ หรือที่น่าสนใจจากจุดแรกเชื่อมโยงไปจนถึงจุดสุดท้ายตามลำดับ เพื่อการศึกษาลำดับการเปลี่ยนแปลงของมุมมองและทัศนียภาพที่จะเกิดขึ้น

ภาพที่ 2.24 วิธีการบันทึกแบบ Sketch ของ Cullen

(บน) เป็นลักษณะของการเข้าไปสัมผัสกับชุมชน และเก็บภาพความประทับใจโดยการถ่ายภาพ Sketch ทั้งจุดเด่นและจุดด้อย อะไรเป็นองค์ประกอบหลักอะไรรอง หรืออะไรเป็นที่หมายต่าน่าสนใจ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการอ้างอิงและพิจารณาต่อไป

3) Appleyard : View from the road (with Lynch and Myer) (1964)

Appleyard สนใจในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงของความรู้สึกตามการเคลื่อนไหว เนื่องจากผู้คนที่อยู่ในเมืองเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา จึงเกิดแนวความคิดแบบที่เรียกว่าการรับรู้ขณะเคลื่อนไหว (Dynamic perception)

โดยวิธีการของ Appleyard นั้นพิจารณาการเข้าสัมผัส และรับรู้เมืองจากการเข้าไปสัมผัสโดย mode ต่างๆกันและใน speed ต่างๆกัน จากนั้นทำการเก็บภาพความประทับใจเหล่านั้นบันทึกในลักษณะของการสร้างสัญลักษณ์เพื่อการจดจำแทนภาษาหรือภาพจริง (Notation) ดังนั้นการเปลี่ยนมุมมองจึงมีอิทธิพลในการออกแบบ การเคลื่อนไหวที่มีความสำคัญกับลำดับของเหตุการณ์ ภาพ การรับรู้ และการตีความ และทำให้ต้องการ Specialized Graphic และ Notational Graphic เป็นเครื่องมือในการศึกษา

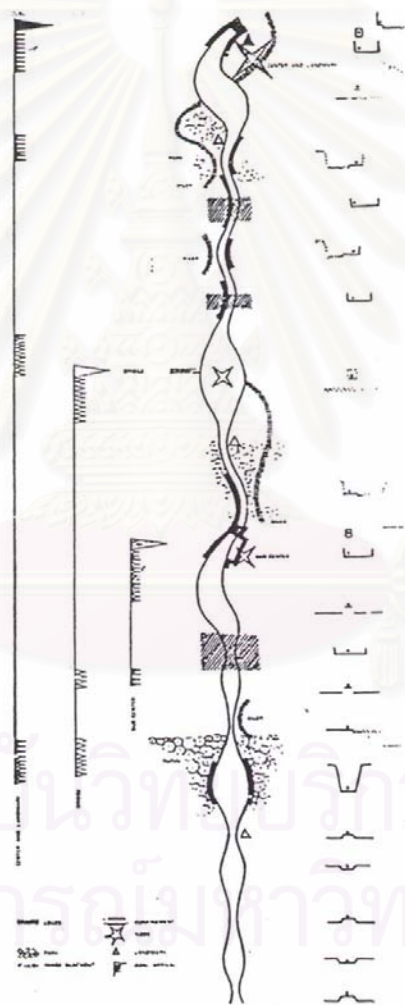
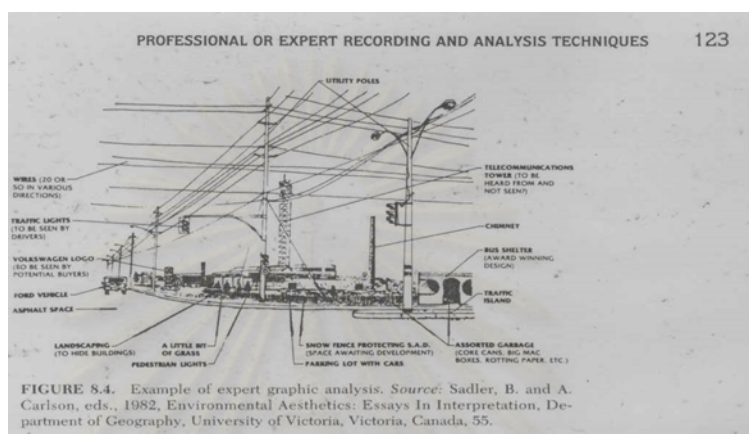

FIGURE 8.3. Sequential notation. Source: Appleyard, D. et al., 1964, *The View from the Road*, Cambridge, MA: MIT Press, 38.

ภาพที่ 2.25 Notational Graphic ของ Appleyard

2.8.5 เทคนิคการบันทึกและวิเคราะห์

ตามความเชื่อของผู้ชำนาญการ กระบวนการบันทึกและการวิเคราะห์คือความพยายามมองสภาพแวดล้อมในลักษณะว่ามีสิ่งใดเกี่ยวข้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างไร พยายามบันทึกและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมตามความถนัดของตน โดยมีมุมมองอยู่บนรากฐานของความสัมพันธ์ของพื้นที่ (Relationships) ความเป็นปกติทั่วไปของพื้นที่ (Commonalities) ความเชื่อมโยงเกี่ยวพัน (Juxtapositions) ลำดับของวิวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ (Sequences)

ภาพที่ 2.26 การบันทึกและวิเคราะห์ด้วยภาพของที่ว่างของเมือง

ทั้งนี้โดยมีวิธีการที่ใช้ลักษณะเดียวกันกับที่สถาปนิกและภูมิสถาปนิกใช้ในงานของตัวเอง ซึ่งนักออกแบบชุมชนเมืองจะต้องพัฒนาระบบการพื้นฐาน เพื่อจะใช้เป็นหลักในการทำงานโดยพลที่ได้ต้องสามารถที่จะพัฒนาปรับปรุง (Modified) อธิบาย (Refined) ให้รายละเอียด (Detailed) ในแต่ละงานนั้นๆได้

2.8.6 กระบวนการในการทำการวิเคราะห์คุณภาพทางสายตา

ต้องมีการรวบรวมข้อมูล ความรู้ที่เกี่ยวข้อง (Literature review) ดังนี้

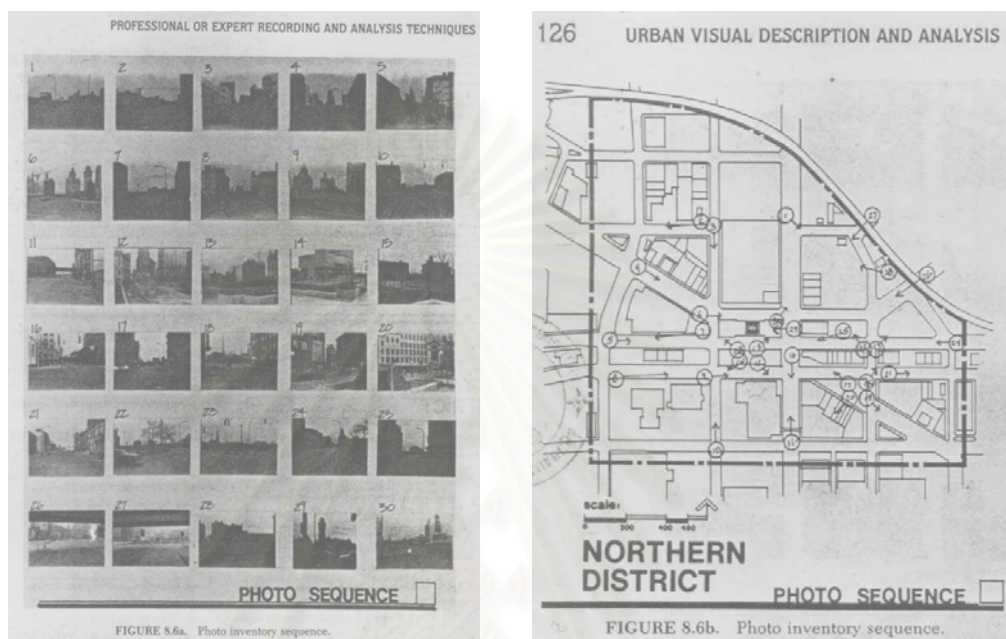
- Background analysis
- Visual inventory
- Visual analysis
- Design concept development
- Design evaluation
- Recommendations
- Study evaluation

มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

- กำหนดจุดสังเกตที่จะใช้ (Determining what observation points)
- บอกได้ถึง visual landscape นั้นๆ (describe)
- แสดงลักษณะเฉพาะใน urban visual environment ได้ (represent)
- ประเมินคุณค่าของ visual quality ได้ (evaluate)

2.8.7 การกำหนดมุมมอง (Establishing Visual Control Points)

การตัดสินใจจะใช้วิธีใดเพื่อบันทึกลักษณะของสภาพแวดล้อมเมืองเป็นเรื่องที่สำคัญ มีเทคนิคมาตรฐานที่มีอาชีพใช้กันคือใช้กล้อง 35 มิลลิเมตร เป็นเครื่องมือบันทึกภาพที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันก็บันทึกข้อมูลของ ตำแหน่ง ทิศทาง ของจุดบันทึกภาพนั้นๆลงในแผนที่ ตัวจุดนั้นๆคือ Visual Control Points

ภาพที่ 2.27 การกำหนดมุมมองและการบันทึกด้วยภาพ

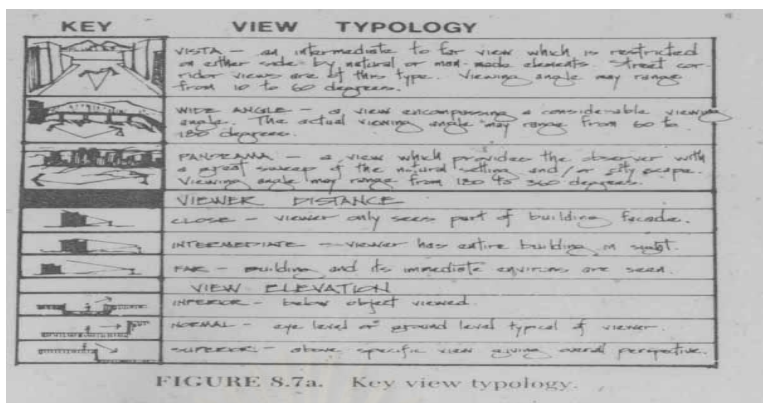
ทั้งนี้ยังมีรูปแบบวิธีอื่นๆอีกหลายวิธีที่ถูกเลือกใช้ได้คือ

- วิธีของ Milgram (1972) โดยการสุ่มถ่ายภาพ
- วิธีของ Chenoweth (1984) โดยให้แต่ละคนถ่ายภาพตามที่แต่ละคนคิดว่าสามารถใช้เป็นตัวแทนที่ดีที่สุดของสภาพแวดล้อมของเมือง
- วิธีของ Sardon & Goukas (1984) โดยใช้กล้องถ่ายภาพเคลื่อนไหวเก็บภาพไปตามพื้นที่ที่ต้องการ

2.8.8 องค์ประกอบของการมอง (Visual Element)

ภายหลังจากที่ทำการบันทึกข้อมูลแล้ว จำเป็นต้องมีวิธีแสดงลักษณะของ Visual Element ในสภาพแวดล้อมโดยนักวิเคราะห์จะบันทึกลักษณะเฉพาะลงในแผ่นบันทึกขณะที่เขาพบเห็น ซึ่งวิธีการจำแนกและระบุ Visual Element นั้นได้มาจากหลายๆข้อมูล ซึ่งการทำบันทึกข้อมูลจะครอบคลุมถึง

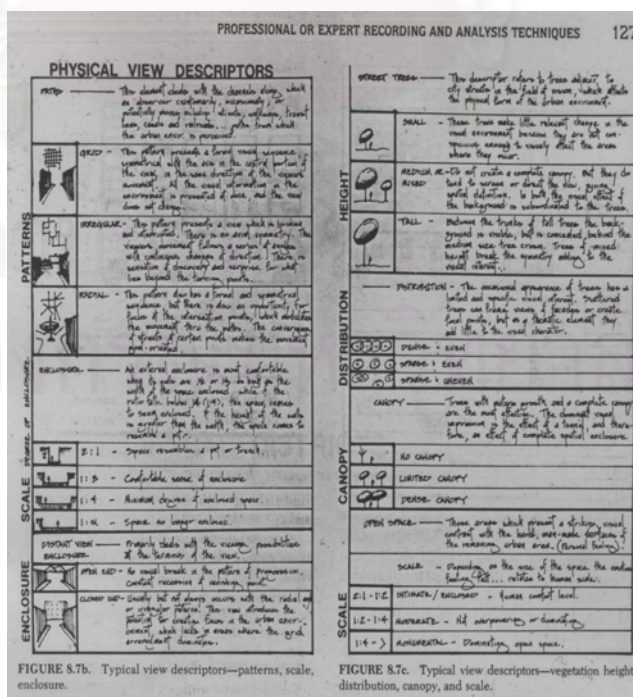
- 1) ชนิดของภาพทิวทัศน์ ซึ่งประกอบไปด้วย
 - ระยะของวิวที่เกิดขึ้น
 - ระดับมุมมองของวิวที่เกิดขึ้น

ภาพที่ 2.28 ตัวอย่างการบันทึกชนิดและลักษณะของวิวทัศน

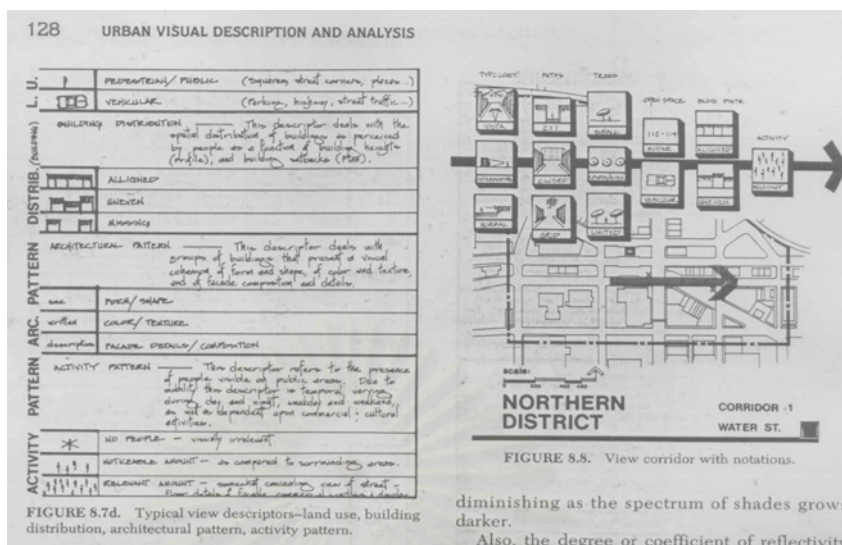
2) คุณสมบัติกายภาพของวิว ซึ่งประกอบไปด้วย

- รูปแบบของเส้นทางสัญจร
- ระดับของการปิดล้อม
- ต้นไม้และพืชพันธุ์
- ขนาดของพื้นที่ว่างที่โอบล้อมคน
- รูปแบบของสถาปัตยกรรม ซึ่งประกอบด้วย รูปร่าง รูปทรง สี ผิวสัมผัส รายละเอียดของ หน้าตาอาคาร องค์ประกอบ และสัดส่วนอาคาร การเรียงตัวของอาคาร ความสูง ระยะร่น ตลอดจนการใช้พื้นที่ เช่น เป็นทางเดิน พื้นที่สาธารณะ หรือเป็นพื้นที่สำหรับยานพาหนะ
- รูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้น มีคนเข้าไปใช้พื้นที่หรือไม่ มีคนมากหรือน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับบริเวณโดยรอบ และการใช้งานในแต่ละช่วงเวลา

ภาพที่ 2.29 ตัวอย่างการบันทึกลักษณะทางกายภาพของพื้นที่

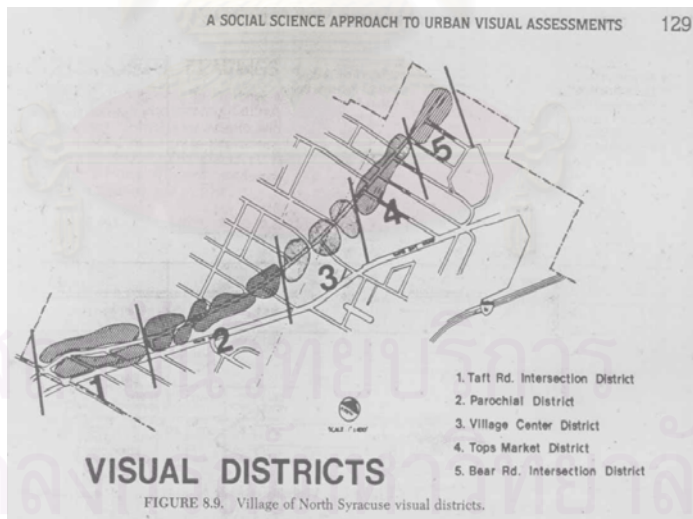
ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะถูกแจกแจงลงในตัวแผนที่และนำไปสู่การแสดงลักษณะของSequences of views

ภาพที่ 2.30 ตัวอย่างการแสดงลักษณะของSequences of views

2.8.9 การวิเคราะห์

ระบบของการบันทึกสัญลักษณ์ (Notation) มีการใช้และพัฒนาตลอด เช่น Appleyard (1964) & Philip Thiel (1961) ใช้ Notation abstract ในการบันทึกหรือ Sardon & Goukas (1984) ใช้การบันทึกเป็นย่านซึ่งเป็นรูปแบบที่ Lynch (1960) เป็นผู้ริเริ่ม

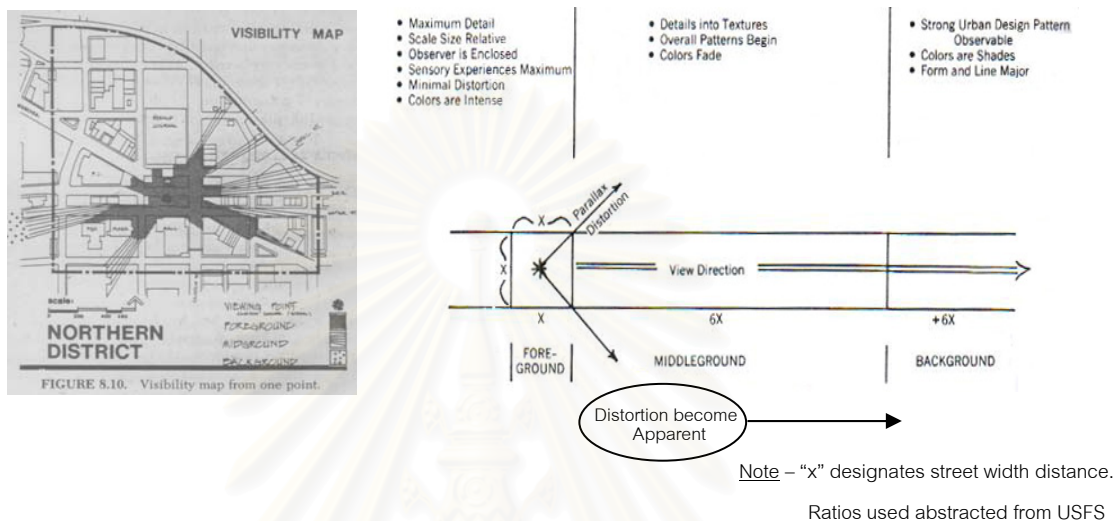

ภาพที่ 2.31 การวิเคราะห์ตามลักษณะของพื้นที่

(บน) เมื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์จะสามารถแบ่งพื้นที่ออกได้ตามลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ ซึ่งในตัวอย่างสามารถแบ่งพื้นที่ได้ออกเป็นย่าน 5 ย่านด้วยกัน

2.8.10 ความสามารถที่จะมองเห็นได้ (Visibility)

เป็นสิ่งสำคัญอีกเรื่องที่ต้องพิจารณาถึง ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างของมุมมองต่างๆในเมืองที่มีอยู่มากซึ่งมีผลมาจาก ระดับความสูง จุดที่มอง ความเร็วของการเดินทาง อาคารและสิ่งก่อสร้างต่างๆ ดังนั้นการตั้งเกณฑ์ในเรื่องของการมองเห็นจึงเป็นเรื่องสำคัญ โดยความสามารถในการมองเห็นระยะ foreground, middleground, background ขึ้นอยู่กับระยะทางและขนาดของวัตถุ

ภาพที่ 2.32 การทำ Visibility map และระยะการมอง

2.8.11 ข้อเสนอแนะวิธีการศึกษาการรับรู้ทางสายตาของเมือง

- 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องทราบว่ามีสิ่งใดคือเรื่องสำคัญในสภาพแวดล้อมนั้นๆ และเราสนใจในเรื่องใด เมื่อทราบสิ่งที่เราสนใจ จึงมีการทำ Notation เพื่อให้ได้คำตอบในเรื่องนั้นๆออกมา
- 2) คนจะให้ความสำคัญกับคุณภาพของสภาพแวดล้อม ผู้ที่ทำการประเมินจะต้องรู้จักกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น เงา แดด แสงจ้า ลม ซึ่งผู้ประเมินต้องสามารถอธิบายสภาพที่เป็นอยู่ได้
- 3) สัญลักษณ์ในอดีต หรือทางด้านประวัติศาสตร์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของเมือง มีความหมายและมีคุณค่าอย่างมาก จึงควรศึกษาก่อนทำการประเมิน
- 4) เห็นคุณค่าของสภาพแวดล้อมที่ให้ความรู้สึกที่หลากหลาย เช่น กลิ่น เสียง สัมผัส และเอกลักษณ์ของพื้นที่ ที่จำเป็นต้องใช้ประสบการณ์จึงจะสามารถเข้าใจได้
- 5) ผลผสมผสานแนวทางการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ คือ psychophysical, cognitive or experiential studies ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการศึกษาการรับรู้ทางสายตาของเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ในการอธิบายและประเมินคุณค่า
- 6) มีแนวทางสำหรับการประเมินค่า และสามารถคาดการณ์ถึงการเปลี่ยนแปลงของเมืองได้

2.9 สรุปแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1) แนวคิดเกี่ยวกับที่ว่างสาธารณะในเมือง

แนวคิดเกี่ยวกับที่ว่างสาธารณะในเมือง กล่าวถึงลักษณะและรูปแบบของที่ว่างประเภทต่างๆ และการสร้างคุณภาพให้กับที่ว่าง โดยใช้เรื่องของความรู้สึกปิดล้อม เนื่องจากความรู้สึกปิดล้อมเป็นการแสดงออกที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดในเรื่องของความรู้สึกที่มีต่อพื้นที่ (Sense of Place) ฤกษ์แจสำคัญในเรื่องของการปิดล้อม คือ ส่วนที่เป็นมุมของพื้นที่นั้น นั่นคือ หากบริเวณมุมของพื้นที่มีส่วนเปิดมากจะทำให้พื้นที่สูญเสียความรู้สึกปิดล้อม แต่หากพื้นที่มีมุมที่สมบูรณ์จะสร้างความรู้สึกปิดล้อมได้อย่างมาก ในการสร้างความรู้สึกปิดล้อมให้แข็งแรงขึ้นนั้น ทำได้โดยการสร้างอาคารให้บริเวณมุมของพื้นที่สมบูรณ์ขึ้น สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งในเรื่องของคุณภาพของที่ว่าง คืออาคารที่ล้อมรอบที่มีผลต่อระดับของการปิดล้อม ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของที่ว่างกับความสูงของอาคารที่ล้อมรอบ ซึ่งรวมถึงลักษณะของอาคารที่ปิดล้อมนั้นด้วย เช่น แนวระดับหลังคา ความสอดคล้องกันของตัวสถาปัตยกรรม และรูปร่างของที่ว่างนั่นเอง

2) แนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะที่ว่างแบบอนุสาวรีย์

แนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะที่ว่างแบบอนุสาวรีย์ กล่าวถึงแนวคิดในการสร้างความโดดเด่นให้กับวัตถุ หรืออาคารที่อยู่ในที่ว่าง โดยการเว้นที่ว่างให้มีระยะมองไปยังวัตถุให้เหมาะสม คือระยะทางเท่ากับสองเท่าของความสูงของวัตถุนั้น หรือที่มุมเท่ากับ 27 องศาจะเป็นมุมมองที่มีคุณภาพที่สุด

ซึ่งแนวความคิดทั้งสองนี้สามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงพื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์ท่าสวนนาวิ ให้มีความเหมาะสม เป็นการสร้างความสำคัญให้กับพื้นที่ และเพิ่มคุณค่าในเรื่องความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อพื้นที่ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้

3) แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่โล่งในย่านพาณิชยกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่โล่งในย่านพาณิชยกรรมกล่าวถึงการใช้ประโยชน์พื้นที่โล่งสาธารณะ กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่โล่ง และปัจจัยที่กำหนดสภาพการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โล่ง การพัฒนาพื้นที่โล่งให้มีการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงสวนสาธารณะในพื้นที่ศึกษาให้เกิดการใช้งานที่คุ้มค่ากับศักยภาพของพื้นที่ สร้างองค์ประกอบที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการใช้งานและกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่สวนสาธารณะ

4) แนวความคิด The City Beautiful Movement

แนวความคิด The City Beautiful Movement กล่าวถึงความสำคัญในการออกแบบและวางผังเมืองที่มีลักษณะเฉพาะ เพื่อสร้างจุดเด่นและเน้นพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งอาคารสำคัญของเมือง รวมไปถึงการให้ความสำคัญกับองค์ประกอบต่างๆของสภาพแวดล้อมเมือง ไม่ว่าจะเป็นที่ว่าง รูปแบบสถาปัตยกรรมของอาคารต่างๆ ในเมือง งานศิลปะ เช่น รูปปั้น น้ำพุ เสาไฟ จนถึงการใช้วัสดุบุผิวอาคาร ปูพื้นถนน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางที่จะสร้างองค์ประกอบทางกายภาพ ที่จะช่วยปรับปรุงสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ของเมืองให้มีความสวยงามและน่าอยู่

5) แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเมืองน่าอยู่

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเมืองน่าอยู่ กล่าวถึงการสร้างความเชื่อมโยงของชุมชนเมืองทั้งทางด้านพื้นที่และกิจกรรม และความเชื่อมโยงของเมืองจากอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคต ซึ่งหมายถึงการอนุรักษ์องค์ประกอบที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมืองเอาไว้ เพื่อให้เป็นการพัฒนาเมืองที่สามารถเห็นความเชื่อมโยงจากอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งความเชื่อมโยงทางระบบนิเวศของเมืองโดยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับต้นไม้ในเมืองที่มีส่วนในการช่วยลดมลพิษ และการคำนึงถึงควมมีสุนทรียภาพ ความมีเอกลักษณ์ และความงามของเมือง เพื่อเพิ่มความน่าอยู่ของเมืองให้มากขึ้น

6) แนวความคิดในการแก้ปัญหาการจราจร

ระบบคมนาคมนับเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของการพัฒนาเมือง การขาดการวางแผนด้านการจราจรทำให้เมืองมีปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหามลพิษ ความปลอดภัย ความสิ้นเปลืองพลังงานและการลงทุนในการแก้ไขปัญหา และความไม่สะดวกในการเดินทาง ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้คนในชุมชนโดยตรง แนวคิดในการแก้ไขปัญหาจราจรกล่าวถึงหลักการในการวางแผนด้านการจราจรว่า ควรลดการใช้รถยนต์ในเมืองลง และให้ความสำคัญกับการเดินเท้า และระบบขนส่งสาธารณะให้มากขึ้น จะช่วยลดปัญหาการจราจรลงได้ การจัดระบบถนนควรพิจารณาเพื่อที่จะอำนวยความสะดวกแก่ผู้คนที่เดินหรือขี่จักรยาน และระบบขนส่งสาธารณะ มากกว่าที่จะเปลี่ยนระบบถนนเพื่อช่วยเร่งระยะเวลาในการเดินทางแก่ผู้ใช้รถยนต์ ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดระบบการจราจร และพัฒนาระบบคมนาคมและการสัญจรในพื้นที่ศึกษาให้มีประสิทธิภาพขึ้นได้

7) แนวคิดในการวิเคราะห์คุณภาพทางสายตาของทิวทัศน์เมือง

แนวคิดในการวิเคราะห์คุณภาพทางสายตาของทิวทัศน์เมือง กล่าวถึงวิธีการและขั้นตอนการประเมินคุณภาพของทิวทัศน์เมือง ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในการประเมินคุณภาพมุมมองของพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ เพื่อทำการปรับปรุงมุมมองในส่วนที่เป็นข้อเสียหรือจุดด้อยให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาจะกำหนดให้อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเป็นจุดมองที่สำคัญ (Focal point) โดยจะกำหนดมุมมองที่สำคัญในบริเวณพื้นที่ศึกษาที่มีต่อตัวอนุสาวรีย์ (Control point) และมุมมองจากอนุสาวรีย์ที่มีต่อพื้นที่โดยรอบ รวมถึงเส้นทางที่นำไปสู่พื้นที่ดังกล่าว (Access) คือแนวถนนโพธิ์กลางที่เป็นเส้นทางสายดั้งเดิมที่นำเข้าสู่เขตตัวเมืองเก่าทางด้านหน้าของอนุสาวรีย์ และแนวถนนจอมพลที่เป็นเส้นทางจากตัวเมืองเก่าสู่พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ทางด้านหลัง แล้วนำมาวิเคราะห์ถึงจุดดีจุดด้อยและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อทำการปรับปรุงคุณภาพภูมิทัศน์และสภาพพื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

ในการประเมินคุณภาพของมุมมอง วิธีการที่ดีที่สุดคือการประเมินโดยการสอบถามความคิดเห็นจากบุคคลทั่วไป (Public approach) แต่เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องเวลา ในการศึกษาครั้งนี้จึงใช้วิธีการประเมินแบบผู้เชี่ยวชาญ (Expert approach) คือการตัดสินใจโดยใช้วิจารณญาณของผู้ศึกษาเอง โดยมีแนวคิดและทฤษฎีจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเป็นตัวสนับสนุน

บทที่ 3

ข้อมูลพื้นฐาน และองค์ประกอบสำคัญของเมืองนครราชสีมา

ในบทนี้จะเป็นการศึกษาถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนเมืองนครราชสีมา และข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ของเทศบาลนครราชสีมา รวมทั้งเรื่องของลักษณะทางกายภาพและองค์ประกอบที่สำคัญของเมือง เพื่อให้เห็นภาพรวมของลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม และทราบถึงบทบาทความสัมพันธ์ของพื้นที่ศึกษากับเมือง เพื่อที่จะใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์สภาพพื้นที่ศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่ในบทต่อไป

3.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนเมืองนครราชสีมา

เมืองนครราชสีมาหรือเมืองโคราช เป็นชุมชนเมืองโบราณที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย สันนิษฐานว่าเป็นชุมชนโบราณที่เคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยอยุธยา ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199 - 2231) ตัวเมืองนครราชสีมาเดิมที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยานั้น ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่เมืองในเขตเทศบาลนครราชสีมาปัจจุบัน ซึ่งมีประวัติความเป็นมาโดยสังเขป ดังนี้

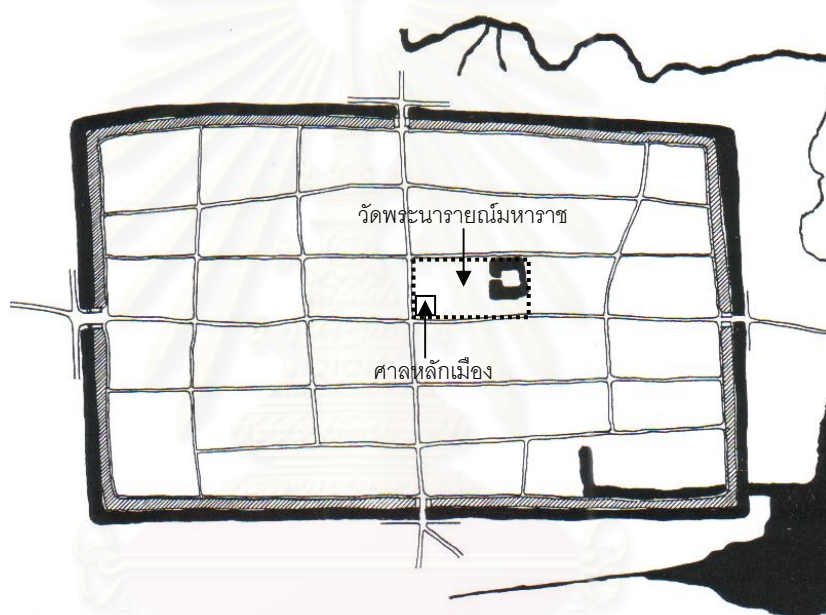
ราวปี พ.ศ. 2199 สมเด็จพระนารายณ์มหาราชขึ้นครองราชย์ และเป็นยุคที่มีการติดต่อกับต่างชาติหลายชาติ โดยเฉพาะการมีสัมพันธไมตรีกับประเทศฝรั่งเศส ในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้ว่าจ้างช่างชาวฝรั่งเศสมาช่วยทำนุบำรุงบ้านเมือง สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงโปรดให้ช่างชาวฝรั่งเศส ทำการออกแบบเมืองที่มีป้อมปราการเพื่อเป็นเมืองหน้าด่านแห่งใหม่ในภาคอีสาน (เนตรนมิตร, 2535) ราวปี พ.ศ. 2205 จึงโปรดเกล้าให้พระยายมราช (สังข์) เป็นแม่กอง เกณฑ์ช่างจากกรุงศรีอยุธยา แล้วมาเกณฑ์แรงงานจากเมืองเสมา และเมืองโคราช มาช่วยกันสร้างเมืองใหม่เพื่อเป็นเมืองป้อมปราการ เมื่อสร้างเมืองใหม่เสร็จจึงย้ายชาวเมืองเสมาและเมืองโคราชมาอยู่เมืองใหม่และทรงผูกนามเมืองใหม่ว่านครราชสีมา แต่ผู้คนยังเรียกตามเมืองเก่าว่าโคราชจนปัจจุบัน

เมืองนครราชสีมาถูกสร้างให้เป็นเมืองป้อมปราการป้องกันข้าศึก ประกอบด้วยกำแพงเมืองสูง 7 เมตร ฐานกว้าง 4 เมตร ยาว 1,000 เมตร คูณ 1,700 เมตร เป็นรูปกลองชัยเกรี (รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า) ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 1,000 ไร่ นอกกำแพงมีคูน้ำล้อมรอบมีความกว้าง 10 วา ลึก 3 วา บนกำแพงมีเชิงเทินและมีไบเสมาเรียงรายตลอดแนวกำแพง และมีประตูเมืองทั้งสิ้นสี่ทิศ คือ (ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูนครราชสีมา, 2537)

- 1) ประตูพลด้านทางทิศตะวันออก แต่นิยมเรียกประตูตะวันออกตามทิศที่ตั้ง
- 2) ประตูชุมพลทางทิศตะวันตก เป็นประตูเข้าออกหลักของเมือง
- 3) ประตูพลแสนอยู่ทางทิศเหนือ ติดกับลำตะคองที่ชักน้ำเข้าสู่เมืองจึงเรียกประตูด้านนี้ว่าประตูน้ำ
- 4) ประตูไชยณรงค์ เป็นประตูทางทิศใต้ และในสมัยนั้นนิยมเผาศพนอกเมืองและให้นำศพออกทางทิศใต้ จึงเรียกประตูด้านนี้ว่าประตูผี

ได้โปรดให้มีการตั้งศาลหลักเมืองอยู่บริเวณกลางเมือง ตามแบบอยุธยาที่ได้รับอิทธิพลคติความเชื่อเรื่องไตรภูมิจักรวาลแบบเขมร โปรดให้สร้างวัดสำคัญอีก 6 วัด คือ วัดกลางเมืองซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นวัดพระนารายณ์มหาราช วัดบึง วัดสระแก้ว วัดพายัพ วัดบูรณ์ และวัดอีสาน รวมถึงมีการขุดสระน้ำเพื่อให้ชาวเมืองอุปโภคบริโภคไว้หลายสระ ซึ่งสระเหล่านั้นส่วนใหญ่ยังคงเหลืออยู่มาจนถึงปัจจุบัน

เนื่องจากนครราชสีมาเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญและมีคนอพยพมาอยู่อาศัยในหลายช่วง จึงทำให้มีการผสมผสานวัฒนธรรม ชาวนครราชสีมาจึงประกอบด้วยกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ โดยแบ่งตามเชื้อชาติเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ 1) กลุ่มชาวไทยโคราช เป็นประชากรกลุ่มใหญ่ เป็นชาวไทยแท้แต่มีสำเนียงพูดแปร่งไป เป็นวัฒนธรรมไทยที่ผสมผสานกับมอญ 2) กลุ่มชาวลาวเวียง หรือไทยอีสานมีการอพยพมาหลายช่วง โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 3 ส่วนกลุ่มอื่น ๆ ได้อพยพมาทำมาค้าขายภายหลัง เช่น กลุ่มชาวจีน ก็มีกระจายตัวอยู่ในเขตเมืองเป็นส่วนใหญ่ (อรุณวรรณ เหล่าภักดี, 2536)

ภาพที่ 3.1 สภาพสันนิษฐานเมืองนครราชสีมาในสมัยพระนารายณ์มหาราช กำแพงเมืองอยู่ด้านในติดกับคูเมือง มีประตูเมืองสี่ประตู ตรงกึ่งกลางกำแพงทั้งสี่ด้านถนนสายหลักสองเส้นตัดกันเป็นรูปกากบาทเพื่อเชื่อมประตูเมืองทั้งสี่ ณ จุดตัดของถนนเป็นที่ตั้งของศาสนสถานที่สำคัญของเมืองคือวัดพระนารายณ์มหาราช และศาลหลักเมือง

ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ ในรัชสมัยรัชกาลที่ 1 ได้เลื่อนฐานะจากเมืองชั้นโทเป็นเมืองชั้นเอกเพราะเป็นเมืองสำคัญสำหรับการปกครองพระราชอาณาจักรทางด้านตะวันออก และเป็นเมืองที่มีความสำคัญในการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า ตอนปลายสมัยรัชกาลที่ 2 มีกบฏย้ายสาเกียดโง้ง เจ้าอนุวงศ์ได้ช่วยปราบจนสำเร็จ และต่อมาเจ้าอนุวงศ์ได้รวบรวมกำลังเพื่อเลิกเป็นเมืองขึ้นแก่ฝ่ายไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 จึงได้เกิดวีรกรรมทุ่งสำริดจากการต่อสู้อย่างกล้าหาญของชาวเมืองภายใต้การนำของคุณหญิงโม พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ สถาปนาคุณหญิงโมดำรงตำแหน่งฐานันดรศักดิ์เป็นท้าวสุรนารี เมืองนครราชสีมาจึงเป็นที่รู้จักในอีกชื่อหนึ่ง คือ เมืองย่าโม และคุณย่าโมจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวนครราชสีมาจนถึงปัจจุบัน

ในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นยุคเริ่มต้นในการปรับตัวอันเป็นผลจากการแผ่อิทธิพลของลัทธิจักรวรรดินิยมของชาติตะวันตก และจากการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับอังกฤษ ทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเปลี่ยนโฉมและผูกพันกับเศรษฐกิจโลกมากขึ้น เมืองนครราชสีมากลายเป็นแหล่งสินค้าส่งออกที่สำคัญ และเป็นจุดรวบรวมสินค้าจากภาคอีสานไปสู่กรุงเทพมหานคร ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ ทรงดำริแนวคิดการสร้างเมืองนครราชสีมาให้เป็นเมืองหลวงแห่งที่ 2 แต่เนื่องจากเมืองนครราชสีมาอึดคักกันดารน้ำและการเดินทางไปมาไม่สะดวก จึงโปรดให้สร้างที่ประทับที่พระนารายณ์ราชนิเวศน์ เมืองลพบุรีแทน

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทำการปฏิรูปการเมืองการปกครองให้ประเทศเจริญตามแบบสมัยใหม่ ทำการปฏิรูปการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล โดยตั้งให้ข้าราชการจากส่วนกลางไปดำเนินการในส่วนภูมิภาค โดยตั้งเมืองนครราชสีมาให้เป็นมณฑลนครราชสีมา และดำริให้จัดสร้างทางรถไฟสายมั่งตั้งแต่กรุงเทพมหานครถึงเมืองนครราชสีมาเป็นสายแรกในปี พ.ศ. 2433 จากนั้นเมืองนครราชสีมาจึงเจริญรุ่งเรืองเรื่องการค้าขาย ในฐานะเป็นศูนย์กลางการขนส่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีการตั้งถิ่นฐานตามชุมชนตามเส้นทางสถานีรถไฟเรื่อยมา

ในสมัยรัชกาลที่ 6 ทรงเปลี่ยนการปกครองจากคำว่าเมืองเป็นจังหวัด และรวมมณฑลเข้าเป็นภาค แต่ยังคงมณฑลนครราชสีมาไว้ ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นนครราชสีมา ร่วมต่อต้านคณะราษฎรที่ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองแต่ถูกปราบลงได้ในที่สุด ผลจากกบฏบวรเดช จึงมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อให้ความคุ้มครองปกครองได้อย่างใกล้ชิด จึงมีการยุบมณฑลนครราชสีมา และตั้งเป็นจังหวัดนครราชสีมาแทนในปี พ.ศ. 2476

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลมหาราช มีการสร้างถนนมิตรภาพโดยความช่วยเหลือของรัฐบาลอเมริกาในปี พ.ศ. 2496 และสร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2500 หลังจากนั้นเริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) ในปี พ.ศ. 2503 ในแผนพัฒนาฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) นครราชสีมาถูกกำหนดให้เป็นเมืองหลัก ให้เป็นเมืองศูนย์กลางการค้า การบริการ การขนส่ง และอุตสาหกรรมที่จะช่วยกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค ต่อมาจวบจนถึงปัจจุบัน

ที่ตั้งและอาณาเขตของจังหวัดนครราชสีมา

จังหวัดนครราชสีมาตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราชในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างเส้นรุ้งที่ 14 ถึง 16 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 101 ถึง 103 องศาตะวันออก มีตราประจำจังหวัดเป็นรูปท้าวสุรนารีและซุ้มประตูชุมพล อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครเป็นระยะทางประมาณ 255 กิโลเมตรโดยทางรถยนต์ หรือประมาณ 264 กิโลเมตรโดยทางรถไฟ เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นอันดับสองของประเทศรองจากจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีพื้นที่รวมทั้งสิ้นประมาณ 20,548.18 ตารางกิโลเมตร หรือ 12,842,612 ไร่ เท่ากับร้อยละ 12.12 ของพื้นที่รวมทั้งภูมิภาค มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้ (ดูแผนที่ 3.1)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดชัยภูมิและจังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดบุรีรัมย์
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดนครนายก
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัดสระบุรีและจังหวัดลพบุรี

3.2 ผังเมืองรวมเมืองนครราชสีมา

ในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา ได้รับการประกาศใช้ผังเมืองรวมเมืองนครราชสีมา มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 มีพื้นที่ในการวางผังประมาณ 41 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ตำบลในเมืองทั้งตำบล และบางส่วนของตำบลปรุใหญ่ โปธิ์กลาง หนองจะบก หนองไผ่ล้อม และบ้านเกาะ ต่อมาได้มีการขยายเขตพื้นที่การวางผังเมืองรวมเมืองนครราชสีมาในการปรับปรุงผังเมืองรวมนครราชสีมาครั้งที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2534 เป็นเนื้อที่ประมาณ 228 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ของตำบลในเมืองสุขาภิบาลโคกกรวด สุขาภิบาลจอหอ อำเภอเมืองสุขาภิบาลขามทะเลสอ รวมถึงตำบลบ้านใหม่ ปรุใหญ่ หนองจะบก หมื่นไวย มะเรียง บ้านเกาะ และตำบลตลาดทั้งตำบล และพื้นที่บางส่วนของตำบลโคกกรวด สุรนารี หนองบัวศาลา หนองระเวียง พะเนา และตำบลจอหอ อำเภอเมืองนครราชสีมา

3.2.1 ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน

จากเอกสารประกอบผังเมืองรวมเมืองนครราชสีมา (ปรับปรุงครั้งที่ 2) ได้จัดแบ่งลักษณะของการตั้งถิ่นฐานชุมชนในเขตผังเมืองรวมว่ามี 3 ระยะ ได้แก่

- 1) ระยะเริ่มแรก ชุมชนเมืองตั้งอยู่ในบริเวณเมืองเดิมและกระจายอยู่รอบคูเมืองต่อเนื่องไปทางด้านทิศตะวันตก ตามแนวถนนโพธิ์กลางไปจุดสถานีรถไฟนครราชสีมา ซึ่งปัจจุบันบริเวณพื้นที่ดังกล่าวเป็นบริเวณใจกลางเมืองและมีสภาพเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่มีความหนาแน่นสูง และมีชุมชนเมืองขนาดเล็กได้แก่ ชุมชนสุขาภิบาลโคกกรวด สุขาภิบาลจอหอ สุขาภิบาลขามทะเลสอ และชุมชนชนบทอื่นๆที่ตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านอยู่ตามแนวเส้นทางคมนาคมโดยรอบ
- 2) พ.ศ. 2532 เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่เป็นอุปสรรคและข้อจำกัดทางด้านทิศใต้ของตัวเมืองที่เป็นเขตทหาร และทางด้านทิศเหนือที่เป็นที่ลุ่มมีน้ำแช่ขังในฤดูฝนที่ยาวนาน ทำให้ชุมชนจำเป็นต้องขยายตัวออกไปในแนวทิศตะวันตก ตามแนวเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ) เป็นชุมชนพักอาศัยและโรงงานอุตสาหกรรม ตลอดจนเขตอุตสาหกรรม ในขณะที่พื้นที่ด้านทิศตะวันออกมีที่สาธารณประโยชน์ขนาดใหญ่เป็นบึงสาธารณะ คือ บึงทะเล เป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของชุมชน ทำให้ชุมชนต้องขยายตัวไปทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ ตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 224 ในพื้นที่ของตำบลหัวทะเลและหนองบัวศาลา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และเขตอุตสาหกรรมสุรนารี
- 3) พ.ศ. 2537 มีการเปลี่ยนแปลงในการตั้งถิ่นฐานภายในเขตตำบลในเมืองอย่างมาก กล่าวคือ มีการปรับปรุงหรือการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยการขยายตัวขึ้นในทางสูงหรือแนวตั้ง เกิดอาคารสูงขึ้นภายในบริเวณใจกลางเมืองขึ้นอย่างมาก ขณะเดียวกันก็มีการขยายตัวในแนวราบต่อไปจนเชื่อมต่อกับชุมชนสุขาภิบาลจอหอมากยิ่งขึ้น

ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานและการขยายพื้นที่ของชุมชน จะมีการขยายตัวเพิ่มหนาแน่นขึ้นในพื้นที่ย่านใจกลางเมือง โดยใช้พื้นที่ว่างที่ยังคงมีอยู่เป็นจำนวนมาก และยังมีการขยายตัวจากบริเวณชุมชนเดิมในรูปของรัศมีออกจากแนวเส้นทางคมนาคมหลักที่ออกจากย่านใจกลางเมือง โดยชุมชนที่มีการขยายตัวเพิ่มจนเห็นได้ชัดและมีผลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้แก่ บริเวณพื้นที่ด้านตะวันตกและด้านตะวันออกเฉียงใต้ ในพื้นที่

ตำบลโคกกรวด สุรนารี และหนองจะบก ทั้งนี้เป็นผลมาจากการตั้งถิ่นฐานชุมชนพักอาศัยเพื่อรองรับเจ้าหน้าที่ และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และวิทยาลัยนาฏศิลป์ อีกบริเวณหนึ่ง ได้แก่ บริเวณ สุขาภิบาลจอยทอดตามแนวถนนไปอำเภอโนนไทย ซึ่งเป็นชุมชนพักอาศัยที่ขยายตัวออกมาจากตำบลในเมือง นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ของตำบลหัวทะเล และหนองบัวศาลา ตามแนวเส้นทางหลวงหมายเลข 224 ที่เป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนพักอาศัย โรงงานอุตสาหกรรม เป็นพื้นที่ที่มีการเคลื่อนย้ายเข้าของ ประชากรสูงสุดของอำเภอเมืองโดยเฉพาะในตำบลหัวทะเล

3.2.2 สภาพการใช้ที่ดิน

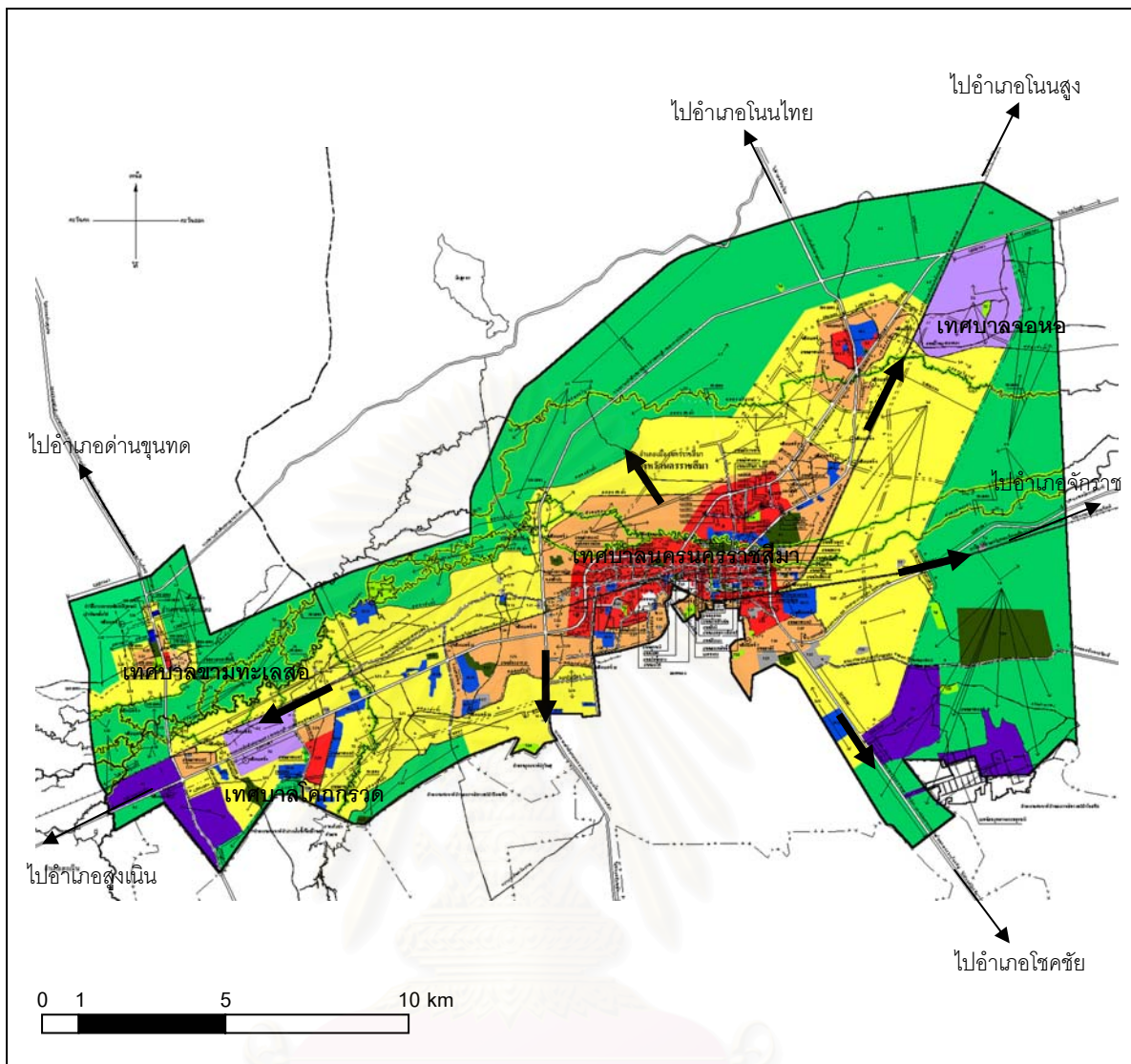
จากรายงานผลการสำรวจเพื่อปรับปรุงผังเมืองรวมเมืองนครราชสีมาที่ได้สำรวจไว้เมื่อปี พ.ศ. 2532 มีพื้นที่เมือง (Built up Area) รวมทั้งสิ้น 55.4 ตารางกิโลเมตร ส่วนที่เหลือเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ป่าไม้ และที่ว่าง การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเมืองที่สำคัญ ได้แก่ ย่านพักอาศัย 28.2 ตารางกิโลเมตรหรือร้อยละ 50.9 ของพื้นที่เมือง รองลงมาได้แก่ อุตสาหกรรมและคลังสินค้า 7.6 ตารางกิโลเมตรหรือร้อยละ 18.6 สถาบันการศึกษา 5.1 ตารางกิโลเมตรหรือร้อยละ 9.3 สถาบันราชการ 4.8 ตารางกิโลเมตรหรือร้อยละ 8.7 ศาสนสถาน 2.5 ตารางกิโลเมตรหรือร้อยละ 4.5 ย่านการค้าพาณิชยกรรม 2.0 ตารางกิโลเมตรหรือร้อยละ 3.6 และพื้นที่สาธารณูปโภคต่างๆ 0.2 ตารางกิโลเมตรหรือร้อยละ 0.5 ของพื้นที่เมือง

ส่วนการคาดการณ์การใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต ปี 2552 นั้น กรมการผังเมืองคาดว่าพื้นที่เมืองจะขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็น 163.3 ตารางกิโลเมตร โดยแยกออกเป็นการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ ดังนี้

ตารางที่ 3.1 การใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต จากการคาดการณ์ผังเมืองรวมเมืองนครราชสีมา พ.ศ. 2552

ประเภทการใช้ที่ดิน	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
1. ที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย	53,633.5	32.4
2. ที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง	16,582.0	10.0
3. พาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก	4,164.0	2.5
4. อุตสาหกรรมและคลังสินค้า	3,340.0	2.0
5. อุตสาหกรรมเฉพาะกิจ	4,785.0	2.9
6. ชนบทและเกษตรกรรม	44,706.4	27.0
7. อนุรักษ์เพื่อประวัติศาสตร์และโบราณคดี	254.0	0.1
8. ที่โล่งเพื่อการนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม	1,590.0	1.0
9. สถาบันการศึกษา	3,190.5	1.9
10. สถาบันศาสนา	1,554.7	1.0
11. สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ	4,000.5	2.4
12. เขตพื้นที่ป่าสงวน	18,789.5	11.3
13. ถนนโครงการ ถนนเดิม	8,970.0	5.4
รวม	165,560.0	100

ที่มา : สำนักผังเมือง จังหวัดนครราชสีมา

LEGEND

	1 ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย		7 ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาสิ่งแวดล้อม
	2 ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง		8 ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
	3 ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก		9 ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
	4 ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ		10 ที่ดินประเภทสถาบันราชการ
	5 ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย		11 ที่ดินประเภทโครงการคมนาคมขนส่ง
	6 ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม		แนวโน้มการขยายตัว

แผนที่ 3.2 ผังเมืองรวมเมืองนครราชสีมาและแนวโน้มการขยายตัวของชุมชน
ที่มา : สำนักผังเมืองจังหวัดนครราชสีมา

3.3 ประวัติและวิวัฒนาการของเทศบาลนครนครราชสีมา (เทศบาลนครนครราชสีมา, 2545)

เมืองนครราชสีมา จัดเป็นเมืองที่มีศักยภาพทางภูมิรัฐศาสตร์ เป็นเสมือนประตูเปิดสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงมีการตั้งถิ่นฐานสืบเนื่องเรื่อยมา จนจบในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดตั้งเขตตำบลโพธิ์กลาง เพื่อยกฐานะของตำบลโพธิ์กลาง ซึ่งได้ขยายเจริญขึ้นตามความจำเป็นของท้องถิ่นกลายเป็นสุขาภิบาลเมืองนครราชสีมา และต่อมาได้มีประกาศยกตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา รวมเข้าอยู่ในเขตสุขาภิบาลเมืองด้วยอีกตำบลหนึ่ง

ในปี พ.ศ. 2478 ได้มีพระราชกฤษฎีกาเกี่ยวกับเทศบาลขึ้น จึงมีผลให้มีการพิจารณายกฐานะสุขาภิบาลเมืองนครราชสีมาขึ้นเป็นเทศบาลเมืองนครราชสีมา ต่อมาในปี พ.ศ. 2480 เทศบาลเมืองนครราชสีมา ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลตามความจำเป็นแห่งการบริหารงานของเทศบาล จึงได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา (ฉบับที่ 2) ให้ยกเลิกเขตเทศบาลเมืองนครราชสีมาเดิม และให้กำหนดเขตเทศบาลเมืองนครราชสีมาขึ้นใหม่ทั้งหมด มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 4.397 ตารางกิโลเมตร

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2525 ได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา อันเป็นผลให้เขตเทศบาลเดิม 4.397 ตารางกิโลเมตร ขยายเป็น 37.50 ตารางกิโลเมตร และในปี พ.ศ. 2538 ได้มีประกาศพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเป็นเทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา และมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 25 กันยายน 2538 เป็นต้นไป

3.4 ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลนครนครราชสีมา

3.4.1 ลักษณะที่ตั้ง / ขนาดพื้นที่ / อาณาเขต

1) ลักษณะที่ตั้ง

ทำเลที่ตั้งของเทศบาลถือเป็นศูนย์กลางของจังหวัด ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ 255 กิโลเมตร ทางรถไฟ 264 กิโลเมตร และใช้เวลาเดินทางโดยทางเครื่องบินประมาณ 50 นาที

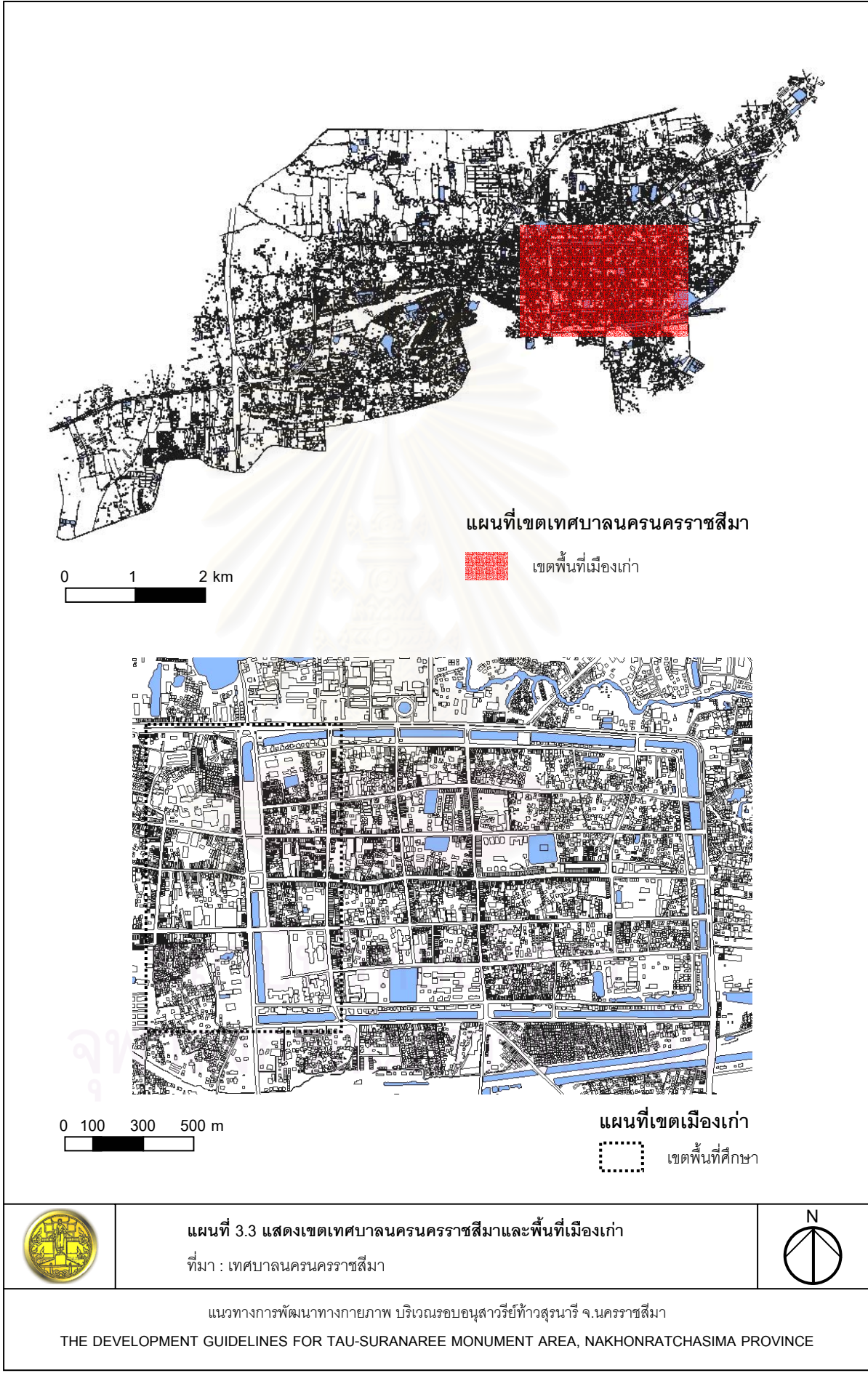
2) ขนาดพื้นที่

เทศบาลนครนครราชสีมา มีพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมตำบลในเมืองทั้งหมด เนื้อที่ 37.5 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,343 ไร่ 2 งาน คิดเป็นร้อยละ 4.96 ของพื้นที่อำเภอเมือง (อำเภอเมืองนครราชสีมา มีพื้นที่ประมาณ 755.596 ตารางกิโลเมตร) หรือประมาณร้อยละ 0.18 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด (จังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่ประมาณ 20,493.9 ตารางกิโลเมตร)

3) อาณาเขต

โดยรอบเขตเทศบาลนครนครราชสีมา มีอาณาเขตติดต่อกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ พื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองจะบก หมื่นไวย และบ้านเกาะ
ทิศใต้	ติดต่อกับ พื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ล้อม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ พื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยทะเล
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ พื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่

แผนที่ 3.3 แสดงเขตเทศบาลนครนครราชสีมาและพื้นที่เมืองเก่า
ที่มา : เทศบาลนครนครราชสีมา

3.4.2 สภาพเศรษฐกิจ

1) รายได้ประชากร

จากข้อมูลของสมุดรายนงานสถิติจังหวัด ฉบับ พ.ศ. 2543 ในภาพรวมของจังหวัดนครราชสีมา เมื่อปี พ.ศ.2540 ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวหรือมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัว (GPP) 39,826 บาทต่อปี นับเป็นรายได้เฉลี่ยต่อหัวในลำดับที่ 2 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและอยู่อันดับที่ 42 ของประเทศ ส่วนมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์จังหวัด (GPP) มีมูลค่า 102,391 ล้านบาท โดยรายได้ส่วนใหญ่จะมาจากสาขาอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การบริการ การค้าส่งและการค้าปลีก การก่อสร้าง การบริหารและป้องกันประเทศ การธนาคาร ประกันภัยและธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ การคมนาคมและการขนส่ง ที่อยู่อาศัย การไฟฟ้าและการประปา และเหมืองแร่และการขุดหิน โดยในเขตเทศบาลซึ่งเป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่ จะเป็นศูนย์กลางทางการค้า การบริการ การเงิน การธนาคาร การก่อสร้าง อุตสาหกรรม และคลังสินค้า ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการพาณิชย์กรรม การบริการ รองลงมาคือการเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

2) การพาณิชย์กรรม และการบริการ

ด้านพาณิชย์กรรมจะมีทั้งการค้าปลีกและค้าส่ง ย่านธุรกิจการค้าและการพาณิชย์จะอยู่บนกับที่อยู่อาศัย ในเขตใจกลางเมือง และตั้งแต่ปี พ.ศ.2539 เป็นต้นมา เริ่มมีการขยายตัวของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ บริเวณพื้นที่รอบนอกของเมืองริมถนนสายหลัก คือ ถนนมิตรภาพ ซึ่งการขยายตัวของสถานประกอบการดังกล่าว มีผลต่อระบบเศรษฐกิจของเมืองในฐานะเป็นเมืองหน้าด่านของภาคเป็นอย่างมาก

ในด้านบริการภายในเขตเทศบาลมีอัตราการขยายตัวค่อนข้างสูง โดยเฉพาะด้านโรงแรม ภัตตาคาร สถานบันเทิงต่างๆ รวมถึงห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ (ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2539) มีการก่อสร้างบนพื้นที่กว่า 341,392 ตารางเมตร จึงเป็นแหล่งจ้างงานถึงร้อยละ 45 ของแรงงานในเมืองทั้งหมด

3) การเกษตรกรรม

พื้นที่ทำการเกษตรภายในเขตเทศบาล ส่วนใหญ่จะอยู่แนวเลียบฝั่งลำตะคองด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกของเมือง มีการปลูกสวนผักเพื่อส่งขายตลาดในพื้นที่และยังมีการเลี้ยงสัตว์ เช่น ปลา เป็ด ไก่ เสริมการทำเกษตรกรรมด้วย

ผลจากการพัฒนาเมืองที่มีมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้พื้นที่ภายในเขตเทศบาลมีอัตราการกลายเป็นเมืองเพิ่มมากขึ้น พื้นที่ในหลายส่วนโดยเฉพาะบริเวณที่อยู่เลียบฝั่งลำตะคองในด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกของเมือง ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ถูกเปลี่ยนสภาพเป็นที่อยู่อาศัย โรงงานอุตสาหกรรม ผลิตผลจากการเกษตรกรรมในเขตเทศบาลที่ส่วนใหญ่เป็นพืชผักสวนครัว จึงเริ่มลดจำนวนลงตามสัดส่วนของพื้นที่

4) การอุตสาหกรรม

ภายในเขตเทศบาลมีจำนวนโรงงานที่จดทะเบียนประกอบกิจการ ณ วันที่ 20 สิงหาคม 2541 จำนวน 363 โรงงาน (จำนวนโรงงานในจังหวัด รวม 2,531 โรงงาน ในเขตอำเภอเมือง รวม 835 โรงงาน) โดยขนาดของโรงงานส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 88 จะเป็นโรงงานขนาดเล็ก (หมายถึงโรงงานที่ใช้เงินลงทุนไม่เกิน 10 ล้านบาท) ที่เหลือประมาณร้อยละ 12 จะเป็นโรงงานขนาดกลาง (หมายถึงโรงงานที่ใช้เงินลงทุนมากกว่า 10 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 100 ล้านบาท) มีลักษณะการกระจายตัวอยู่บริเวณถนนมิตรภาพ และถนนท้าวสุระ มีการประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ เช่น การทำวงกบ ประตู-หน้าต่างไม้/เหล็กดัด ผลิตภัณฑ์คอนกรีต สีข้าว กิ่ง-เชื่อม-หล่อโลหะ ห้องเย็น ผลิตภัณฑ์พลาสติก สิ่งพิมพ์ ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์

ผลิตอุปกรณ์ชิ้นส่วนเครื่องยนต์ ยางรถยนต์ ประกอบ-ซ่อมเครื่องยนต์ ทำน้ำแข็ง เส้นก๋วยเตี๋ยว หมูยอ กุนเชียง ไข่กรอก ขนมปัง ไอศกรีม เป็นต้น

5) การท่องเที่ยว

ด้วยศักยภาพของทำเลที่ตั้งของเมือง ที่เป็นทางผ่านและเป็นจุดแวะของนักท่องเที่ยวก่อนเดินทางไปจังหวัดอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบกับภายในเขตเทศบาลมีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ อีกทั้งมีความพร้อมในด้านโรงแรมที่พัก สถานที่ท่องเที่ยว สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่หลายแห่ง ดังนั้นในแต่ละปีจะมีจำนวนผู้มาเยือนภายในเขตเทศบาลจำนวนมาก ซึ่งจากสถิติการท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ในช่วงเดือนมกราคมถึงมิถุนายน 2543 มีผู้เยี่ยมชมรวมทั้งสิ้น 1,096,565 คน จำแนกเป็น

- นักท่องเที่ยว 7,11,854 คน คิดเป็นร้อยละ 64.92
- นักทัศนอาจร 384,711 คน คิดเป็นร้อยละ 35.08

ในจำนวนนี้จำแนกเป็นชาวไทย 1,067,622 คน (ร้อยละ 97.37) และชาวต่างประเทศ 28,943 คน (ร้อยละ 2.64) ในส่วนของค่าใช้จ่ายของผู้เยี่ยมชมที่นำมาใช้จ่าย ซึ่งได้แก่ ค่าที่พัก ค่าอาหาร-เครื่องดื่ม ค่าบริการเดินทางท่องเที่ยวภายในจังหวัด ค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึก ค่าใช้จ่ายบันเทิงและอื่นๆ เฉลี่ยต่อคนต่อวัน 652.21 บาท ในกรณีที่เป็นผู้มาเยี่ยมชม เมื่อพิจารณาโดยรวมในช่วงเดือนมกราคม-มิถุนายน 2543 อำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา มีรายได้จากการท่องเที่ยวรวมทั้งสิ้น 1,607.22 ล้านบาท จำแนกเป็นรายได้จากการท่องเที่ยวของชาวไทย 1,536.44 ล้านบาท (ร้อยละ 95.60 บาท) และรายได้จากการท่องเที่ยวของชาวต่างประเทศ 70.78 ล้านบาท (ร้อยละ 4.40)

สถานที่ที่ผู้เยี่ยมชมจังหวัดนครราชสีมานิยมไปท่องเที่ยวตามลำดับความนิยม ช่วงเดือนมกราคม-มิถุนายน 2543

ตารางที่ 3.2 สถานที่ที่ผู้เยี่ยมชมจังหวัดนครราชสีมานิยมไปท่องเที่ยวตามลำดับความนิยม

สถานที่ท่องเที่ยว	ร้อยละ
1. อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี *	60.00
2. อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย	40.49
3. ห้างสรรพสินค้า *	19.51
4. ไทรงาม	10.73
5. ด่านเกวียน	6.83
6. วัดศาลาลอย *	2.44
7. สวนสัตว์จังหวัดนครราชสีมา	1.95
8. วัดบ้านไร่	1.46

* สถานที่ท่องเที่ยวภายในเขตเทศบาลนครราชสีมา

ที่มา : ข้อมูลเฉพาะอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

3.4.3 ด้านสังคม

1) ประชากร

ประชากรในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา มีจำนวน 174,045 คน เป็นหญิง 90,669 คน เป็นชาย 83,376 จำนวนบ้านเรือน 54,558 หลังคาเรือน และจำนวนครอบครัว 31,965 ครอบครัว (เดือนธันวาคม 2544) ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่น และอพยพมาจากจังหวัดใกล้เคียงบางส่วน ใช้ภาษาโคราชซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นเป็นภาษาพูด อัตราส่วนความหนาแน่นประชากรต่อพื้นที่รวมทั้งสิ้น ประมาณ 4,688 คนต่อตารางกิโลเมตร

ตารางที่ 3.3 สถิติ จำนวนประชากร จำนวนบ้าน จำนวนครอบครัวภายในเขตเทศบาล (พ.ศ. 2535-2544)

ปี	ประชากร (คน) รวม	ชาย	หญิง	จำนวนบ้าน (หลังคาเรือน)	จำนวนครอบครัว (ครอบครัว)
2534	204,645	104,302	100,343	49,861	35,095
2535	206,104	104,896	101,208	51,501	35,684
2536	206,956	105,033	101,923	52,920	35,410
2537	206,212	104,465	101,747	54,662	35,095
2538	187,844	87,437	100,407	56,678	34,737
2539	187,021	86,807	100,214	58,355	34,902
2540	188,758	87,542	101,216	59,483	35,232
2541	176,497	84,791	91,706	61,206	35,829
2542	173,321	83,090	90,231	55,303	31,989
2543	174,057	83,366	90,691	54,259	31,985
2544	174,045	83,376	90,669	54,558	31,965

ที่มา : แผนพัฒนา 5 ปี เทศบาลนครนครราชสีมา 2545

โดยมีประชากรแฝงอยู่ประมาณร้อยละ 37.5 ของประชากรในทะเบียน นอกจากนี้ยังพบว่ามี การแฝงของประชากรชานเมืองรอบเขตเทศบาล ซึ่งเกิดเป็นชุมชนและเข้ามาใช้บริการในเขตเทศบาล ในเวลากลางวัน และอพยพออกไปในเวลากลางคืนอีกมากกว่า 100,000 คน/วัน

2) การศึกษา

ในปี พ.ศ. 2542 จังหวัดนครราชสีมา มีการจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ จำนวนทั้งสิ้น 1,597 แห่ง มีนักเรียน/นักศึกษา รวม 513,930 คน ครู/อาจารย์ 24,934 คน คิดเป็นอัตราส่วน ครูต่อนักเรียนเท่ากับ 1 : 20 การจัดการศึกษามีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง สามารถให้บริการได้ครอบคลุมกลุ่มประชากรวัยเรียนและพื้นที่ให้บริการทางการศึกษา ซึ่งจากการสำรวจสำมะโนประชากรเมื่อปี พ.ศ. 2533 พบว่าประชากรในจังหวัดนครราชสีมาอ่านออกเขียนได้ คิดเป็นร้อยละ 92.6 ของประชากรทั้งหมด

เทศบาลนครนครราชสีมา มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาอยู่ในสังกัด จำนวน 5 โรงเรียน และในปี พ.ศ. 2534 ที่ผ่านมามี โรงเรียนเทศบาล 1 (บูรพาวิทยากร) และโรงเรียนเทศบาล 3 (ยมนาธรรมศาสตร์) ได้เปิดรับนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ขึ้นเพื่อเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษา และยังมีเปิดสอนชั้นก่อนประถมศึกษา (ชั้นเด็กเล็ก) เพื่อบริการแก่ประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาล ซึ่งไม่มีเวลาเลี้ยงดูบุตรหลาน

ภายในเขตเทศบาลยังมีสถานการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนที่เปิดสอนหลายระดับ ตั้งแต่เด็กก่อนวัยประถมศึกษา ถึงระดับอุดมศึกษา โดยจำแนกตามหน่วยงานที่สังกัด ดังนี้

ตารางที่ 3.4 สถานับนการศึกษาาระดับต่างๆภายในเขตเทศบาล

สังกัด	จำนวน (แห่ง)
สำนักงานการศึกษาแห่งชาติ	14
กรมสามัญศึกษา	4
สถาบันราชภัฏ	1
กรมอาชีวศึกษา	3
เทศบาล	5
กรมการศาสนา	1
สำนักงานการศึกษาเอกชน	22
กระทรวงสาธารณสุข	1
ทบวงมหาวิทยาลัย	1

ที่มา : แผนพัฒนา 5 ปี เทศบาลนครนครราชสีมา 2545

นอกจากด้านการศึกษาแล้ว ทางเทศบาลยังมีศูนย์เยาวชนสุนารีซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณสนามกีฬากลางจังหวัดนครราชสีมา มีเนื้อที่ 67 ไร่ 6 งาน 25 ตารางวา เปิดให้บริการแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป ในกิจกรรมด้านการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ การเผยแพร่ข่าวสาร งานห้องสมุด การส่งเสริมการกีฬา การนันทนาการและสันทนาการต่างๆ เป็นต้น

3) การศาสนา

ศาสนาพุทธได้เข้ามาในจังหวัดนครราชสีมาเป็นเวลาช้านาน โดยเห็นได้จากจำนวนวัดที่มีมากที่สุดในประเทศไทยถึง 1,947 วัด มีผู้นับถือศาสนาพุทธมากกว่าร้อยละ 98 นับถือศาสนาคริสต์ประมาณร้อยละ 1 นอกจากนั้นนับถือศาสนาอิสลาม ซิกข์ และอื่นๆ ในเขตเทศบาลมีวัดที่เป็นพระอารามหลวง วัดราชบุรุษ ในนิกายธรรมยุต และมหานิกาย รวมกว่า 39 วัด

4) ขนบธรรมเนียม ประเพณีและศิลปวัฒนธรรม

ในจังหวัดนครราชสีมามีภาษาตามความหลากหลายของชาติพันธุ์ แบ่งกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม คือภาษาราชการ และภาษาไทยโคราช ปัจจุบันพูดภาษากลางเป็นภาษาท้องถิ่นดั้งเดิมที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดของชาวโคราช มีสำเนียงการพูดที่แตกต่างจากภาษาภาคกลางและไม่เหมือนกับภาษาอีสาน ผู้พูดภาษาโคราชจึงมีอยู่ในทุกอำเภอของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งสำเนียงภาษาโคราชในแต่ละอำเภอยังมีความแตกต่างกันในเขตเมือง การพูดภาษาโคราชมักใช้คำศัพท์ภาษาไทยกลางมาปรับเสียงวรรณยุกต์ให้เป็นสำเนียงโคราช นอกจากนี้ยังมีเพลงโคราชซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านดั้งเดิมของชาวเมือง และมีการละเล่นปรากฏให้เห็นในบริเวณใกล้อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

งานประเพณีสำคัญ ๆ ที่เทศบาลได้มีการจัดงานสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่

1. งานวันขึ้นปีใหม่
2. งานวันมาฆบูชา
3. งานฉลองวันแห่งชัยชนะทำวสุรนารี
4. งานประเพณีสงกรานต์
5. งานวันเทศบาล
6. งานวันวิสาขบูชา
7. งานประเพณีแห่เทียนพรรษา
8. งานประเพณีวันลอยกระทง
9. งานทอดกฐินสามัคคี

5) การสาธารณสุข

ในเขตเทศบาลมีศูนย์บริการสาธารณสุขรวม 3 แห่ง คือ ศูนย์บริการสาธารณสุขโพธิ์กลาง (ตั้งอยู่บริเวณสำนักงานของสำนักงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม) ศูนย์บริการสาธารณสุขวัดทุ่งสว่าง (ตั้งอยู่บริเวณด้านทิศตะวันออกของเมือง) ศูนย์บริการสาธารณสุขสวนพริกไทย (ตั้งอยู่บริเวณด้านทิศตะวันตกของเมือง) เปิดให้บริการประชาชนด้านการตรวจรักษาโรคทั่วไป การบริการทันตกรรม การส่งเสริมสุขภาพ อนามัยแม่และเด็ก การวางแผนครอบครัว งานด้านสุขศึกษา งานอนามัยโรงเรียน งานควบคุมป้องกันโรคติดต่อ งานป้องกันการติดยาและสารเสพติด งานป้องกันและควบคุมโรคที่เกิดจากสัตว์ เป็นต้น

นอกเหนือจากศูนย์บริการสาธารณสุขของเทศบาลแล้ว ในเขตเทศบาลยังมีหน่วยงานทั้งของภาครัฐและเอกชนที่ให้บริการทางด้านสาธารณสุข อาทิ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา 1 แห่ง 1,005 เตียง โรงพยาบาลจิตเวช 1 แห่ง 300 เตียง โรงพยาบาลเอกชน 6 แห่ง 710 เตียง สถานประกอบการ (ประเภทเวชกรรม ชนิดมีและไม่มีเตียง เวชกรรมแผนโบราณ ทันตกรรม ชั้น 1 และ 2 ผดุงครรภ์ชั้น 1 กายภาพบำบัดและเทคนิคการแพทย์) จำนวนประมาณ 120 แห่ง สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ 1 แห่ง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด 1 แห่ง สถานีกาชาดที่ 4 1 แห่ง เป็นต้น

3.4.4 ลักษณะทางโครงสร้างพื้นฐาน

1) การคมนาคมขนส่ง

ด้วยศักยภาพในการเป็นประตูสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมืองนครราชสีมาจึงเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทั้งทางรถยนต์และรถไฟ โดยในเขตเทศบาลมีถนนสายหลักซึ่งเป็นทางหลวงแผ่นดิน คือ ถนนมิตรภาพพาดผ่านในเขตเมือง ส่วนโครงข่ายถนนในเขตเทศบาล มีรูปแบบเป็นตาราง (Grid System Pattern) ประกอบด้วยถนนตามแนวยาวและตามแนวขวาง ตัดตั้งฉากกันเป็นตารางสี่เหลี่ยม โดยถนนแต่ละสายจะมีระยะห่างกันพอสมควรถนนสายสำคัญของเมืองจะวางตัวอยู่ในแนวเหนือ-ใต้ และตะวันออก-ตะวันตกตัดกันถนนสายสำคัญในแนวเหนือ-ใต้ ได้แก่ ถนนราชดำเนิน ถนนวิชรฤๅษดี ถนนจักรี ถนนไชยณรงค์ ถนนประจักษ์ ถนนชุมพล มีความกว้างของผิวทางประมาณ 6-15 เมตร ส่วนถนนในแนวตะวันออก-ตะวันตก ได้แก่ ถนนยมราช ถนนอัมรินทร์ ถนนจอมพล ถนนมหาดไทย ถนนโพธิ์กลาง ถนนสุรนารี ถนนมุขมนตรี มีความกว้างของผิวทางประมาณ 8-18 เมตร สภาพของถนนส่วนใหญ่อยู่ในสภาพดี สะดวกต่อการสัญจรไปมา

รูปแบบโครงข่ายถนนแบ่งได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ

ส่วนที่ 1 เป็นโครงข่ายถนนในบริเวณเมืองเก่า ซึ่งอยู่ในบริเวณคูเมืองล้อมรอบทั้งหมดเป็นไปอย่างมีระเบียบแบบตาราง ถนนส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่ดี

ส่วนที่ 2 เป็นถนนในส่วนขยายของตัวเมืองทางทิศตะวันตกของตัวเมืองเก่าที่ขาดการวางผัง
โครงข่ายถนนในส่วนนี้จึงค่อนข้างขาดระเบียบ

2) บริการขนส่งสาธารณะ

ทางรถยนต์

- ก) การให้บริการขนส่งทางรถยนต์ระหว่างอำเภอและจังหวัดต่างๆ จะมีรถโดยสารให้บริการที่สถานี
ขนส่งผู้โดยสาร 2 แห่ง คือ
- สถานีขนส่งผู้โดยสารจังหวัดนครราชสีมาแห่งที่ 1 ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2510 ตั้งอยู่ที่ถนนบูรินทร์
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีช่องจอดรถสำหรับหยุดรับ-ส่งผู้โดยสาร จำนวน
24 ช่องจอดรถ ในปี พ.ศ. 2542 มีจำนวนรถโดยสารให้บริการ 503 คัน จำนวนเที่ยว 77 เที่ยว
จำนวนผู้โดยสารเฉลี่ย 23,952 คน /วัน
 - สถานีขนส่งผู้โดยสารจังหวัดนครราชสีมาแห่งที่ 2 ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2531 ตั้งอยู่ที่ถนน
มิตรภาพ-หนองคาย ตำบลหมื่นไวย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีช่องจอดรถสำหรับหยุด
รับ-ส่งผู้โดยสาร ไม่น้อยกว่า 100 ช่องจอดรถ ในปี พ.ศ.2542 มีจำนวนรถโดยสารให้บริการ
1,352 คัน จำนวนเที่ยว 1,452 เที่ยว จำนวนผู้โดยสารเฉลี่ย 80,753 คน /วัน
- ข) การให้บริการขนส่งสาธารณะทางรถยนต์โดยสารประจำทางและรถขนาดเล็กในเขตเทศบาล มีการ
ให้บริการโดยผู้ประกอบการเป็นเอกชน รวม 19 สายหลัก

นอกจากรถโดยสารประจำทางดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีรถสามล้อถีบ รถสามล้อเครื่อง รถตู้ รถ
มอเตอร์ไซค์รับจ้าง ให้บริการประชาชนบริเวณย่านชุมชน ห้างสรรพสินค้า ตลาด สถานีขนส่ง ฯลฯ และในช่วงปี
พ.ศ.2542 ได้มีการริเริ่มโครงการรถรับ-ส่งนักเรียนในเขตเทศบาลและชุมชนต่อเนื่อง ปรากฏว่าประสบผลสำเร็จ
ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ มีนักเรียนผู้ปกครอง ใช้บริการกว่าวันละ 660 คน และอยู่ระหว่างการ
ขยายผลโครงการเพื่อให้การบริการด้านขนส่งสาธารณะมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น

ทางรถไฟ

ในเขตเทศบาลนครราชสีมา มีสถานีรถไฟที่สำคัญ 2 แห่ง คือ

1. สถานีนครราชสีมา เป็นสถานีหลักของจังหวัด ตั้งอยู่บริเวณถนนมูขมมนตรี
2. ชุมทางถนนจิระ เป็นสถานีรถไฟที่มีขนาดและความสำคัญรองลงมาจากสถานีนครราชสีมา โดย
มีขบวนรถผ่านขึ้น-ลง วันละกว่า 60 ขบวน

โดยมีเส้นทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่าน 2 สาย คือ

- ก) สายกรุงเทพ - อุบลราชธานี ผ่านอำเภอปากช่อง สีคิ้ว สูงเนิน เมือง จักราช และห้วยแถลง ความ
ยาวประมาณ 575 กิโลเมตร
- ข) สายกรุงเทพ - หนองคาย ผ่านอำเภอปากช่อง สีคิ้ว สูงเนิน เมือง โนนสูง คง และบัวใหญ่ ความ
ยาวประมาณ 624 กิโลเมตร

ทางอากาศ

ปัจจุบันมีการเปิดใช้สนามบินพาณิชย์แห่งใหม่ ในพื้นที่ 4,350 ไร่ บริเวณป่าหนองเต็ง ตำบลท่าช้าง
อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ห่างจากตัวเมืองประมาณ 30 กิโลเมตร เปิดเที่ยวบินกรุงเทพฯ-นครราชสีมา เมื่อวันที่

5 ธันวาคม 2540 ปัจจุบันมีสำนักงานการบินไทย 1 แห่ง และบริษัทตัวแทนขายเปิดให้บริการหลายแห่ง โดยบริษัทการบินไทยได้เปิดเที่ยวบินระหว่างกรุงเทพ-นครราชสีมา/นครราชสีมา-กรุงเทพ ทุกวันและให้บริการวันละ 2 เที่ยวบิน ด้วยอากาศยานแบบ ATR ความจุ 65 ที่นั่ง อัตราค่าโดยสารคนละ 660 บาท ใช้เวลาเดินทางประมาณ 50 นาที ในปี พ.ศ.2542 ท่าอากาศยานนครราชสีมา มีจำนวนเที่ยวบินรวมทั้งสิ้น 962 เที่ยวบิน มีผู้โดยสารขึ้น/ลง/ผ่าน รวม 98,375 คน (ช่วงเดือนเมษายนจะเป็นเดือนที่มีจำนวนผู้โดยสารสูงสุด และเดือนกันยายนจะเป็นเดือนที่มีผู้โดยสารต่ำสุด)

3) การไฟฟ้า

ระบบไฟฟ้าของจังหวัดนครราชสีมาอยู่ในความรับผิดชอบของสองหน่วยงาน คือ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย รับผิดชอบในการผลิตและจัดหาพลังงานไฟฟ้าขนาดใหญ่ และจัดส่งเข้าพื้นที่ด้วยสายส่งแรงสูง รวมทั้งรับผิดชอบสถานีไฟฟ้าย่อยที่แปลงแรงดันสูงให้เป็นแรงดันปานกลางเพื่อจ่ายกระแสไฟฟ้าให้การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดจำหน่ายกระแสไฟฟ้าให้ประชาชนต่อไป

ส่วนเทศบาลนครนครราชสีมา จะรับผิดชอบเฉพาะในการจัดหาอุปกรณ์ไฟฟ้าสาธารณะเพื่อติดตั้งซ่อมแซม ให้แสงสว่างตามถนน ตรอก ซอย และพื้นที่สาธารณะต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกปลอดภัยแก่ประชาชนที่สัญจรไปมา ส่วนการปรับปรุงและติดตั้งสัญญาณไฟจราจร เทศบาลได้ทำการติดตั้งสัญญาณไฟจราจรที่เป็นแบบเสาโค้งแบบตั้งตรงตามทางแยก รวมทั้งได้มีการปรับปรุงระบบสัญญาณไฟจราจรให้เหมาะสมกับสภาพการจราจรตามถนนสายต่างๆ ภายในเขตเทศบาล

4) การประปา

ระบบประปาเทศบาลนครนครราชสีมา ประกอบด้วยระบบส่งน้ำดิบ ระบบผลิตน้ำประปาและระบบท่อส่งน้ำประปาในเขตพื้นที่บริการ ปัจจุบันกองการประปาของเทศบาลเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการจำหน่ายน้ำให้บริการประชาชนในเขตเทศบาล และชุมชนรอบนอกบางส่วน โดยมีแหล่งน้ำแห่งเดียว คือ อ่างเก็บน้ำลำตะคอง (คลองไผ่) น้ำดิบที่นำมาผลิตน้ำประปาแบ่งออกเป็น 2 ระบบ คือ ระบบน้ำดิบที่ไหลมาตามคลองธรรมชาติและระบบส่งน้ำดิบมาตามเส้นท่อเข้าผลิตที่โรงกรองน้ำบ้านมะขามเฒ่า

ปัจจุบันระบบผลิตน้ำประปาของการประปาเทศบาลนครนครราชสีมา มีกำลังความสามารถในการผลิตน้ำประปา วันละประมาณ 96,300 ลูกบาศก์เมตร จากโรงกรองน้ำ 2 แห่ง คือ โรงกรองน้ำอัสสัมชัญและโรงกรองน้ำบ้านมะขามเฒ่า โดยใช้น้ำดิบจากอ่างเก็บน้ำลำตะคองเป็นแหล่งน้ำดิบแห่งเดียว แต่จากการถูกกำหนดบทบาทของเมือง ให้มีการพัฒนาและขยายตัวที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทำให้ความต้องการใช้น้ำทั้งจากอาคารบ้านเรือน สถานประกอบการต่างๆ ซึ่งได้แก่ โรงแรม ร้านอาหาร ภัตตาคาร สถานประกอบการ (ปั้มน้ำมัน โรงภาพยนตร์ อาบอบนวด) รวมถึงโรงงานอุตสาหกรรมขนาดต่างๆ มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น

5) การสื่อสารและโทรคมนาคม

การไปรษณีย์ การให้บริการด้านการสื่อสารไปรษณีย์ และโทรคมนาคมในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานไปรษณีย์และโทรเลขเขต 3 ปัจจุบันในเขตเทศบาลมีที่ทำการไปรษณีย์ 4 แห่ง คือ ที่ทำการไปรษณีย์นครราชสีมา จอมสุรางค์ สวนหม่อน และอัมพวัน มีการให้บริการหลายประเภท เช่น บริการไปรษณีย์ บริการไปรษณีย์ด่วน (EMS) โทรเลข โทรสาร บริการเทเล็กซ์ บริการการเงิน เป็นต้น

โทรศัพท์ ในเขตเทศบาลมีจำนวนเลขหมายที่องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ให้บริการทั้งสิ้น 25,186 เลขหมาย ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ จะเป็นประเภทบ้านพัก ธุรกิจ ราชการ สาธารณะ และองค์การโทรศัพท์

สถานีวิทยุกระจายเสียง ตั้งอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา รวม 16 แห่ง และมีสถานีที่มีสถานที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลจำนวน 8 แห่ง

สถานีวิทยุโทรทัศน์ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล รวม 7 แห่ง ได้แก่ ทิว 3 ทิว 5 ทิว 7 ทิว 9 ทิว 11 ไอทีวี และศูนย์ข่าวภูมิภาค 7 สี นครราชสีมา

นอกจากนี้ยังมีการสื่อสารมวลชนที่ให้ข่าวสารของจังหวัดนครราชสีมาในด้านต่างๆ เช่น มีหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจำนวน 12 ฉบับ และเทศบาลนครนครราชสีมายังได้ติดตั้งเครื่องส่งเสียงตามสายให้บริการแก่ประชาชนในด้านการสื่อสารมวลชน อีกทางหนึ่งด้วย

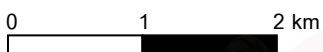
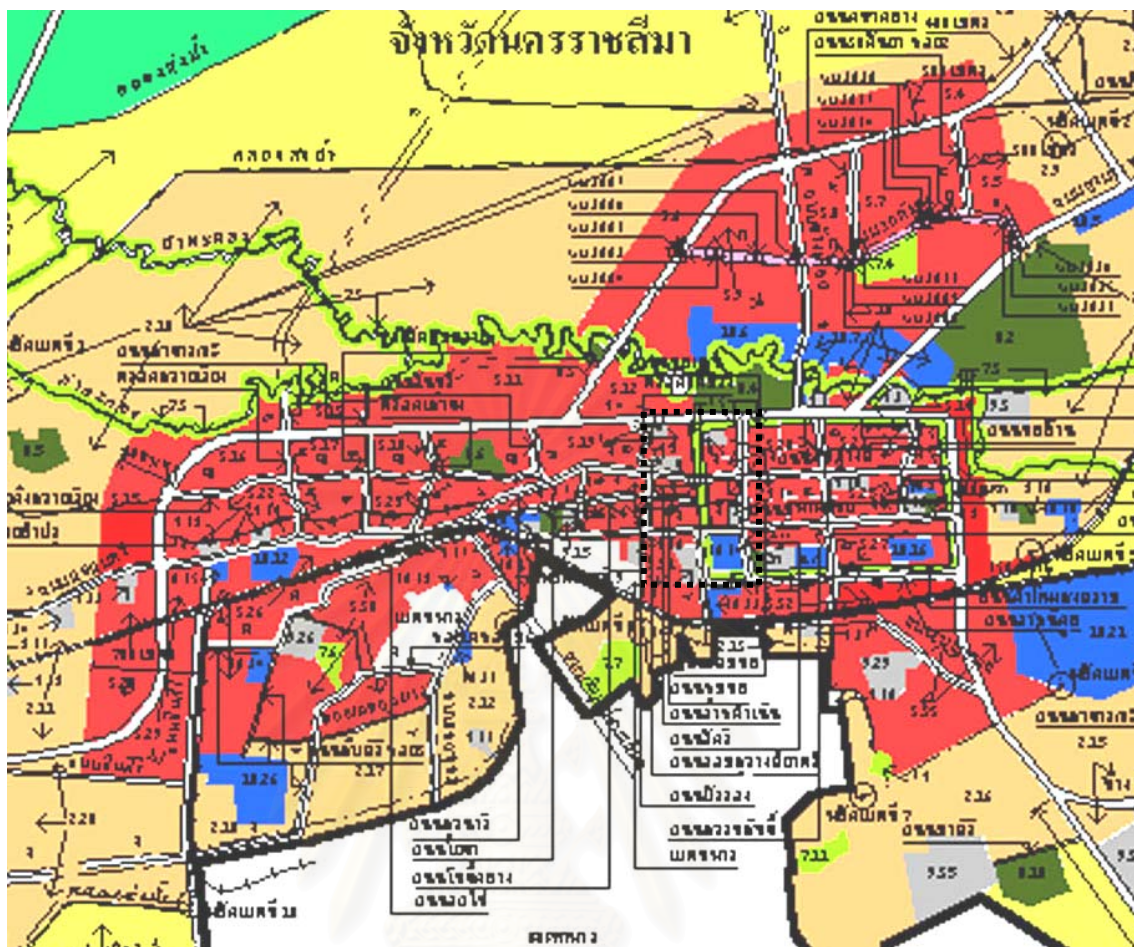
6) การจราจร

จากการที่ภายในตัวเมืองมีการออกแบบผังเมืองเป็นระเบียบรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า โดยมีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 คือ ถนนมิตรภาพ พาดผ่านในเขตเทศบาล ปริมาณการจราจรจะหนาแน่นในช่วงเวลาเร่งด่วน เช้า-เย็น ปัญหาการจราจรติดขัดจะพบในพื้นที่เมืองชั้นในซึ่งเป็นย่านธุรกิจ สถานที่ราชการสำคัญของเมือง และบริเวณทางแยกหลักบนรอยต่อของเมืองกับเส้นทางหลักเข้าเมือง เช่น ถนนมิตรภาพ ถนนสีปรีดิ์ ห้าแยกหัวรถไฟ เป็นต้น แต่เมื่อมีการก่อสร้างทางเลี้ยวเมือง บริเวณสามแยกปักธงชัยแล้ว ก็จะช่วยบรรเทาปริมาณยานพาหนะที่จะผ่านเข้าตัวเมืองได้ในระดับหนึ่ง

3.4.5 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

อาคารสำนักงาน อาคารพาณิชย์ กระจายตัวอย่างหนาแน่นรอบๆ บริเวณเมืองเก่าที่มีคูเมืองล้อมรอบ ซึ่งถือว่าบริเวณนี้เป็นย่านศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลักของเทศบาลนครนครราชสีมา ส่วนพื้นที่บริเวณรอบนอกถัดออกมา มีการขยายตัวไปทางด้านตะวันตก ตามฝั่งถนนไปสู่สถานีรถไฟ สำหรับสถานที่ราชการ สถาบันการศึกษา สถานพยาบาล จะกระจายตัวอยู่บริเวณด้านเหนือ ส่วนแหล่งอุตสาหกรรมจะกระจายตัวอยู่ทั่วไปทั้งในเขตและนอกเขตเทศบาล โดยอุตสาหกรรมภายในเขตเทศบาลจะเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กหรืออุตสาหกรรมภายในครัวเรือนเท่านั้น นอกจากนี้พื้นที่ปลูกสร้างบ้านเรือนและเขตการตั้งถิ่นฐานของชุมชนยังขยายตัวไปตามเส้นทางคมนาคมสายสำคัญๆ ได้แก่ ถนนมิตรภาพ ถนนท้าวสุระ ถนนราชสีมา-ปักธงชัย และถนนสุรนารายณ์ เป็นต้น

ส่วนทิศทางการขยายตัวของเมือง จะกระจายตามพื้นที่ชานเมืองไปตามถนนมิตรภาพ ถนนสีปรีดิ์ ถนนเดชอุดม ถนนมุขมนตรี ถนนสุรนารายณ์ ถนนมหาชัย ฯลฯ โดยการขยายตัวของอาคารประเภทห้างสรรพสินค้า/โรงแรม จะกระจายตัวตามถนนทางหลวงแผ่นดิน และถนนสายหลักที่มีความพร้อมของระบบโครงข่ายการบริการพื้นฐาน ได้แก่ ถนนมิตรภาพ ส่วนหนึ่งเป็นผลจากข้อจำกัดของสภาพพื้นที่ภายในเขตเทศบาล ที่ไม่สามารถขยายตัวลงไปทางทิศใต้ เนื่องจากเป็นเขตทหาร ทิศทางการขยายตัวจึงถูกบังคับให้ขยายตัวตามแนวยาวส่วนใหญ่ โดยเฉพาะตามถนนสายหลัก และเมื่อจำแนกสัดส่วนของประเภทการใช้ที่ดินตามผังเมืองรวมเทศบาลนครนครราชสีมา จำแนกได้ดังนี้

LEGEND

- 1 ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
- 7 ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาสิ่งแวดล้อม
- 2 ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
- 8 ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
- 3 ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
- 9 ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
- 4 ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ
- 10 ที่ดินประเภทสถาบันราชการ
- 5 ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย
- 11 ที่ดินประเภทโครงการคมนาคมขนส่ง
- 6 ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม
- บริเวณพื้นที่ศึกษา

แผนที่ 3.4 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาล
 ที่มา : สำนักผังเมืองจังหวัดนครราชสีมา

แนวทางการพัฒนาทางกายภาพ บริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จ.นครราชสีมา

THE DEVELOPMENT GUIDELINES FOR TAU-SURANAREE MONUMENT AREA, NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

ตารางที่ 3.5 สัดส่วนของประเภทการใช้ที่ดิน ตามร่างผังเมืองรวมเทศบาลนครนครราชสีมา

ประเภท	พื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)	ร้อยละ
- ที่พักอาศัย	24.71	65.90
- ส่วนราชการ	4.84	12.91
- ส่วนอุตสาหกรรม	2.60	6.93
- ถนน	2.10	5.60
- ส่วนพานิชยกรรม	2.00	5.33
- ส่วนอื่น ๆ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง	1.01	2.69
- สวนสาธารณะ	0.24	0.64
รวม	37.5	100

ที่มา : ส่วนควบคุมอาคารและผังเมือง สำนักงานช่าง เทศบาลนครนครราชสีมา

3.4.6 สถานที่นันทนาการ

ในเขตเทศบาลมีสนามกีฬา 1 แห่งอยู่ทางตอนเหนือของเขตเมือง มีพื้นที่ประมาณ 96,692 ตารางเมตร ใช้เป็นที่นันทนาการของประชาชนโดยทั่วไป ปัจจุบันยังอยู่ในสภาพดี ส่วนบริเวณพื้นที่ว่างเปล่าอื่นๆ เทศบาลกำลังมีโครงการที่จะทำการปรับปรุง เทศบาลนครนครราชสีมา มีพื้นที่สวนสาธารณะ สวนหย่อมในความรับผิดชอบ ดังนี้

ตารางที่ 3.6 พื้นที่สวนสาธารณะ สวนหย่อมในความรับผิดชอบของเทศบาลนครนครราชสีมา

ชื่อ	เนื้อที่ (ตร.ม.)
1. สวนตลาดเทศบาล 6	2,080
2. สวนศรีพัฒนา	931.2
3. สวนสำนักงานเทศบาล	1,363
4. สวนประตูปูล้าน	988
5. สวนประตูชัยณรงค์	1,098
6. สวนหน้าวัดอิสาน	550
7. สวนมุขมนตรี	763.8
8. สวนสุขภาพ	3,520
9. สวนถนนราชดำเนิน (ช่วงบ้านปลัดจังหวัด-เขตรถไฟ)	447.8
10. สวนถนนราชนิกุล	1,275
11. สวนหลังบ้านพักคลังจังหวัด	292
12. สวนเพาะชำ	5,760
13. สวนคูเมืองหน้าวัดสุทธจินดา	2,336
14. สวนถนนราชดำเนิน (ด้านหลังองค์การบริหารฯ)	235

15. สวนประตุน้ำ	1,350
16. สวนบริเวณพัสดุเก่า	1,272
17. สวนตลาดเทศบาล 5	1,140
18. สวนหน้าโรงเรียนเมือง	1,484
19. สวนหน้าหมู่บ้านโฮมแลนด์	2,150
20. สวนอนุสรณ์สถานท้าวสุรนารี	10,498
รวมพื้นที่	39,533.8

ที่มา : แผนพัฒนา 5 ปี เทศบาลนครนครราชสีมา 2545

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเขตเทศบาลนครนครราชสีมา พบว่าพื้นที่สวนสาธารณะในเขตเทศบาลมีจำนวนน้อยมาก เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในเมือง คือมีพื้นที่เพียงร้อยละ 0.64 ของพื้นที่เขตเทศบาล หรือประมาณ 0.23 ตารางเมตรต่อคนเท่านั้น ในขณะที่ตามมาตรฐานสำหรับการใช้ที่ดินประเภทต่างๆที่กำหนดโดยการเคหะแห่งชาตินั้น ที่ดินสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจหรือสวนสาธารณะควรมีประมาณร้อยละ 8 ของพื้นที่เมือง หรือประมาณ 4 ตารางเมตรต่อประชากร 1 คน

3.5 โครงสร้าง และองค์ประกอบของเมืองที่สำคัญ

3.5.1 อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

ท้าวสุรนารีเป็นวีรสตรีของเมืองนครราชสีมาและของชาติไทยมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 ท่านมีนามเดิมว่า โม ปัจจุบันนิยมเรียกว่า ย่าโม เกี่ยวกับวีรกรรมของท้าวสุรนารีหรือที่เรียกว่า วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ ที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปนั้น เชื่อว่าคุณหญิงโมมีส่วนร่วมในการวางแผนกับพระยาปลัดพระยาวงศาภิรมย์ และกรมการเมืองในการต่อสู้กับกองทัพเวียงจันทน์ ที่คุ้มครอบครัวชาวเมืองนครราชสีมาไปยังเวียงจันทน์ ครั้งกบฏเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. 2369 จากวีรกรรมความกล้าหาญของท่านในการต่อสู้รบในฐานะผู้นำหญิง และในฐานะภริยาพระยาปลัด ในครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาเป็นท้าวสุรนารี

อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2477 โดยพระเทวาภิรมย์มิต ช่างเขียนของกรมศิลปากรซึ่งเป็นชาวนครราชสีมาเป็นผู้ออกแบบ และให้กรมศิลปากรสร้างรูปปั้นท้าวสุรนารีขึ้น กรมศิลปากรมอบหมายให้ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ชาวอิตาลี ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นผู้ปั้น เมื่อสร้างเสร็จแล้วได้นำอัฐิของท้าวสุรนารีมาบรรจุไว้ในฐานรองรับ จากนั้นก็นำรูปปั้นมาประดิษฐานไว้ที่หน้าประตูชุมพล เมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2477 อนุสาวรีย์เป็นรูปหล่อทองแดงรมดำ สูง 1.85 เมตรหนัก 325 กิโลกรัม ประดิษฐานอยู่บนแท่นสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง สูง 2.5 เมตร รูปหล่อท้าวสุรนารี แต่งกายด้วยเครื่องยศพระราชทาน มือขวากุมดาบปลายดาบจรดพื้น มือซ้ายท้าวสะเอน หันหน้าไปทางทิศตะวันตก ซึ่งเป็นที่ตั้งของกรุงเทพมหานคร

ครั้นถึงปี พ.ศ. 2510 เมืองนครราชสีมาขยายตัวมากขึ้น มีอาคารบ้านเรือนสูงชันบดบังความสง่าของอนุสาวรีย์ ข้าราชการและประชาชนชาวนครราชสีมา ซึ่งมีนายสวัสดิ์ วงศ์ปฏิทัศน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน จึงได้ร่วมกันสร้างฐานแท่นอนุสาวรีย์บรรจุอัฐิท้าวสุรนารีขึ้นใหม่ ณ ที่เดิม คือหน้าประตูชุมพล เพื่อให้เป็นศรีสง่าแก่บ้านเมือง

อนุสาวรีย์แห่งนี้เป็นที่เคารพสักการะของชาวจังหวัดนครราชสีมา และนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น รวมทั้งผู้ที่เดินทางสัญจรผ่านไปมา ทางจังหวัดนครราชสีมามีการจัดงานฉลองวันแห่งชัยชนะของท่านท้าวสุรนารีเป็นประจำทุกปี ระหว่างวันที่ 23 มีนาคม - 3 เมษายน

ภาพที่ 3.2 อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

3.5.2 ประตุนและกำแพงเมืองนครราชสีมา

1) ประตูเมือง

ในการสร้างเมืองนครราชสีมาขึ้น สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้โปรดให้วิศวกรชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ออกแบบให้เป็นเมืองป้อมปราการป้องกันข้าศึก ซึ่งประกอบด้วยกำแพงอิฐและศิลาแลง ตามมุมป้อมประกอบด้วยเชิงเทิน มีคูน้ำล้อมรอบ และประตูเมืองสี่ประตู

เมืองนครราชสีมา มี 4 ประตู ประจำอยู่ 4 ทิศ ดังนี้

1. ประตูด้านทิศตะวันออก ชื่อประตูพลล้าน ชาวบ้านทั่วไปเรียกประตูตะวันออก
2. ประตูด้านทิศตะวันตก ชื่อประตูชุมพล
3. ประตูด้านทิศเหนือ ชื่อประตูพลแสน ชาวบ้านทั่วไปเรียกประตูน้ำ
4. ประตูด้านทิศใต้ ชื่อประตูไชยณรงค์ ชาวบ้านเรียกว่าประตูผี

เกี่ยวกับที่ตั้งของประตูทั้ง 4 ประตูนี้จะตั้งอยู่ในทิศที่ตรงกันข้ามกันเป็น 2 คู่ ได้แก่ ประตูชุมพลตั้งอยู่ทิศตะวันตก ประตูพลล้านตั้งอยู่ทางทิศตะวันออก(ชาวบ้านทั่วไปเรียกประตูตะวันออก) ประตูไชยณรงค์ตั้งอยู่ทางทิศใต้ ประตูพลแสนตั้งอยู่ทางทิศเหนือ ถ้าไม่มีสิ่งก่อสร้างใด ๆ มาบดบัง ประตูทั้ง 2 คู่นี้จะสามารถมองเห็นทะลุถึงกันได้ จากประตูทั้งสี่จะมีถนนไปตัดกันที่หลักเมืองซึ่งเป็นจุดใจกลางเมือง มีการปรับปรุงถนนให้กว้างขวางเป็นระเบียบพร้อมกับการตั้งชื่อเมื่อ พ.ศ. 2426 ได้แก่ ถนนจากประตูพลล้านไปถึงสี่แยกหลักเมือง ชื่อถนนพลล้าน จากสี่แยกหลักเมืองต่อถนนพลล้านไปยังประตูชุมพลชื่อถนนชุมพล จากประตูไชยณรงค์ไปถึงสี่แยกหลักเมืองชื่อถนนไชยณรงค์ จากสี่แยกหลักเมืองต่อถนนไชยณรงค์ ไปยังประตูพลแสนชื่อถนนพลแสน ปัจจุบันชื่อถนนดังกล่าวได้เปลี่ยนไปยกเว้นถนนไชยณรงค์ คือถนนพลล้าน และชุมพลเป็นถนนจอมพล ส่วนถนนพลแสนเปลี่ยนเป็นถนนประจักษ์

ลักษณะของประตูเมืองเป็นช่องประตูมีบานเปิดเปิด เนื้อประตูเป็นหอรบ ซึ่งมีลักษณะคล้ายเรือนไทย ประตูเมืองทั้งสี่ประตูเป็นช่องทางสัญจรเข้าออกที่สำคัญจึงมีความมั่นคงแข็งแรงมาก มีลักษณะเหมือนกัน และขนาดเท่ากันทั้งสี่ประตูสามารถปิด-เปิดได้ตามเวลากำหนดในตอนเช้าและตอนเย็น สำหรับให้คนสัญจรเข้าออก ประตูที่หายไปอันดับแรก คือ ประตูไชยณรงค์ ต่อมาคือประตูพลล้าน และประตูพลแสนตามลำดับ ซึ่งทั้งสามประตูนี้ยังคงมีสภาพเป็นช่องประตูอยู่มาจนถึงประมาณ พ.ศ. 2489 - 2490 เมื่อกำแพงเมืองหายไปช่องประตูทั้งสามประตูจึงหายไปโดยปริยาย คงเหลือไว้แต่ประตูชุมพลที่ยังเหลือหลักฐานดั้งเดิมให้เห็นเด่นชัดมากที่สุด และกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2479

ความเชื่อเกี่ยวกับประตูเมือง

จากความหมายของชื่อประตูแต่ละประตู จะเห็นได้ว่ามีความหมายไปทางการศึกสงครามทั้งสิ้น เนื่องจากจุดมุ่งหมายของการสร้างเมืองต้องการให้เป็นเมืองป้อมปราการเป็นด่านป้องกันพระราชอาณาเขตทางด้านทิศตะวันออก บทบาทของเมืองนครราชสีมาในอดีตจึงเกี่ยวข้องกับการศึกสงครามทั้งสิ้น

นอกจากนี้ยังมีความเชื่อที่เหลืออยู่และเกี่ยวข้องกับประตูชุมพลโดยเฉพาะ คือเชื่อว่าใครก็ตามที่ไม่ใช่ชาวนครราชสีมา ถ้าหากทำงานหรือเดินทางมาท่องเที่ยวแล้วได้ลอดได้ข้ามประตูชุมพลบุคคลนั้นจะต้องมาอยู่ที่นครราชสีมา

ประตูพลล้าน ด้านทิศตะวันออกเป็นประตูที่สร้างขึ้นใหม่

ประตูชุมพล ด้านทิศตะวันตกเป็นประตูที่ยังเหลือหลักฐานดั้งเดิมให้เห็นเด่นชัด ผ่านการบูรณะหลายครั้ง

ประตูพลแสน หรือประตูน้ำด้านทิศเหนือเป็นประตูที่สร้างขึ้นใหม่

ประตูไชยณรงค์ หรือประตูผีด้านทิศใต้เป็นประตูที่สร้างขึ้นใหม่

ภาพที่ 3.3 ประตูเมืองนครราชสีมาทั้งสี่ด้าน

2) กำแพงเมือง

เมืองนครราชสีมา มีเนื้อที่ภายในกำแพงเมืองประมาณ 1,000 ไร่ มีลักษณะเป็นรูปulongซัยเกรี ความยาวของกำแพงด้านทิศเหนือและใต้ประมาณ 1,700 เมตร ส่วนทางด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตกประมาณ 1,000 เมตร นอกกำแพงเมืองเป็นคูน้ำล้อมรอบ มีความกว้าง 10 วา ลึก 3 วา ดินที่ขุดจากคูเมืองจะนำมาถมเป็นฐานกำแพงก่อนการก่ออิฐศิลาแลงแล้วโอบปูน มีความสูง 7 เมตร ฐานกว้าง 4 เมตร อิฐที่ใช้ทำกำแพงเมืองเป็นอิฐเผาแผ่นใหญ่ ๆ การก่ออิฐและศิลาแลงใช้ปูนขาวผสมน้ำอ้อยที่เคี่ยวจนได้ที่ ปูนขาวได้มาจากการเผาเปลือกหอยแล้วนำไปแช่น้ำ บนกำแพงเป็นเชิงเทินและมีใบเสมาเรียงรายตลอดกำแพง ทหารสามารถขี่ม้าตรวจการบนเชิงเทินได้

กำแพงเมืองที่สูงสง่าได้พังทลายไปตามกาลเวลา บางแห่งเกิดจากการที่ชาวบ้านในละแวกที่อยู่ใกล้กำแพง ขุดเอาแผ่นอิฐและศิลาแลงไปทำก้อนเส้าเวลาฝังงานบุญเมื่อน้ำฝนไหลเซาะนานๆเข้าก็กลายเป็นร่องให้ผู้คนใช้เป็นทางผ่านเข้าออก แล้วค่อยๆพังทะลายไป นอกจากนี้การสร้างถนนในเขตตัวเมืองและนอกเมืองก็อาศัยดินอิฐและศิลาแลงจากกำแพงเมืองไปถมก็มีเป็นจำนวนมาก

ปัจจุบันยังเหลือร่องรอยของกำแพงเมืองที่สร้างมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ที่บริเวณประตูชุมพล ยาวด้านละ 17 เมตรเท่านั้น โดยทิ้งร่องรอยของการบูรณะตกแต่งไว้หลายครั้ง

ภาพกำแพงเมืองในอดีต

กำแพงเมืองที่เหลืออยู่ในปัจจุบัน

ภาพที่ 3.4 กำแพงเมืองนครราชสีมา

3.5.3 ศาลหลักเมืองและสถานพระนารายณ์

สถานที่ที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวนครราชสีมาเคารพเลื่อมใส นอกเหนือจากอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี แล้ว ยังมีอีก 2 แห่ง คือ ศาลหลักเมือง และสถานพระนารายณ์ จากจดหมายเหตุการเสด็จตรวจโบราณวัตถุสถาน มณฑลนครราชสีมาของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ พ.ศ. 2472 โดยขุนบริบาลบุรีภัณฑ์ กล่าวว่า “ออก จากสถานพระนารายณ์แล้ว เสด็จทอดพระเนตรหลักเมือง ทรงเล่าว่าหลักเมืองนี้ เป็นหลักเมืองนครราชสีมา เดิมในครั้งรัชกาลที่ 3 เมื่อครั้งเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์เป็นกบฏยึดเมืองนครราชสีมาได้ให้ถอนขึ้นเสีย ทิ้งนอนอยู่ จนถึงรัชกาลที่ 5 พระองค์ท่านได้เสด็จไปเมืองนครราชสีมา ครั้นทอดพระเนตรเห็นได้ทำพิธีฝังขึ้นไว้ จึงปรากฏ อยู่อย่างทุกวันนี้”

1) ศาลหลักเมือง

เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่ชาวนครราชสีมากราบไหว้บูชามาช้านานแล้ว นับถือเป็นเสมือนเป็นเจ้าของบ้าน เจ้าเมือง ใช้เป็นที่พึ่งทางใจ บนบานแล้วมักจะประสบความสำเร็จ จึงมีผู้มาแก้บนเป็นประจำด้วยลิเก โรงลิเก เป็นโรงชั่วคราวปลูกติดกับต้นยางอินเดียด้านทิศตะวันตกของศาล ในช่วงเทศกาล เช่น ตรุษจีน สารทจีน ปีใหม่ สงกรานต์ จะมีคนมาเซ่นไหว้เป็นจำนวนมาก

ศาลหลักเมืองปัจจุบันมีบริเวณกว้างประมาณ 10 x 10 เมตร ตัวศาลสร้างเป็นศาลแบบจตุรมุขกว้าง 6 เมตร ยาว 6 เมตร หลังคา 2 ชั้น มียอดแหลมไม่สูงนักอยู่ตรงกลางยกพื้นสูงจากพื้นดินประมาณ 1 เมตร มีบันไดขึ้น 3 ทาง ตรงกลางเป็นที่ประดิษฐานเสาหลักเมืองด้านเหนือเป็นที่ประดิษฐาน “เสี้ยงกง” หรือ เจ้าพ่อหลักเมือง กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนศาลหลักเมืองเป็นโบราณสถาน เมื่อวันที่ 3 มกราคม 2480

ด้านทิศเหนือกับด้านทิศตะวันออกเป็นตึกร้านค้าสูง 4 ชั้น ทิศตะวันตกและทิศใต้เป็นถนนมีรั้วและประตูเข้าทางทิศใต้ ภายในรั้วด้านทิศตะวันตกมีต้นยางอินเดีย มีซุ้มชายรูปเทียน และห้องน้ำอยู่ด้านทิศ ตะวันออก สำหรับทางเข้านั้นแต่เดิมอยู่ทิศตะวันตก ชาวเมืองเชื่อกันว่าไม่ดีทำให้ไฟไหม้ตลาดบริเวณหน้า ศาลหลักเมือง จึงย้ายประตูมาทางทิศใต้ซึ่งเป็นประตูปิดเงินทองของชาวจีนแทน แล้วสร้างโถงโถงหรือน้ำเต้าซึ่งเป็นที่เฝ้ากระดาดหาไว้แทนที่ทางเข้าเดิม

ปัญหาที่ทำให้ศาลแลดูไม่สง่าสมกับเป็นสถานศักดิ์สิทธิ์ ก็คือร้านค้าทั้งสองด้านปลูกสูงเกินไป แม้จะ แก้ปัญหาด้วยการประดับผนังแล้ว แต่ก็ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะด้านหลังมองเห็นรอยตรายน้ำไหลจากห้องน้ำ อย่างชัดเจน สภาพภายในยังรกรุงรังด้านหน้ามีสายไฟระเกะระกะ นอกจากนั้นยังมีตู้โทรศัพท์สาธารณะ ทำให้ทัศนียภาพไม่สวยงามเท่าที่ควร

ภาพที่ 3.5 ศาลหลักเมือง

2) สถานพระนารายณ์

เทวรูปพระนารายณ์ เป็นเทวรูปที่สร้างด้วยหินทราย สูงประมาณ 17 นิ้ว ฝีมือช่างขอมโบราณ สันนิษฐานว่าคงจะได้มาแต่เมื่อครั้งย้ายจากเมืองนครราชสีมาเก่าอำเภอสองเนิน ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ราว พ.ศ. 2200 จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เทวรูปนี้น่าจะสร้างสมัยลพบุรี ราวปี พ.ศ. 1500-1700

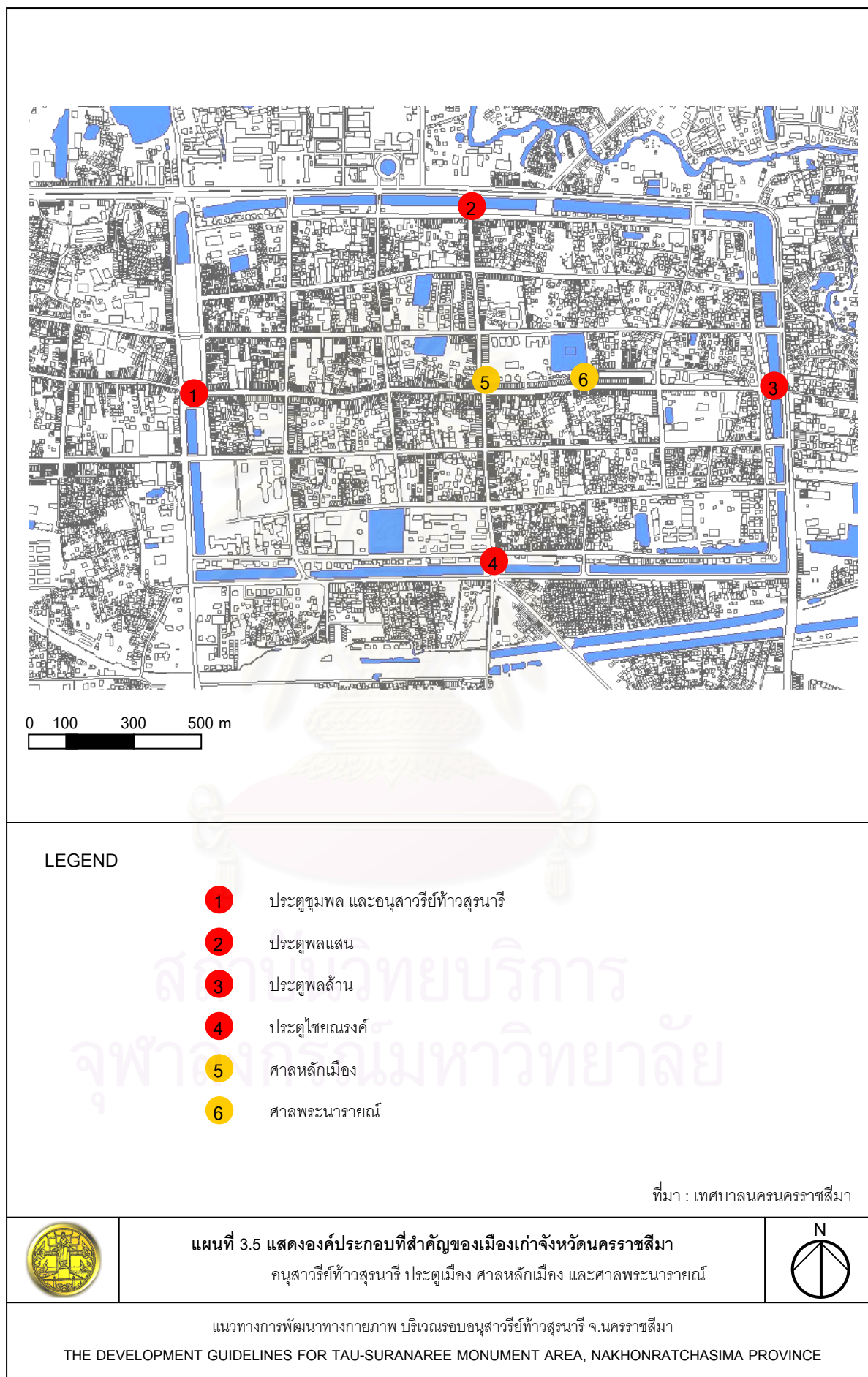
แต่เดิมชาวเมืองเรียกกันว่า หอนารายณ์ ตัวศาลสร้างด้วยไม้มีขนาดเล็กหันหน้าไปทางทิศตะวันออก . ตั้งอยู่บนเนินดินริมสระน้ำด้านทิศใต้ของวัดพระนารายณ์ หรือวัดกลางภายในมีเทวรูป 3 องค์ คือ พระอิศวร พระนารายณ์ และพระพิฆเนศวร และเทวรูปอื่นๆอีกหลายองค์ เทวรูปทั้ง 3 องค์นี้เป็นที่เคารพสักการะของชาวเมืองนครราชสีมา เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเมืองนครราชสีมา ได้มาสังเวชบวงสรวง เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2443 (รศ.119)

ต่อมาศาลได้ผู้พัง นายเม่งไต้ แซ่ตัน และคณะกรรมการวัดพระนารายณ์ พร้อมด้วยประชาชนชาวเมืองนครราชสีมาได้ร่วมกันบริจาคทรัพย์สร้างศาลขึ้นใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2511 แล้วตั้งชื่อเป็นสถานพระนารายณ์ ซึ่งกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนไว้เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2479

ด้านทิศเหนือของบริเวณสถานพระนารายณ์ เป็นสระน้ำ มีต้นไม้ขึ้นประปรายด้านทิศใต้เป็นชอยเล็กๆ จากถนนจอมพลเลี้ยวขวาไปตลาดเทศบาล 2 ติดกับชอยเป็นตึกราชพัสดุ ปัจจุบันบริษัทดวงกมลเช่าขายหนังสือ ด้านทิศตะวันตกเป็นร้านค้าและที่อยู่อาศัย

ภาพที่ 3.6 สถานพระนารายณ์

3.5.4 คูเมืองนครราชสีมา

คูเมืองนครราชสีมา เป็นคูเมืองเก่าที่มีมาตั้งแต่การสร้างเมืองสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งปัจจุบันนี้สภาพคูเมืองยังมีอยู่อย่างชัดเจน แต่ถูกถมไปบ้าง เพื่อการตัดถนนเข้าเมือง ปัจจุบันนี้ประโยชน์ใช้สอยของคูเมืองที่สำคัญ คือ ระบายน้ำฝนออกจากเมืองไปสู่ระบบการกำจัดน้ำเสียของเทศบาลนครที่ทุ่งห้วยทะเล ดังนั้นแม้ว่าคูเมืองจะถูกถมไปบ้าง แต่ทางเทศบาลนครก็พยายามที่จะบูรณะคูเมืองโดยการขุดลอก ทำความสะอาดเพื่อคงสภาพการเป็นคูเมืองเก่าให้ลูกหลานได้เห็นร่องรอยต่อไป

คูเมืองในเขตเมืองเก่า ทั้ง 17 แห่ง เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงร่องรอยของเขตเมืองเดิมพื้นที่รวมทั้ง 17 แห่ง ประมาณ 143,786 ตารางเมตร ซึ่งปัจจุบันเป็นพื้นที่อนุรักษ์เพื่อประวัติศาสตร์และโบราณคดี โดยแต่ละคูเมืองมีขนาด ดังนี้

ตารางที่ 3.7 รายชื่อคูเมืองนครราชสีมาและขนาดพื้นที่

ชื่อคูเมือง	ที่ตั้ง(ถนน)	ขนาด	
		กว้าง (เมตร)	ยาว (เมตร)
1. ยกกระบัตรลือเลื่อง	ราชนิกุล	33.30	273
2. ปลัดเมืองเกรียงไกร	ราชดำเนิน	31.30	270
3. พิชัยชุมพล	ราชดำเนิน	31.70	130
4. สำริดรณอริพ่าย	ราชดำเนิน	44.00	147
5. นารายณ์รังสฤษดิ์	มิตรภาพ	30.00	250
6. มหิศราธิบดี	มิตรภาพ	33.00	266
7. เสวตหัตถ์คูแฉน	มิตรภาพ	31.00	232
8. พลแสนอีกหาญ	มิตรภาพ	35.50	182
9. อีสานชาญชัย	ท้าวสุระ	32.00	387
10. ชูไทศาลาลอย	ท้าวสุระ	37.50	340
11. พลล้านต้านปัจจา	ท้าวสุระ	47.30	96
12. บุรพารวมพล	ท้าวสุระ	33.20	131
13. พหลไกรเกริกหาญ	ท้าวสุระ	30.40	114
14. ชลธารเทพสถิต	ท้าวสุระ	28.90	107
15. นิรมิตชลเขต	ท้าวสุระ	31.30	772
16. สาคเรศบุรารักษ์	ราชนิกุล	26.00	225
17. พิทักษ์สีมารัฐ	ราชนิกุล	31.00	488

ที่มา : แผนพัฒนา 5 ปี เทศบาลนครนครราชสีมา 2545

คูเมืองเศรษฐหัตถ์คู่แดน ทางทิศเหนือ

คูเมืองอีสานชาญชัย ทางทิศเหนือ

คูเมืองพิทักษ์สยามรัฐ ทางทิศใต้

คูเมืองยกบัตร์ลือเลื่อง ทางทิศใต้

คูเมืองชูไทยศาลาลอย ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

คูเมืองสำริดรณอริพาย ทางทิศตะวันตก

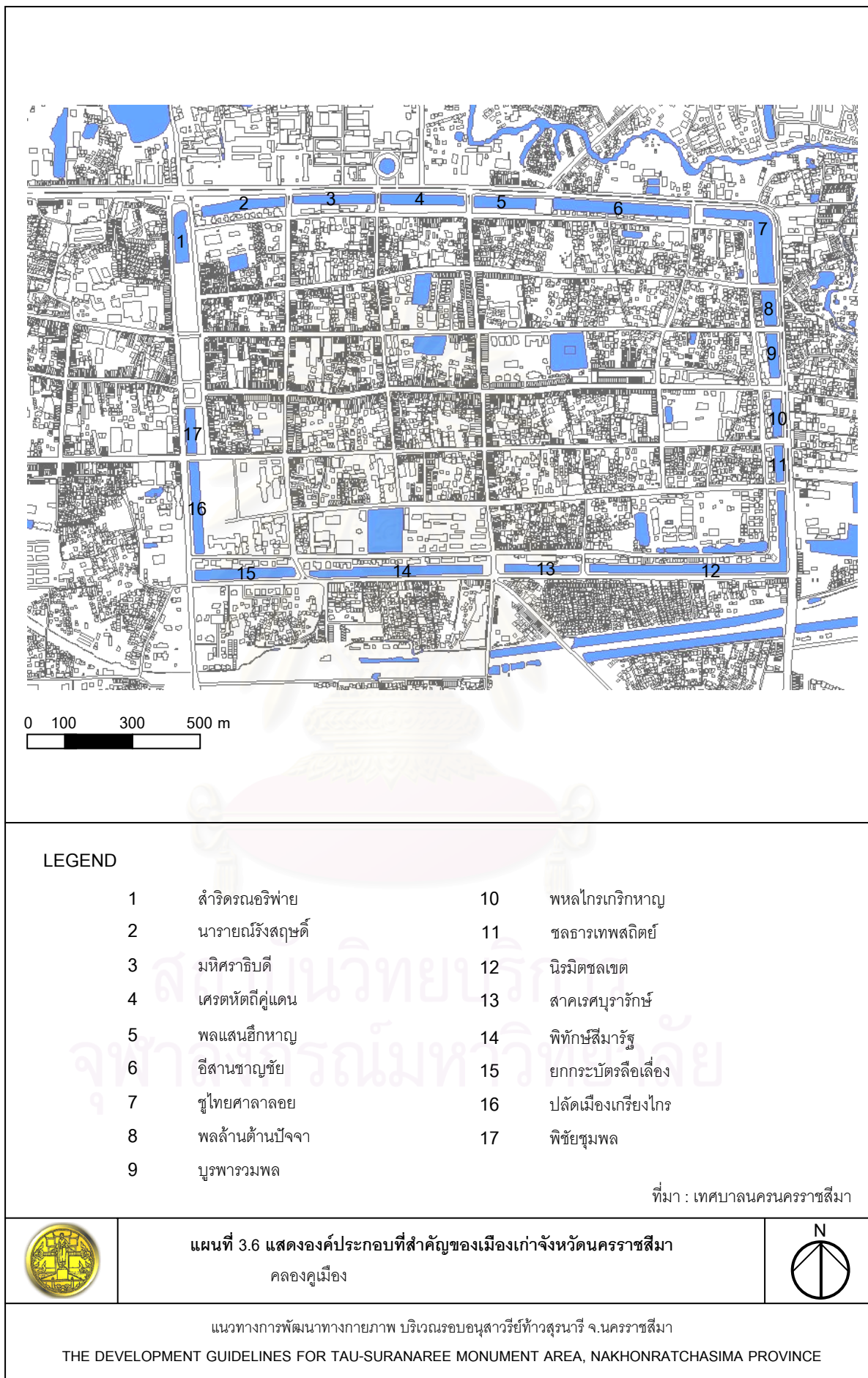

คูเมืองปลัดเมืองเกรียงไกร ทางทิศตะวันตก

คูเมืองพิชัยชุมพล ทางทิศตะวันตก

ภาพที่ 3.7 สภาพโดยทั่วไปของคูเมืองนครราชสีมา

3.5.5 สระน้ำโบราณ

น้ำเป็นปัจจัยสำคัญของการดำเนินชีวิต การสร้างเมืองจึงต้องมีแหล่งน้ำสำหรับใช้อุปโภคบริโภค ในเขตกำแพงเมืองนครราชสีมาจึงมีสระน้ำเป็นจำนวนมากสำหรับเก็บกักน้ำ ซึ่งทอดจากลำตะคองมาตามลำปูล แล้วทอดเข้าเมืองบริเวณที่วัดหน้าท้อ ซึ่งปัจจุบันคือวัดสุทธจินดา ระบบการชลประทานของเมืองนครราชสีมา เป็นระบบที่ยอดเยี่ยมมาก เพราะมีระบบการท่อน้ำเข้าเมือง ภายในตัวเมืองจะมีสระน้ำจำนวนมากในการเก็บกักน้ำ เมื่อจำนวนน้ำมากเกินจำเป็น จะถูกระบายออกจากเมืองสองทาง คือ ทางด้านทุ่งหัวทะเลทางหนึ่ง และทางด้านประตูพลแสน (ประตูน้ำ) เพื่อไหลลงลำตะคองอีกทางหนึ่ง

ปัจจุบันสระน้ำหลายแห่งถูกถมเพื่อใช้พื้นที่ในการปลูกสร้างอาคาร ทั้งที่อยู่อาศัยและอาคารพาณิชย์ เช่น สระวัง สระแม้ว สระวัดอิสาน เป็นต้น อย่างไรก็ตามยังคงมีร่องรอยของสระน้ำโบราณอยู่บ้าง เช่น สระแก้ว สระขวัญ สระบัว และสระน้ำในวัดคูบ้านคูเมือง ดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้

1) สระแก้ว

สระแก้วเป็นสระน้ำคูบ้านคูเมือง อยู่ติดกับวัดประจำเมือง คือ วัดสระแก้ว ซึ่งตั้งอยู่ที่ถนนสรรพสิทธิ์ เป็นสระรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ความกว้างประมาณ 130 เมตร ความยาวประมาณ 150 เมตร สภาพน้ำในสระไม่ใสสะอาด มีผักตบชวาค่อนข้างมาก

ภาพที่ 3.8 ภาพสระแก้ว

2) สระขวัญ

สระขวัญตั้งอยู่ที่ถนนอักษะทางค์หน้าทำการไปรษณีย์นครราชสีมา เป็นสระน้ำคูบ้านคูเมืองที่ขณะนี้กำลังได้รับการบูรณะให้รอบๆสระเป็นสวนสาธารณะโดยเทศบาลนครนครราชสีมา ขนาดของสระมีความกว้างประมาณ 60 เมตร ความยาวประมาณ 100 เมตร ลึกประมาณ 3 เมตร

ภาพที่ 3.9 ภาพสระขวัญ

3) สระบัว

สระบัวเป็นสระรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เป็นสระสาธารณะที่เหลือน้ำที่ขนาดเล็ก คือ กว้างประมาณ 14 เมตร ยาว 16 เมตร ตั้งอยู่ที่ถนนยมราช หลังที่ทำการไปรษณีย์นครราชสีมา เป็นสระน้ำคู่กับสระขวัญ ปัจจุบันสภาพน้ำค่อนข้างสกปรก แต่เทศบาลนครนครราชสีมาได้สร้างหินวางแนวรอบๆสระ ทำให้รูปสวยงามดินไม่พังทลาย และบริเวณรอบๆสระจัดเป็นสวนสาธารณะโดยเทศบาลนครนครราชสีมา

ภาพที่ 3.10 ภาพสระบัว

4) สระทองหลาง

เป็นสระน้ำขนาดใหญ่อยู่ทางมุมเมืองด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับเก็บกักน้ำก่อนที่จะระบายลงสู่ทุ่งหัวทะเล ปัจจุบันสระทองหลางเหลือน้ำที่ประมาณกว้าง 50 เมตร ยาว 350 เมตร ด้านหน้าของสระยาวขนานกับถนนกำแพงสงคราม ซึ่งเป็นที่เลาะเลียบบริเวณกำแพงเมืองเดิม ด้านหลังของสระติดกับเรือนจำกลางนครราชสีมา สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของสระน้ำถูกรุกล้ำด้วยบ้านเรือนราษฎร สภาพน้ำในสระไม่ใสสะอาด มีวัชพืชจำพวกผักตบชวาเป็นจำนวนมาก เป็นสระน้ำลูกเดียวที่เทศบาลยังไม่เคยบูรณะ

ภาพที่ 3.11 ภาพสระทองหลางด้านที่ติดกับกำแพงเรือนจำ

5) สระบัวอักษรางค์ หรือ สระวัดพระนารายณ์มหาราช

เป็นสระน้ำขนาดใหญ่ในวัดพระนารายณ์มหาราช กลางสระเป็นพระอุโบสถซึ่งเป็นนทีสี่มา รูปทรงพระอุโบสถแม้จะสร้างขึ้นใหม่ แต่ก็สวยงามมีคุณค่าทางด้านศิลปกรรม ระหว่างพระอุโบสถกับฝั่งสระจะมีสะพานขนาดใหญ่ ปัจจุบันน้ำในสระค่อนข้างสกปรก และมีปลาเป็นจำนวนมาก ประชาชนนิยมให้อาหารปลาเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน ปัจจุบันรูปทรงของสระน้ำลูกนี้มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส คือ กว้างประมาณ 100 เมตร ยาวประมาณ 100 เมตร

ภาพที่ 3.12 ภาพสระวัดพระนารายณ์และพระอุโบสถกลางน้ำ

6) สระน้ำวัดบึง

วัดบึง เป็นวัดหนึ่งในวัดสี่มุมเมือง มีร่องรอยหลักฐานที่แสดงว่าเป็นวัดที่สร้างสมัยอยุธยาพร้อมกับการสร้างเมือง คือ พระอุโบสถ และใบเสมาคู่ เดิมวัดนี้มีสระน้ำขนาดใหญ่มาก แต่ปัจจุบันถูกถมเพื่อสร้างเป็นศาสนคาร จึงเหลือเนื้อที่ของสระเพียงกว้าง 20 เมตร ยาว 20 เมตร เท่านั้น

ภาพที่ 3.13 ภาพสระน้ำวัดบึง

7) สระน้ำวัดบูรพ์

วัดบูรพ์เป็นวัดสี่มุมเมืองทางทิศตะวันออก เป็นวัดเก่าแก่ที่สร้างพร้อมกับการสร้างเมือง ในวัดบูรพ์ปัจจุบันนี้ยังมีสระน้ำเหลืออยู่ สภาพน้ำใสสะอาดแต่มีวัชพืชน้ำจำพวกผักตบชวาขึ้นหนาแน่นมาก มีกอบัวขึ้นในบางส่วน ริมฝั่งสระยังไม่ได้รับการตกแต่งบูรณะ

ภาพที่ 3.14 สภาพสระในวัดบูรพ์

8) สระน้ำที่ถูกถมไปแล้ว

สระน้ำที่ถูกถมไปแล้ว ได้แก่ สระแมว และสระวังเก่า ซึ่งกลายเป็นที่อยู่อาศัยและอาคารพาณิชย์ ทั้งสระแมวและสระวังเก่าอยู่ใกล้ๆกัน คือ สระแมวอยู่ติดถนนจอมสุรางค์ยาตร์ ส่วนสระวังเก่าอยู่ที่ถนนกุดันและถนนจอมพล

ภาพที่ 3.15 ที่ตั้งของสระแมวที่ถูกถมไปแล้ว

ปัจจุบันนี้สระน้ำไม่มีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของชาวเมืองแล้ว เหตุเพราะความเจริญสมัยใหม่ที่สะดวกสบายด้วยการใช้น้ำประปา ดังนั้นสระน้ำที่สำคัญเหล่านี้จึงกลายเป็นเพียงร่องรอยของการสร้างระบบชลประทานเพื่อให้มีน้ำกินน้ำใช้ภายในตัวเมืองในอดีตเท่านั้น

3.5.6 วัดคู่บ้านคู่เมืองนครราชสีมา

การสร้างบ้านเมืองในสมัยโบราณนั้น สิ่งที่สำคัญที่ผู้นำจะต้องคำนึงถึงอย่างน้อย 3 ประการ คือ ประการแรกเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ การเลือกชัยภูมิที่ตั้งเมืองจะต้องใกล้แหล่งน้ำพื้นดินอุดมสมบูรณ์ หรือมีแหล่งที่จะเสาะแสวงหาอาหารได้ ประการที่ 2 จะต้องมีความปลอดภัยจากข้าศึกศัตรู ผู้นำจะต้องสร้างกำแพง คันคู ประตู หอรบ ให้มั่นคงแข็งแรง ประการที่ 3 ต้องมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจของผู้คนพลเมืองให้มั่นคง มีความรัก ความสามัคคี มีศีลธรรมประจำใจ ผู้นำจะต้องสร้างหลักเมือง ศาสนสถานหรือวัดประจำเมืองไว้

เมืองนครราชสีมามีสิ่งเหล่านี้อย่างครบถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนิยมสร้างวัดเพื่อให้เป็นหลักยึดของพุทธศาสนิกชน จะเห็นว่าบริเวณภายในเมืองนครราชสีมา ในเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ มีวัดที่สำคัญอยู่ถึง 6 วัด ได้แก่ วัดกลางนคร หรือวัดพระนารายณ์มหาราช วัดบึง วัดบูรพ์ วัดอิสาน วัดสระแก้ว วัดพายัพ วัดต่าง ๆ เหล่านี้สร้างมาตั้งแต่ครั้งสร้างเมืองนครราชสีมา ปัจจุบันยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์และยังเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เป็นสถานที่ที่ชาวนครราชสีมามาร่วมกันทำบุญ ฟังเทศน์ ฝึกปฏิบัติสมาธิอบรมจิตใจให้ผ่องใสตลอดมา

1) วัดพระนารายณ์มหาราช

วัดพระนารายณ์มหาราช ตั้งอยู่บริเวณกลางเมืองนครราชสีมาระหว่างถนนจอมพลตัดกับถนนไชยณรงค์ วัดนี้สมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดให้สร้างขึ้นพร้อมๆ กับการสร้างเมืองนครราชสีมา ได้รับพระราชทานเป็นพระอารามหลวง เมื่อปี พ.ศ. 2478 ว่าวัดกลางนครวรวิหาร ต่อมาในรัชกาลที่ 9 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามวัดใหม่ว่า “วัดพระนารายณ์มหาราชวรวิหาร” เมื่อวันที่ 28 มกราคม 1491 ปัจจุบันมีเนื้อที่ 27 ไร่ 2 งาน 13 ตารางวา

สถานที่สำคัญภายในวัดที่ยังพอหลงเหลือให้เห็นร่องรอยก็พอมืออยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่จะปรับปรุงใหม่ เช่น พระอุโบสถ สร้างแทนหลังเดิมอยู่สถานที่เดิม ซึ่งเป็นเกาะกลางน้ำโบสถ์มาทั้งคู่เป็นของเดิมเกือบทั้งหมด เว้นแต่คู่ด้านทิศตะวันออกกับคู่ด้านทิศตะวันตกเท่านั้นที่ไปหลังเป็นของใหม่

ปัจจุบันวัดพระนารายณ์เป็นศูนย์กลางของการศึกษาพระพุทธศาสนา มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมสอนตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นวิทยาเขตของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเปิดสอนถึงระดับปริญญาตรี มีนักเรียนและนิสิตร่วม 500 รูป

ภาพที่ 3.16 อุโบสถวัดพระนารายณ์

2) วัดบูรพ์

ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของเมืองนครราชสีมา มีเนื้อที่ 14 ไร่ 2 งาน 19 ตารางวา ติดถนน 3 ด้าน เป็นวัดที่มีสิ่งของมีค่ามากวัดหนึ่งเพราะสร้างมานาน โบสถ์เก่าได้รับการซ่อมแซมมาแล้วประมาณ 3 ครั้ง โครงสร้างส่วนประกอบเปลี่ยนไปบ้าง แต่ก็ยังเก็บลวดลายจำหลักหน้าบันไว้ในสภาพดี ทั้งด้านทิศตะวันออก และทิศตะวันตก ส่วนคันทวยเมื่อรื้อแล้วเอาเก็บไว้ใต้ถุนกุฏิข้างพระอุโบสถ ทำให้เสียหายไปเกือบหมด เหลือแค่ 3 อัน ปัจจุบันเก็บไว้ที่ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครราชสีมา

ภาพที่ 3.17 วัดบูรพ์และพระอุโบสถวัดบูรพ์

3) วัดบึง

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองนครราชสีมา ใกล้กับประตูชุมพล มีเนื้อที่ 23 ไร่ แต่ปัจจุบันที่ธรณีสงฆ์ถูกจัดให้เช่าเพื่อหาผลประโยชน์บำรุงรักษาวัด จึงเหลือเนื้อที่แค่ 17 ไร่ ทิศเหนือติดกับถนนจอมพล ทิศใต้ติดกับถนนมหาชาติไทย ทิศตะวันออกติดกับถนนวีรชฤงษณ์

วัดบึงเป็นวัดเดียวในเมืองนครราชสีมา ที่สามารถดูแลรักษาพระอุโบสถให้อยู่ในสภาพดีได้นานร่วม 300 ปี ปัจจุบันพระมหานวล เขมสจจที ได้ซ่อมแซมพระอุโบสถใหม่โดยยังรักษารูปแบบดั้งเดิมไว้ รอบๆพระอุโบสถมีการทำความสะอาดตกแต่งบริเวณใหม่ จนได้รับการยกย่องประกาศเชิดชูเกียรติจากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา เป็นผู้อนุรักษ์วัฒนธรรมดีเด่น วันอนุรักษ์มรดกไทย 2 เมษายน 2534

ภาพที่ 3.18 วัดบึงและพระอุโบสถวัดบึง

4) วัดสระแก้ว

วัดสระแก้วเป็นวัดที่สร้างใกล้กับสระแก้ว เนื่องจากวัดบึงไปทางทิศใต้ประมาณ 500 เมตร ติดกับถนนสรรพสิทธิ์ มีเนื้อที่ 12 ไร่ 2 งาน 37 ตารางวา เป็นวัดเก่าแก่ เพราะฉะนั้นสภาพต่างๆจึงถูกปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก เช่น พระอุโบสถได้สร้างขึ้นใหม่แทนหลังเดิม เมื่อประมาณ พ.ศ. 2506 ศิลปวัตถุต่างๆ เช่น จั่วแกะสลักรูปพระอิศวรทรงช้างเอราวัณ ได้นำไปเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมหาวิหาร วัดสุทธจินดา ภูมิสงฆ์เปลี่ยนจากไม้มาสร้างเป็นตึก ศาลาการเปรียญ หอฉัน หอระฆัง ล้วนสร้างขึ้นใหม่ทั้งสิ้น

วัดสระแก้วเป็นวัดที่มีพระเถระจำพรรษาติดต่อกันมาโดยตลอด ปัจจุบันเปิดสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยใช้ศาลาการเปรียญเป็นที่เรียน เนื้อที่อีกส่วนหนึ่งของวัดใช้เป็นสถานศึกษาโรงเรียนวัดสระแก้วและสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

ภาพที่ 3.19 พระอุโบสถวัดสระแก้ว

5) วัดพายัพ

วัดพายัพสร้างขึ้นทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ติดกับถนนชุมพล มีเนื้อที่ 15 ไร่ 69 ตารางวา เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างของจังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากความเก่าแก่ สภาพต่างๆของวัดจึงได้รับการปรับปรุงใหม่ เจ้าอาวาสพระศรีธรรมมาภรณ์ ได้ทำการพัฒนาวัดสร้างศาลาการเปรียญ หอระฆัง ภูมิสงฆ์ หอประชุมสงฆ์ และพระอุโบสถใหม่หมด หน้าบันของพระอุโบสถหลังเก่าเป็นงานไม้แกะสลักที่สวยงามและแปลกกว่าวัดอื่นๆ เพราะตามคติการสร้างลวดลายหน้าบันของโบสถ์สมัยอยุธยา โดยมากด้านทิศตะวันออกจะสร้างรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ ทิศตะวันตกจะสร้างรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ แต่ที่วัดพายัพหน้าบันของพระอุโบสถด้านทิศตะวันออกแกะสลักเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติตอนเสด็จออกบวรพชา และทิศตะวันตกแกะสลักเป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธประวัติตอนมารผจญและพระเกตุแก้วจุฬามณี

ปัจจุบันวัดพายัพเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระศาสนาที่มีชื่อแห่งหนึ่งในจังหวัดนครราชสีมา มีพระภิกษุ 20 รูป สามเณร 50 รูป นอกจากนี้วัดพายัพยังเป็นสถานที่ประชุมคณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมาอีกด้วย

ภาพที่ 3.20 วัดพายัพและพระอุโบสถหลังใหม่ที่กำลังก่อสร้าง

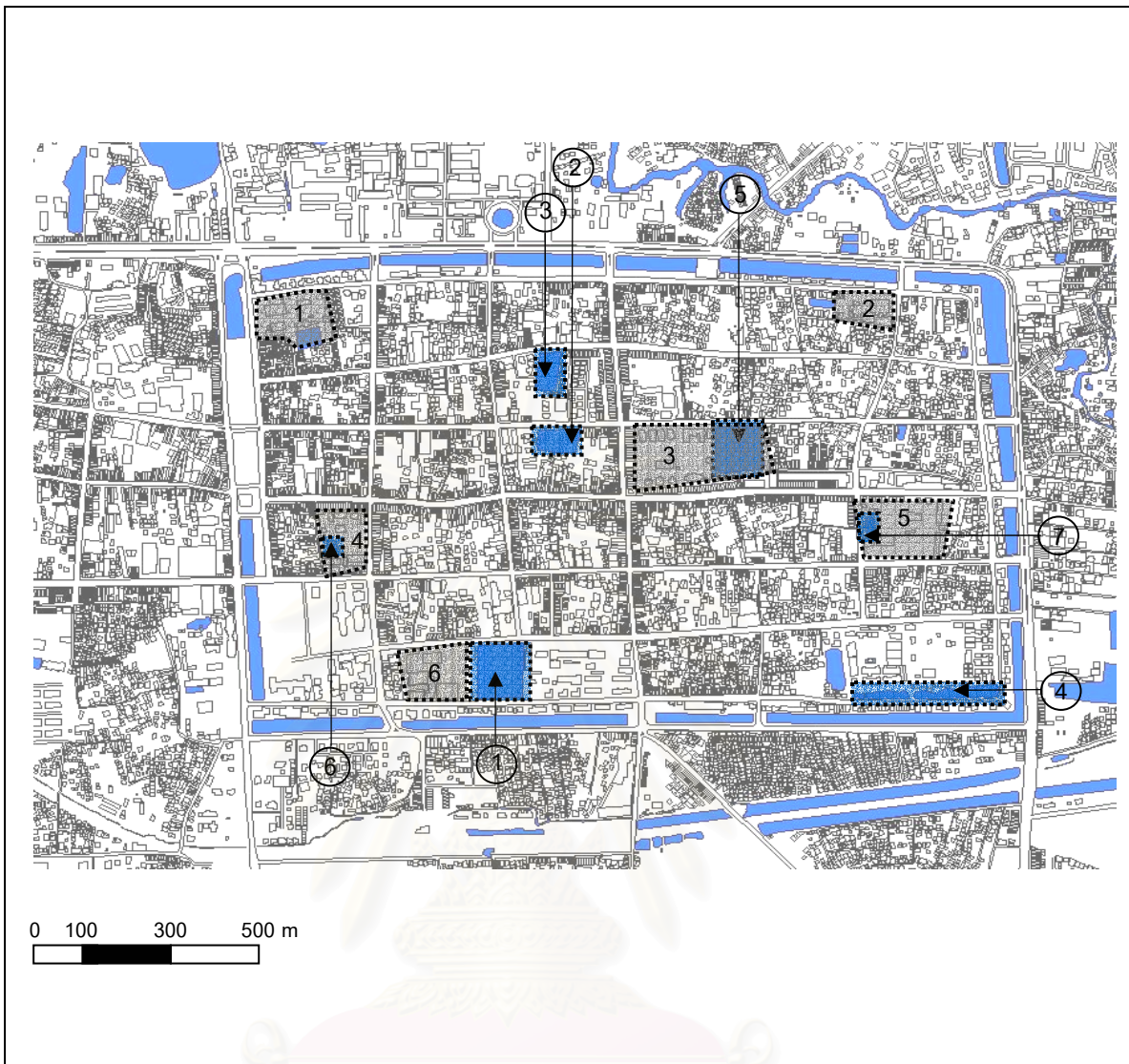
6) วัดอิสาน

วัดอิสานตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองนครราชสีมา ทิศเหนือติดกับถนนพลแสน ทิศใต้ติดกับถนนนยมราช ทิศตะวันออกติดกับถนนกุดั่น ทิศตะวันตกติดกับบ้านเรือนราษฎรและซอยเวฬุวัน มีเนื้อที่ 11 ไร่ 44 ตารางวา

วัดอิสานมีฐานะเป็นวัดราษฎร์ เป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองมาเช่นเดียวกับวัดที่กล่าวมาแล้ว น่าเสียดายที่ชาวนครราชสีมาต้องสูญเสียมรดกหลายอย่างไป เนื่องจากตามประวัติกล่าวว่าถูกไฟไหม้ถึงสองครั้ง คือราว พ.ศ. 2470 ครั้งหนึ่งและ พ.ศ. 2509 อีกครั้งหนึ่ง เหลือที่เป็นของเก่าแก่ดั้งเดิมคือพระอุโบสถเท่านั้น ดังนั้นพระอุโบสถหลังนี้จึงมีศิลปกรรมที่เป็นของดั้งเดิมหลายอย่าง แม้จะได้รับการปฏิสังขรณ์หลายครั้ง

ภาพที่ 3.21 วัดอิสาน

LEGEND

	ตำแหน่งของวัดในเขตเมืองเก่า		ตำแหน่งของสระน้ำโบราณ
1	วัดพายัพ	①	สระแก้ว
2	วัดอิสาน	②	สระขวัญ
3	วัดพระนารายณ์มหาราช	③	สระบัว
4	วัดบึง	④	สระทองกลาง
5	วัดบูรพ์	⑤	สระวัดพระนารายณ์
6	วัดสระแก้ว	⑥	สระวัดบึง
		⑦	สระวัดบูรพ์

ที่มา : เทศบาลนครนครราชสีมา

แผนที่ 3.7 แสดงองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองเก่าจังหวัดนครราชสีมา
วัดสำคัญในเขตเมืองเก่า และสระน้ำโบราณ

แนวทางการพัฒนาทางกายภาพ บริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จ.นครราชสีมา

THE DEVELOPMENT GUIDELINES FOR TAU-SURANAREE MONUMENT AREA, NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

3.6 สรุปข้อมูลพื้นฐานของเมืองนครราชสีมา

เมืองนครราชสีมาเป็นชุมชนเมืองโบราณที่ถูกสร้างขึ้นในสมัยอยุธยา ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ถูกสร้างให้เป็นเมืองป้อมปราการป้องกันข้าศึก ประกอบด้วยกำแพงเมืองยาว 1,000 เมตร คูณ 1,700 เมตร เป็นรูปกลองชัยเกรี (รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า) ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 1,000 ไร่ นอกกำแพงมีคูน้ำล้อมรอบบนกำแพงมีเชิงเทินและมีใบเสมาเรียงรายตลอดแนวกำแพง และมีประตูเมืองทั้งสิ้นสี่ทิศ

จังหวัดนครราชสีมาอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครเป็นระยะทางประมาณ 255 กิโลเมตรโดยทางรถยนต์ เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่กว้างใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศ รองจากจังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่รวมทั้งสิ้นประมาณ 20,548.18 ตารางกิโลเมตร หรือ 12,842,612 ไร่

เทศบาลนครนครราชสีมาเป็นศูนย์กลางของจังหวัด ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีเนื้อที่ 37.5 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,343 ไร่ 2 งาน คิดเป็นร้อยละ 4.96 ของพื้นที่อำเภอเมือง (อำเภอเมืองนครราชสีมา มีพื้นที่ประมาณ 755.596 ตารางกิโลเมตร) หรือประมาณร้อยละ 0.18 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด

ประชากรในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา มีจำนวน 174,045 คน อัตราส่วนความหนาแน่นประชากรต่อพื้นที่ประมาณ 4,688 คนต่อตารางกิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการพาณิชย์กรรม การบริการ รองลงมาคือการเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ส่วนด้านการท่องเที่ยวพบว่า จังหวัดนครราชสีมา มีรายได้จากการท่องเที่ยวรวมทั้งสิ้นถึง 1,607.22 ล้านบาท และสถานที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมไปมากที่สุดคือ อุทยานริ้วท้าวสุรนารี คิดเป็นเป็นร้อยละ 60 ของสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมไป

ลักษณะโครงสร้างพื้นฐานของเทศบาลนครนครราชสีมาค่อนข้างสมบูรณ์ เนื่องจากศักยภาพการเป็นประตูสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงเป็นศูนย์กลางการคมนาคม โดยในเขตเทศบาลมีถนนสายหลักคือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ) พาดผ่าน การไฟฟ้า ประปา และการสื่อสารโทรคมนาคมในเขตเมืองอยู่ในสภาพที่ดีสามารถให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง

การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาล มีอาคารพาณิชย์ กระจายตัวอย่างหนาแน่นรอบๆบริเวณเมืองเก่าที่มีคูเมืองล้อมรอบ ซึ่งบริเวณนี้เป็นย่านศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลักของเทศบาลนครนครราชสีมา และมีการขยายตัวไปทางด้านตะวันตก ส่วนทิศทางการขยายตัวของเมือง จะกระจายตัวตามถนนทางหลวงแผ่นดิน และถนนสายหลักที่มีความพร้อมของระบบโครงข่ายการบริการพื้นฐาน ได้แก่ ถนนมิตรภาพ ส่วนหนึ่งเป็นผลจากข้อจำกัดของสภาพพื้นที่ภายในเขตเทศบาล ที่ไม่สามารถขยายตัวลงไปทางทิศใต้เนื่องจากเป็นเขตทหาร ทิศทางการขยายตัวจึงถูกบังคับให้ขยายตัวตามแนวยาวส่วนใหญ่ และจากการศึกษาข้อมูลพบว่าพื้นที่สวนสาธารณะในเขตเทศบาลมีจำนวนน้อยมาก เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในเมือง คือมีพื้นที่เพียงร้อยละ 0.64 ของพื้นที่เขตเทศบาล หรือประมาณ 0.23 ตารางเมตรต่อคนเท่านั้น ในขณะที่ตามมาตรฐานการใช้ที่ดินประเภทต่างๆที่กำหนดโดยการเคหะแห่งชาตินั้น ที่ดินสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจหรือสวนสาธารณะควรมีประมาณร้อยละ 8 ของพื้นที่เมือง หรือประมาณ 4 ตารางเมตรต่อประชากร 1 คน

โครงสร้างและองค์ประกอบสำคัญของเมือง คือ อุทยานริ้วท้าวสุรนารี คูเมือง กำแพงเมือง ศาลหลักเมือง ศาลพระนารายณ์ สระน้ำโบราณ และวัดเก่าแก่ของเมือง จากการศึกษาทำให้ทราบถึงภาพรวมของเมือง และพื้นที่สำคัญของเมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และทราบถึงความสัมพันธ์ของพื้นที่ศึกษา

องค์ประกอบอื่นๆของเมืองว่ามีความเชื่อมโยงกันอย่างไร โดยพื้นที่ศึกษาซึ่งเป็นพื้นที่เปิดโล่ง ที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของเขตเมืองเก่านั้น เปรียบเสมือนห้องรับแขกของเมือง ทำหน้าที่เป็นทางเข้าหลักของเมือง และเป็นพื้นที่รองรับก่อนที่จะไปยังส่วนต่างๆของเมือง ที่เชื่อมโยงด้วยโครงข่ายถนนที่วางตัวเป็นแนวตาราง ทำให้สามารถเข้าใจโครงสร้างของเมืองได้ง่าย และเมื่อมองถึงองค์ประกอบต่างๆในเขตเมืองไม่ว่าจะเป็น คูเมือง วัด หรือสระน้ำโบราณ ล้วนมีศักยภาพในการเป็นพื้นที่เปิดโล่งของเมืองเช่นเดียวกันกับพื้นที่ศึกษา นอกจากนี้พื้นที่ศึกษายังเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ คือ เป็นแนวคูเมืองและกำแพงเมืองเก่า ซึ่งยังคงมีร่องรอยให้เห็นอยู่อย่างชัดเจน ดังนั้นในการพัฒนาพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จึงควรให้ความสำคัญในการที่จะรักษาความเป็นองค์ประกอบของเมืองที่สำคัญดังกล่าวไว้ และควรคำนึงถึงความเชื่อมโยงและเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบของเมืองทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

การวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่ศึกษา

ในบทนี้จะเป็นการศึกษาและวิเคราะห์สภาพของพื้นที่ศึกษา ถึงประเด็นทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และกิจกรรมการใช้พื้นที่ และการวิเคราะห์ในเรื่องมุมมองและลักษณะที่ว่างของพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ ท้าวสุรนารี เพื่อให้ทราบถึงข้อดีข้อเสีย ศักยภาพและอุปสรรคของพื้นที่ศึกษา และทราบถึงประเด็นที่ควรคำนึงถึง และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา เพื่อที่จะกำหนดรูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการ พัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ศึกษา

4.1 ประวัติความเป็นมาของพื้นที่ศึกษา

เมืองนครราชสีมาเป็นเมืองที่มีความสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง หลังจากที่จังหวัด ขอนแก่นได้ถูกคัดเลือกเป็นเมืองศูนย์กลางของภาคอีสานไปแล้ว นครราชสีมา ก็กลายเป็นประตูสู่ภาคอีสาน และประตูสู่อินโดจีน ตัวเมืองนครราชสีมาเมื่อ 20 กว่าปีที่แล้ว (ประมาณ พ.ศ. 2520) มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก ศูนย์กลางของเมืองคือเขตตัวเมืองเก่า และขยายตัวออกไปทางด้านสถานีรถไฟนครราชสีมาทางด้านทิศ ตะวันตก เขตเทศบาลในสมัยนั้นมีพื้นที่ประมาณ 4 ตารางกิโลเมตรเท่านั้น

ศูนย์กลางของเมืองคือบริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เป็นชุมทางที่รถเมล์ทุกสายจะต้องผ่าน และเป็น ที่ตั้งของสถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งคือตลาดเทศบาล 1 ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจและพาณิชย์กรรม ของเมือง มีการค้าขายตลอดเวลาทั้งกลางวันกลางคืน บริเวณโดยรอบรายล้อมด้วยอาคารพาณิชย์

ประมาณปี พ.ศ. 2530 ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่กับพื้นที่ดังกล่าว ทางจังหวัดและ เทศบาลนครราชสีมาได้มีมติให้รื้อตลาดเทศบาล 1 เนื่องจากปัญหาความสกปรก ความแออัด และปัญหาเรื่อง การจราจรติดขัด อันเนื่องมาจากกิจกรรมการค้าขายที่เกิดขึ้นบริเวณตลาด ได้กลายเป็นปัญหาใหญ่จนไม่ สามารถควบคุมได้ อีกทั้งพื้นที่บริเวณดังกล่าวยังเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นแนวกำแพง และคลองคูเมืองเก่า ทางกรมศิลปากรจึงมีโครงการที่จะปรับปรุงพื้นที่ดังกล่าวเป็นอนุสรณ์สถานสำหรับท้าวสุร นารี และจัดทำเป็นสวนสาธารณะสำหรับเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของเมือง พื้นที่บริเวณตลาดเทศบาล 1 จึงได้รับ การปรับปรุงเป็นสวนสาธารณะของเมืองอย่างในปัจจุบัน

ตลาดเทศบาล 1 ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจ และพาณิชย์กรรมของเมืองในยุคนั้น

รูปที่ 4.1 พื้นที่บริเวณตลาดเทศบาล 1 ในอดีต

ตลาดเทศบาล 1

อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ซึ่งมีการปรับปรุงหลายครั้ง

ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณพื้นที่ศึกษา พ.ศ. 2525

สวนอนุสรณ์สถานวีรกรรมท้าวสุรนารี

ตลาดใหม่แม่กิมเฮง

ลานอนุสาวรีย์ในปัจจุบัน

ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณพื้นที่ศึกษา พ.ศ. 2544

รูปที่ 4.2 ความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่

4.2 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

4.2.1 ที่ตั้งและลักษณะทางกายภาพ

พื้นที่ศึกษาตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองนครนครราชสีมา บริเวณทางด้านทิศตะวันตกของคูเมืองเก่า ซึ่งเป็นศูนย์กลางของย่านพาณิชยกรรมของเมือง มีการใช้พื้นที่ค่อนข้างหนาแน่นและมีโครงข่ายถนนสายสำคัญในพื้นที่หลายสาย ริมถนนสายหลักส่วนใหญ่เป็นอาคารเพื่อการพาณิชย์ประเภทตึกแถวที่มีความสูง 3-4 ชั้น รวมทั้งห้างสรรพสินค้า โรงภาพยนตร์ ร้านอาหาร และโรงแรมขนาดเล็กกระจายอยู่ทั่วไป ส่วนที่พักอาศัยจะอยู่ถัดจากอาคารพาณิชย์เข้าไปทางด้านหลัง โดยส่วนใหญ่เป็นอาคารไม้สูง 2 ชั้น และมีวัดอยู่ในเขตพื้นที่ศึกษาถึง 6 แห่ง คือ วัดพายัพ วัดบึง (ในเขตเมืองเก่า) วัดสะแก วัดสุทธจินดา วัดม่วง และวัดราชบุรีบารุง

นอกจากนี้บริเวณพื้นที่ศึกษายังเป็นที่ตั้งของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี และสวนสาธารณะกลางเมือง คือ สวนอนุสรณ์สถานวีรกรรมท้าวสุรนารี ซึ่งเป็นที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจหลักของชาวเมือง และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของเมืองนครราชสีมา มีเนื้อที่รวม 10,498 ตารางเมตร (ดูแผนที่ 4.1 - 4.3)

อาคารบริเวณถนนราชดำเนิน

อาคารบริเวณถนนโพธิ์กลาง

อาคารบริเวณถนนจอมพล

อาคารบริเวณถนนชุมพล

ห้างสรรพสินค้าคลังพลาซ่า

โรงภาพยนตร์เฉลิมวัฒนธรรม

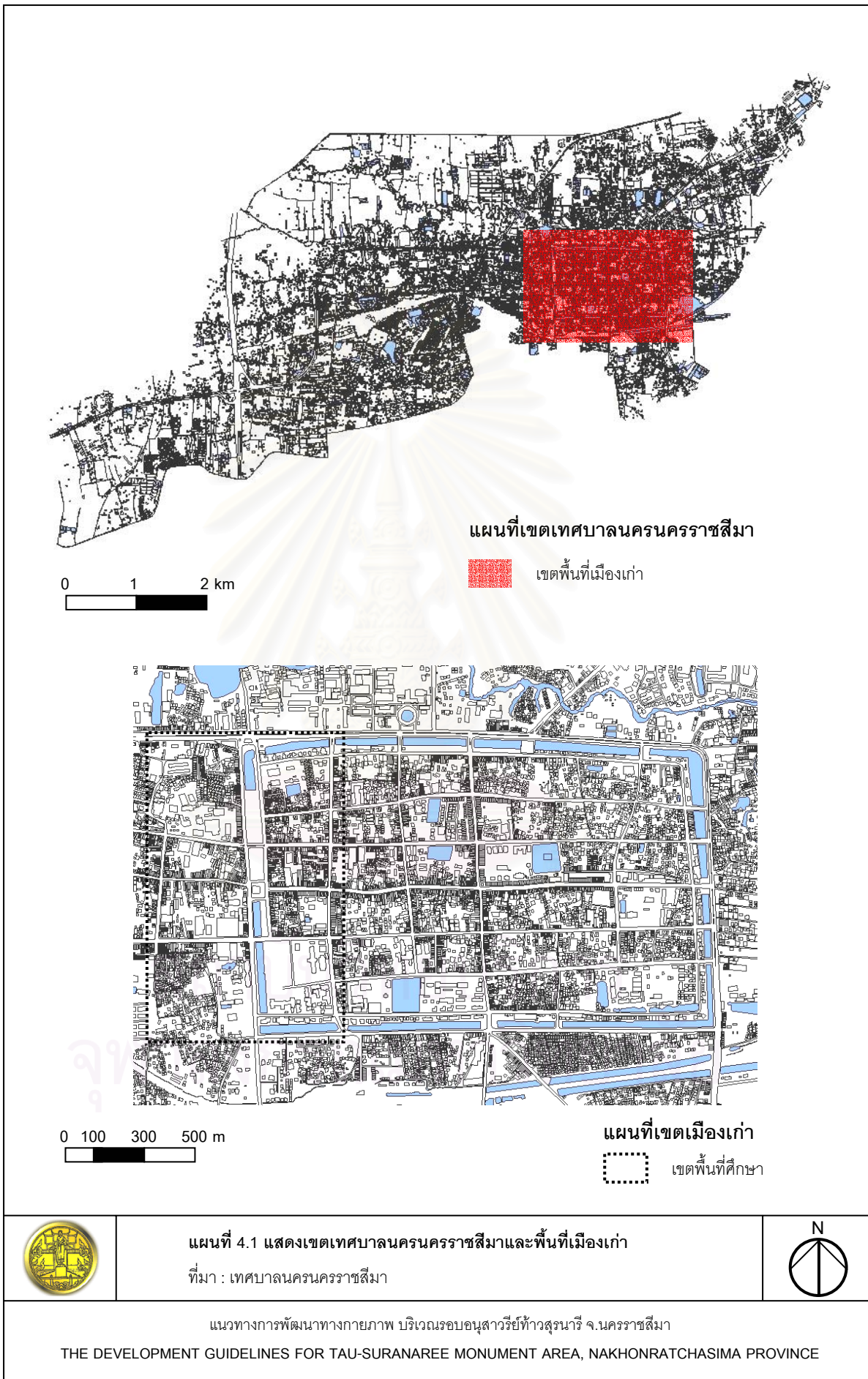

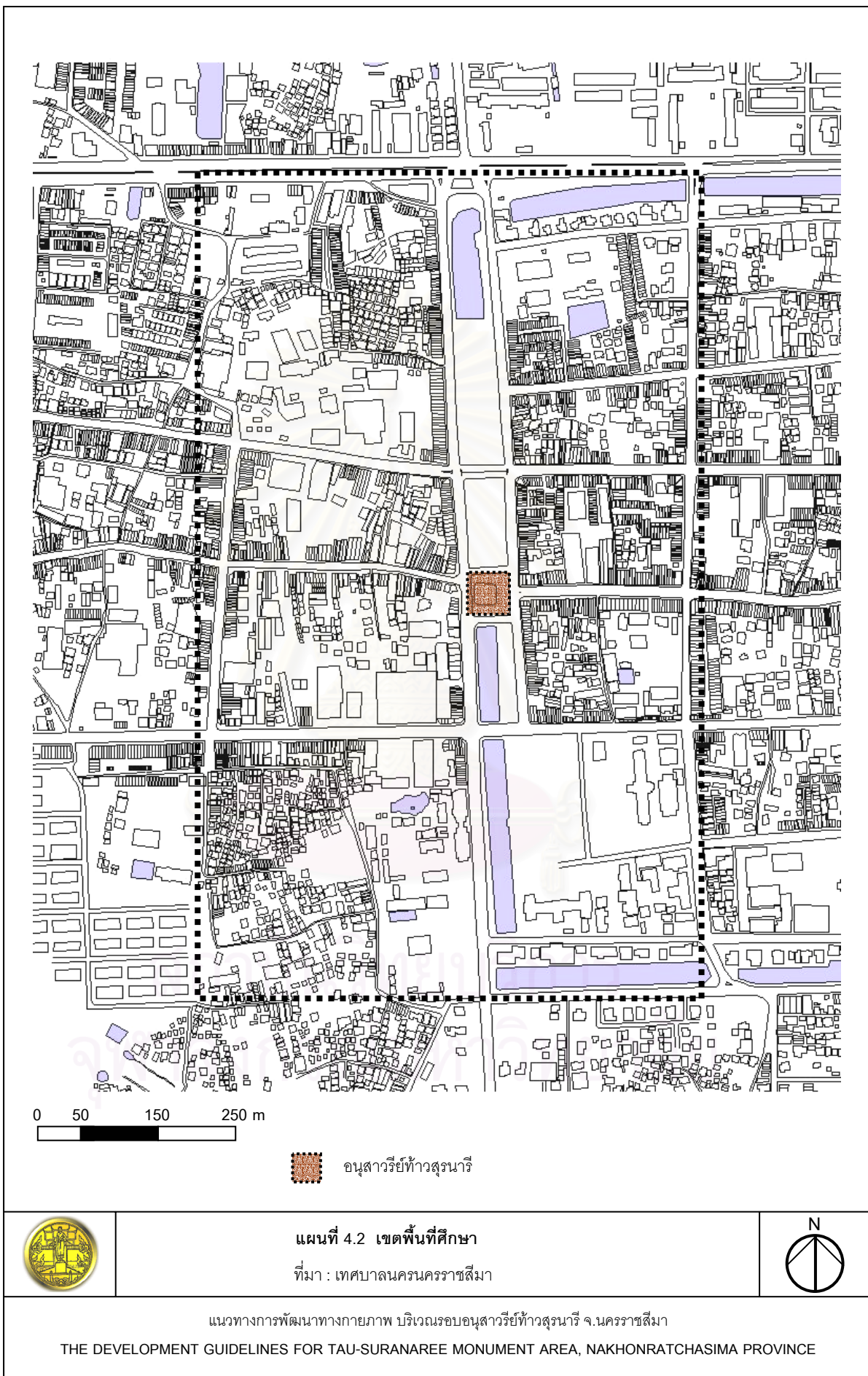
ตลาดแม่กิมเฮง

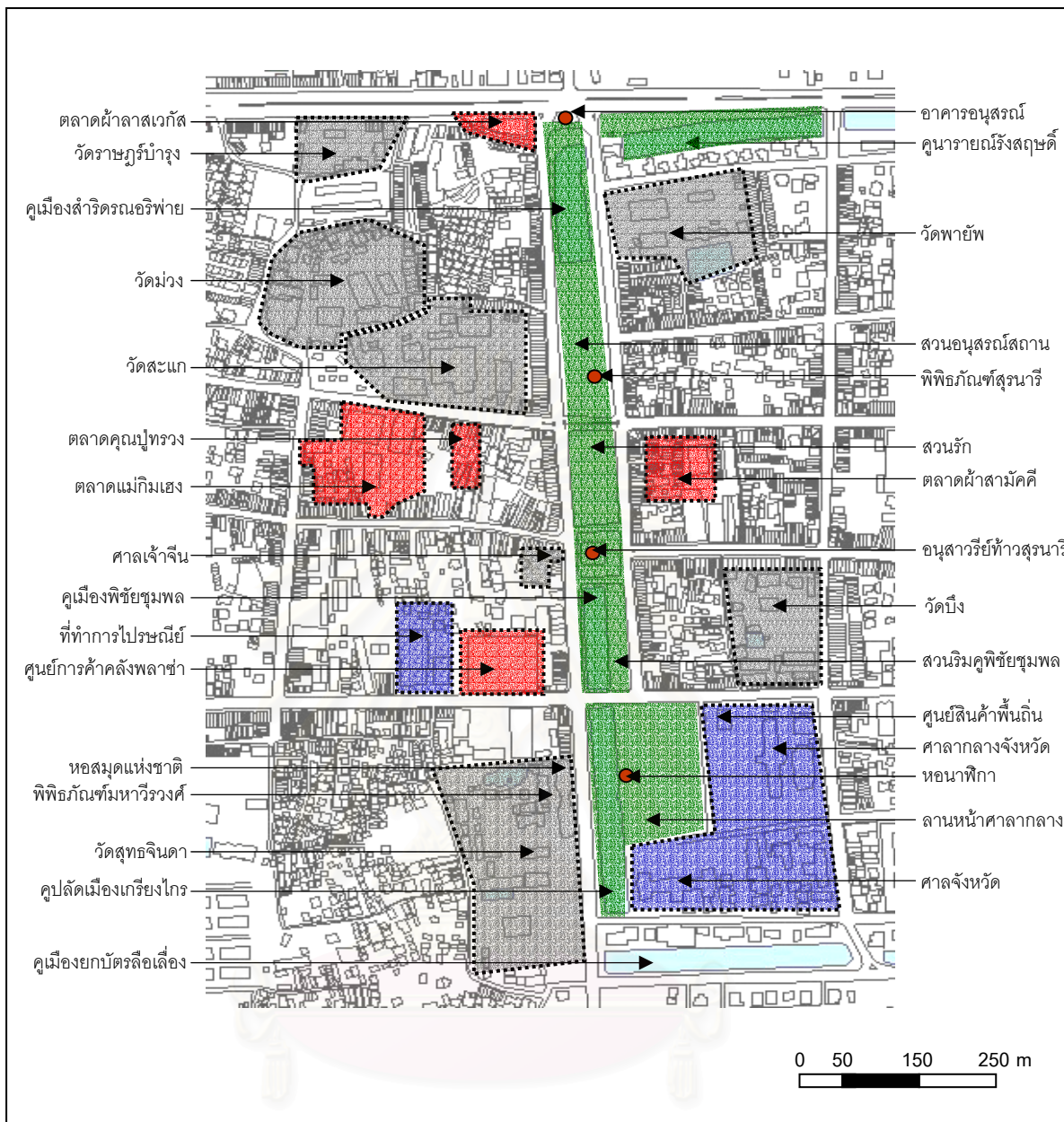
รูปที่ 4.3 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

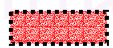
- สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา (ต่อ)

LEGEND

พื้นที่ตลาดและศูนย์การค้า

สถานที่ราชการ

วัด

Urban Public Space

แผนที่ 4.3 แสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่ต่างๆในพื้นที่ศึกษา

ที่มา : การสำรวจ

แนวทางการพัฒนาทางกายภาพ บริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จ.นครราชสีมา

THE DEVELOPMENT GUIDELINES FOR TAU-SURANAREE MONUMENT AREA, NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

4.2.2 สภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม

เนื่องจากเป็นย่านพาณิชยกรรมของเมือง ประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพพาณิชยกรรมและการบริการเป็นหลัก ดังจะเห็นได้จากจำนวนสถานประกอบการที่มีอยู่อย่างมากมายในเขตเทศบาล รองลงมาคืออาชีพรับราชการ ส่วนที่เหลือประกอบอาชีพรับจ้าง เช่น เป็นลูกจ้าง หรือขับรถรับจ้าง เป็นต้น

ส่วนภาพรวมของการประกอบอาชีพในเขตเทศบาลจะประกอบไปด้วย

- 1) การพาณิชยกรรม โดยแหล่งพาณิชยกรรมจะอยู่ในบริเวณใจกลางเมือง ริมนนสายสำคัญต่างๆ
- 2) การเกษตรกรรม ส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณรอบๆเมืองทางทิศเหนือ เลียบฝั่งลำตะคอง
- 3) การอุตสาหกรรม มีโรงงานทุกขนาด ส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดเล็กถึงขนาดกลาง

ประชากรในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา มีจำนวน 174,045 คน เป็นหญิง 90,669 คน เป็นชาย 83,376 จำนวนบ้านเรือน 54,558 หลังคาเรือน และจำนวนครอบครัว 31,965 ครอบครัว (เดือนธันวาคม 2544) ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่นและอพยพมาจากจังหวัดใกล้เคียง เปรียบเทียบอัตราส่วนความหนาแน่นประชากรต่อพื้นที่รวมทั้งสิ้น ประมาณ 4,688 คนต่อตารางกิโลเมตร โดยเทศบาลนครนครราชสีมาเนื้อที่ทั้งหมด 37.5 ตารางกิโลเมตร

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีผู้นับถือศาสนาพุทธมากกว่าร้อยละ 98 นับถือศาสนาคริสต์ ประมาณร้อยละ 1 นอกจากนั้นนับถือศาสนาอิสลาม ซิกข์ และอื่นๆ

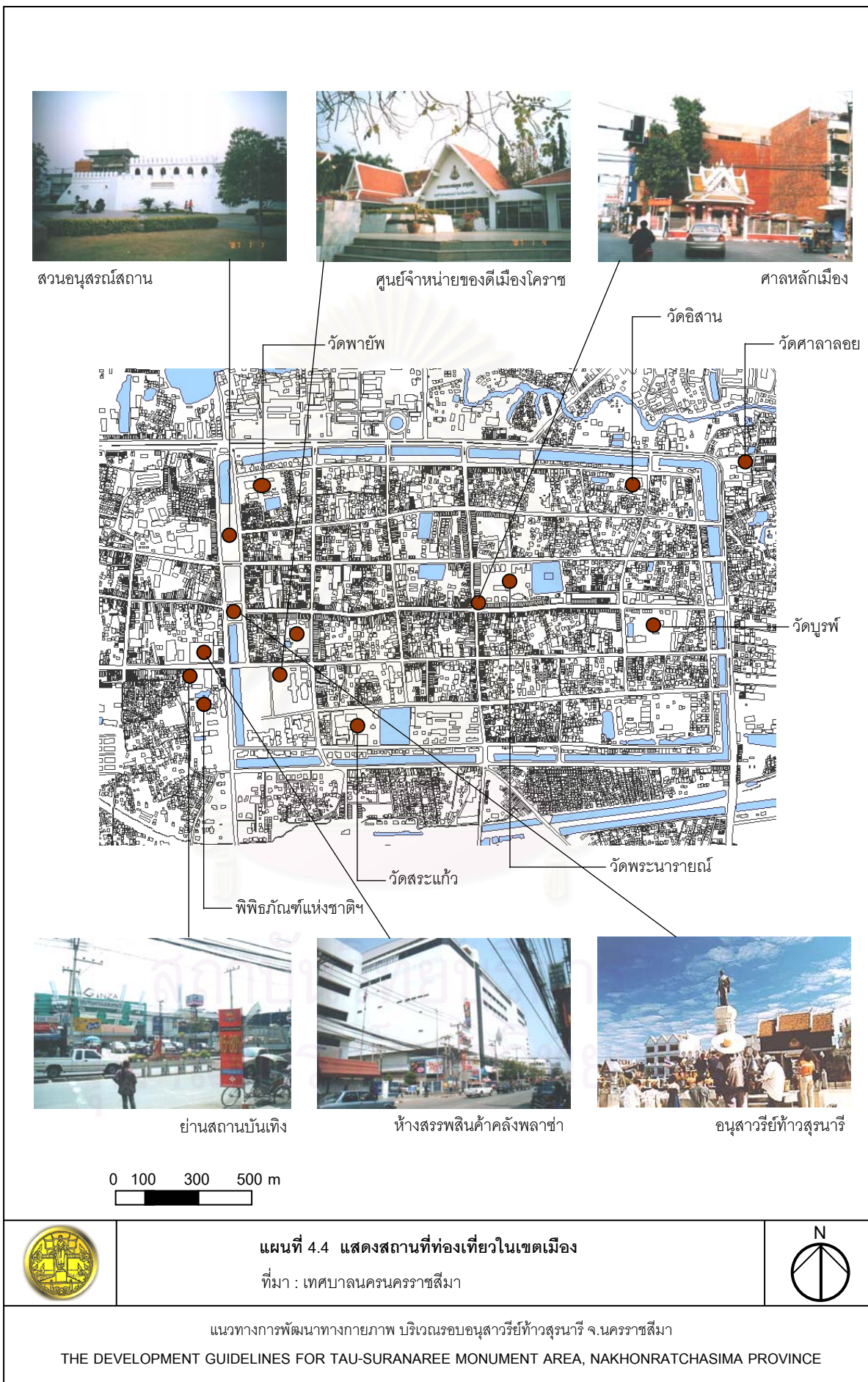
4.2.3 โครงสร้างพื้นฐาน

ในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา มีระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สามารถให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างพร้อมเพรียง ไม่ว่าจะเป็นไฟฟ้า น้ำประปา หรือการบริการด้านการสื่อสารและโทรคมนาคม ส่วนในเรื่องการคมนาคมขนส่ง ในเขตเทศบาลมีถนนสายหลักซึ่งเป็นทางหลวงแผ่นดิน คือ ถนนมิตรภาพ พาดผ่านในเขตเมือง โครงข่ายถนนในเขตเทศบาล มีรูปแบบเป็นตาราง (Grid System Pattern) รูปแบบโครงข่ายถนนแบ่งได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ ในบริเวณเมืองเก่าซึ่งอยู่ในบริเวณคูเมืองล้อมรอบทั้งหมดถนนจะวางตัวอย่างมีระเบียบแบบตาราง ส่วนถนนในส่วนขยายของตัวเมืองทางทิศตะวันตก โครงข่ายถนนในส่วนนี้ค่อนข้างขาดระเบียบ แต่สภาพของถนนโดยส่วนใหญ่อยู่ในสภาพดี สะดวกต่อการสัญจรไปมา

นอกจากนี้ด้วยศักยภาพในการเป็นประตูสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมืองนครราชสีมาจึงมีบริการขนส่งสาธารณะไว้คอยให้บริการแก่ประชาชนทั้งทางรถโดยสารประจำทาง รถไฟ และเครื่องบินโดยสาร

4.2.4 การท่องเที่ยว

สถานที่ท่องเที่ยวในเขตเมืองนครราชสีมาอยู่หลายแห่ง แบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรม คือ อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ศาลหลักเมือง วัดเก่าในเขตเมือง วัดศาลาลอย พิพิธภัณฑ์แห่งชาติมหาวิรุฬห์ และสวนอนุสรณ์สถานซึ่งเป็นสวนสาธารณะใจกลางเมือง และสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อความบันเทิง คือ ห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ โรงภาพยนตร์ และสถานบริการอีกหลายแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีนั้น ในแต่ละปีจะมีผู้มาเยี่ยมเยือนและสักการะอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีไม่ต่ำกว่า 5 ล้านคน และคิดเป็นร้อยละ 60 ของสถานที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมที่จะไปเมื่อมาถึงจังหวัดนครราชสีมา (ดูแผนที่ 4.4)

แผนที่ 4.4 แสดงสถานที่ท่องเที่ยวในเขตเมือง
 ที่มา : เทศบาลนครนครราชสีมา

แนวทางการพัฒนาทางกายภาพ บริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จ.นครราชสีมา
 THE DEVELOPMENT GUIDELINES FOR TAU-SURANAREE MONUMENT AREA, NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

4.3 สภาพการใช้ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษา

4.3.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษา โดยส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่พักอาศัยและพาณิชยกรรมในลักษณะผสม (Mixed-use) โดยมีลักษณะเป็นตึกแถวสูง 2-4 ชั้น โครงสร้างคสล. ชั้นล่างเป็นสถานที่ค้าขาย ส่วนชั้นบนใช้เป็นที่พักอาศัย ย่านศูนย์กลางการค้าคือบริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จะมีอาคารพาณิชย์เกาะตัวกันหนาแน่นบริเวณริมถนนชุมพล และถนนราชดำเนินทั้งสองฝั่ง และต่อเนื่องไปยังพื้นที่โดยรอบ มีตลาดสด 2 แห่งในบริเวณนี้ โดยเป็นตลาดสดของเอกชนที่มีการจัดสร้างขึ้นทดแทนตลาดเทศบาล 1 ซึ่งเป็นตลาดสดแห่งสำคัญของเมืองที่ถูกรื้อถอนไป เพื่อที่จะทำการปรับปรุงพื้นที่เป็นสวนสาธารณะ ทางตอนเหนือของพื้นที่ศึกษาฝั่งตรงข้ามของถนนมิตรภาพ จะเป็นที่ตั้งของสถานศึกษาหลายแห่ง ส่วนทางด้านทิศใต้เป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัด และศูนย์ราชการ (ดูแผนที่ 4.5 – 4.6)

ในผังเมืองรวมเมืองนครราชสีมา ที่ใช้บังคับตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 104 (พ.ศ. 2534) ตั้งแต่วันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2534 ถึงวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2539 และได้มีการต่ออายุการบังคับใช้เป็นเวลา 5 ปี จนถึงปี พ.ศ. 2544 ได้กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริเวณพื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่น (สีแดง) โดยมีพื้นที่บริเวณคูเมืองเป็นที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (สีเขียวอ่อน) ตลอดทั้งแนวคูเมือง ซึ่งสภาพพื้นที่ในปัจจุบันมีการก่อสร้างอาคารรुक้าพื้นที่สีเขียวดังกล่าวเป็นอาคารตึกแถว บ้านพักอาศัย อาคารของหน่วยงานราชการ และบ้านพักข้าราชการ

และช่วงปี พ.ศ. 2544 ถึงปัจจุบัน มีการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ใกล้กับบริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ซึ่งไม่ได้มีการควบคุม มีส่วนรบกวนทัศนียภาพและความสง่างามของอนุสาวรีย์ เนื่องจากเป็นช่วงที่ผังเมืองรวมเมืองนครราชสีมาหมดอายุการบังคับใช้ และอยู่ในระหว่างการปรับปรุงผังครั้งที่ 2 เพื่อนำมาประกาศใช้แทนที่ผังเมืองรวมฉบับเดิมที่หมดอายุลง

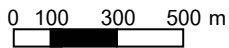
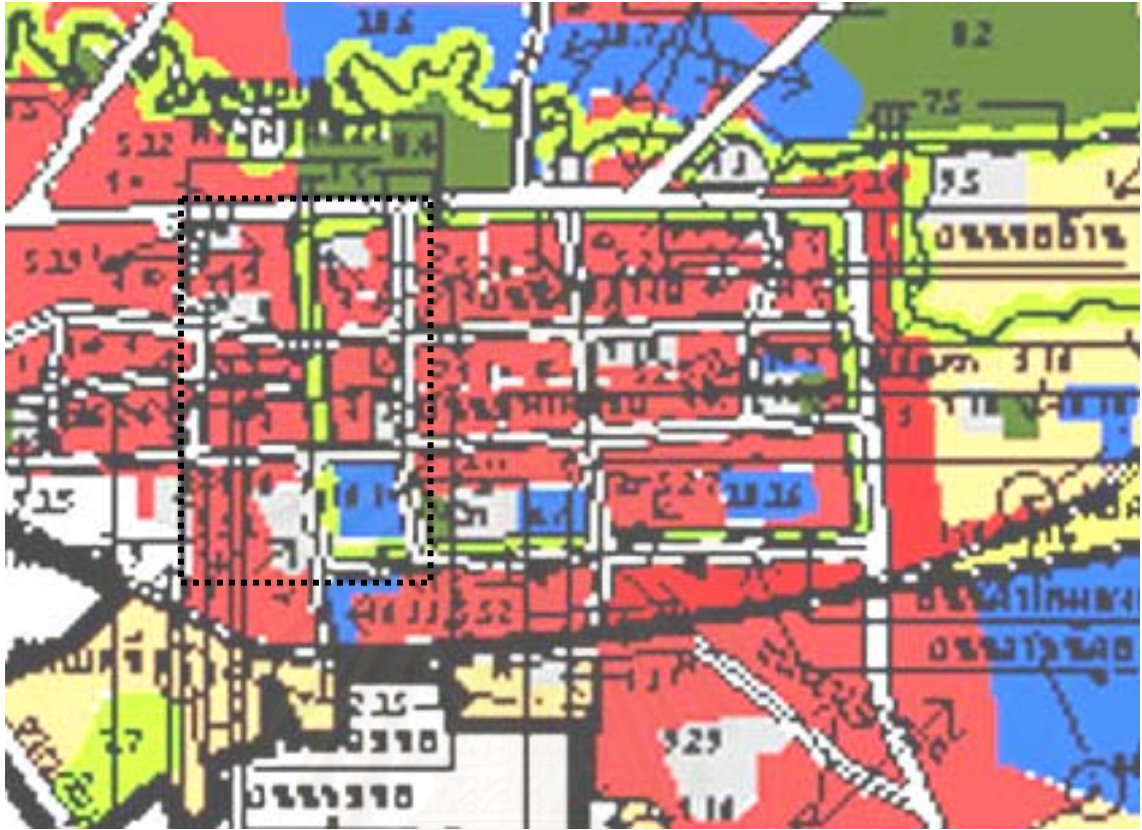
4.3.2 กรรมสิทธิ์ที่ดิน

ลักษณะของกรรมสิทธิ์ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษามีอยู่ 3 ประเภท คือ

- กรรมสิทธิ์ที่ดินของราชพัสดุ กรมธนารักษ์
- กรรมสิทธิ์ที่ดินของกรมการศาสนา
- กรรมสิทธิ์ที่ดินของเอกชน

ทั้งนี้กรรมสิทธิ์ที่ดินส่วนใหญ่ในบริเวณนี้จะเป็นของเอกชน และที่ดินของกรมการศาสนา โดยพื้นที่พักอาศัย และอาคารพาณิชย์บางส่วนจะเป็นที่ดินของกรมการศาสนา เนื่องจากเป็นเจ้าของที่ดินและทำการปลูกสร้างอาคารให้ประชาชนเช่าอยู่อาศัย หรือมีการแบ่งพื้นที่ธรณีสงฆ์ให้เอกชนเช่าเพื่อหาผลประโยชน์นำมาบำรุงรักษาวัด (ดูแผนที่ 4.7)

เนื่องจากกรรมสิทธิ์ที่ดินส่วนใหญ่ในบริเวณพื้นที่ศึกษาเป็นของเอกชน ดังนั้นในการที่จะจัดทำโครงการปรับปรุงหรือพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้ประสบผลสำเร็จ จึงต้องคำนึงถึงผลได้ผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนที่เป็นเจ้าของที่ดิน และมีมาตรการรองรับในเรื่องของผลประโยชน์แลกเปลี่ยนที่ผู้เสียผลประโยชน์จากการจัดทำโครงการ หรือได้รับผลกระทบจากโครงการดังกล่าวสมควรจะได้รับ

LEGEND

	1 ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย		7 ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาสิ่งแวดล้อม
	2 ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง		8 ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
	3 ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก		9 ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
	4 ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ		10 ที่ดินประเภทสถาบันราชการ
	5 ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย		11 ที่ดินประเภทโครงการคมนาคมขนส่ง
	6 ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม		บริเวณพื้นที่ศึกษา

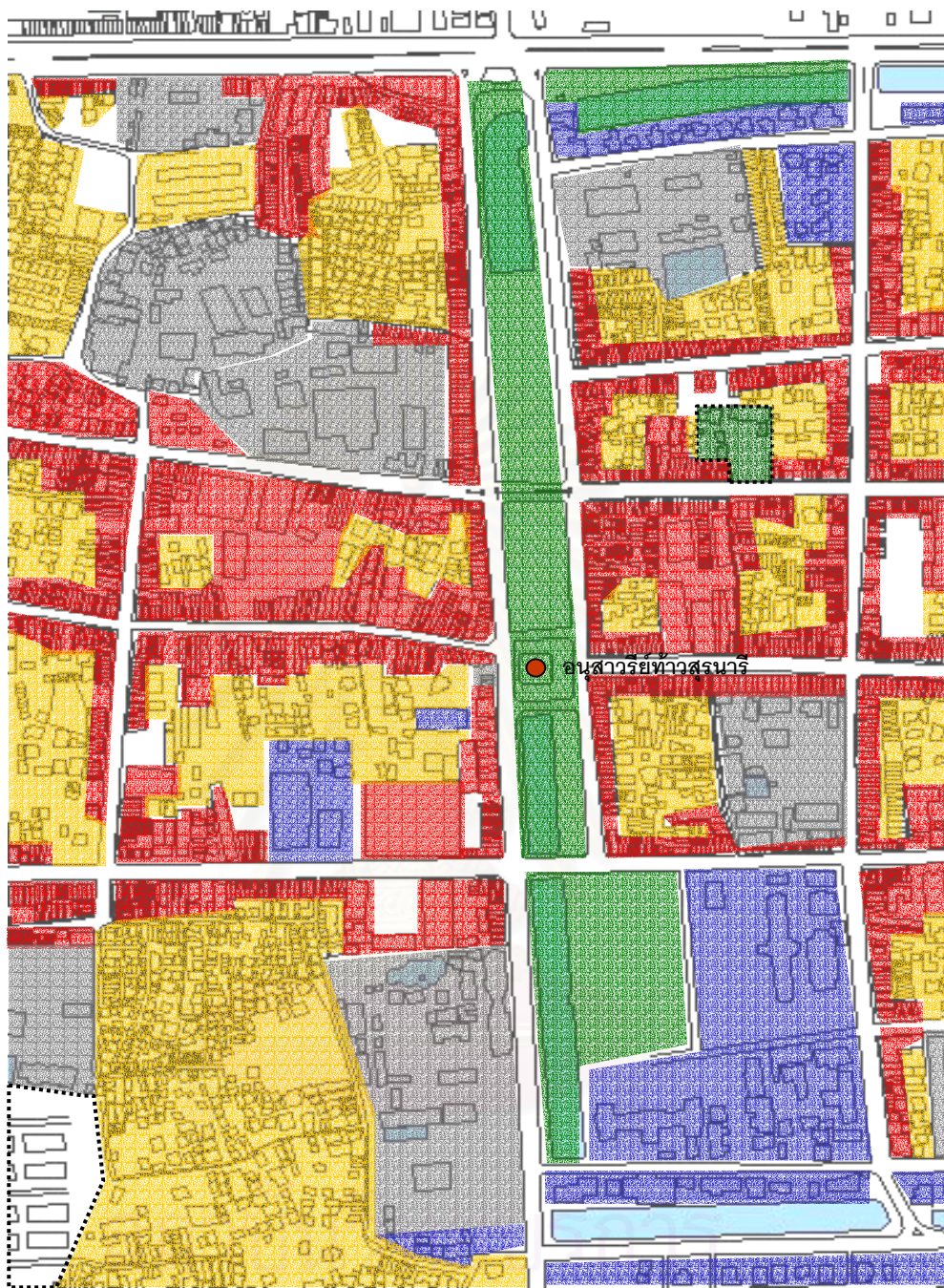
แผนที่ 4.5 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเมือง

ที่มา : สำนักผังเมืองจังหวัดนครราชสีมา

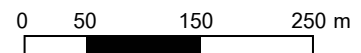
แนวทางการพัฒนาทางกายภาพ บริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จ.นครราชสีมา

THE DEVELOPMENT GUIDELINES FOR TAU-SURANAREE MONUMENT AREA, NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

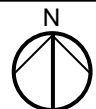
LEGEND

	พาณิชยกรรม		บ้านพักอาศัย
	สถานที่ราชการ		สถานศึกษา
	ศาสนสถาน		คลองคูเมือง
	ที่โล่งเพื่อนันทนาการ		พื้นที่ทหาร

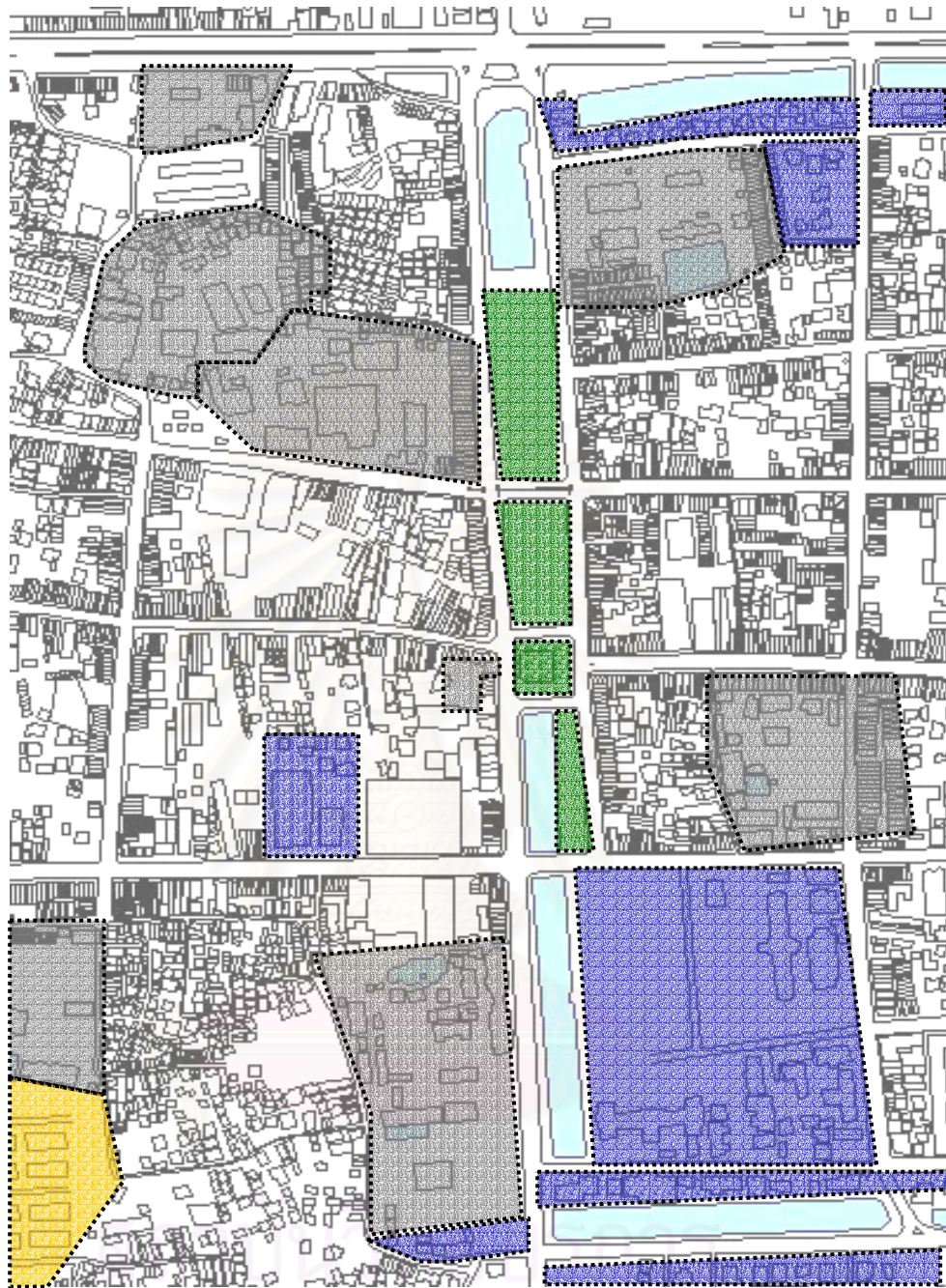
แผนที่ 4.6 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษา

ที่มา : การสำรวจ

แนวทางการพัฒนาทางกายภาพ บริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จ.นครราชสีมา

THE DEVELOPMENT GUIDELINES FOR TAU-SURANAREE MONUMENT AREA, NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

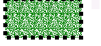

LEGEND

-

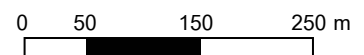
ที่ดินของกรมการศาสนา
-

ที่เขตทหาร
-

ที่ราชพัสดุ
-

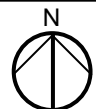
ที่ดินในความดูแลของเทศบาล
-

ที่ดินเอกชน

แผนที่ 4.7 แสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษา

ที่มา : เทศบาลนครนครราชสีมา

แนวทางการพัฒนาทางกายภาพ บริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จ.นครราชสีมา

THE DEVELOPMENT GUIDELINES FOR TAU-SURANAREE MONUMENT AREA, NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

4.4 บทบาทและความสำคัญของพื้นที่ศึกษา

เขตพื้นที่ศึกษาซึ่งเป็นย่านพาณิชยกรรมที่สำคัญของจังหวัดนครราชสีมาในปัจจุบัน มีการเจริญเติบโตมาจากการขยายตัวของพื้นที่เมืองเก่าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในอดีต ออกมาทางด้านทิศตะวันตก และขยายตัวเรื่อยมาจนเป็นย่านการค้าที่หนาแน่นในปัจจุบัน จากสภาพทำเลที่ตั้งที่อยู่ใจกลางเมือง และเป็นย่านพาณิชยกรรมที่สำคัญของจังหวัดนครราชสีมา มีถนนสายสำคัญที่สามารถเดินทางไปยังกรุงเทพมหานครและจังหวัดอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพาดผ่าน ทำให้มีความสะดวกในการคมนาคมและขนส่งสินค้า เขตพื้นที่ศึกษาจึงกลายเป็นศูนย์กลางของเมืองที่ประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เป็นแหล่งงานที่สำคัญของชุมชน เป็นศูนย์กลางในการค้าขายและแลกเปลี่ยนสินค้ากับพื้นที่ต่างๆ ทั้งในจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดใกล้เคียง

นอกจากนี้พื้นที่ศึกษายังเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญมาตั้งแต่ในอดีต เป็นขอบเขตของเมืองเก่าที่ยังคงมีร่องรอยทางประวัติศาสตร์หลงเหลือให้เห็นอยู่อย่างชัดเจน นั่นคือคลองคูเมืองและประตูชุมพล อีกทั้งยังเป็นที่ตั้งของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีและสวนสาธารณะกลางเมือง ซึ่งเป็นที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจหลักของชาวเมือง และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของเมืองนครราชสีมา ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้วทำให้สามารถสรุปบทบาทและความสำคัญของพื้นที่ศึกษาได้ ดังนี้

- 1) เป็นศูนย์กลางทางด้านพาณิชยกรรมและบริการของเมือง
- 2) เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเมือง
- 3) เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชน และบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง

ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีในครั้งนี้ จึงควรดำเนินการให้สอดคล้องกับบทบาทและความสำคัญดังกล่าว เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของพื้นที่ให้ยังคงเป็นศูนย์กลางทางการค้าที่สำคัญของเมือง และคำนึงถึงการบริการด้านการท่องเที่ยว โดยที่ยังสามารถรักษาพื้นที่ให้ยังคงเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนในชุมชน และความเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อให้เห็นถึงความต่อเนื่องและพัฒนาการของชุมชนเมือง ทั้งนี้เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้นทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม

4.5 องค์ประกอบของพื้นที่ศึกษา

การศึกษาในเรื่ององค์ประกอบของพื้นที่ (และองค์ประกอบและโครงสร้างของเมืองเก่าในบทที่ 3) จะสามารถนำมาวิเคราะห์การเกิดจินตภาพที่มาจากกรรับรู้พื้นที่ทางสายตา โดยพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพและกิจกรรมที่เกิดขึ้น เพื่อศึกษาถึงจุดเด่นจุดด้อยและโครงสร้างของเมือง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ ชัดเจน และสวยงาม โดยใช้หลักการของ Kevin Lynch ดังนี้ (แผนที่ 4.8)

1) เส้นทาง (Path)

เส้นทางสายหลักที่สำคัญ คือ ถนนชุมพล และถนนราชดำเนิน ที่ขนานพื้นที่อนุสาวรีย์ในด้านตะวันออกและตะวันตกซึ่งเสมือนถนนสายประเพณีของจังหวัด จะมีการใช้งานในพิธีการสำคัญหรืองานประเพณีประจำปีอยู่อย่างสม่ำเสมอ เป็นถนนสายหลักที่รองรับคนที่เดินทางเข้าเมือง และออกจากเมือง ถนนชุมพลเชื่อมโยงพื้นที่ตั้งแต่บริเวณถนนมิตรภาพ ไปจนถึงศูนย์ราชการทางทิศใต้ ส่วนถนนราชดำเนินเชื่อมโยงพื้นที่ตั้งแต่ถนนมิตรภาพ ไปจนถึงค่ายสุรนารีทางด้านทิศใต้ บนถนนทั้งสองสายเป็นที่ตั้งของร้านค้าประเภทต่างๆ ทั้งปลีกและ

ส่ง และพื้นผิวทางเดินเท้ายังถูกใช้เป็นที่ตั้งหาบเร่แผงลอยของพ่อค้าแม่ค้าเกือบตลอดทั้งแนว จึงมีกิจกรรมที่คึกคักตลอดทั้งวัน แต่ก็ทำให้พื้นที่สัญจรแคบลง และแลดูไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย

1

2

3

4

รูปที่ 4.4 เส้นทางสายสำคัญในพื้นที่ศึกษา

1 - 2 ถนนราชดำเนิน

3 - 4 ถนนชุมพล

2) ขอบ (Edge)

บริเวณพื้นที่ศึกษามีขอบเขตที่ชัดเจนทางด้านทิศเหนือ คือถนนทางหลวงหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ) และทางด้านทิศใต้ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ทหาร (ค่ายสุรนารี) ส่วนทางด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตกเป็นลักษณะของการแบ่งบล็อคอาคารโดยเส้นถนน ไม่มีขอบที่ชัดเจนเนื่องจากเป็นย่านพาณิชยกรรมของเมืองที่ขยายตัวไปทางทิศตะวันตก และพื้นที่เมืองเดิมที่เป็นย่านพาณิชยกรรมเช่นเดียวกับพื้นที่ศึกษา

รูปที่ 4.5 ทางหลวงหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ) ขอบของพื้นที่ศึกษาทางด้านเหนือ

3) ศูนย์รวมกิจกรรม (Node)

จุดที่เป็นศูนย์รวมกิจกรรมในพื้นที่ศึกษามีหลายแห่ง ได้แก่ บริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ บริเวณห้างสรรพสินค้าคลังปลาช่าศูนย์การค้าแห่งใหญ่ของเมือง บริเวณตลาดแม่กิมเฮงซึ่งเป็นตลาดสดหลักของเมือง และบริเวณที่เป็นจุดรอรถประจำทางซึ่งกระจายตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่ แต่เนื่องจากไม่ได้มีการจัดเตรียมพื้นที่ให้เหมาะสม ทำให้ส่งผลกระทบต่ออาการจราจรและสร้างความไม่เป็นระเบียบให้เมือง ทั้งนี้จุดที่เป็นศูนย์รวมกิจกรรมในพื้นที่ศึกษาแต่ละแห่ง มีระยะทางที่สามารถเดินทางถึงกันได้สะดวก

ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

ห้างสรรพสินค้าคลังปลาช่า

ตลาดแม่กิมเฮง

บริเวณที่รอรถโดยสาร

รูปที่ 4.6 จุดศูนย์รวมกิจกรรมในพื้นที่ศึกษา

4) ย่าน (District)

ย่านสำคัญในพื้นที่ที่สามารถสังเกตได้จากกิจกรรมได้ง่ายคือ ย่านตลาดสดบริเวณตลาดแม่กิมเฮง เป็นบริเวณที่มีกิจกรรมคึกคักตลอดทั้งวันตั้งแต่เช้ามีผู้คนถึงกลางคืน มีการค้าขายทั้งของสด ของแห้ง อาหาร เสื้อผ้า สินค้าการเกษตร ฯลฯ ย่านพาณิชย์กรรมบริเวณรอบอนุสาวรีย์ที่มีทั้งร้านขายของกินของฝาก ของที่ระลึก ร้านถ่ายรูป ร้านอาหาร ร้านขายทองรูปพรรณ ฯลฯ และย่านศูนย์ราชการบริเวณถนนมหาดไทย ซึ่งเป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการหลายหน่วยงาน

รูปที่ 4.7 ย่านร้านค้าบริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

5) จุดหมายตา (Landmark)

บริเวณพื้นที่ศึกษามีจุดหมายที่สามารถสังเกตเห็นได้ง่ายจากระยะไกล คือ อาคารอนุสรณ์ท้าวสุรนารีที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของสวนอนุสรณ์สถาน ห้างสรรพสินค้าคลังปลาซ่า เนื่องจากมีความสูงถึง 7 ชั้น พื้นที่ลานอนุสาวรีย์ซึ่งเป็นพื้นที่เปิดโล่งสามารถมองเห็นได้ง่าย และหอนาฬิกาที่ตั้งอยู่บริเวณลานหน้าศาลากลาง ซึ่งมีลักษณะเป็น Local Landmark นอกจากนี้บริเวณพื้นที่ศึกษาซึ่งเป็นพื้นที่โล่งที่ตั้งอยู่ใจกลางย่านพาณิชย์ยกรรมหลักของเมือง จึงมีคุณสมบัติเป็นจุดหมายตาในระดับของเมืองอีกด้วย

อาคารอนุสรณ์ท้าวสุรนารี

ห้างสรรพสินค้าคลังปลาซ่า

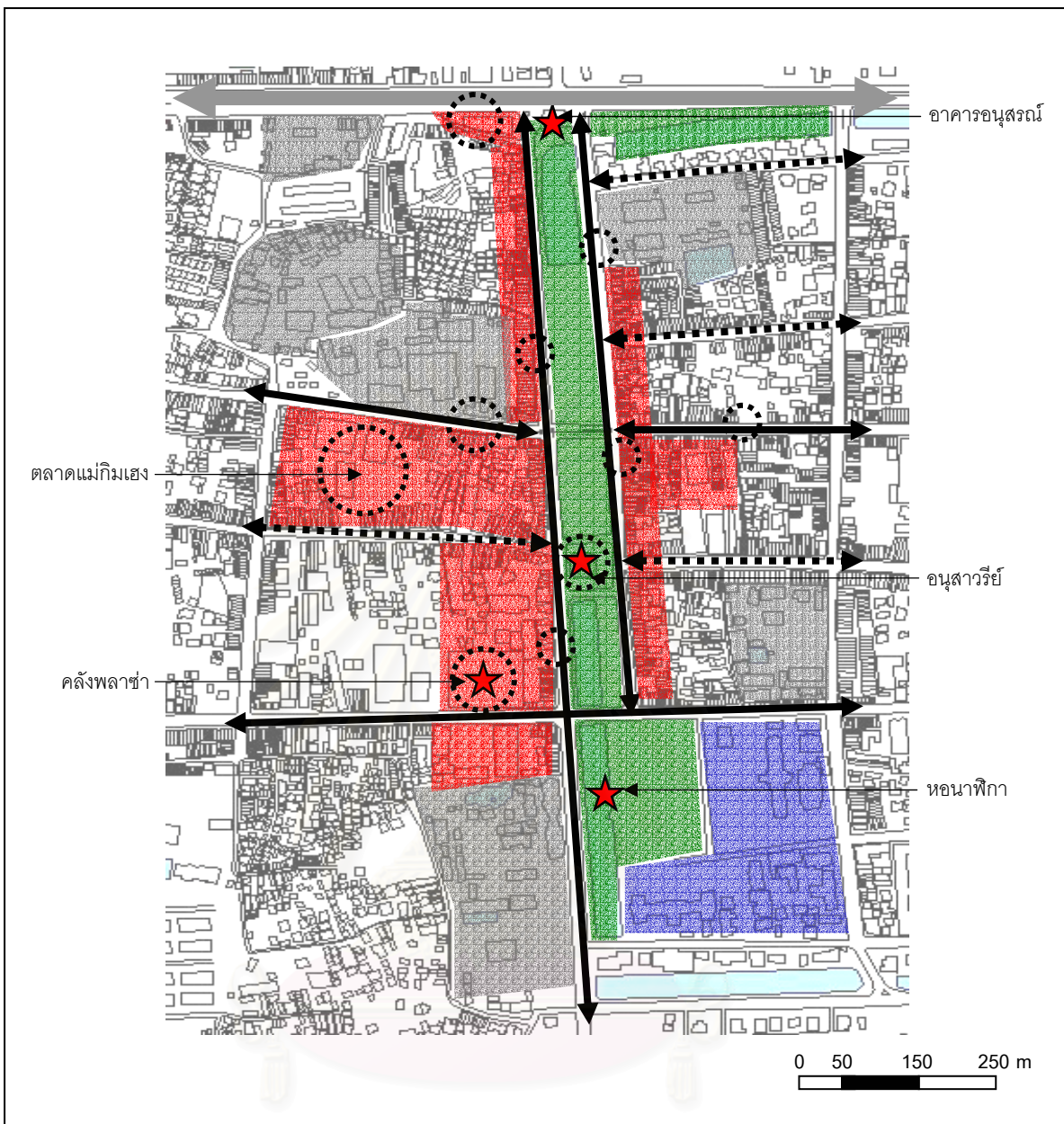
ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

หอนาฬิกาบริเวณลานหน้าศาลากลาง

รูปที่ 4.8 จุดหมายตาในพื้นที่ศึกษา

จากการพิจารณาองค์ประกอบของเมืองตามทฤษฎีจินตภาพที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว คือ เป็นพื้นที่โล่งที่ตั้งอยู่ใจกลางย่านพาณิชย์กรรมหลักของเมือง มีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยว และยังเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม แม้ว่าลักษณะทางกายภาพโดยทั่วไป เช่น รูปแบบและลักษณะของอาคารในพื้นที่จะไม่โดดเด่นก็ตาม และเมื่อพิจารณาร่วมกับองค์ประกอบในเมืองเก่า พบว่าบริเวณพื้นที่ศึกษาเปรียบเสมือนทางเข้าหลักของเมือง เป็นพื้นที่รองรับก่อนที่จะไปยังส่วนต่างๆ ในเมือง ซึ่งเชื่อมโยงด้วยโครงข่ายถนนที่วางตัวเป็นแนวตาราง ทำให้สามารถเข้าใจโครงสร้างเมืองได้ง่าย เมื่อมองถึงองค์ประกอบอื่นในเขตเมืองไม่ว่าจะเป็น คูเมือง วัด หรือสระน้ำโบราณ ล้วนมีศักยภาพในการเป็นพื้นที่เปิดโล่งของเมืองเช่นเดียวกัน นอกจากนี้พื้นที่ศึกษายังเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบเมืองที่สำคัญ คือ แนวคูเมืองและกำแพงเมืองเก่า ดังนั้นในการพัฒนาพื้นที่จึงควรคำนึงถึงความเชื่อมโยงและเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบของเมืองดังกล่าวด้วย

LEGEND

- ย่านต่างๆ เส้นทางหลัก
- ย่านตลาดและพาณิชย์กรรม เส้นทางรอง
- พื้นที่ศูนย์ราชการ ซอบ
- วัด ศูนย์รวมกิจกรรม
- Urban Public Space จุดหมายตา

แผนที่ 4.8 แสดงองค์ประกอบของพื้นที่ศึกษา

ที่มา : การสำรวจ

แนวทางการพัฒนาทางกายภาพ บริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จ.นครราชสีมา

THE DEVELOPMENT GUIDELINES FOR TAU-SURANAREE MONUMENT AREA, NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

4.6 โครงข่ายและการเชื่อมโยง

4.6.1 การเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่นในเมือง

บริเวณพื้นที่ศึกษาเปรียบเสมือนศูนย์กลางการคมนาคมของเมือง เป็นที่ตั้งและจุดตัดของถนนสายสำคัญหลายสาย โดยมีถนนสายประธานที่เป็นเส้นทางสายหลักที่จะเดินทางเข้าเมือง คือ ถนนมิตรภาพ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2) ถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนชุมพล ถนนราชดำเนิน ถนนจอมสุรางค์ยาตร์ ถนนสุนารี ส่วนถนนสายรอง ได้แก่ ถนนอัษฎางค์ ถนนโพธิ์กลาง ถนนจอมพล ถนนมหาดีไทย ถนนสรรพสิทธิ์ ซึ่งรถประจำทางทุกสายที่เดินทางเข้าเมืองจะผ่านพื้นที่ศึกษา ทำให้ในบริเวณพื้นที่มีจุดพักรถโดยสารประจำทางอยู่หลายจุด ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรคำนึงถึงในการกำหนดตำแหน่งให้มีที่ตั้งและระยะห่างที่เหมาะสม เพื่อช่วยลดปัญหาการจราจร การเดินทางไปยังส่วนอื่นๆในเมืองทำได้โดยอาศัยเส้นทางดังกล่าว โดยสถานที่ที่คนนิยมที่จะไปมีอยู่หลายแห่งตัวอย่างของสถานที่ที่สำคัญๆ เช่น ศาลหลักเมือง วัดเก่าในเขตเมือง ตลาดไนท์บาร์ชา และตลาดไนท์วัดบูรพ์ซึ่งเป็นตลาดกลางคืน ห้างสรรพสินค้า และโรงพยาบาล

ถนนชุมพล

ถนนราชดำเนิน

ถนนจอมสุรางค์ยาตร์

ถนนสุนารี

ที่พักรถโดยสารบนถนนชุมพล

ที่พักรถโดยสารบนถนนราชดำเนิน

รูปที่ 4.9 บรรยากาศการจราจรบนถนนสายต่างๆในพื้นที่ศึกษา และพื้นที่รถประจำทาง

4.6.2 การเชื่อมโยงในเขตพื้นที่ศึกษา

ในเขตพื้นที่ศึกษาเป็นที่ตั้งของสถานที่สำคัญหลายแห่ง อาทิเช่น ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของชาวเมืองและนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น ห้างสรรพสินค้าคลังพลาซ่าศูนย์การค้าแห่งใหญ่ของเมือง ตลาดแมกิมเฮงตลาดสดหลักของเมือง สวนอนุสรณ์สถานวีรกรรมท้าวสุรนารีซึ่งเป็นสวนสาธารณะใจกลางเมืองและเป็นที่ตั้งของอาคารอนุสรณ์ที่มีการจัดแสดงประวัติ และเรื่องราววีรกรรมของท้าวสุรนารี พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติมหาวิรวงศ์และหอสมุดแห่งชาติซึ่งอยู่ในเขตวัดสุทธจินดา ศูนย์จำหน่ายของดีเมืองโคราชและลานหอนาฬิกาบริเวณหน้าศาลากลาง สถานที่เหล่านี้กระจายตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่ ซึ่งแต่ละแห่งมีระยะทางที่สามารถเดินถึงกันได้สะดวก แต่การเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ยังไม่ดีนัก สถานที่บางแห่ง เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติมหาวิรวงศ์ ศูนย์จำหน่ายของดีเมืองโคราช ลานหอนาฬิกา มีคนเข้าไปใช้บริการน้อยกว่าที่ควร ซึ่งเกิดจากการเข้าถึงลำบาก หรือไม่ทราบว่ามีอยู่ เนื่องจากสภาพพื้นที่ขาดการเชื่อมโยงที่ดี ทั้งทางด้านลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ เช่น การใช้แนวรั้วที่บดบังรอบพื้นที่สวนสาธารณะทำให้ยากแก่การเข้าถึง ทางเดินเท้าที่ไม่มีระบบที่ดี ขาดการควบคุมดูแลจัดระเบียบทำให้การสัญจรไม่สะดวก ขาดองค์ประกอบในการเชื่อมโยงทางสายตา และการขาดความต่อเนื่องของกิจกรรมที่จะนำคนไปสู่สถานที่ต่างๆในพื้นที่ศึกษา

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติมหาวิรวงศ์ มีคนเข้าใช้บริการน้อย เนื่องจากขาดความเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่น

ศูนย์จำหน่ายของดีเมืองโคราช มีคนเข้าใช้บริการน้อย เนื่องจากขาดความเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่น

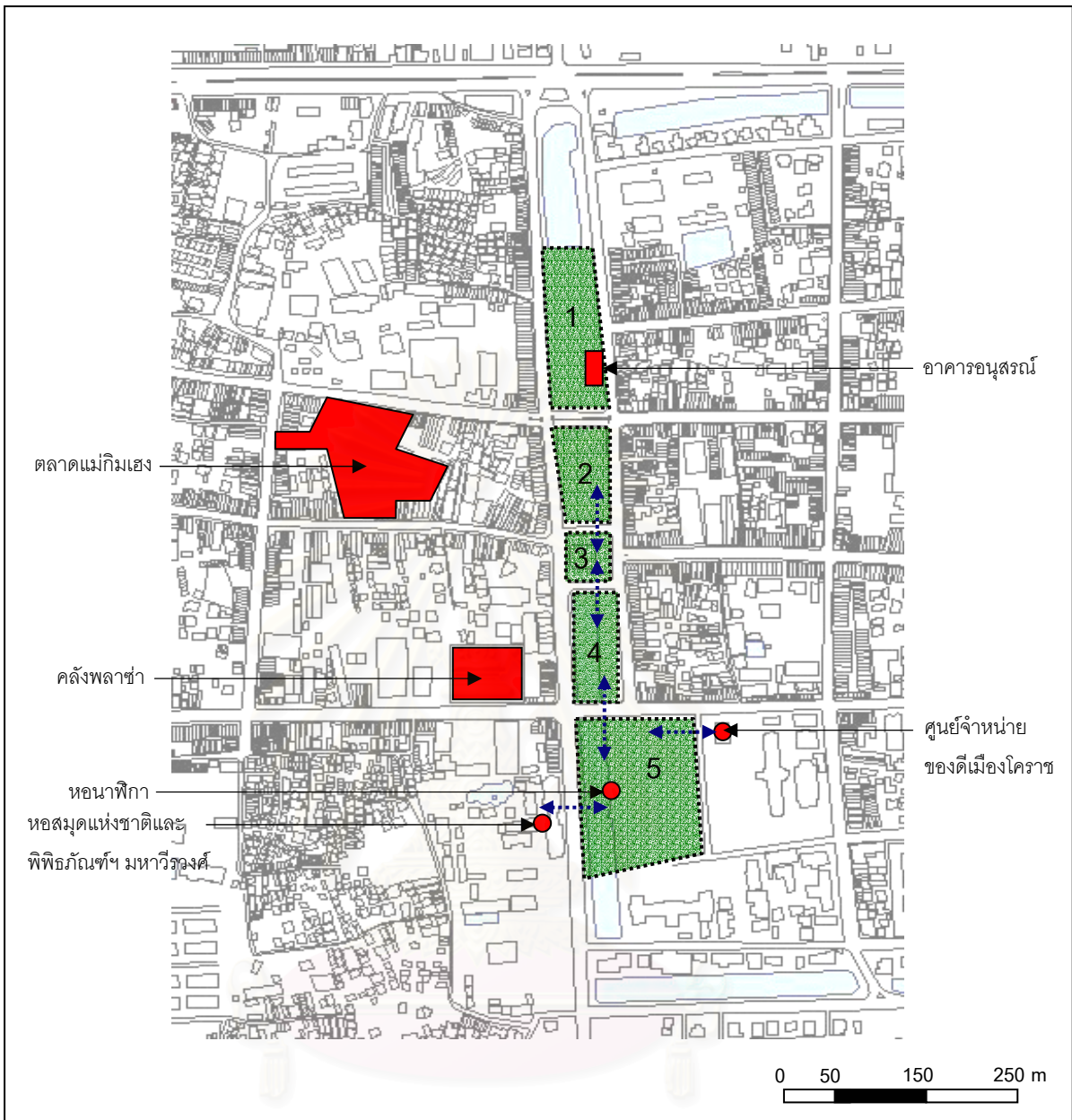

แนวรั้วริมสวนสาธารณะที่ทำให้ยากแก่การเข้าถึง

ทางเดินเท้าที่คับแคบและขาดการจัดระเบียบไม่สะดวกแก่การสัญจร

รูปที่ 4.10 การเชื่อมโยงไปยังสถานที่ต่างๆในพื้นที่ศึกษา

LEGEND

- 1 สวนอนุสรณ์สถานวีรกรรมท่านท้าวสุรนารี
 - 2 สวนรัก
 - 3 ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี
 - 4 สวนริมน้ำชุมชนพัฒนา
 - 5 ลานหน้าศาลากลาง
- ←.....→ ขาดการเชื่อมโยงที่ดี

แผนที่ 4.9 ความเชื่อมโยงในพื้นที่ศึกษา

ที่มา : การสำรวจ

แนวทางการพัฒนาทางกายภาพ บริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จ.นครราชสีมา

THE DEVELOPMENT GUIDELINES FOR TAU-SURANAREE MONUMENT AREA, NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

4.6.3 การจราจรในพื้นที่ศึกษา

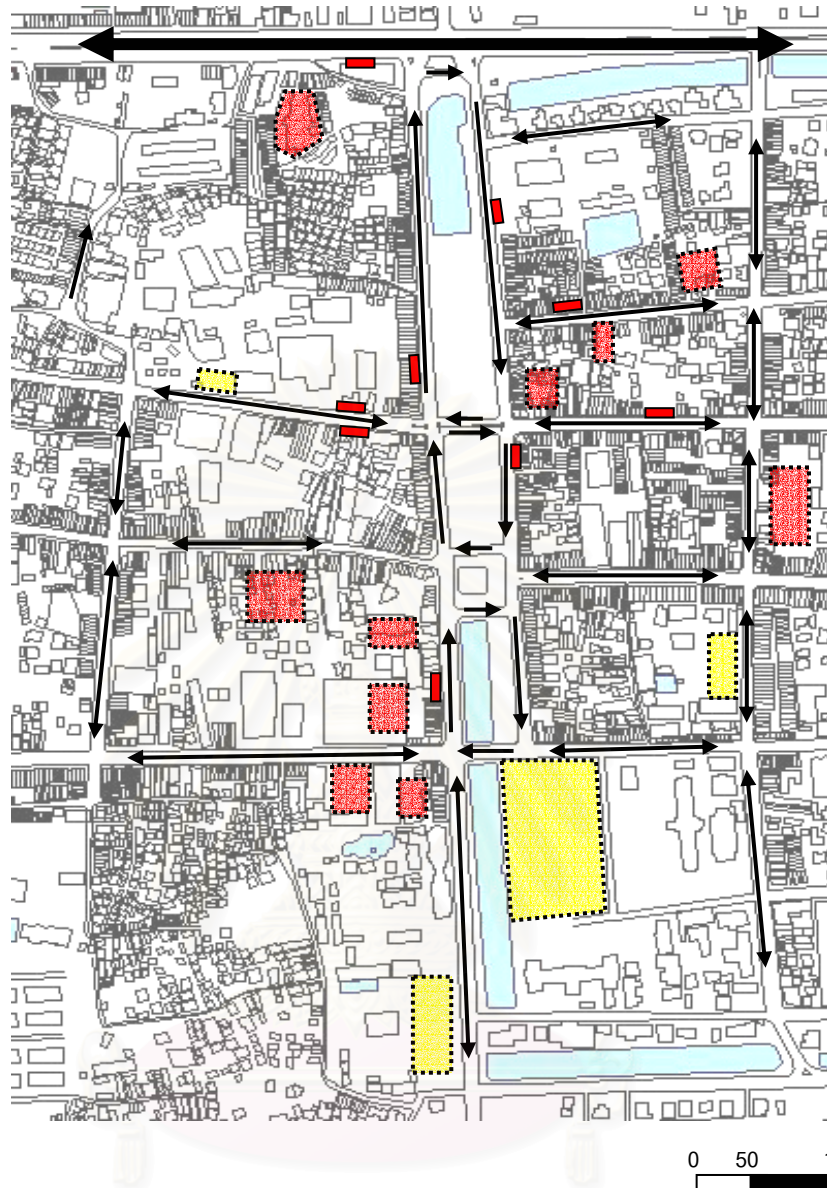
เนื่องจากความเป็นย่านพาณิชยกรรมหลักของเมือง และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ทำให้บริเวณพื้นที่ศึกษามีสภาพการจราจรที่คับคั่งแทบทุกสาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาเร่งด่วนในช่วงเช้า (8.00 น. – 10.00 น.) และช่วงเย็น (16.00 น. – 18.00 น.) ถนนสายที่มีปัญหาการจราจรคับคั่งเกือบตลอดทั้งวัน คือ ถนนชุมพลและถนนราชดำเนิน ซึ่งเป็นเส้นทางสายหลักที่รองรับคนที่เดินทางเข้าเมืองและออกจากเมือง ถนนสุนทรวิจิตรเป็นที่ตั้งของตลาดแม่กิมเฮง ตลาดคุณปู่ทรวง และเป็นเส้นทางที่มีรถประจำทางผ่านหลายสาย ถนนจอมสุรางยาตรี ซึ่งเป็นที่ตั้งของห้างสรรพสินค้าคลังพลาซ่า ทำให้การจราจรบนถนนเส้นดังกล่าวมีความคับคั่งมากเป็นพิเศษ และทางเทศบาลได้ทำการแก้ไขและจัดระบบการจราจรอยู่หลายครั้ง

และจากการที่มีรถยนต์และยานพาหนะประเภทต่างๆเข้ามายังพื้นที่ศึกษาเป็นจำนวนมาก ทำให้บริเวณพื้นที่มีปัญหาเรื่องการขาดแคลนพื้นที่จอดรถ ซึ่งทางเทศบาลได้กำหนดให้สามารถจอดรถริมถนนได้บางสายและมีการควบคุมช่วงเวลาในการจอด ทำให้พื้นที่ผิวการจราจรแคบลงไม่สามารถใช้ในการสัญจรได้อย่างเต็มที่ และเกิดปัญหาการจราจรติดขัด จากการที่มีการเข้าออกของรถตลอดเวลา

จากลักษณะโครงข่ายถนนในปัจจุบัน มีความเหมาะสมและเพียงพอในระดับหนึ่ง แต่ในอนาคตหากเมืองมีการพัฒนา และจำนวนประชากรมีความหนาแน่นเพิ่มมากขึ้น โครงข่ายถนนที่มีอยู่อาจไม่เพียงพอกับความต้องการและทำให้เกิดปัญหาการจราจร และปัญหาเรื่องมลภาวะด้านต่างๆตามมา ดังนั้นในการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จึงควรมีการกำหนดมาตรการและแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวควบคู่กันไปด้วย (ดูแผนที่ 4.10 – 4.11)

รูปที่ 4.11 การจราจรที่คับคั่งบนถนนสายหลัก และการจอดรถริมถนน

LEGEND

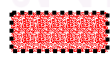
ระบบเดินรถสองทาง

ระบบเดินรถทางเดียว

จุดที่พักรอกโดยสารประจำทาง

พื้นที่จอดรถของเอกชน

พื้นที่จอดรถสาธารณะ (ภายในวัด และลานหน้าศาลากลาง)

หมายเหตุ มีการจอดรถชั่วคราวตามแนวถนนที่ทางราชการอนุญาต ตามวันและเวลาที่กำหนด

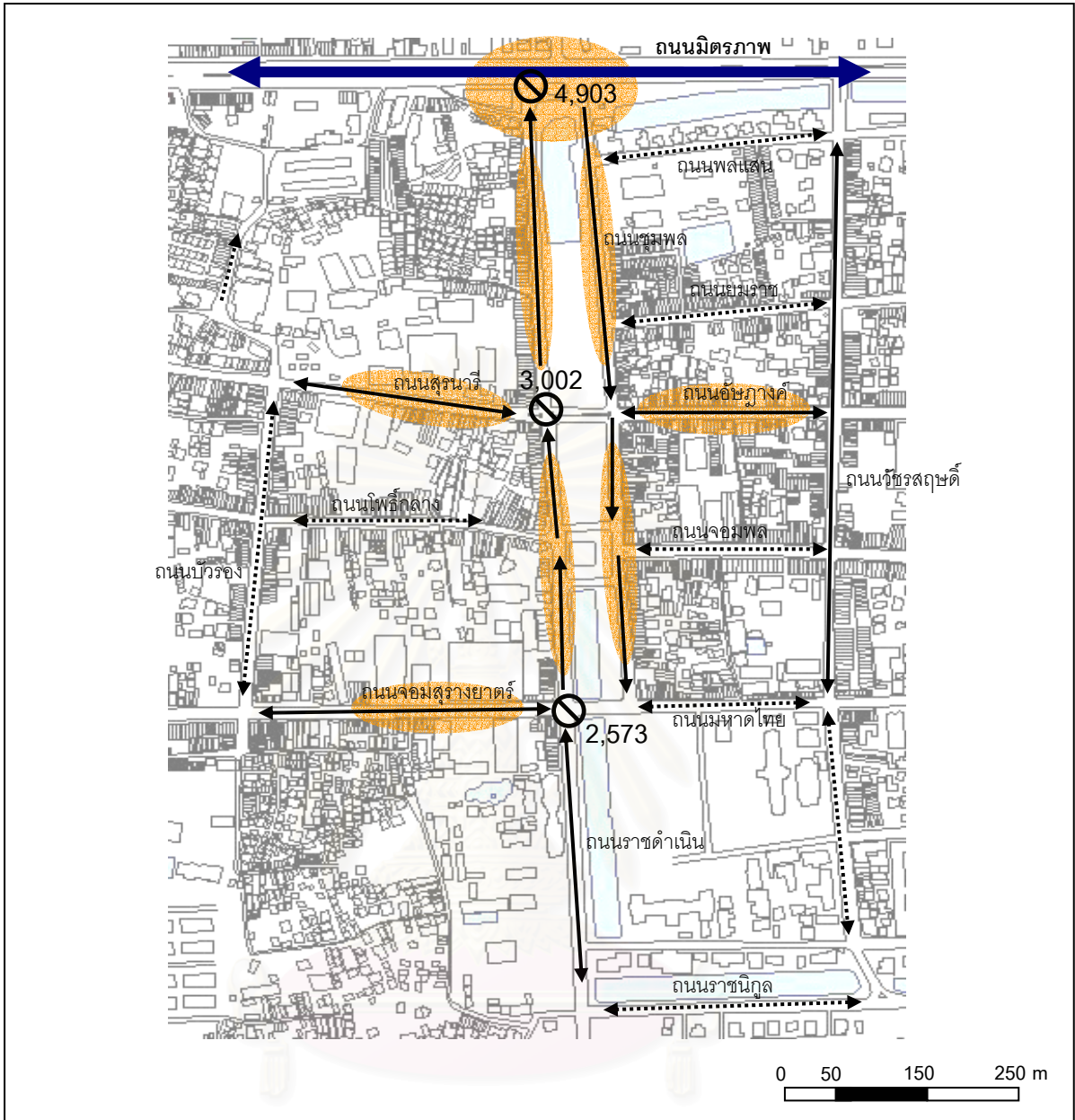
แผนที่ 4.10 การจราจรในพื้นที่ศึกษา

ที่มา : การสำรวจ

แนวทางการพัฒนาทางกายภาพ บริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จ.นครราชสีมา

THE DEVELOPMENT GUIDELINES FOR TAU-SURANAREE MONUMENT AREA, NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

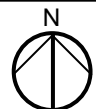
LEGEND

- ถนนสายประธาน
- ถนนสายหลัก
- ถนนสายรอง
- บริเวณที่มีการจราจรหนาแน่น
- ปริมาณการจราจรทางแยก (คัน/ชั่วโมง)

แผนที่ 4.11 ปริมาณการจราจรและลำดับคักยของถนน

ที่มา : การสำรวจ และกรมการขนส่งนครราชสีมา

แนวทางการพัฒนาทางกายภาพ บริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จ.นครราชสีมา

THE DEVELOPMENT GUIDELINES FOR TAU-SURANAREE MONUMENT AREA, NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

4.7 กิจกรรมและปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้พื้นที่

4.7.1 กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่

พื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของเมืองนครราชสีมา มีการใช้งานที่ค่อนข้างคึกคักตลอดทั้งวันและตลอดปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวันหยุดหรือช่วงที่มีงานเทศกาล จะมีนักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่ มาสักการะอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเป็นจำนวนมาก ส่วนในช่วงเวลาปกตินั้นนอกจากผู้คนจะมาเพื่อสักการะอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีแล้ว พื้นที่นี้ยังถูกใช้เป็นที่นัดพบ หรือนั่งพักผ่อนในเวลาเย็น และใช้เป็นเส้นทางสัญจรไปยังที่ต่างๆในเมือง และเป็นที่ยอดนิยมในพื้นที่ศึกษา

รูปที่ 4.12 กิจกรรมในพื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

พื้นที่สวนอนุสรณ์สถานวีรกรรมท้าวสุรนารี เป็นที่ที่ประชาชนในพื้นที่และชุมชนใกล้เคียงใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและออกกำลังกาย และมีการจัดกิจกรรมต่างๆอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้ยังใช้เป็นเส้นทางสัญจรผ่านไปมาของคนในพื้นที่ และเป็นที่พักผ่อนของผู้ที่เดินทางมาสักการะอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ในพื้นที่มีอาคารอนุสรณ์สถานวีรกรรมท้าวสุรนารี ซึ่งเดิมมีการจัดแสดงประวัติ ข้าวของเครื่องใช้ และเรื่องราววีรกรรมของท้าวสุรนารีให้คนเข้าชมฟรี แต่ปัจจุบันไม่มีการเปิดใช้งานในช่วงเวลาปกติแล้ว โดยจะเปิดให้คนเข้าชมเฉพาะช่วงที่มีงานเทศกาลประจำปีเท่านั้น ซึ่งไม่คุ้มค่าและเป็นที่น่าเสียดายแก่ผู้ที่มาเที่ยวในช่วงเวลาปกติ สวนแห่งนี้มีระยะเวลาการใช้งานตั้งแต่เข้าสู่รัฐถึงค่า หลังจากนั้นจะปิดใช้งานในช่วงกลางคืน

กิจกรรมการออกกำลังกายยามเย็น

อาคารอนุสรณ์วีรกรรมท้าวสุรนารี

รูปที่ 4.13 กิจกรรมในพื้นที่สวนอนุสรณ์สถานวีรกรรมท้าวสุรนารี

พื้นที่สวนรัก เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนเมือง และเป็นที่พักผ่อนของผู้ที่เดินทางมาสักการะอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี และผู้ที่เดินทางไปยังที่ต่างๆในเมือง เป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับลานอนุสาวรีย์แต่ขาดการเชื่อมโยงกันของพื้นที่ทั้งสอง ทั้งทางด้านมุมมองและลักษณะทางกายภาพ มีการจัดกิจกรรมต่างๆในพื้นที่อยู่เป็นประจำ และเปิดใช้งานตลอดทั้งวัน แต่มีคนเข้ามาใช้ค่อนข้างเบาบางในช่วงเวลาปกติ

รูปที่ 4.14 กิจกรรมในพื้นที่สวนรัก

พื้นที่สวนรมิคูเมืองพิชัยชุมพล เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนเมือง มีลักษณะการใช้งานเหมือนพื้นที่สวนรัก และขาดการเชื่อมโยงกับพื้นที่ลานอนุสาวรีย์เช่นเดียวกัน เนื่องจากมีการตั้งร้านขายดอกไม้ธูปเทียน และมีการตั้งเวทีเล่นเพลงโคราช ซึ่งเป็นการละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวนครราชสีมา กีดขวางมุมมองและทางสัญจรที่จะไปยังลานอนุสาวรีย์

รูปที่ 4.15 กิจกรรมในพื้นที่สวนรมิคูเมืองพิชัยชุมพล

พื้นที่บริเวณลานโ齡หน้าศาลากลาง เป็นพื้นที่ที่ใช้จัดงานพิธีการสำคัญของเมือง ทั้งงานเทศกาล การกีฬา กิจกรรมประเพณี และกิจกรรมทางการเมือง มีการใช้พื้นที่เป็นที่จอดรถทั้งรถจักรยานและรถส่วนตัว และมีการค้าขายแผงลอยอยู่ประปราย และบริเวณใกล้เคียงกันเป็นที่ตั้งของศูนย์จำหน่ายของดีเมืองโคราช แต่มีคนมาใช้บริการน้อยเนื่องจากพื้นที่ขาดการเชื่อมโยงที่ดี จากพื้นที่ส่วนอื่นๆที่มีคนพลุกพล่าน และมีลานหอนาฬิกาที่ทางเทศบาลสร้างขึ้นริมคูเมืองแต่มีคนเข้าไปใช้น้อยมากเนื่องจากการเข้าถึงลำบาก ควรได้รับการแก้ไข

การจัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬา

ใช้เป็นที่จอดรถชั่วคราว

ศูนย์จำหน่ายของดีเมืองโคราช

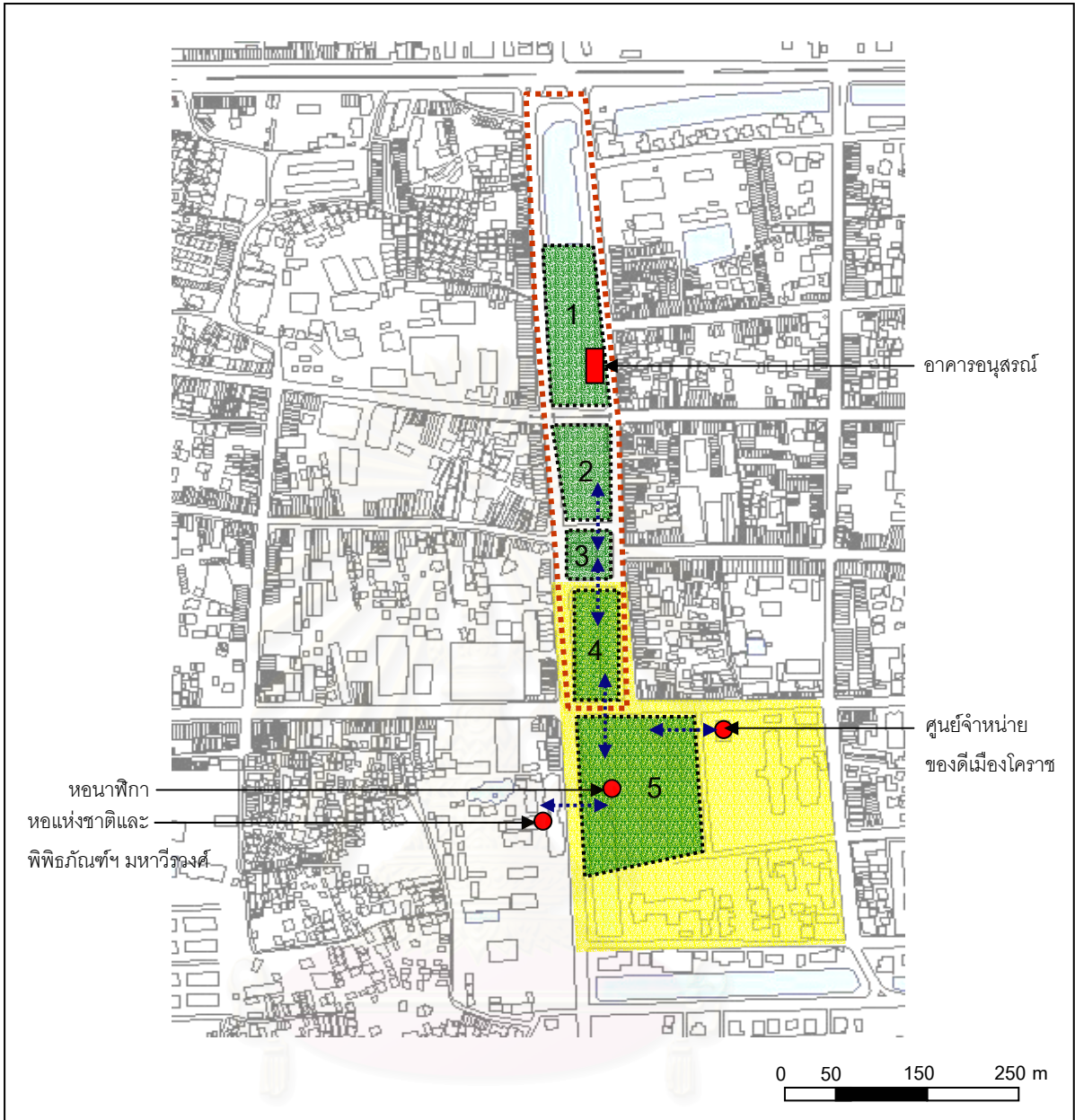

ลานหน้าพิคา

รูปที่ 4.16 กิจกรรมในพื้นที่บริเวณลานโล่งหน้าศาลากลาง

ส่วนบริเวณย่านพาณิชยกรรมรอบอนุสาวรีย์ มีกิจกรรมการค้าขายและการบริการต่างๆค่อนข้างคึกคัก โดยเฉพาะร้านค้าบริเวณหน้าลานอนุสาวรีย์ที่มีทั้งร้านขายของกินของฝาก ของที่ระลึก ร้านถ่ายรูป ร้านอาหาร ร้านขายทองรูปพรรณ ฯลฯ และในบริเวณใกล้เคียงยังเป็นที่ตั้งของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ และตลาดแม่กิมเฮงซึ่งเป็นตลาดสดแห่งใหญ่ของเมือง ทำให้พื้นที่บริเวณนี้มีกิจกรรมที่คึกคักเกือบตลอดทั้งวัน และจะเบาบางลงในช่วงเวลากลางคืน

โดยสรุปแล้วพื้นที่สวนสาธารณะที่อยู่ในพื้นที่ศึกษานั้น ยังมีการใช้งานที่ไม่คุ้มค่านักในช่วงเวลาปกติ เนื่องจากขาดกิจกรรมที่ดึงดูดให้คนเข้ามาใช้พื้นที่ ผู้คนส่วนใหญ่จึงมีการใช้งานในพื้นที่เพียงแคกิจกรรมที่จำเป็น (Necessary Activities) เท่านั้น โดยใช้เป็นเส้นทางสัญจรผ่านไปยังที่ต่างๆ มากกว่าการตั้งใจจะมาใช้พื้นที่ดังกล่าว ดังนั้นจึงควรเสริมสร้างกิจกรรมให้เกิดขึ้นในพื้นที่ ให้เกิดการใช้งานที่คุ้มค่าน่ามากขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ที่มีที่ตั้งอยู่ใจกลางย่านพาณิชยกรรม และมีการประสานเชื่อมโยงกับเนื้อเมืองเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังอยู่ในเส้นทางที่เชื่อมโยงจุดสำคัญต่างๆของเมืองเข้าด้วยกัน เช่น อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ตลาด ห้างสรรพสินค้า และที่พักรอรถโดยสารหลายจุด โดยการใช้ประโยชน์ในพื้นที่นอกจากจะเพื่อการเดินทางสัญจรไปมา และการพักผ่อนหย่อนใจแล้ว อาจส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้าและบริการรวมอยู่ด้วย

LEGEND

- 1 สวนอนุสรณ์สถานวีรกรรมท่านท้าวสุรนารี
- 2 สวนรัก
- 3 ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี
- 4 สวนริมนคูเมืองพิชัยชุมพล
- 5 ลานหน้าศาลากลาง
- ถนนสายประเพณีของจังหวัด
- ←.....→ ขาดการเชื่อมโยงที่ดี
- พื้นที่จัดงานประจำปี

แผนที่ 4.12 กิจกรรมในพื้นที่ศึกษา

ที่มา : การสำรวจ

แนวทางการพัฒนาทางกายภาพ บริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จ.นครราชสีมา

THE DEVELOPMENT GUIDELINES FOR TAU-SURANAREE MONUMENT AREA, NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

4.7.2 กลุ่มผู้ใช้พื้นที่

กลุ่มผู้ใช้พื้นที่ศึกษาเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้เมืองดำรงอยู่ได้ และสามารถเป็นตัวกำหนดทิศทางในการที่จะพัฒนาพื้นที่ได้อีกด้วย ในพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีนั้นมีกลุ่มผู้ใช้พื้นที่หลากหลาย ซึ่งสามารถแบ่งแยกประเภทได้ดังนี้

1) ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา และบริเวณใกล้เคียง

ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาโดยส่วนมากจะเป็นผู้ประกอบการค้าด้วย ส่วนผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง มักเดินทางเข้ามาในพื้นที่เพื่อซื้อหาสินค้าอุปโภคบริโภค ซึ่งกลุ่มผู้ใช้พื้นที่ศึกษากลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มาใช้พื้นที่สวนสาธารณะเพื่อการพักผ่อนและออกกำลังกาย โดยที่กลุ่มอื่นมักใช้พื้นที่เพื่อเป็นจุดแวะพักและเป็นเส้นทางสัญจรที่จะไปยังส่วนอื่นของเมือง

2) พ่อค้าแม่ค้าที่เข้ามาค้าขายในพื้นที่ศึกษา

ในพื้นที่ศึกษาเป็นที่ตั้งของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ และตลาดแม่กิมเฮงตลาดสดแห่งใหญ่ของเมือง จึงมีผู้ที่ประกอบอาชีพค้าขายเข้ามาในพื้นที่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่แผงลอย ใช้พื้นที่ทางเดินเท้าเป็นสถานที่ค้าขายเป็นจำนวนมากอีกด้วย

3) นักเรียน นิสิต นักศึกษา

ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน และนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาหลายแห่ง ที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของพื้นที่ศึกษา ซึ่งจะมีการหมุนเวียนเข้ามาใช้พื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยสถานที่ที่นิยมไปคือห้างสรรพสินค้า

4) ข้าราชการ

เป็นผู้ที่ทำงานอยู่ในบริเวณศูนย์ราชการที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของพื้นที่ศึกษา ซึ่งมีอยู่หลายหน่วยงาน โดยส่วนมากจะเข้ามาใช้พื้นที่ในช่วงพักกลางวัน และช่วงเย็นหลังเลิกงาน

5) นักทัศนาจร นักท่องเที่ยว

มีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยส่วนใหญ่การมาเยือนของนักท่องเที่ยวชาวไทยจะเป็นไปในลักษณะของการติดต่อธุรกิจ ประชุมสัมมนา และเดินทางมาสักการะอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจะมาเพื่อชมศิลปวัฒนธรรมและโบราณสถาน ซึ่งในพื้นที่ศึกษายังขาดการบริการด้านการท่องเที่ยวอยู่มาก ทั้งเรื่องของการบริการด้านข้อมูลข่าวสาร และสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยว

พ่อค้าแม่ค้าหาบเร่แผงลอย บนทางเท้า

นักทัศนาจรที่มาสักการะอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

รูปที่ 4.17 กลุ่มผู้ใช้พื้นที่ศึกษา

4.8 การวิเคราะห์เรื่องมุมมองและลักษณะของที่ว่าง

สภาพปัจจุบันของพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ถูกล้อมรอบไปด้วยอาคารพาณิชย์ที่ไม่มีมาตรการเฉพาะควบคุม มีอาคารบางส่วนที่ส่งผลกระทบต่อความสง่างามของตัวอนุสาวรีย์ลดลง สภาพพื้นที่ขาดความต่อเนื่องทางด้านมุมมองที่จะนำไปสู่พื้นที่อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เนื่องจากพื้นที่ต่อเนื่องมีลักษณะทางกายภาพที่ไม่เหมาะสม องค์ประกอบต่างๆในพื้นที่และบริเวณโดยรอบ ไม่ส่งเสริมให้เกิดความสำคัญกับพื้นที่เท่าที่ควร ทั้งในเรื่องของความสูงอาคาร ความเสื่อมโทรมของอาคาร ป้ายโฆษณา รวมถึงอุปกรณ์ประกอบถนนและสาธารณูปการต่างๆที่ไม่มีรูปแบบ สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้ภาพลักษณ์ของพื้นที่เสื่อมลง การปรับปรุงในเรื่องของมุมมองที่มีต่อพื้นที่อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ควรจะต้องคำนึงถึง เพื่อเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับเมือง ทำให้ประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวมีความรู้สึกประทับใจมากยิ่งขึ้น

4.8.1 การวิเคราะห์เรื่องมุมมอง

ในการศึกษาครั้งนี้กำหนดให้อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเป็นจุดมองที่สำคัญ (Focal point) โดยจะกำหนดมุมมองที่สำคัญในบริเวณพื้นที่ศึกษาที่มีต่อตัวอนุสาวรีย์ (Control point) และมุมมองจากอนุสาวรีย์ที่มีต่อพื้นที่โดยรอบ รวมถึงเส้นทางที่นำไปสู่พื้นที่ดังกล่าว (Access) คือแนวถนนโพธิ์กลางที่เป็นเส้นทางสายดั้งเดิมที่นำเข้าสู่เขตตัวเมืองเก่าทางด้านหน้าของอนุสาวรีย์ และแนวถนนจอมพลที่เป็นเส้นทางจากตัวเมืองเก่าสู่พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ทางด้านหลัง แล้วนำมาวิเคราะห์ถึงศักยภาพและประเด็นปัญหาเพื่อที่จะทำการปรับปรุงคุณภาพภูมิทัศน์และสภาพพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์

1) มุมมองจากอนุสาวรีย์ไปยังพื้นที่โดยรอบ

การวิเคราะห์มุมมองจากบริเวณอนุสาวรีย์ไปยังพื้นที่โดยรอบ ให้ทราบถึงจุดเด่นจุดด้อยของมุมมองที่มีต่อพื้นที่บริเวณโดยรอบของผู้ที่อยู่บริเวณลานอนุสาวรีย์ เพื่อที่จะนำจุดด้อยมาปรับปรุงแก้ไข เป็นการสร้างความรู้สึกให้ผู้ที่มาใช้พื้นที่รับรู้ถึงคุณค่าของพื้นที่มากยิ่งขึ้น (รูปที่ 4.18)

จากภาพตัวแทนจะเห็นได้ว่าพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ รายล้อมไปด้วยอาคารพาณิชย์ที่ไม่มีความกลมกลืนกันทั้งในเรื่องของขนาด รูปร่าง ความสูง เนื่องจากไม่มีมาตรการเฉพาะที่จะควบคุมอาคารเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย และยังมีการรบกวนและทำลายความสำคัญของพื้นที่ในมุมมองต่างๆ จากป้ายโฆษณาที่มีขนาดใหญ่โตและมีสีฉูดฉาด และแผงผ้าใบของร้านค้าที่ไม่เป็นระเบียบ (รูปที่ 1, 2, 4, 6, 8) และทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ของพื้นที่ที่เชื่อมต่อกับสวนสาธารณะ ขาดองค์ประกอบที่จะจำกัดขอบเขต ทำให้ขาดความชัดเจนในการรับรู้พื้นที่ (รูปที่ 3, 7)

2) มุมมองจากพื้นที่โดยรอบไปยังอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

การวิเคราะห์มุมมองจากพื้นที่โดยรอบไปยังอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เพื่อปรับปรุงมุมมองจากพื้นที่โดยรอบที่มีต่อพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ และสร้างความเชื่อมโยงทางสายตา เพื่อให้ผู้ที่จะไปยังพื้นที่สามารถมองเห็นและรับรู้ถึงพื้นที่ได้ง่ายขึ้น (รูปที่ 4.19)

จากภาพตัวแทนจุดที่สามารถมองเห็นอนุสาวรีย์ได้คือบริเวณพื้นที่รอบลานอนุสาวรีย์ (รูปที่ 1, 2, 6, 7, 8, 12) ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีสิ่งรบกวนและบดบังมุมมองที่มองไปยังพื้นที่ ทั้งป้ายโฆษณา แผงผ้าใบของร้านค้าและสาธารณูปโภคในพื้นที่ทั้งเสาไฟฟ้า สายไฟฟ้า สายโทรศัพท์ นอกจากนี้จุดที่สามารถมองเห็นอนุสาวรีย์ได้

อย่างชัดเจนที่สุด คือบริเวณด้านหน้าของอนุสาวรีย์ (รูปที่ 1) ก็ถูกรบกวนมุมมองโดยอาคารพาณิชย์สูง 4 ชั้นที่มีการสร้างขึ้นใหม่ ส่งผลให้ความสง่างามของตัวอนุสาวรีย์ซึ่งมีฉากหลังเป็นซุ้มประตูชุมพลนั้นลดลง

ส่วนภาพตัวแทนที่อยู่ในระยะห่างออกไป (รูปที่ 3, 4, 5, 9, 10, 11) เป็นระยะที่เริ่มจะสามารถมองเห็นพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ได้ โดยแนวทางในการปรับปรุงพื้นที่นั้น อาจไม่จำเป็นต้องเปิดมุมมองเพื่อให้มองเห็นตัวอนุสาวรีย์จากระยะดังกล่าว แต่อาจใช้การสร้างความรู้สึกในการรับรู้ถึงพื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์ให้เกิดขึ้นจากการจัดสภาพภูมิทัศน์ให้เกิดความต่อเนื่องเชื่อมโยงไปถึงพื้นที่ และการควบคุมรูปแบบอาคารบริเวณโดยรอบเพื่อให้เกิดการรับรู้ถึงพื้นที่

3) มุมมองจากแนวถนนโพธิ์กลาง

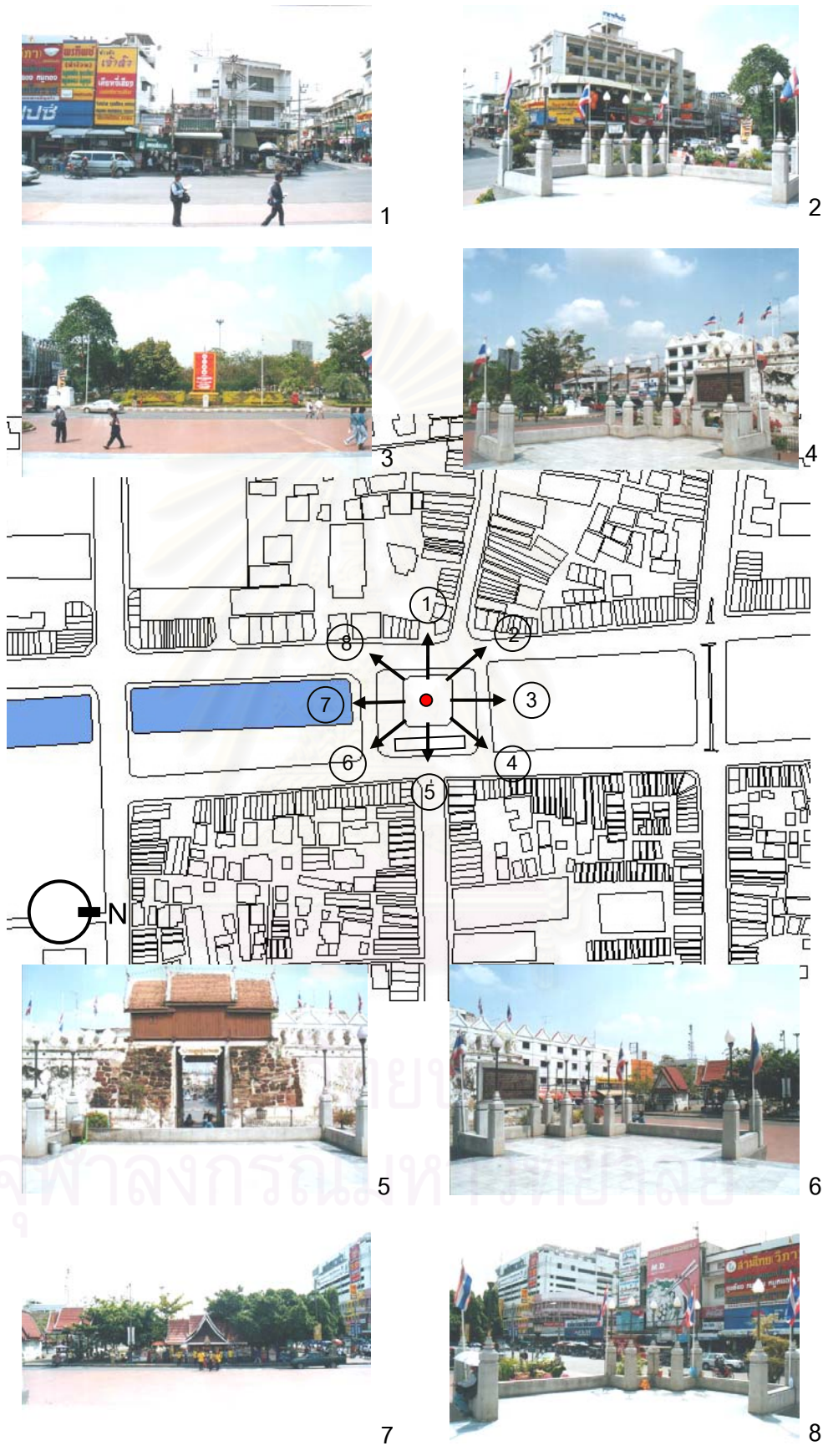
ถนนโพธิ์กลางเป็นเส้นทางสายเก่าแก่ตั้งแต่ครั้งสร้างเมืองนครราชสีมา เป็นถนนที่ใช้เป็นเส้นทางเข้าเมืองสายหลักในอดีต ผู้ที่เดินทางมาจากกรุงเทพมหานครจะใช้เส้นทางสายนี้ ปัจจุบันถนนโพธิ์กลางเป็นถนนสายหลักสายหนึ่งของเมือง ที่นำไปสู่พื้นที่อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี มีการจราจรที่ไม่หนาแน่นมากนักเนื่องจากไม่ใช่เส้นทางที่มีรถประจำทางผ่าน ถึงแม้ว่าจะเป็นที่ตั้งของตลาดแมกิมเฮงแต่ก็ถือว่าเป็นด้านหลังของตลาด มีการจอดรถทั้งสองข้างทาง (รูป 4.20) ในการวิเคราะห์มุมมองจากแนวถนนโพธิ์กลางเพื่อเป็นแนวทางในการควบคุมแนวมอง (Visual Corridor) ของถนน ซึ่งถือว่าเป็นเส้นทางสายสำคัญที่นำเข้าสู่พื้นที่

จากภาพตัวแทนจุดที่เริ่มมองเห็นกำแพงเมืองและซุ้มประตูชุมพลคือตำแหน่งที่ 2 (รูปที่ 2) ซึ่งจะได้เห็นว่าแนวถนนโพธิ์กลางขาดองค์ประกอบในการนำสายตาเข้าสู่พื้นที่ เนื่องจากความขัดแย้งในรูปแบบอาคารสองฟากถนน ที่ขาดความกลมกลืนต่อเนื่องของรูปแบบอาคารทั้งขนาด รูปร่าง ความสูง แนวของอาคารที่เหลื่อมล้ำกัน และแนวกันสาดของอาคารที่สูงๆ ต่ำๆ และยื่นยาวไม่สม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังมีการรบกวนมุมมองจากป้ายโฆษณาที่วางในแนวตั้งฉากกับตัวอาคาร (รูปที่ 2) และสาธารณูปโภคสาธารณูปการตามแนวถนนทั้งเสาไฟฟ้า สายไฟฟ้า สายโทรศัพท์ และบ่อมตำรวจชั่วคราว (รูปที่ 4) ซึ่งรบกวนมุมมองที่มองไปยังพื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์

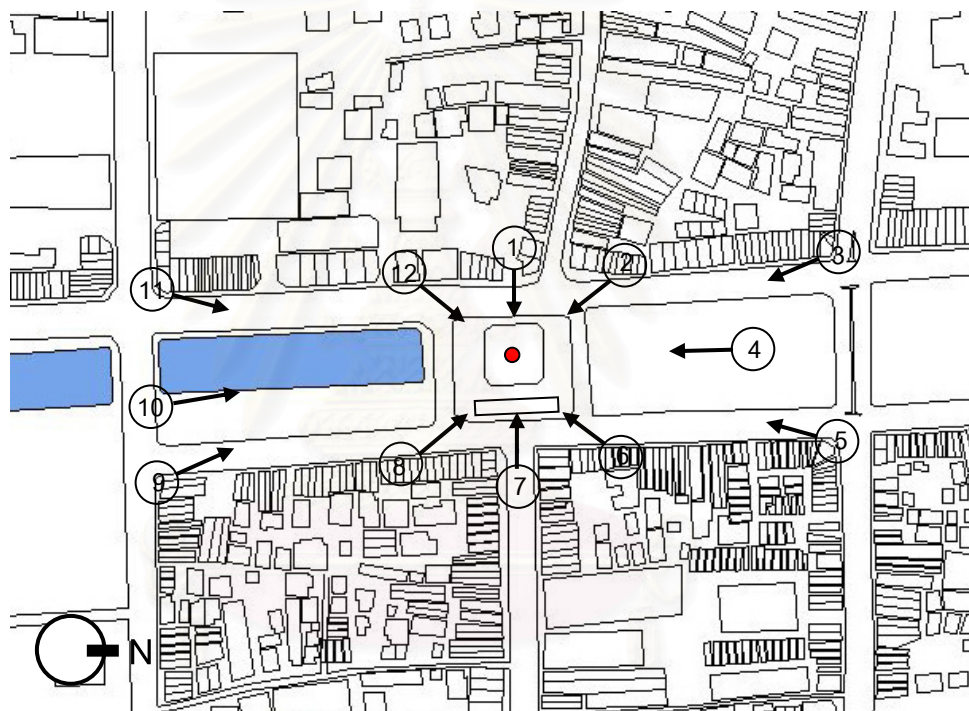
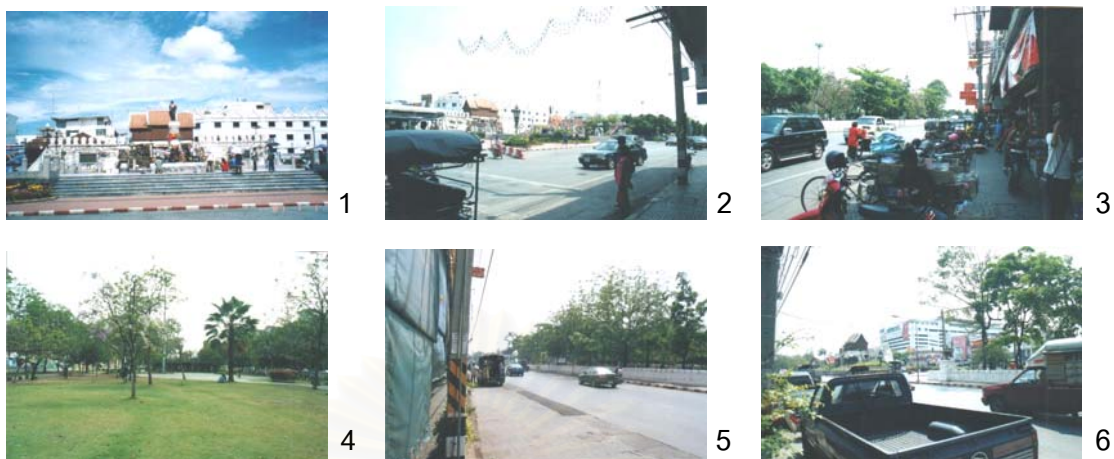
4) มุมมองจากแนวถนนจอมพล

ถนนจอมพลเป็นถนนเส้นเก่าแก่ตั้งแต่ครั้งสร้างเมืองเช่นเดียวกัน (เดิมชื่อถนนชุมพล) เป็นถนนที่เชื่อมต่อกับประตูชุมพลไปถึงศาลหลักเมือง และต่อเนื่องไปจนถึงประตูพลล้าน ปัจจุบันถนนจอมเป็นถนนสายหลักสายหนึ่งของเมือง ที่นำไปสู่พื้นที่อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีทางด้านหลัง มีการจราจรหนาแน่นพอสมควร เนื่องจากเป็นที่ตั้งของห้างร้านขนาดใหญ่ และธนาคารหลายแห่ง มีการจอดรถทั้งสองข้างทาง (รูป 4.21) ในการวิเคราะห์มุมมองจากแนวถนนจอมพลเพื่อเป็นแนวทางในการควบคุมแนวมอง (Visual Corridor) ของถนน ซึ่งถือว่าเป็นเส้นทางสายสำคัญที่นำเข้าสู่พื้นที่อีกสายหนึ่ง

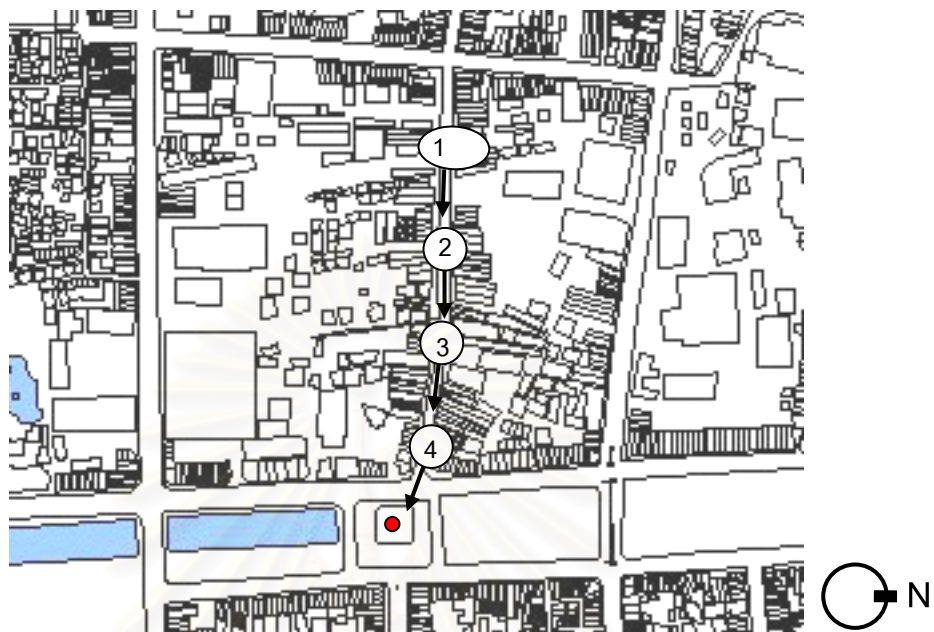
จากภาพตัวแทนจุดที่เริ่มมองเห็นซุ้มประตูชุมพลคือตำแหน่งที่ 1 (รูปที่ 1) คือบริเวณสี่แยกที่ถนนจอมพลตัดกับถนนวัชรพล ถนนจอมพลมีการปลูกต้นไม้ตามแนวถนนบ้างประปรายแต่ยังไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร อาคารสองฟากถนนขาดความกลมกลืนต่อเนื่องของรูปแบบอาคาร และแนวรั้วของอาคารที่ไม่สม่ำเสมอ มีการรบกวนมุมมองจากป้ายโฆษณาที่วางในแนวตั้งฉากกับตัวอาคาร และสาธารณูปโภคตามแนวถนนทั้งเสาไฟฟ้า สายไฟฟ้า สายโทรศัพท์ ซึ่งรบกวนมุมมองที่มองไปยังซุ้มประตูชุมพล (รูปที่ 4)

รูปที่ 4.18 มุมมองจากอนุสาวรีย์ไปยังพื้นที่โดยรอบ

รูปที่ 4.19 มุมมองจากพื้นที่โดยรอบไปยังอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

รูปที่ 4.20 มุมมองจากแนวถนนโพธิ์กลาง

รูปที่ 4.21 มุมมองจากแนวถนนจอมพล

จากการวิเคราะห์เรื่องมุมมองที่มีต่อพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของการบดบังและรบกวนมุมมอง และการขาดองค์ประกอบที่จะนำสายตาไปยังพื้นที่ ซึ่งมีสิ่งที่จะต้องทำการแก้ไขปรับปรุงและกำหนดแนวทางในการควบคุม คือเรื่องของรูปแบบและลักษณะอาคาร การติดตั้งป้ายโฆษณา และระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่ และการสร้างองค์ประกอบที่จะนำสายตาไปสู่พื้นที่ โดยอาจใช้วิธีการปลูกต้นไม้ตามแนวถนนให้มีความต่อเนื่อง เป็นเครื่องช่วยในการสร้างแนวมอง และช่วยบดบังอาคารที่ไร้ระเบียบ ซึ่งวิธีการนี้เป็นวิธีที่สามารถดำเนินการได้ทันทีในระยะเริ่มต้น และเกิดประโยชน์ต่อเรื่องหลายด้าน

4.8.2 การวิเคราะห์ลักษณะของที่ว่าง

ในการวิเคราะห์เรื่องที่ว่าว่างบริเวณลานอนุสาวรีย์ จะทำการวิเคราะห์ในเรื่องระยะ ขนาด ความรู้สึก โอบล้อมที่เกิดขึ้น โดยจะถือว่าพื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์ซึ่งเป็นที่ตั้งของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี และประตูชุมพล เป็นหนึ่งหน่วยพื้นที่วิเคราะห์ (Unit of Analysis) เนื่องจากทั้งสองสิ่งนี้ตั้งอยู่ร่วมกันมาโดยตลอด และทำหน้าที่ส่งเสริมความสำคัญให้กันและกันได้เป็นอย่างดี

ลักษณะของที่ว่างบริเวณลานอนุสาวรีย์เป็นจัตุรัสที่ล้อมรอบด้วยถนนทั้งสี่ทิศ ทิศเหนือและทิศใต้ ติดต่อกับสวนสาธารณะโดยมีถนนขนาดสองช่องจราจรคั่นอยู่ ทิศตะวันออกและทิศตะวันตกเป็นถนนชุมพล และถนนราชดำเนินซึ่งเรียงรายไปด้วยอาคารพาณิชย์ที่ประกอบกิจการค้าและบริการรูปแบบต่างๆ ซึ่งจากลักษณะทางกายภาพดังกล่าวจะเห็นได้ว่าพื้นที่โล่งจะต่อเนื่องกันเป็นแถบยาว และถูกขนาบด้วยอาคารสองฝั่ง เป็นพื้นที่โล่งแบบ Corridor Open Space และเนื่องจากมีความกว้างของพื้นที่ถึง 80 เมตร และขนาบด้วยอาคารพาณิชย์ที่มีความสูงเพียง 12-15 เมตร พื้นที่โล่งบริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีจึงไม่ได้สร้างความรู้สึกปิดล้อมแก่ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ แต่สำหรับพื้นที่เฉพาะบริเวณลานอนุสาวรีย์ มีความรู้สึกปิดล้อมเกิดขึ้นแม้ว่าไม่ใช้การปิดล้อมแบบสมบูรณ์ (Full Enclosure) เพราะสัดส่วนความสูงของอาคารฝั่งตะวันตกและซุ้มประตูชุมพล ต่อระยะทางในแนวราบถึงตัวอนุสาวรีย์ มีค่า 1 : 3 โดยประมาณ

ในการที่จะสร้างความรู้สึกในการรับรู้ และเพิ่มคุณภาพให้กับที่ว่างนั้น จำเป็นจะต้องคำนึงถึงเรื่องการปิดล้อม ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการวัดคุณภาพของที่ว่างประเภทที่บรรจุวัตถุสำคัญอยู่ภายใน โดยจะสร้างการปิดล้อมทางด้านข้างของลานอนุสาวรีย์ทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ เพื่อยินยอมขอบเขตและช่วยเน้นความสำคัญของพื้นที่ โดยการใช้ต้นไม้ทรงสูง เช่น ต้นโอศอกอินเดีย ทั้งนี้จะต้องมีการคำนึงถึงความเชื่อมโยงในเรื่องของมุมมองจากพื้นที่ข้างเคียง โดยการตัดแต่งทรงพุ่มให้สูงจากพื้นดินไม่น้อยกว่า 3.50 เมตร เพื่อไม่ให้บดบังมุมมองของผู้ที่เดินทางมายังพื้นที่ และผู้ที่สัญจรผ่านไปมา

สำหรับระยะในการมองพื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์ที่ชัดเจนและมีคุณภาพที่สุด คือระยะทางประมาณ 25 เมตร จากแนวของกำแพงเมืองและซุ้มประตูชุมพล (สองเท่าของความสูงของซุ้มประตู) ทำให้พื้นที่ลานอนุสาวรีย์ต้องการที่ว่างกว้าง 100 เมตร ยาว 100 เมตร ในการใช้เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่จะสร้างมุมมองที่มีคุณภาพสูงที่สุด แต่ในทางปฏิบัติเนื่องจากพื้นที่โดยรอบเป็นที่ดินในกรรมสิทธิ์ของเอกชน การจัดทำให้เป็นไปตามแนวความคิดดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก ดังนั้นในการปรับปรุงพื้นที่จึงคำนึงถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติโดยดำเนินการปรับปรุงพื้นที่จากสภาพที่มีอยู่เดิม (มีขนาดที่ว่างกว้าง 80 เมตร ยาว 80 เมตรรวมถนน) และการกำหนดมาตรการเพื่อควบคุมลักษณะอาคารที่ล้อมรอบพื้นที่ลานอนุสาวรีย์อยู่

4.9 สภาพปัญหาและประเด็นที่ควรคำนึงถึงในพื้นที่ศึกษา

จากการศึกษาและวิเคราะห์สภาพของพื้นที่ศึกษาข้างต้น สามารถสรุปสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา และประเด็นสำคัญด้านต่างๆ ได้ดังนี้

1) ด้านการจราจร

- ปัญหาการจราจรติดขัดบนถนนสายหลักในเวลาเร่งด่วน และสร้างปัญหามลพิษให้กับสิ่งแวดล้อม
- ปัญหาการขาดแคลนพื้นที่จอดรถในย่านพาณิชยกรรมบนถนนสายหลัก มีการใช้พื้นที่ผิวถนนเป็นที่จอดรถ ทำให้พื้นที่ผิวการจราจรลดลง และการจราจรติดขัดเนื่องจากการเข้าออกตลอดเวลา
- การขนส่งสินค้าบริเวณตลาดสดแมกิมเฮงส่งผลกระทบต่อจราจรบนถนนสายหลัก
- การสัญจรในพื้นที่ขาดการจราจรที่ดี ทางเดินเท้ายังไม่มีความปลอดภัยเนื่องตลอดเส้นทาง จากจุดที่มีการเปลี่ยนระบบการเดินทาง และบริเวณปากทางของถนนซอยต่างๆ
- พื้นที่ทางเดินเท้าบนถนนสายหลักมีขนาดคับแคบ และมีการตั้งวางสินค้า แผงลอย ป้ายโฆษณา กีดขวางทางเท้า ทำให้ไม่สะดวกในการสัญจร
- พื้นที่จอดรถโดยสารรถประจำทางไม่ได้มีการออกแบบและกำหนดตำแหน่งที่เหมาะสม กีดขวางทางเดินเท้า และส่งผลกระทบต่อจราจร
- ถนนซอยที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนมีสภาพทรุดโทรม ขาดความร่วมมือ และมีการใช้งานเป็นเส้นทางลัดของรถยนต์ทำให้เกิดอันตรายแก่คนในชุมชน
- ทางเทศบาลมีการรณรงค์ให้ประชาชนใช้รถจักรยานในการเดินทางในเขตเมือง เพื่อเป็นการช่วยลดปัญหาความหนาแน่นของการจราจร ปัญหามลภาวะ และเป็นการอนุรักษ์พลังงาน แต่ยังคงขาดการพัฒนาเส้นทางเฉพาะสำหรับรถจักรยาน และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้ใช้จักรยาน

2) ด้านความเชื่อมโยงของพื้นที่

- ขาดการเชื่อมโยงของสถานที่สำคัญต่างๆ ในพื้นที่ศึกษา เนื่องจากการขาดองค์ประกอบในการสร้างความเชื่อมโยงให้กับพื้นที่ทั้งทางด้านกายภาพ และกิจกรรมที่ต่อเนื่อง
- ขาดความต่อเนื่องของเส้นทางสัญจรที่เชื่อมโยงไปยังสถานที่ต่างๆ ในพื้นที่ศึกษา

3) ด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่

- การใช้พื้นที่สวนสาธารณะไม่คุ้มค่า มีการใช้งานในช่วงเวลาปกติของวันน้อย ไม่คุ้มค่ากับศักยภาพของพื้นที่ที่ตั้งอยู่ใจกลางย่านพาณิชยกรรม
- ขาดกิจกรรมและองค์ประกอบที่ดึงดูดให้ชาวเมืองเข้ามาใช้พื้นที่ในช่วงเวลาปกติ และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวใช้พื้นที่ในระยะเวลานานขึ้น
- พื้นที่ศึกษาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเมือง แต่ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งศูนย์บริการข้อมูลข่าวสาร
- คลองคูเมืองไม่มีการดูแลสภาพที่ดีเท่าที่ควร ประชาชนไม่ได้ใช้ประโยชน์จากคลองคูเมืองอย่างเหมาะสมกับศักยภาพ นอกเหนือจากประโยชน์ทางด้านมุมมองและเป็นแหล่งระบายน้ำของเมือง
- พื้นที่บริเวณคลองคูเมืองซึ่งเป็นเขตที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อการนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ถูกรื้อทำลายเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัย และบ้านพักของหน่วยงานราชการ

4) ด้านภูมิทัศน์เมือง

- การติดตั้งป้ายโฆษณา หลังคา กันสาด แผงผ้าใบบังแดดของอาคารร้านค้าในย่านพาณิชย์กรรมที่ไม่มีระเบียบ ทำลายทัศนียภาพของเมือง
- ถนนสายหลักภายในพื้นที่ศึกษามีภูมิทัศน์ไม่สวยงาม เนื่องจากขาดการควบคุมดูแลและให้ความสำคัญทางด้านภูมิสถาปัตยกรรม

5) ด้านมุมมองที่มีต่อพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

- อาคารที่รายล้อมพื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี และอาคารในแนวถนนที่นำเข้าสู่พื้นที่ ไม่ส่งเสริมความสำคัญของพื้นที่
- การติดตั้งป้ายโฆษณาด้านหน้าอาคารร้านค้าในย่านพาณิชย์กรรมที่ไม่มีระเบียบ ทำลายทัศนียภาพ รบกวนและบดบังมุมมองพื้นที่ลานอนุสาวรีย์
- สาธารณูปโภคสาธารณูปการในบริเวณพื้นที่รบกวนและบดบังมุมมองพื้นที่ลานอนุสาวรีย์
- การขาดความเชื่อมโยงทางสายตาของพื้นที่ลานอนุสาวรีย์กับพื้นที่โดยรอบ

4.10 การวิเคราะห์ปัญหา

จากสภาพประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถวิเคราะห์ถึงสาเหตุและแรงจูงใจได้ดังนี้

1) ด้านการจราจร

1.1) ปัญหาการจราจรติดขัดบนถนนสายหลัก

- การเสียพื้นที่ผิวจราจรสำหรับใช้เป็นที่จอดรถ และการขนส่งสินค้าของร้านค้าริมถนน ทำให้ลดความสามารถในการระบายการจราจร และเกิดการจราจรติดขัด
- การจอดรถริมถนนในลักษณะกึ่งถาวรของรถบริการ และรถของผู้ที่อาศัยอยู่ในร้านค้าริมถนน และการจอดรถชั่วคราวของผู้ที่มาติดต่อธุระ และนักท่องเที่ยว ทำให้เสียพื้นที่ผิวการจราจร
- การจราจรติดขัดในช่วงชั่วโมงเร่งด่วนเช้า-เย็น เนื่องจากการเดินทางของนักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ และพนักงานประจำ
- ป้ายจอดรถโดยสารประจำทางบนถนนสายหลัก ส่งผลกระทบต่อจราจร โดยเฉพาะจุดที่อยู่ใกล้กับทางแยก เนื่องจากมีการจอดรถรับส่งผู้โดยสารตลอดทั้งวัน
- ตลาดแม่กิมเฮงไม่มีพื้นที่เฉพาะสำหรับจอดรถรับส่งสินค้า ต้องใช้พื้นที่ริมถนนรอบๆตลาดในการขนส่งสินค้า ทำให้การจราจรติดขัด
- ในเขตพื้นที่ศึกษามีจำนวนทางแยกและจุดตัดของถนนมาก ส่งผลให้การจราจรติดขัดและมักเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย

1.2) ปัญหาการขาดแคลนพื้นที่จอดรถ

- อาคารพาณิชย์ในพื้นที่ศึกษาไม่มีพื้นที่เพียงพอสำหรับจอดรถยนต์ส่วนตัว ทำให้ต้องใช้พื้นที่ริมถนนเป็นที่จอดรถ
- นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังพื้นที่ไม่มีที่จอดรถสาธารณะไว้รองรับอย่างเป็นระบบ

1.3) ปัญหาการสัญจรบนทางเท้า

- ทางเดินเท้าริมถนนหน้าร้านค้ามีขนาดที่แคบ และมีสิ่งกีดขวาง มีการใช้ทางเท้าและผิวถนนเป็นพื้นที่ค้าขายสินค้า ทำให้ไม่สะดวกต่อการเดิน และสร้างความไม่เป็นระเบียบ
- ทางเดินเท้าในเขตพื้นที่ศึกษายังขาดระบบที่ดี เนื่องจากอาคารร้านค้าหลายแห่งมีการปรับปรุงทางเดินเท้าเอง ทำให้ขาดความต่อเนื่อง บางช่วงสูงบางช่วงต่ำ
- ลักษณะของหลังคากันสาด ผ้าใบบังแดด และป้ายโฆษณาของร้านค้าที่ไม่เป็นระเบียบ ไม่ได้ระดับ อาจเป็นอันตรายแก่ผู้ที่สัญจรผ่านไปมา
- ทางเดินเท้าบางจุดมีการใช้งานเป็นที่จอดรถประจำทาง โดยไม่ได้มีการออกแบบรองรับ ทำให้ไม่สะดวกต่อการสัญจร และสร้างความไม่เป็นระเบียบ
- ตำแหน่งของตู้โทรศัพท์สาธารณะ ถึงขยะ และการวางกระถางต้นไม้ริมทางเท้าในบางจุดเป็นอุปสรรคต่อการสัญจร
- การใช้ทางเท้าเป็นที่จอดรถมอเตอร์ไซค์รับจ้างของวินมอเตอร์ไซค์ ทำให้คนต้องลงมาเดินบนพื้นถนนเสี่ยงต่ออันตรายจากการถูกรถเฉี่ยวชน

2) ด้านความเชื่อมโยงของพื้นที่

ปัญหาการขาดความเชื่อมโยงของพื้นที่

- ขาดการเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ เช่น หอสมุดแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์แห่งชาติ มหาวิทยาลัย ศูนย์จำหน่ายของดีเมืองโคราช เป็นต้น เนื่องจากการขาดองค์ประกอบสร้างความเชื่อมโยงให้แก่พื้นที่ และขาดความต่อเนื่องของกิจกรรมในพื้นที่
- การใช้พื้นที่เพื่อประกอบกิจการค้าขายในตำแหน่งที่ไม่เหมาะสม ร้านขายดอกไม้และเวทีการแสดงเพลงโคราชบริเวณลานอนุสาวรีย์ กีดขวางเส้นทางที่เชื่อมโยงจากสวนสาธารณะริมคูเมืองพิชัยชุมพล
- มีถนนล้อมรอบลานอนุสาวรีย์ ทำให้การเข้าถึงไม่สะดวกเท่าที่ควร ซึ่งถนนทางด้านทิศเหนือและใต้ของลานอนุสาวรีย์นั้น มีการใช้ประโยชน์เป็นเพียงที่กัลดรถเท่านั้น
- ขาดความต่อเนื่องของเส้นทางสัญจรที่เชื่อมโยงไปยังสถานที่ต่างๆในพื้นที่ศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากจุดที่มีการเปลี่ยนระบบการเดินทาง เช่น จากที่จอดรถหน้าศาลากลาง

3) ด้านกิจกรรมและการใช้พื้นที่

3.1) ปัญหาการใช้พื้นที่สวนสาธารณะไม่คุ้มค่า

- ขาดกิจกรรมและองค์ประกอบที่ดึงดูดให้ชาวเมืองเข้ามาใช้พื้นที่ในช่วงเวลาปกติ และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้พื้นที่ในระยะเวลาที่นานขึ้น ซึ่งโดยส่วนใหญ่ประชาชนจะใช้พื้นที่เพื่อประโยชน์ในการสัญจร และเข้ามาใช้พื้นที่ในช่วงเวลาเย็นเท่านั้น ส่วนนักท่องเที่ยวนั้นส่วนใหญ่จะเดินทางมาเพียงเพื่อสักการะอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี แล้วเดินทางไปทีอื่น
- พื้นที่สวนสาธารณะมีแนวกำแพงล้อมที่ปิดตันล้อมรอบเกือบตลอดแนว ไม่สะดวกในการเข้าถึง คนส่วนใหญ่จึงใช้ทางเท้าริมสวนสาธารณะมากกว่าจะเข้ามาใช้พื้นที่ และช่วงเวลาที่มึนงานประเพณี ประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมกิจกรรมดังกล่าวเท่าที่ควร เนื่องจากมีพื้นที่สำหรับยืนชมเฉพาะบริเวณทางเท้าเท่านั้น

- ลักษณะของการประกอบกิจการของร้านค้าที่อยู่รอบๆพื้นที่ ไม่สนับสนุนให้คนเข้ามาใช้พื้นที่ โดยน่าจะมีการส่งเสริมให้เกิดการประกอบกิจการประเภท ร้านอาหาร ร้านกาแฟ หรือร้านค้าประเภทที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้มากขึ้น

3.2) ปัญหาการขาดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

- ศูนย์บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดมีที่ตั้งอยู่นอกเมือง (บริเวณสี่แยกอัมพวัน) ไม่สะดวกในการไปใช้บริการ ควรจัดหาที่ตั้งแห่งใหม่ในบริเวณพื้นที่ศึกษา
- ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นไว้คอยให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำสาธารณะ อินเทอร์เน็ตสาธารณะ เป็นต้น

3.3) ปัญหาพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ขาดการอนุรักษ์สภาพ

- คลองคูเมืองไม่มีการดูแลสภาพที่ดีเท่าที่ควร พื้นที่บริเวณคลองคูเมืองบางส่วนถูกรุกล้ำเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัย และบ้านพักของหน่วยงานราชการ
- เทศบาลยังไม่มีการจัดทำแผนการใช้ที่ดินที่ละเอียด เพื่อใช้ในการควบคุมดูแลโบราณสถาน

4) ปัญหาด้านภูมิทัศน์เมือง

- การติดตั้งป้ายโฆษณา หลังคากันสาด และแผงผ้าใบบังแดด ของอาคารร้านค้าภายในย่านพาณิชย์กรรม ขาดมาตรการในการควบคุมดูแลที่จะสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย
- ถนนสายหลักภายในพื้นที่ศึกษามีภูมิทัศน์ไม่สวยงาม เนื่องจากขาดการควบคุมดูแลและให้ความสำคัญทางด้านภูมิสถาปัตยกรรม และอุปกรณ์ประกอบถนนต่างๆ

5) ปัญหาด้านมุมมองที่มีต่อพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

5.1) ปัญหาทัศนียภาพและลักษณะทางกายภาพบริเวณรอบอนุสาวรีย์ไม่ส่งเสริมความสำคัญของพื้นที่

- อาคารที่ตั้งอยู่รอบลานอนุสาวรีย์และอาคารในแนวถนนที่นำเข้าสู่พื้นที่ ไม่มีมาตรการเฉพาะควบคุม ทั้งเรื่องความสูง และลักษณะรูปแบบอาคาร ทำให้ลดทอนความสำคัญของพื้นที่
- การติดตั้งป้ายโฆษณาด้านหน้าอาคารร้านค้ารอบลานอนุสาวรีย์ และอาคารในแนวถนนที่นำเข้าสู่พื้นที่ ไม่มีมาตรการควบคุม ทำลายทัศนียภาพ รบกวนและบดบังมุมมองพื้นที่ลานอนุสาวรีย์
- ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ และอาคารโดยรอบไม่ได้คำนึงถึงการสร้างความรู้สึกปิดล้อม เพื่อส่งเสริมความสำคัญให้กับพื้นที่
- สาธารณูปโภคสาธารณูปการ ในบริเวณพื้นที่มีส่วนในการลดทอนความสำคัญของพื้นที่ เช่น เสาไฟฟ้า สายไฟฟ้า และสายโทรศัพท์ ที่รบกวนและบดบังมุมมอง บ่อมตำรวจที่ไม่มีรูปแบบที่ดีที่กั้นถนน ป้ายสัญญาณต่างๆ เป็นต้น

5.2) ปัญหาการขาดความเชื่อมโยงทางสายตาของพื้นที่ลานอนุสาวรีย์กับพื้นที่โดยรอบ

- ลักษณะทางกายภาพของบริเวณโดยรอบอนุสาวรีย์ ไม่ได้มีการคำนึงถึงเรื่องมุมมองที่มีต่อพื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์
- พื้นที่สวนสาธารณะข้างเคียงมีการปลูกต้นไม้ที่ไม่ได้เปิดมุมมองสู่พื้นที่ลานอนุสาวรีย์ และขาดองค์ประกอบในการเชื่อมโยงทางสายตา

- หลังคากันสาด ผ้าใบบังแดดที่ไม่เป็นระเบียบของร้านค้า และร่มกันแดดของร้านค้าหาบเร่แผงลอยริมถนนบดบังมุมมองจากทางเดินเท้า
- ร้านขายดอกไม้และเวทีการแสดงเพลงโคราชบริเวณลานอนุสาวรีย์ บดบังมุมมองจากสวนสาธารณะริมคูเมืองพิชัยชุมพล

จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาของพื้นที่ศึกษาข้างต้น สามารถสรุปเป็นตารางเพื่อแสดงให้เห็นชัดเจนในเชิงพื้นที่ และวิเคราะห์ถึงศักยภาพและข้อจำกัดของแต่ละพื้นที่ ดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงการวิเคราะห์พื้นที่เพื่อให้เห็นปัญหา ศักยภาพ และข้อจำกัดของพื้นที่

บริเวณพื้นที่	ปัญหา	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
1. ถนนสายหลัก	<ul style="list-style-type: none"> - สภาพภูมิทัศน์ไม่สวยงาม - การจราจรหนาแน่นในช่วงโมงเร่งด่วน - มลภาวะจากรถยนต์ - ขาดแคลนพื้นที่จอดรถ ทำให้มีการใช้พื้นที่ริมถนนเป็นที่จอดรถ - ทางเดินเท้าคับแคบ มีสิ่งกีดขวางการสัญจร 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นศูนย์กลางของด้านพาณิชยกรรมของจังหวัด - เป็นที่ตั้งของร้านค้าและบริการต่างๆที่สำคัญ เป็นที่รู้จักของชาวเมือง 	<ul style="list-style-type: none"> - ถนนแคบไม่สามารถขยายผิวการจราจรได้ - เนื่องจากมีตึกแถวอยู่ชิดทั้งสองด้าน
2. ตลาดแม่กิมเฮง	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดพื้นที่เฉพาะสำหรับจอดรถขนส่งสินค้า การขนส่งสินค้าทำโดยการใช้พื้นที่รอบตลาด ทำให้การจราจรติดขัด 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นศูนย์กลางสินค้าการเกษตรและตลาดอาหาร - ตั้งอยู่ย่านใจกลางเมือง ง่ายต่อการเข้าถึง 	<ul style="list-style-type: none"> - กรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของเอกชน การปรับปรุงพื้นที่ต้องขอความร่วมมือจากภาคเอกชน
3. สวนอนุสรณ์สถานฯ สวนรัก และสวนริมคูเมืองพิชัยชุมพล	<ul style="list-style-type: none"> - มีการใช้งานไม่คุ้มค่ากับศักยภาพของพื้นที่ - ลักษณะทางกายภาพไม่เอื้อให้คนเข้าไปใช้พื้นที่ เช่น แนวรั้วทึบทำให้การเข้าถึงลำบาก - ขาดกิจกรรม และองค์ประกอบที่ดึงดูดให้คนเข้ามาใช้พื้นที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นสวนสาธารณะที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองมีศักยภาพเหมาะสมแก่การพักผ่อนและกิจกรรมนันทนาการ - เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่วางตัวอยู่ในแนวแกนที่สามารถระบายอากาศ และมลภาวะจากท้องถนนได้ดี 	<ul style="list-style-type: none"> - ล้อมรอบด้วยถนนทำให้เป็นอุปสรรคในการเข้าถึง - ขาดพื้นที่จอดรถ ทำให้ผู้ที่เดินทางโดยรถยนต์ และผู้ที่อยู่ในรัศมีใกล้เคียงไป ไม่นิยมมาใช้พื้นที่

บริเวณพื้นที่	ปัญหา	ศักยภาพ	ข้อจำกัด
4. ลานอนุสาวรีย์	<ul style="list-style-type: none"> - สภาพแวดล้อมโดยรอบไม่ส่งเสริมความสำคัญให้กับพื้นที่ - ขาดการเชื่อมโยงทางสายตากับพื้นที่ข้างเคียง - เป็นลานโล่งปราศจากสิ่งปกคลุม ทำให้มีการสะสมความร้อน - ขาดการเชื่อมโยงจากพื้นที่จอดรถบริเวณหน้าศาลากลาง ผู้ที่เดินทางโดยรถยนต์เข้าถึงพื้นที่ได้ยาก 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นที่ตั้งของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของชาวเมือง และประติมากรรมซึ่งเป็นโบราณสถานที่สำคัญของจังหวัด - เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของเมือง 	<ul style="list-style-type: none"> - ล้อมรอบด้วยถนนทำให้เป็นอุปสรรคในการเข้าถึง - อาคารที่รายล้อมพื้นที่กรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของเอกชน เป็นอุปสรรคในการปรับปรุงพื้นที่
5. ลานหน้าศาลากลาง	<ul style="list-style-type: none"> - มีการใช้งานไม่คุ้มค่ากับศักยภาพของพื้นที่ - มีการใช้งานเป็นที่จอดรถ แต่ขาดความเชื่อมโยงกับพื้นที่ข้างเคียง - ขาดกิจกรรมที่ดึงดูดให้คนเข้ามาใช้พื้นที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นลานโล่งขนาดใหญ่ที่ใช้ในการจัดงานพิธีการ งานประจำปี และจัดกิจกรรมที่สำคัญของจังหวัด - กรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของกรมธนารักษ์ ง่ายต่อการพัฒนา 	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาพื้นที่ทำได้ในขอบเขตที่ทางราชการเป็นผู้กำหนด ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการพัฒนาที่ราชพัสดุ
6. พื้นที่คูเมืองนารายณ์รังษุขดี และคูเมืองยกบัตรล้อเลื่อน	<ul style="list-style-type: none"> - ถูกรื้อถอนเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัย และบ้านพักของหน่วยงานราชการ - สภาพคูเมืองไม่ได้รับการดูแลรักษาสภาพเท่าที่ควร 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นเขตที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมทางราชการสามารถเรียกคืนเพื่อปรับปรุงเป็นพื้นที่สาธารณะให้กับเมือง - เป็นพื้นที่ริมน้ำที่มีศักยภาพเหมาะแก่การพักผ่อน และกิจกรรมนันทนาการ 	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาพื้นที่ทำได้ในขอบเขตที่ทางราชการเป็นผู้กำหนด

4.11 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม และการพัฒนาเมือง

กฎหมายหรือมาตรการที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์และพัฒนา ซึ่งได้ประกาศใช้แล้ว และอาจส่งผลต่อการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณพื้นที่ศึกษาได้ ในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา มีการใช้มาตรการทางด้านกฎหมายและข้อบังคับต่างๆ เพื่อใช้ควบคุมความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมือง โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่ศึกษา มีดังนี้

4.11.1 รัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงในทางปฏิบัติในหลายทางรวมถึงงานทางด้านอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมและชุมชน จากที่ปรากฏในหลายๆมาตรการ เช่น ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาต่างๆ รวมทั้งการจัดให้มีองค์กรชุมชน (มาตรา 44, 45, 46, 56, 60, 61 และ 76) การกระจายอำนาจ(มาตรา 78, 79 และ 83) และความโปร่งใส (มาตรการ 58, 59, 121, 123, 291 และ 293) ยกตัวอย่างเช่น ในมาตราที่ 45 ได้บัญญัติไว้ว่าชุมชนท้องถิ่น มีสิทธิที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการจัดกิจการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและมีสมดุลยั่งยืน

4.11.2 พระราชบัญญัติ

1) พระราชบัญญัติ การผังเมือง พ.ศ. 2518 และ พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติการผังเมือง เป็นกฎหมายที่เน้นการควบคุมการพัฒนาโดยเฉพาะในด้านการใช้ที่ดิน และโครงข่ายคมนาคม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ได้มีการระบุวัตถุประสงค์ของการวางแผน จัดทำ และดำเนินการ ให้เป็นไปตามผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะไว้ในมาตรา 4 ว่า

“...เพื่อดำรงรักษา หรือ บูรณะสถานที่และวัตถุที่มีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรมประวัติศาสตร์ หรือ โบราณคดี หรือ เพื่อบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิประเทศที่งดงาม หรือมีคุณค่าทางธรรมชาติ ทั้งนี้เพื่อให้มีการพัฒนาเมืองให้ถูก สุขลักษณะมีความสะดวกสบายและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ”

กฎหมายฉบับนี้ หน่วยงานวางผังเมืองรวมอาจเป็นท้องถิ่น หรือหน่วยงานวางผังของชาติ (กรมการผังเมือง) ก็ได้เช่นเดียวกับผังเมืองเฉพาะ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า การวางผังเมืองเฉพาะซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองในระดับชุมชนและมีรายละเอียดถึงการออกแบบอาคารนั้น ยังมีได้มีการนำมาปฏิบัติให้เป็นผลแต่อย่างใด

กฎหมายฉบับนี้ ได้ให้อำนาจรัฐบาลท้องถิ่น ในการจัดทำผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะได้ ซึ่งสามารถใช้มาตรา 19, 20, 22 และ 29 ในการวางแผนและกำหนดแผนผังที่จะทำให้อาคารของประชาชน เกิดความกลมกลืนกับภูมิทัศน์ และยังรักษาพื้นที่บางแห่งไว้ มิให้มีการก่อสร้าง อันเป็นการทำลาย หรือบดบังทัศนียภาพที่สวยงาม ทั้งในด้านของสถาปัตยกรรม โบราณสถาน หรือความงามตามธรรมชาติ

ในผังเมืองรวมเมืองนครราชสีมา มีนโยบายและมาตรการเพื่อจัดระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้มีประสิทธิภาพ สามารถรองรับการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับการขยายตัวของชุมชนในอนาคต

ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจและโครงข่ายบริการสาธารณะ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของชุมชน และการอนุรักษ์ศิลปกรรมและชุมชนประวัติศาสตร์ที่สำคัญ

2) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535

เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยการดูแลรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมทุกอย่าง ทั้งสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมา กฎหมายสิ่งแวดล้อมมีขอบเขตครอบคลุมถึงกฎหมายลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขสภาวะมลพิษ การจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพพลานามัย สภาวะความเป็นอยู่ในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งการยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในสังคม โดยการกำหนดมาตรการป้องกันและติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมในโครงการต่างๆที่จะเกิดขึ้น

ในกรณีของการอนุรักษ์เมือง กฎหมายฉบับนี้ได้ให้อำนาจแก่กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ออกประกาศกระทรวงในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งให้เป็นเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ซึ่งอาจมีมาตรการคุ้มครองป้องกัน ให้พื้นที่อนุรักษ์ยังคงมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มาตรการดังกล่าวได้แก่ การกำหนด F.A.R. (Floor Area Ratio), O.S.R. (Open Space Ratio) หรือรูปทรง หรือลักษณะของอาคาร ความมุ่งหมายของประกาศกระทรวงฯ ประการหนึ่งคือเพื่อให้หน่วยงานท้องถิ่นได้ใช้เป็นแนวทางในการออกกฎหมายท้องถิ่นหรือข้อบังคับ หรือแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนา ทั้งนี้เพราะประกาศกระทรวงฯ จะมีผลบังคับใช้จำกัด เช่น 1 ปี หรือ 3 ปี ท้องถิ่นจะต้องออกกฎหมายเพื่อรองรับประกาศนี้ต่อไป ช่องทางของการออกกฎหมายดังกล่าวเป็นช่องทางที่ใช้กันได้ทั่วประเทศ และเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับหน่วยงานหรือองค์กรท้องถิ่น

3) พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535

กฎหมายฉบับนี้ได้ว่าเป็นกฎหมายที่เน้นการอนุรักษ์ในเชิงสงวนรักษาอย่างแท้จริง โดยส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมือง คือความหมายของคำ “โบราณสถาน” ซึ่งในมาตรา 4 ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง

“ อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับ ประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี ”

ในมาตรา 7 อธิบดีกรมศิลปากร มีอำนาจในการประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา นอกจากการประกาศแล้ว อธิบดีกรมยังมีอำนาจในการ “กำหนดเขตที่ดิน” ตามที่เห็นสมควร โดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถานด้วย ในเขตโบราณสถานในมาตรา 7 ทวิ ได้ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการก่อสร้างอาคาร ในมาตรา 9 มาตรา 10 และมาตรา 11 จะเป็นการบำรุงรักษาโบราณสถานให้มีสภาพดีอยู่เสมอ โดยเจ้าของหรือผู้ครอบครองให้แจ้งกรมศิลปากร หากพบว่ามี การชำรุด หักพังหรือเสียหาย และกรมศิลปากรสามารถทำการซ่อมแซมหรือบูรณะโบราณสถานใดๆก็ได้

กฎหมายฉบับนี้ ถือได้ว่าเป็นการควบคุมการพัฒนาที่เคร่งครัดที่สุด (Development Freeze) นั่นคือ จะต้องสงวนรักษาอาคารในลักษณะเดิม หรือมีการซ่อมแซมบูรณะปฏิสังขรณ์ให้อยู่ในรูปแบบเดิม อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงหรือต่อเติม สามารถกระทำได้แต่ต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมศิลปากรก่อน

4) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร ถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่มีประสิทธิภาพมากในการควบคุมการพัฒนาในเขตอนุรักษ์เมือง เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมา กฎหมายที่เกี่ยวข้องต่างๆ เช่น กฎหมายผังเมืองหรือกฎหมายโบราณสถาน ยังไม่ได้มีการนำมาใช้บังคับอย่างเต็มที่

นอกจากเหตุผลทางด้านความปลอดภัย การสาธารณสุข การจราจรแล้ว กฎหมายฉบับนี้ยังมีวัตถุประสงค์ให้มีการควบคุมการพัฒนาอาคาร เพื่อประโยชน์ทางด้านการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง และการสถาปัตยกรรมด้วย แม้จะไม่ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์โดยตรง แต่มาตรการต่างๆ ที่ใช้กันในปัจจุบันก็มีการนำมาปรับใช้ในพื้นที่อนุรักษ์ด้วย

กฎหมายฉบับนี้ได้ให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีอำนาจในการออกกฎกระทรวง (มาตรา 8) หรือให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อบัญญัติท้องถิ่น (มาตรา 9 ซึ่งแก้ไขตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535) ในเรื่องต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติควบคุมอาคารได้

5) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

พระราชบัญญัติฉบับนี้ กำหนดให้นายกรัฐมนตรี (หรือผู้ปกครองราชการส่วนท้องถิ่นอื่นๆ) มีอำนาจในการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายฉบับนี้ หลักเกณฑ์ของการรักษาบ้านเมืองให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ที่มีผลต่อการอนุรักษ์เมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เน้นการทำมาความสะอาดและฟื้นฟูเมือง ซึ่งอาจตรงกับคำว่า Rehabilitation ในนิยามศัพท์ของพระราชบัญญัตินี้รายละเอียดดังนี้

- เจ้าของ หรือ ผู้ครอบครองอาคาร หรือ เจ้าของตลาดมีหน้าที่ดูแลรักษาทางเท้าที่อยู่ติดกับอาคารหรือตลาด (มาตรา 6)
- การโฆษณาด้วยการปิด ings หรือโปสเตอร์ประกาศหรือใบปลิวในที่สาธารณะ จะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับหนังสืออนุญาตจากนายกรัฐมนตรี หรือเจ้าหน้าที่พนักงาน และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในหนังสืออนุญาต (มาตรา 10)
- ห้ามมิให้ผู้ใดซูด กะเทาะ ชีดเขียน พ่นสี หรือไม่ให้ปรากฏด้วยประการใดๆ ซึ่งข้อความ ภาพ หรือรูปรอยใดๆ ที่กำแพงติดกับถนน บนถนน ที่ต้นไม้ หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของอาคารที่อยู่ติดกับถนนหรืออยู่ในที่สาธารณะ เว้นแต่เป็นการกระทำของเทศบาล หรือส่วนราชการอื่นที่มีอำนาจทำได้ (มาตรา 12)
- ห้ามมิให้ผู้ใดตั้ง วาง หรือกองวัตถุใดๆบนถนน เว้นแต่เป็นการกระทำในบริเวณที่เทศบาลกำหนด โดยความเห็นชอบจากพนักงานจราจร (มาตรา 19)
- ห้ามมิให้ผู้ใดติดตั้ง ตาก วาง หรือแขวนสิ่งใดๆในที่สาธารณะ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากนายกเทศมนตรี หรือเจ้าหน้าที่พนักงาน หรือเป็นการกระทำของเทศบาล หรือหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจทำได้ หรือเป็นการวางไว้ชั่วคราว (มาตรา 19) และห้ามมิให้กระทำการดังกล่าวในอาคารของตน ในลักษณะที่สกปรกรุงรัง หรือไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย และมีสภาพที่ประชาชนอาจเห็นได้จากที่สาธารณะ (มาตรา 40)

- เจ้าของอาคารที่ตั้งอยู่ในระยะไม่เกินสี่สิบเมตรจากขอบทางเดินรถ ที่มีผิวจราจรว่างไม่เกินแปดเมตร และมีผู้สัญจรไปมาที่อาจเห็นอาคารได้จากถนนนั้น ต้องดูแลรักษาอาคารไม่ให้สกปรกรกรุงรัง (มาตรา 41)

จะเห็นได้ว่าเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร มีหน้าที่ในการรักษาความสะอาดในอาคารของตนเอง ดำเนินการให้อาคารหรือบริเวณมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งหากได้มีการปฏิบัติตามกฎหมายฉบับนี้เพียงฉบับเดียว ก็สามารถทำให้เมืองสวยงามได้โดยไม่ต้องอาศัยกฎหมายฉบับอื่นแต่ประการใด

4.12 นโยบาย แผนงาน และโครงการที่เกี่ยวข้อง

ในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา มีนโยบายและแผนงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับชาติและระดับจังหวัด รวมทั้งแผนพัฒนาที่ทางเทศบาลจัดทำขึ้น โดยนโยบายและแผนงานที่มีผลต่อลักษณะทางกายภาพ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา มีเนื้อหาโดยสังเขปดังนี้

1) การจัดทำผังเมืองรวมเมืองนครราชสีมา

ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการปรับปรุงผัง (ครั้งที่ 2) และเสนอแก่คณะกรรมการผังเมือง โดยการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา และการดำรงรักษาเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบท ในด้านการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคมและขนส่ง การสาธารณูปโภค บริการสาธารณะ และสภาพแวดล้อม ให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ผังเมืองรวมเมืองนครราชสีมา มีนโยบายและมาตรการเพื่อจัดระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้มีประสิทธิภาพ สามารถรองรับการพัฒนาได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับการขยายตัวของชุมชนในอนาคต ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจและโครงข่ายบริการสาธารณะ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

- ให้เมืองนครราชสีมาเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ การพัฒนาอุตสาหกรรมและการขนส่งสินค้าของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- ส่งเสริมให้เป็นเมืองศูนย์กลางการบริหาร การปกครอง การศึกษา พาณิชยกรรม การบริการ และการคมนาคมขนส่งของจังหวัด
- ส่งเสริมการพัฒนาศูนย์กลางธุรกิจการค้าและพาณิชยกรรมหลัก พาณิชยกรรมขนาดย่อม การอยู่อาศัย และการพัฒนาอุตสาหกรรม ให้ขยายตัวไปในทิศทางที่เหมาะสมและสัมพันธ์กับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน
- ส่งเสริมให้มีการบริการทางสังคม การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้เพียงพอและได้มาตรฐาน
- ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน การอนุรักษ์ศิลปกรรม และชุมชนประวัติศาสตร์ที่สำคัญ

2) แผนพัฒนาเทศบาลนครนครราชสีมา 5 ปี (พ.ศ. 2545-2549) และแผนประจำปี

เทศบาลนครนครราชสีมาได้จัดทำแผนพัฒนาเทศบาลนครนครราชสีมา 5 ปี ขึ้นเพื่อกำหนดเป็นแนวทางแก้ไขปัญหา สนองความต้องการ นโยบายและศักยภาพของเมืองนครราชสีมา ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต เป็นการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ

แผนพัฒนาเทศบาลนครนครราชสีมา เป็นแผนที่ประกอบด้วยแผนงาน โครงการ ที่แก้ไขปัญหาของเมือง ตอบสนองความต้องการของประชาชน สนองนโยบายที่เกี่ยวข้องและพัฒนาศักยภาพของเมือง โดยแบ่งสาขาการพัฒนาก่อเป็น 5 สาขา คือ สาขาการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาขาการพัฒนากิจการบริการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาขาการพัฒนาเศรษฐกิจ สาขาการพัฒนาลังคม และสาขาการพัฒนากิจการเมืองและการบริหาร มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาใน 3 ระดับ คือ จุดมุ่งหมายและแนวทางการพัฒนาระยะยาว แผนพัฒนาระยะปานกลาง 5 ปี และแผนประจำปี

3) โครงการจัดสร้างทางจักรยานและรณรงค์การใช้จักรยานแบบครบวงจร

เป็นโครงการที่ทางเทศบาลนครนครราชสีมา ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดทำขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะรณรงค์ให้ประชาชนหันมาใช้รถจักรยานในการเดินทาง เพื่อเป็นการช่วยลดมลภาวะ และช่วยประหยัดพลังงาน ซึ่งปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการจัดทำแผน และการรณรงค์ แต่ยังไม่มีการพัฒนาเส้นทางเฉพาะสำหรับรถจักรยาน

4) โครงการย้ายศูนย์ราชการใหม่

เป็นโครงการของทางจังหวัดนครราชสีมา โดยมีนโยบายที่จะย้ายศูนย์ราชการส่วนบริหาร ซึ่งเดิมตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่าทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ ออกไปนอกเมืองที่ตำบลโคกกรวด ใกล้กับที่ตั้งของวิทยาลัยนาฏศิลป์ปัจจุบัน และมีโครงการที่จะวางแผนกำหนดการใช้ที่ดินบริเวณดังกล่าวให้เป็นพื้นที่สวนสาธารณะของเมือง

5) โครงการเมืองคุณย่าน่าอยู่

เป็นโครงการที่จัดทำขึ้นโดยเทศบาลนครนครราชสีมา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะสร้างความสมดุลของเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม (Agenda21) ให้ชุมชนมีความสะอาด สวยงาม มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประชาชนมีสุขภาพที่ดีถ้วนหน้า โดยการดำเนินการที่เห็นเป็นรูปธรรมด้านกายภาพชัดเจน คือ การปรับปรุงพื้นที่เว้นว่างสาธารณะหรือพื้นที่ของเอกชนซึ่งไม่ได้ใช้ประโยชน์ และการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ภายในเขตเทศบาล

4.13 สรุปผลการวิเคราะห์

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีคือศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจและพาณิชยกรรมของเมือง บริเวณโดยรอบรายล้อมด้วยอาคารพาณิชย์ เป็นที่ตั้งของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี และสวนสาธารณะกลางเมือง เป็นที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจหลักของชาวเมือง และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของเมืองนครราชสีมา ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพาณิชยกรรมและการบริการเป็นหลัก สถานที่ท่องเที่ยวในเขตเมืองที่สำคัญที่สุดคือ อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตพื้นที่ศึกษา โดยส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่พักอาศัยและพาณิชยกรรมในลักษณะผสม (Mixed-use) มีลักษณะเป็นตึกแถวสูง 2-4 ชั้น โครงสร้างคสล. ชั้นล่างเป็นสถานที่ค้าขาย ส่วนชั้นบนใช้เป็นที่พักอาศัย โดยกรรมสิทธิ์ที่ดินส่วนใหญ่ในบริเวณพื้นที่ศึกษาเป็นของเอกชน

บทบาทและความสำคัญของพื้นที่ศึกษา คือการเป็นศูนย์กลางทางด้านพาณิชยกรรมและบริการ เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเมือง และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชน และบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง

ความเชื่อมโยงในเขตพื้นที่ศึกษา ในเขตพื้นที่ศึกษาเป็นที่ตั้งของสถานที่สำคัญหลายแห่ง แต่ละแห่งมีระยะทางที่สามารถเดินทางถึงกันได้สะดวก แต่การเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ยังไม่ดีนัก ทั้งทางด้านลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ขาดการควบคุมดูแลจัดระเบียบเส้นทางสัญจร ขาดองค์ประกอบในการเชื่อมโยงทางสายตา และการขาดความต่อเนื่องของกิจกรรมที่จะนำคนไปสู่สถานที่ต่างๆในพื้นที่ศึกษา

การจราจรในพื้นที่ศึกษา ถนนสายที่มีปัญหาการจราจรคับคั่งเกือบตลอดทั้งวัน คือ ถนนชุมพล ถนนราชดำเนิน ถนนสุรนารี เกิดปัญหาเรื่องการขาดแคลนพื้นที่จอดรถ ซึ่งทางเทศบาลได้กำหนดให้สามารถจอดรถริมถนนได้ ทำให้พื้นที่ผิวการจราจรไม่สามารถใช้ในการสัญจรได้อย่างเต็มที่ เกิดปัญหาการจราจรติดขัด และปัญหาเรื่องมลภาวะด้านต่างๆ ดังนั้นจึงควรมีการกำหนดมาตรการและแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การใช้งานพื้นที่สวนสาธารณะ โดยสรุปแล้วยังมีการใช้งานที่ไม่คุ้มค่ากับศักยภาพ เนื่องจากขาดกิจกรรมที่ดึงดูดให้คนเข้ามาใช้พื้นที่ ผู้คนส่วนใหญ่ใช้งานในพื้นที่เพียงแค่ออกกำลังกายเป็นประจำ โดยใช้เป็นเส้นทางสัญจรผ่านไปอยู่ที่ต่างๆ มากกว่าการตั้งใจจะมาใช้พื้นที่ ดังนั้นจึงควรเสริมสร้างกิจกรรมให้เกิดขึ้นในพื้นที่ ให้เกิดการใช้งานที่คุ้มค่ามากยิ่งขึ้น โดยส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้าและบริการรวมอยู่ด้วย และในพื้นที่ศึกษายังขาดการบริการด้านการท่องเที่ยวอยู่มาก ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

การวิเคราะห์เรื่องมุมมอง จากการวิเคราะห์เรื่องมุมมองที่มีต่อพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของการบดบังและรบกวนมุมมอง และการขาดองค์ประกอบที่จะนำสายตาไปยังพื้นที่ ทำให้การรับรู้ของคนที่มีต่อพื้นที่ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร และพื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์ขาดความสำคัญกว่าที่ควรจะเป็น ซึ่งมีสิ่งที่จะต้องทำการแก้ไขปรับปรุงและกำหนดแนวทางในการควบคุม คือเรื่องรูปแบบและลักษณะอาคาร ป้ายโฆษณา และสาธารณูปโภคสาธารณูปการในพื้นที่

การวิเคราะห์ลักษณะที่ว่างบริเวณลานอนุสาวรีย์ พบว่าสัดส่วนความสูงของอาคารฝั่งตะวันตกและชุมประตุมุมพล ต่อระยะทางในแนวราบถึงตัวอนุสาวรีย์ มีค่า 1 : 3 โดยประมาณ ทำให้มีความรู้สึกปิดล้อมเกิดขึ้น ซึ่งในการที่จะสร้างความรู้สึกในการรับรู้ และเพิ่มคุณภาพให้กับที่ว่างนั้น การปิดล้อมเป็นสิ่งจำเป็นที่

จะต้องคำนึงถึง โดยจะสร้างการปิดล้อมทางด้านข้างของลานอนุสาวรีย์ทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ เพื่อนิยามขอบเขตและช่วยเน้นความสำคัญของพื้นที่ และต้องมีการคำนึงถึงความเชื่อมโยงในเรื่องของมุมมองจากพื้นที่ข้างเคียง สำหรับระยะในการมองพื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์ที่ชัดเจนและมีคุณภาพที่สุด คือระยะทางประมาณ 25 เมตร จากแนวของกำแพงเมืองและซุ้มประตูชุมพล (สองเท่าของความสูงของซุ้มประตู) ทำให้พื้นที่ลานอนุสาวรีย์ต้องการที่กว้างกว่า 100 เมตร ยาว 100 เมตร ในการใช้เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่จะสร้างมุมมองที่มีคุณภาพสูงที่สุด แต่ในทางปฏิบัติเนื่องจากพื้นที่โดยรอบเป็นที่ดินในกรรมสิทธิ์ของเอกชน การจัดทำให้เป็นไปตามแนวความคิดดังกล่าวจึงเป็นไปได้ยาก ดังนั้นในการปรับปรุงสภาพพื้นที่จึงคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติโดยการปรับปรุงจากสภาพที่มีอยู่เดิม โดยการกำหนดมาตรการเพื่อควบคุมลักษณะอาคารที่ล้อมรอบพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ และปรับปรุงพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ให้มีลักษณะทางกายภาพที่เหมาะสม

สำหรับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและประเด็นที่ควรคำนึงถึงในพื้นที่ศึกษาพบว่า ปัญหาสำคัญของพื้นที่ศึกษาคือเรื่องการจราจรติดขัด การขาดแคลนพื้นที่จอดรถ การสัญจรขาดระบบที่ดี ขาดการเชื่อมโยงของพื้นที่ การใช้พื้นที่สวนสาธารณะไม่คุ้มค่า ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ปัญหาด้านภูมิทัศน์เมืองที่ขาดความสวยงาม และประเด็นปัญหาที่สำคัญที่เกี่ยวข้องถึงเอกลักษณ์ของเมืองและความภาคภูมิใจของชาวเมือง นั่นคือปัญหาด้านมุมมองและสภาพภูมิทัศน์บริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

กฎหมายหรือมาตรการที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์และพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติการผังเมือง พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร ฯลฯ จะเห็นได้ว่ามีเนื้อหาที่ครอบคลุม สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมืองได้เป็นอย่างดี และเป็นส่วนประกอบสำคัญที่จะทำให้แนวทางการพัฒนาพื้นที่มีความเป็นไปได้

ส่วนโครงการที่ทางจังหวัดและเทศบาลนครราชสีมากำหนดขึ้น และมีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา ไม่ว่าจะเป็น โครงการจัดสร้างทางจักรยานและรถรางใช้จักรยานแบบครบวงจร โครงการย้ายศูนย์ราชการใหม่ โครงการเมืองคุณย่าน่าอยู่ ล้วนแล้วแต่สนับสนุนให้การดำเนินการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี สามารถทำได้สะดวกและมีความเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น

ในบทต่อไปจะเป็นการกำหนดแนวทางในการพัฒนาพื้นที่บริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี โดยแนวทางในการพัฒนาพื้นที่จะครอบคลุมถึงประเด็นปัญหาที่กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น และเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้นทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

แนวทางในการพัฒนาพื้นที่

ในบทนี้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ซึ่งมีที่มาจากการวิเคราะห์สภาพปัญหา และประเด็นต่างๆที่ควรคำนึงถึงในบทที่ผ่านมา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาพื้นที่ศึกษาเพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้นทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม และสร้างความสำคัญให้กับพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

5.1 กรอบแนวคิดในการกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่

ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ควรมีความสอดคล้องกับบทบาทและความสำคัญของพื้นที่ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 คือ

- 1) เป็นศูนย์กลางทางด้านพาณิชยกรรมและบริการของเมือง
- 2) เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเมือง
- 3) เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชน และบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง

ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของพื้นที่ให้ยังคงเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญของเมือง และศักยภาพของพื้นที่ในด้านการท่องเที่ยว โดยที่ยังสามารถรักษาพื้นที่ให้ยังคงเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนในชุมชน และความเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อให้เห็นถึงความต่อเนื่องและพัฒนาการของชุมชนเมือง โดยแนวทางในการพัฒนาพื้นที่จะต้องครอบคลุมถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้นทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม

5.2 แนวความคิดหลักในการออกแบบพัฒนาพื้นที่

ในการออกแบบพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี มีแนวคิดหลักดังนี้คือ

“ เมืองโคราชน่าอยู่อย่างยั่งยืน พัฒนาพื้นที่ให้เป็นสีเขียว สนับสนุนการท่องเที่ยวให้ก้าวหน้า อนุรักษ์มรดกล้ำค่าทางประวัติศาสตร์ ชุมชนปราศจากมลภาวะ ประหยัดพลังงาน สานความสัมพันธ์ของชาวเมือง ”

- เมืองโคราชน่าอยู่อย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาสภาพภูมิทัศน์ของเมืองให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด สวยงาม มีระบบการสัญจรที่ดีเดินทางสะดวกสบาย มีการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างชัดเจน เพื่อควบคุมความหนาแน่นของประชากรอย่างเหมาะสม
- พัฒนาพื้นที่ให้เป็นสีเขียว คือ การปรับปรุงพื้นที่โดยเน้นที่การสร้างความร่วมมือกันจากร่วมเจ้าของต้นไม้ ซึ่งให้ทั้งความสบายตา ช่วยลดความร้อน ช่วยลดปัญหามลภาวะทางอากาศ และช่วยลดเสียงจากการจราจรบนท้องถนน

- **สนับสนุนการท่องเที่ยวให้ก้าวหน้า** คือ การปรับปรุงพื้นที่ศึกษาซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด มีสถานที่สำคัญตั้งอยู่ในพื้นที่หลายแห่ง ให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสม มีการปรับปรุงสภาพสถานที่ท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ มีกิจกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ช่วยสร้างสีสัน และเพิ่มชีวิตชีวาให้กับเมือง
- **อนุรักษ์มรดกล้ำค่าทางประวัติศาสตร์** คือ การอนุรักษ์โบราณสถาน องค์ประกอบของเมืองที่เก่าแก่ และอาคารเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้คงอยู่เป็นความภาคภูมิใจของชาวเมือง และคนรุ่นต่อไป รวมถึงการสร้างคุณค่าให้กับพื้นที่ลานอนุสาวรีย์
- **ชุมชนปราศจากมลภาวะ** คือ การปรับปรุงพื้นที่โดยการให้ความสำคัญกับทางเดินเท้า และระบบขนส่งสาธารณะมากกว่ารถยนต์ส่วนตัว และการส่งเสริมให้ประชาชนใช้จักรยานในการเดินทาง ช่วยลดปัญหามลภาวะในเขตเมือง
- **ประหยัดพลังงาน** คือ การส่งเสริมให้ประชาชนใช้จักรยานในการเดินทางในเขตเมือง ซึ่งนอกจากจะช่วยลดปัญหามลภาวะ ยังเป็นการประหยัดพลังงานที่ดีด้วย
- **สานความสัมพันธ์ของชาวเมือง** คือ การปรับปรุงพื้นที่สวนสาธารณะให้มีลักษณะทางกายภาพที่ดี มีพื้นที่ลานคนเมืองเพื่อให้ประชาชนมีเวทีในการแสดงความคิดเห็น และมีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางสังคมเพื่อให้ผู้คนได้มีการรวมตัวกัน มีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น

5.3 แนวทางในการพัฒนาพื้นที่

จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและประเด็นที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ศึกษาพบว่า ปัญหาสำคัญของพื้นที่ศึกษาคือเรื่องการจราจรติดขัด การขาดแคลนพื้นที่จอดรถ การสัญจรขาดระบบที่ดี ขาดการเชื่อมโยงของพื้นที่การใช้พื้นที่สวนสาธารณะไม่คุ้มค่า ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ปัญหาด้านภูมิทัศน์เมืองที่ขาดความสวยงาม และประเด็นปัญหาที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่ง ที่แม้จะไม่ได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชาวเมืองโดยตรง แต่เป็นประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องถึงเอกลักษณ์ของเมืองและความภาคภูมิใจของชาวเมือง นั่นคือปัญหาด้านมุมมองและสภาพภูมิทัศน์บริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

ในบทนี้จึงเสนอแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว ซึ่งแบ่งออกเป็นเรื่อง

1. แนวทางการปรับปรุงพื้นที่และมุมมองที่มีต่อพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี
2. แนวทางการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เมือง
3. แนวทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว
4. แนวทางการจัดระบบจราจร
5. แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงระบบคมนาคมขนส่งและการสัญจร
6. แนวทางการอนุรักษ์องค์ประกอบที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์
7. แนวทางในการกำหนดการใช้ที่ดินในอนาคต

โดยแนวทางในการพัฒนาดังกล่าวจะครอบคลุมถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งหมด ซึ่งมีรายละเอียดของแนวทางพัฒนาที่กล่าวมา ดังต่อไปนี้

5.4 แนวทางการปรับปรุงพื้นที่และมุมมองที่มีต่อพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

พื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เป็นที่ตั้งของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ซึ่งเป็นสัญลักษณ์และศูนย์รวมใจของชาวเมือง และซุ้มประตูปวงซึ่งเป็นโบราณสถานที่สำคัญของเมือง พื้นที่ดังกล่าวจึงมีความสำคัญเปรียบเสมือนหัวใจของเมือง สภาพปัจจุบันของพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ถูกล้อมรอบไปด้วยอาคารพาณิชย์ที่ไม่มีมาตรการเฉพาะควบคุม อาคารบางส่วนส่งผลกระทบต่อความสวยงามของตัวอนุสาวรีย์ลดลง สภาพพื้นที่ขาดความต่อเนื่องทางด้านมุมมองที่จะนำไปสู่พื้นที่อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี องค์ประกอบต่างๆ ในพื้นที่และบริเวณโดยรอบ ไม่ส่งเสริมให้เกิดความสำคัญกับพื้นที่เท่าที่ควร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้ภาพลักษณ์ของพื้นที่เสื่อมลง การปรับปรุงในเรื่องของมุมมองที่มีต่อพื้นที่อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ควรจะต้องคำนึงถึง เพื่อเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับเมือง ทำให้ประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวมีความรู้สึกประทับใจมากยิ่งขึ้น

ในแนวคิดเรื่องที่ว่างสาธารณะ และลักษณะที่ว่างแบบอนุสาวรีย์ ได้กล่าวถึงลักษณะและการปรับปรุงที่ว่างให้มีคุณภาพ สามารถส่งเสริมความรู้สึกที่มีต่อพื้นที่ ระยะเวลาองที่มีคุณภาพและผลทางด้านความรู้สึกและการวิเคราะห์เรื่องมุมมองทำให้ทราบถึงจุดเด่นจุดด้อยของทัศนียภาพจากบริเวณโดยรอบ และมุมมองจากแนวแกนสำคัญที่นำเข้าสู่พื้นที่ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการกำหนดแนวทางในการควบคุมอาคาร และการติดตั้งป้ายโฆษณาของร้านค้า ไม่ให้รบกวนและบดบังมุมมองที่มีต่อพื้นที่ จากแนวคิดดังกล่าวจึงเสนอแนวทางในการปรับปรุงมุมมองที่มีต่อพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ดังนี้

• จุดมุ่งหมาย

เพื่อสร้างความสำคัญให้กับพื้นที่ และเพิ่มคุณค่าในเรื่องความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับเมือง ทำให้ประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวมีความรู้สึกประทับใจมากยิ่งขึ้น

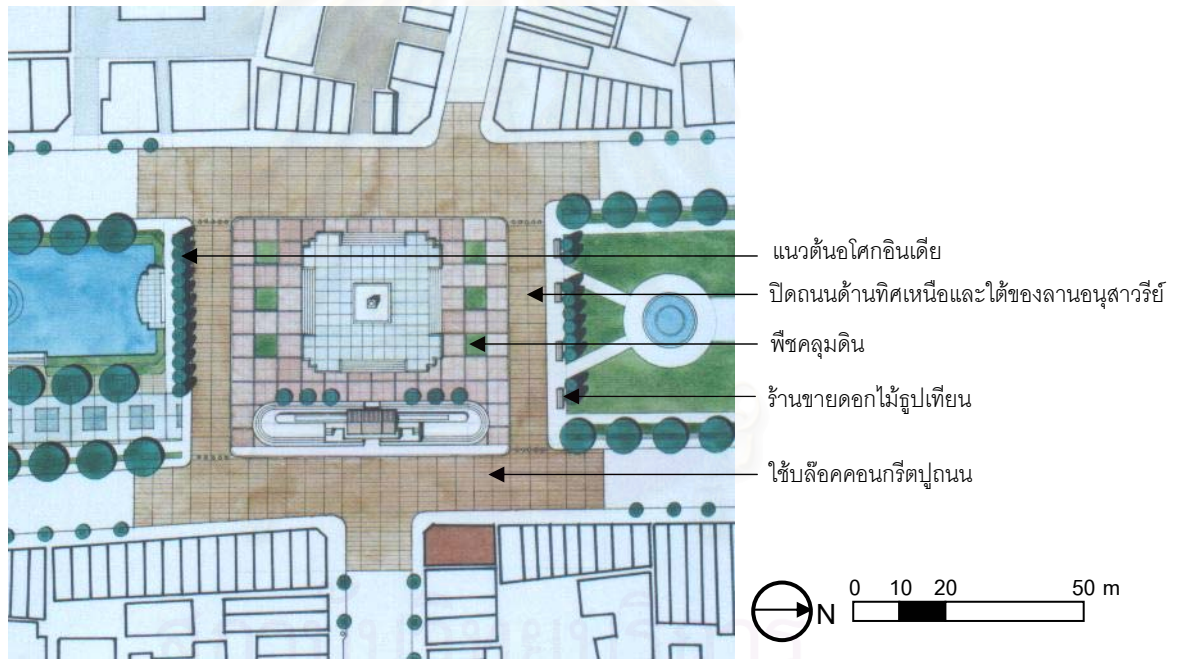
• แนวความคิด

- 1) ปรับปรุงสภาพพื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์ โดยสร้างความรู้สึกในการรับรู้พื้นที่ให้ชัดเจนขึ้น และสร้างความต่อเนื่องกับพื้นที่สวนสาธารณะทั้งสองฟาก
- 2) กำหนดแนวทางในการควบคุมอาคาร การติดตั้งป้ายโฆษณา ของอาคารที่อยู่รอบบริเวณพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ และอาคารบนแนวถนนที่นำเข้าสู่พื้นที่ ไม่ให้รบกวนและบดบังมุมมองที่มีต่อพื้นที่ และเสริมสร้างความสำคัญให้กับพื้นที่
- 3) ปรับปรุงสาธารณูปโภคสาธารณูปการในบริเวณรอบพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ และแนวถนนที่นำเข้าสู่พื้นที่ ไม่ให้รบกวนและบดบังมุมมองที่มีต่อพื้นที่

• การดำเนินการปรับปรุงพื้นที่

1) การออกแบบปรับปรุงสภาพพื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์

- สร้างความรู้สึกในการรับรู้พื้นที่ให้ชัดเจนขึ้น โดยการสร้างความรู้สึกปิดล้อม ทางด้านทิศเหนือและใต้ซึ่งเป็นสวนสาธารณะ โดยใช้แนวต้นไม้ทรงสูงและมีใบหนาแน่น เช่น ต้นอโศกอินเดีย และตัดแต่งทรงพุ่มให้สูงจากพื้นดิน 3.50 เมตร เพื่อให้ไม่ให้เกิดบังมุมมอง
- สร้างความต่อเนื่องกับสวนสาธารณะทั้งสองฟาก โดยการปิดถนนด้านทิศเหนือและใต้ของลานอนุสาวรีย์ แต่สามารถเปิดใช้งานได้ในช่วงที่มีงานประจำปี
- ปรับปรุงพื้นผิวของลานอนุสาวรีย์บางส่วนโดยใช้พืชคลุมดิน เพื่อลดปัญหาการสะสมความร้อนของลานโล่งขนาดใหญ่ และการสะท้อนของแสงแดดในเวลากลางวัน
- ปรับปรุงพื้นผิวถนนรอบลานอนุสาวรีย์ให้แตกต่างจากผิวถนนคอนกรีตทั่วไป โดยการใช้บล็อกคอนกรีตปูถนน เพื่อให้เกิดการรับรู้ถึงพื้นที่สำคัญของผู้ใช้ถนน
- ปรับรูปแบบร้านขายดอกไม้ให้มีขนาดเล็กลงไม่ให้เกิดบังมุมมอง และสามารถเคลื่อนย้ายได้

รูปที่ 5.1 การปรับปรุงพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ท่าสวนารี

2) การควบคุมอาคารบริเวณรอบอนุสาวรีย์ และอาคารในแนวแกนที่นำเข้าสู่พื้นที่

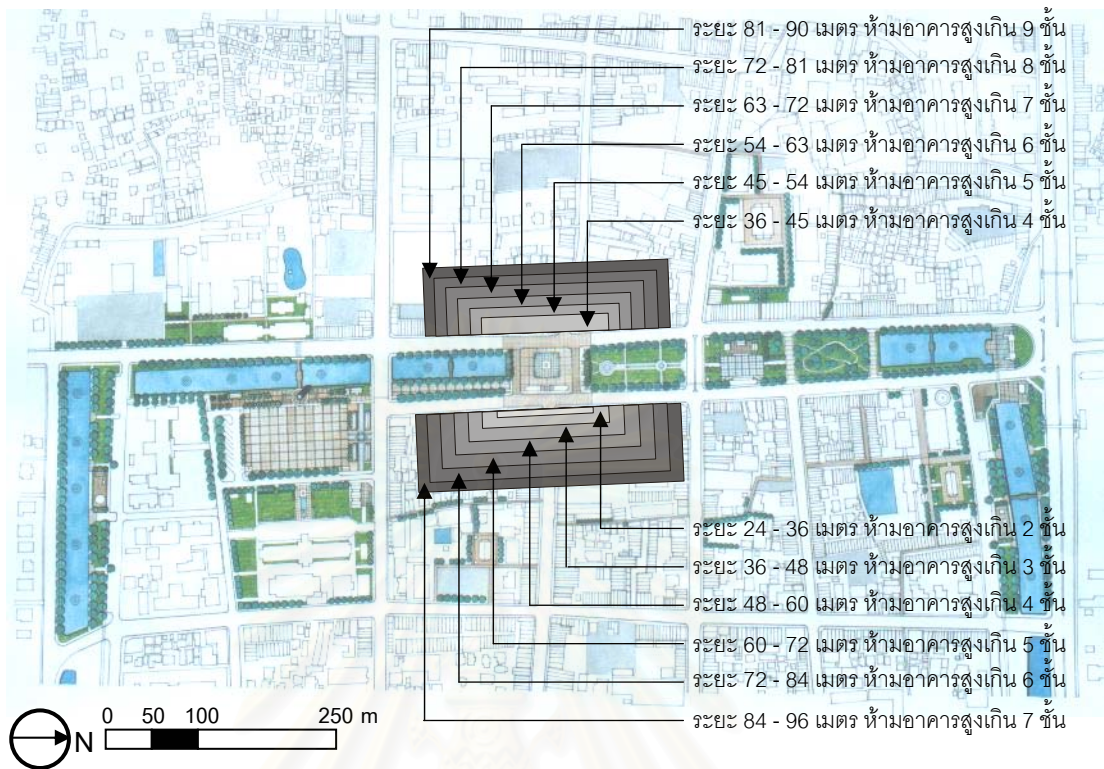
2.1) ความสูงอาคาร

- กำหนดความสูงของอาคารในแนวถนนชุมพล ตามระยะที่มีผลกระทบต่อมุมมองที่มีต่อพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ ซึ่งคำนึงถึง **คุณภาพของมุมมอง** เป็นประเด็นหลัก โดยใช้ทฤษฎีของ Maertens เป็นแนวทางในการกำหนดความสูงอาคาร คือ การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างระยะห่าง (D) กับความสูงของอาคาร (H) ที่สัดส่วน D/H เท่ากับ 4 ซึ่งสัดส่วนดังกล่าวทำให้อาคารกลายเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม ผู้สังเกตจะเห็นอาคารเพียงรูปร่าง หรือเส้นรอบรูปภายนอก ซึ่งจะไม่ส่งผลกระทบต่อเรื่องมุมมองต่อตัวอนุสาวรีย์ และซุ้มประตูชุมพล โดยการกำหนดความสูงของอาคารในแนวถนนชุมพล จะกำหนดระยะโดยใช้ขอบของกำแพงเมืองเป็นแนวอ้างอิง มีรายละเอียดดังนี้ (ดูรูป 5.2 ประกอบ)

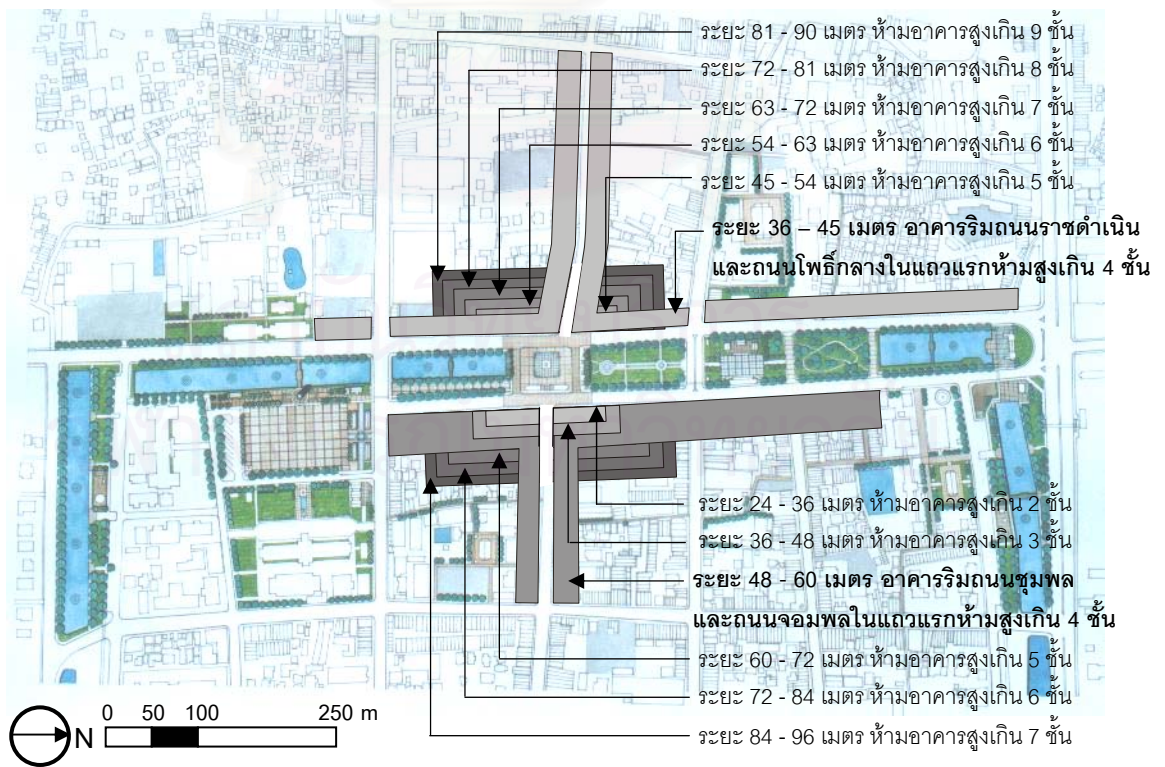
ตารางที่ 5.1 แสดงระยะห่างของอาคารจากขอบกำแพงเมือง และความสูงอาคารที่กำหนด

ระยะห่างจากขอบกำแพงเมือง (เมตร)	ความสูงอาคารที่กำหนด (เมตร)
ต่ำกว่า 24	-
24 – 36	ห้ามเกิน 6 (2 ชั้น)
36 – 48	ห้ามเกิน 9 (3 ชั้น)
48 – 60	ห้ามเกิน 12 (4 ชั้น)
60 – 72	ห้ามเกิน 15 (5 ชั้น)
72 – 84	ห้ามเกิน 18 (6 ชั้น)
84 – 96	ห้ามเกิน 21 (7 ชั้น)

- กำหนดความสูงอาคารในแนวถนนราชดำเนิน ตามระยะที่มีผลต่อความรู้สึกปิดล้อมของผู้ที่อยู่ในลานอนุสาวรีย์ ซึ่งคำนึงถึง **คุณภาพของที่ว่าง** เป็นประเด็นหลัก โดยใช้ทฤษฎีของ Spreiregen เป็นแนวทางในการกำหนดความสูงอาคาร คือ การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างระยะห่าง (D) กับความสูงของอาคาร (H) ที่สัดส่วน D/H เท่ากับ 3 ซึ่งสัดส่วนดังกล่าวทำให้ผู้ที่อยู่ในพื้นที่เกิดความรู้สึกปิดล้อม และรับรู้ถึงพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งสัดส่วนดังกล่าวสอดคล้องกับเกณฑ์ที่ Alberti ได้กล่าวไว้ คือ ขนาดของพื้นที่ว่างที่โอบล้อมด้วยอาคารสูง 3 – 4 ชั้น ควรมีความกว้างประมาณ 73 – 109 เมตร (พื้นที่อนุสาวรีย์มีขนาดความกว้าง 80 เมตรรวมถนน) หากต้องการที่จะรับรู้ถึงองค์ประกอบทั้งหมดของผนังที่ปิดล้อมที่ว่างนั้น หรือมองเห็นอาคารโดยรวมทัวๆไป ไม่ได้ต้องการรายละเอียดจากอาคารเหล่านั้น โดยการกำหนดความสูงของอาคารในแนวถนนราชดำเนิน จะกำหนดระยะโดยใช้ขอบของฐานอนุสาวรีย์เป็นแนวอ้างอิง มีรายละเอียดดังนี้ (ดูรูป 5.2 ประกอบ)

รูปที่ 5.2 การควบคุมความสูงอาคาร ตามทฤษฎี

รูปที่ 5.3 การควบคุมความสูงอาคาร ในทางปฏิบัติ

ตารางที่ 5.2 แสดงระยะห่างของอาคารจากขอบฐานอนุสาวรีย์ และความสูงอาคารที่กำหนด

ระยะห่างจากขอบฐานอนุสาวรีย์ (เมตร)	ความสูงอาคารที่กำหนด (เมตร)
ต่ำกว่า 36	-
36 – 45	ห้ามเกิน 12 (4 ชั้น)
45 – 54	ห้ามเกิน 15 (5 ชั้น)
54 – 63	ห้ามเกิน 18 (6 ชั้น)
63 – 72	ห้ามเกิน 21 (7 ชั้น)
72 – 81	ห้ามเกิน 24 (8 ชั้น)
81 – 90	ห้ามเกิน 27 (9 ชั้น)

โดยในทางปฏิบัติอาคารที่อยู่ในแนวถนนชุมพล ถนนราชดำเนิน ถนนจอมพล และถนนโพธิ์กลาง ควรมีความต่อเนื่องกลมกลืนกันของความสูง เพื่อสร้างความสำคัญให้กับพื้นที่ จึงกำหนดความสูงของอาคารรอบพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ ดังนี้ (ดูรูป 5.3 ประกอบ)

2.2) รูปแบบอาคาร

- **การปรับปรุงความต่อเนื่องของอาคาร** ปรับปรุงอาคารเดิมให้มีความกลมกลืนต่อเนื่องกัน โดยปรับปรุงแนวกันสาดให้ได้ระดับ และใช้แนวกันสาดเป็นตัวเชื่อมโยงบริเวณชั้นล่างของด้านหน้าอาคาร เน้นองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในแนวอนเป็นหลัก รักษาระดับของช่องเปิดให้มีความต่อเนื่องกัน
- **การควบคุมแนวเส้นขอบฟ้า** ลดความไม่ต่อเนื่องของกลุ่มอาคารโดยการเพิ่มความสูงหรือชั้นของอาคารบนถนนชุมพล และถนนราชดำเนิน ที่อยู่ติดกันให้มีความสูงค่อยๆลดหลั่นกัน
- **การควบคุมระยะร่นของอาคาร** อาคารที่สร้างใหม่ควรมีการรักษาแนวอาคาร และระยะร่นให้มีความสม่ำเสมอกับอาคารที่มีอยู่เดิม ใช้แนวต้นไม้เป็นเส้นนำสายตาเข้าสู่พื้นที่ และช่วยบดบังความเหลี่ยมล้ำของอาคารบนถนนโพธิ์กลาง และถนนจอมพล

รูปที่ 5.4 การปรับปรุงอาคารเดิมในพื้นที่

3) การควบคุมการติดตั้งป้ายโฆษณา

3.1) ยกเลิกป้ายโฆษณาที่วางตั้งฉากกับแนวอาคารบนถนนจอมพล และถนนโพธิ์กลาง เนื่องจากปัญหาที่เกิดจากป้ายลักษณะนี้คือ การก่อให้เกิดความรกรุงรัง การรบกวนและบดบังมุมมองที่มีต่อพื้นที่ลานอนุสาวรีย์

3.2) ควบคุมขนาดและรูปแบบของป้ายโฆษณาที่ติดตั้งด้านหน้าอาคาร ซึ่งป้ายลักษณะนี้พบเป็นจำนวนมากในพื้นที่ศึกษา และเกือบจะทั้งหมดตั้งอยู่บนผนังด้านหน้าของอาคารร้านค้าริมถนน ปิดบังช่องลมหรือหน้าต่างของอาคาร การติดตั้งป้ายลักษณะนี้จะก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ ตั้งแต่การทำให้ทัศนียภาพสองข้างทางของถนนในเมืองขาดระเบียบ และไม่สามารถควบคุมรูปแบบของอาคารได้เท่าที่ควร ไปจนถึงการเป็นอันตรายต่อผู้ที่อยู่อาศัยหรือผู้ใช้สอยภายในอาคาร เนื่องจากขาดการระบายอากาศที่ดี และขาดทางหนีไฟจากภายในอาคาร หรือทางที่คนจากภายนอกจะเข้าไปช่วยเหลือได้ ในกรณีที่เกิดเพลิงไหม้ โดยกำหนดให้มีความสูงของป้ายไม่เกินพื้นที่ชั้นที่ 3 ของอาคาร และห้ามติดตั้งยื่นเลยออกมาจากแนวกันสาด

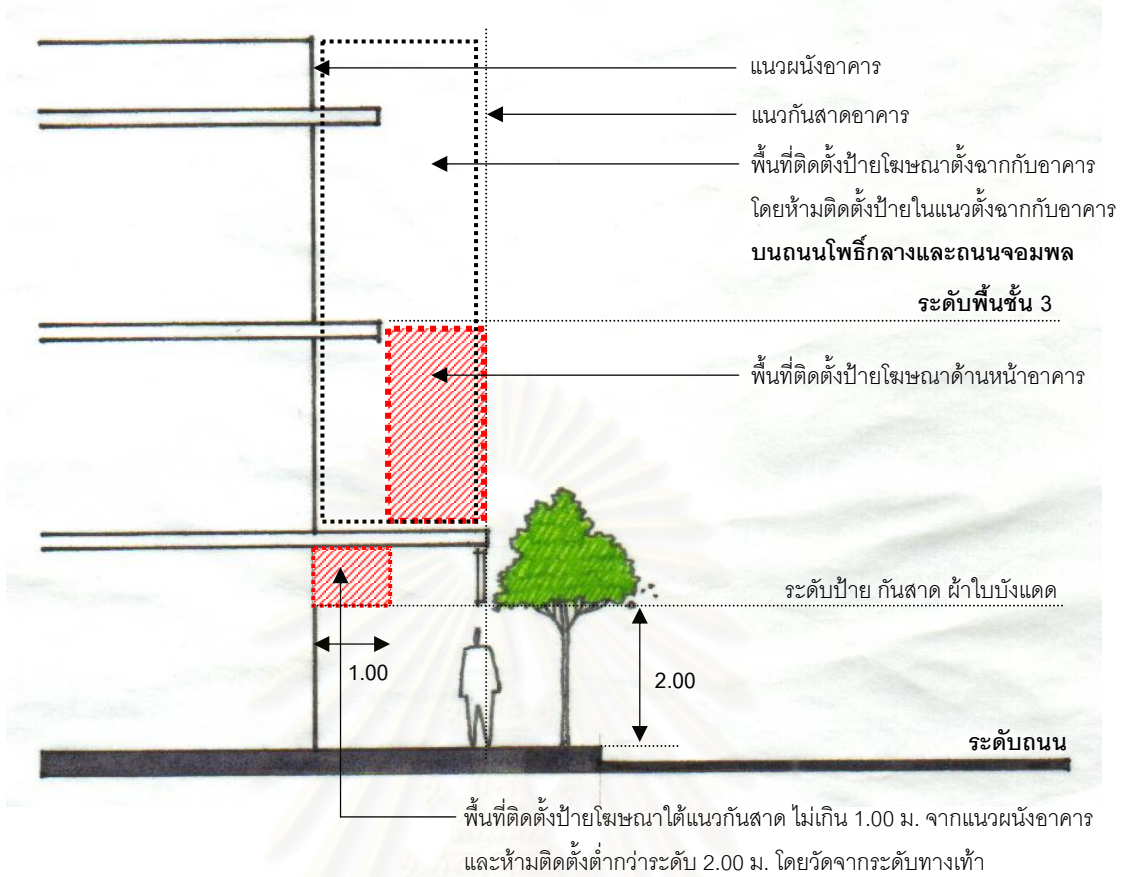

ยกเลิกป้ายที่ติดตั้งในแนวตั้งฉากกับตัวอาคารบนถนนจอมพล และถนนโพธิ์กลาง

ป้ายที่ติดตั้งหน้าอาคารควบคุมการติดตั้งไม่ให้สูงเกินระดับพื้นที่ชั้นสามของอาคาร

รูปที่ 5.5 การควบคุมการติดตั้งป้ายโฆษณา

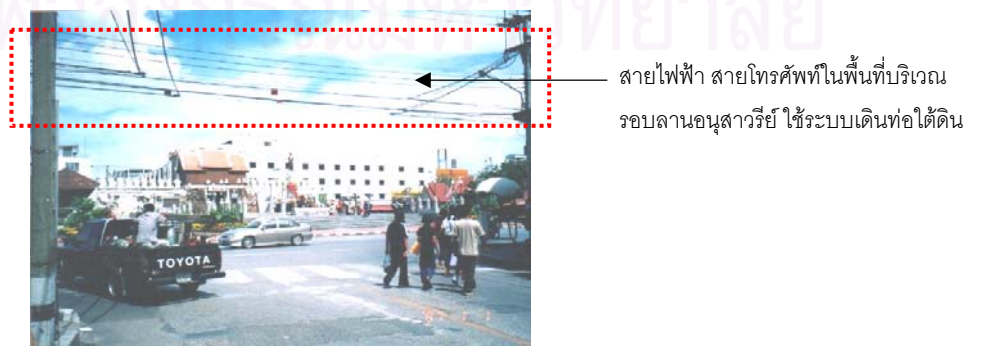

รูปที่ 5.6 แนวทางการติดตั้งป้ายโฆษณา

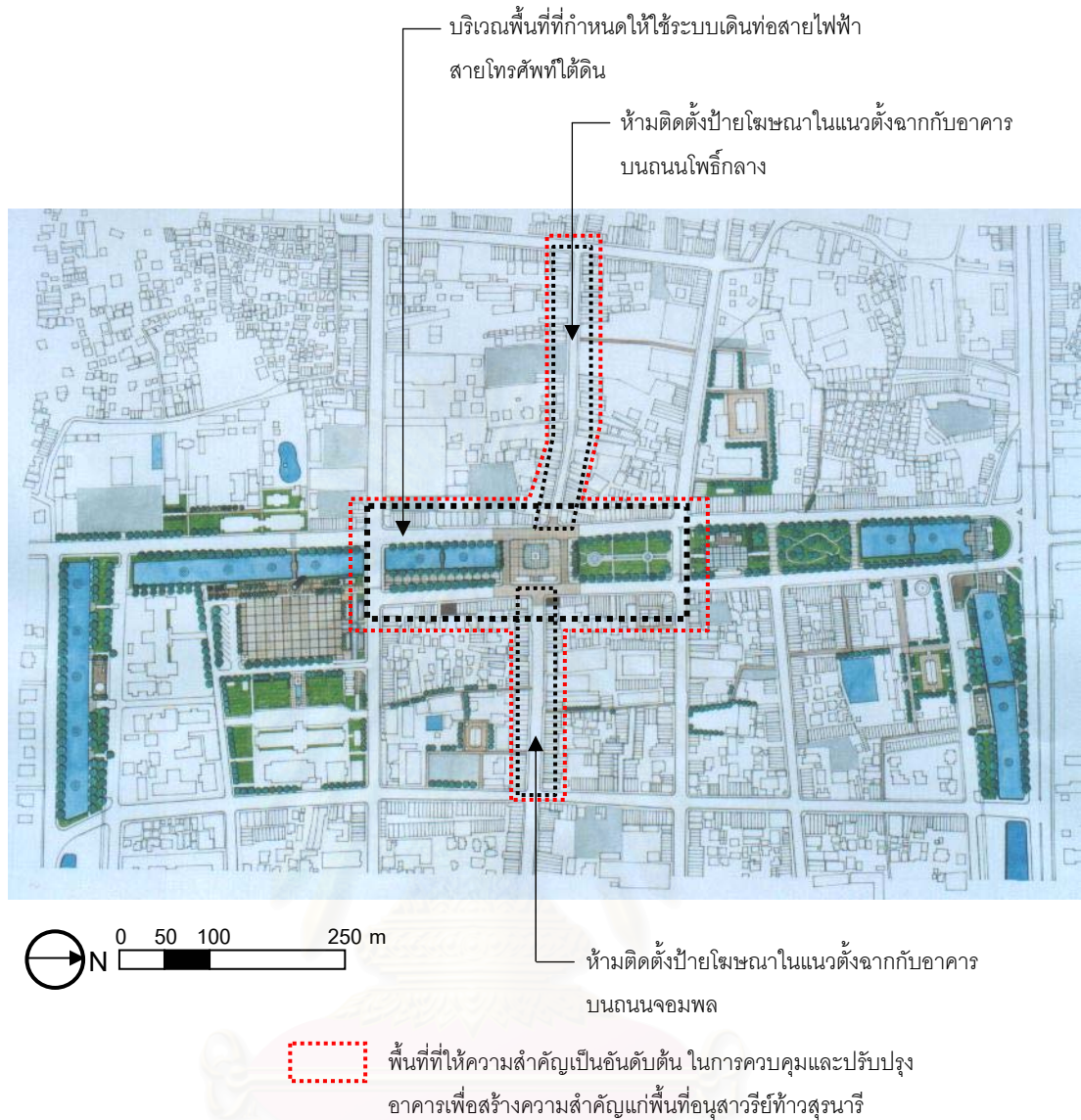
4) การปรับปรุงสาธารณูปโภคและอุปกรณ์ประกอบถนนในบริเวณรอบพื้นที่ลานอนุสาวรีย์

4.1) ทำการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคในบริเวณโดยรอบของพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ คือพื้นที่ตั้งแต่ถนนอักษะจนถึง ถนนมหาตมา และถนนจอมพล และถนนโพธิ์กลาง สายไฟฟ้า สายโทรศัพท์ ให้ใช้ระบบเดินท่อใต้ดิน เพื่อประโยชน์ด้านมุมมอง

4.2) ออกแบบปรับปรุงอุปกรณ์ประกอบถนนในบริเวณรอบพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ ให้มีเอกลักษณ์ หรือมีลักษณะของอาคารสำคัญในพื้นที่ กำหนดที่ตั้งไม่ให้รบกวนมุมมองที่มีต่อพื้นที่ และกีดขวางทางสัญจรน้อยที่สุด

รูปที่ 5.7 การปรับปรุงสาธารณูปโภคในบริเวณพื้นที่รอบลานอนุสาวรีย์

รูปที่ 5.8 แสดงบริเวณพื้นที่ที่ทำการควบคุม

โดยในการดำเนินการปรับปรุงพื้นที่และมุมมองที่มีต่อพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีนั้น ในขั้นตอนการปรับปรุงพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ การปลูกต้นไม้เป็นแนวริมถนนเพื่อนำสายตาเข้าสู่พื้นที่ และการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค ทางเทศบาลสามารถดำเนินการได้ทันทีในระยะเริ่มต้น และการควบคุมการติดตั้งป้ายโฆษณา โดยการออกเทศบัญญัติท้องถิ่นเพื่อใช้ควบคุมให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ ส่วนมาตรการในการควบคุมและปรับปรุงลักษณะอาคารที่น่าเสนอไว้ นั้น เนื่องจากเป็นอาคารของเอกชน และต้องใช้งบประมาณสูงในการดำเนินการ จึงเสนอให้มีการกำหนดแนวทางไว้เพื่อเป็นการควบคุมสำหรับอาคารที่จะเกิดขึ้นใหม่ และกำหนดไว้ในแผนพัฒนาระยะยาว (ระยะ 20-30 ปี) ของทางเทศบาล ในการที่จะปรับปรุงอาคารที่มีอยู่เดิมในบริเวณพื้นที่ เพื่อให้ได้ผลเป็นไปตามแนวทางที่ได้วางไว้

5.5 แนวทางการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เมือง

สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปในพื้นที่ศึกษา โดยส่วนใหญ่เป็นอาคารเพื่อการพาณิชย์ประเภทตึกแถวที่มีความสูง 3 - 4 ชั้น มีรูปแบบต่างๆไปและมีสภาพโดยรวมค่อนข้างทรุดโทรม และยังขาดการควบคุมดูแลเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสวยงามของภูมิทัศน์เมือง มีการติดตั้งป้ายโฆษณา หลังคา กันสาด ผ้าใบบังแดดของร้านค้าที่ไม่เป็นระเบียบ ทางเดินเท้ามีการตั้งวางสินค้า ป้ายโฆษณา และอุปกรณ์ประกอบถนนต่างๆกีดขวางทางสัญจร ตลอดจนขนาดการออกแบบอุปกรณ์ประกอบถนนให้มีรูปแบบที่ดี

ในแนวคิด City Beautification ได้ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อสร้างความสวยงามให้กับเมือง การตกแต่งเมืองด้วยงานศิลปะ น้ำพุ การสร้างแนวถนนที่สวยงามเพื่อนำไปสู่พื้นที่สำคัญ และการให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ของเมือง และในแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเมืองน่าอยู่ ได้กล่าวถึงเรื่องความงามของเมืองว่าการดูแลรักษาความสะอาด และการออกแบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ และอุปกรณ์ประกอบถนนในเมืองให้มีรูปแบบที่ดี และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย จะทำให้เมืองงดงามขึ้น ดังนั้นจึงเสนอแนวทางการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เมือง ดังนี้

● จุดมุ่งหมาย

การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เมืองมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสวยงามให้กับเมือง ให้ประชาชนมีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น และเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตของชาวเมืองอีกทางหนึ่ง โดยมีรายละเอียดในการปฏิบัติดังนี้

● แนวความคิด

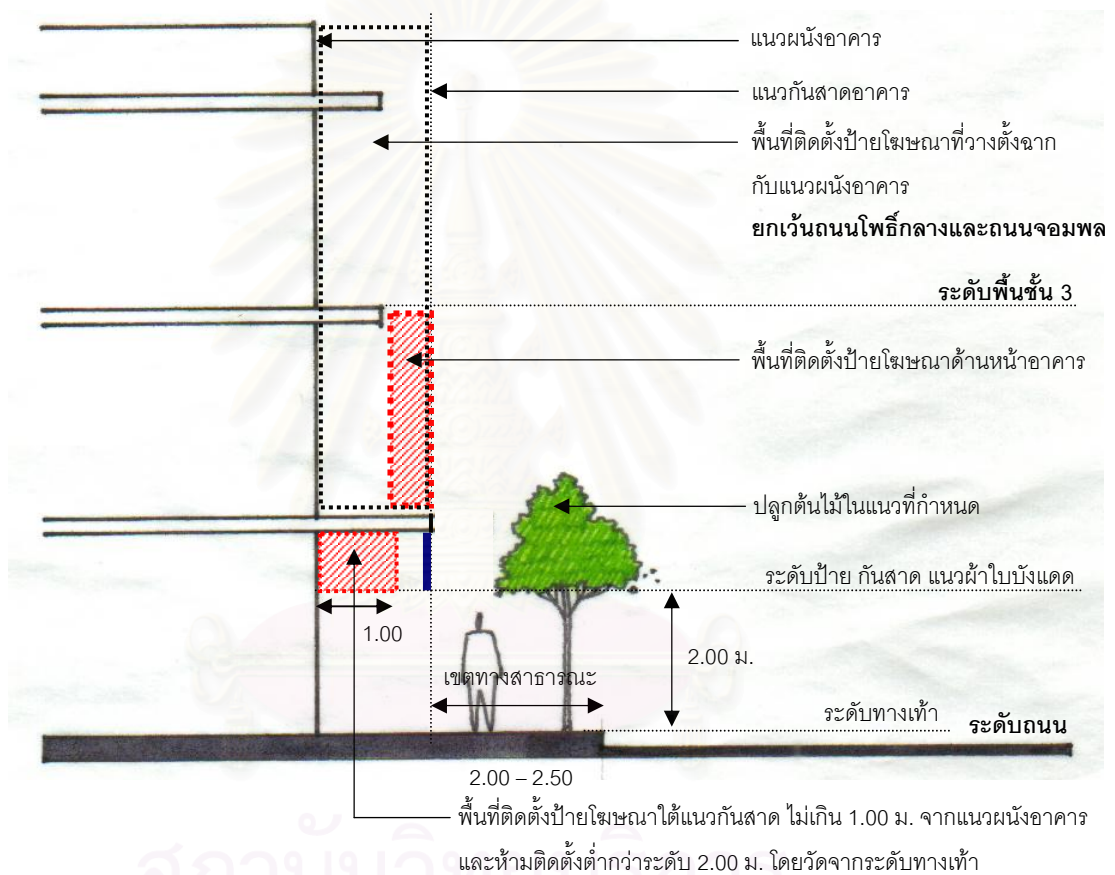
- 1) ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์บนถนนสายหลัก โดยเฉพาะทางเดินเท้าริมถนนสายหลัก โดยการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม สร้างความร่มรื่นในเส้นทาง และจัดระเบียบการวางสิ่งของหรือแผงลอยไม่ให้เกิดขวางทางเดินเท้า
- 2) กำหนดแนวทางในการติดตั้งป้ายโฆษณา หลังคา กันสาด ผ้าใบบังแดดของร้านค้าตึกแถวริมถนน เพื่อสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้กับเมือง

● การดำเนินการปรับปรุงพื้นที่

1) การจัดระเบียบทางเท้าและภูมิทัศน์บนถนนสายหลัก

- อาคารสร้างใหม่ห้ามก่อสร้างอาคารที่มีส่วนใดส่วนหนึ่งของอาคารหรือกันสาด ยื่นออกมาในที่สาธารณะ
- ห้ามตั้งวางสิ่งของหรือแผงลอยบนทางเท้า หรือติดตั้งป้ายชื่อร้าน ป้ายโฆษณาบนทางเท้า
- ห้ามติดตั้งหลังคา กันสาด ผ้าใบบังแดด ยื่นเข้ามาในเขตทางสาธารณะ และห้ามติดตั้งต่ำกว่าระดับ 2.00 เมตร โดยวัดจากระดับทางเท้า
- ห้ามติดตั้งป้ายชื่อร้านค้าหรือป้ายโฆษณาใดๆ เหนือทางเท้า(ที่อยู่ใต้กันสาดหน้าอาคาร) ยกเว้นที่ผนังหน้าอาคาร สามารถติดตั้งได้โดยยื่นออกมาจากแนวผนังไม่เกิน 1.00 เมตร และห้ามติดตั้งต่ำกว่าระดับ 2.00 เมตร โดยวัดจากระดับทางเท้า

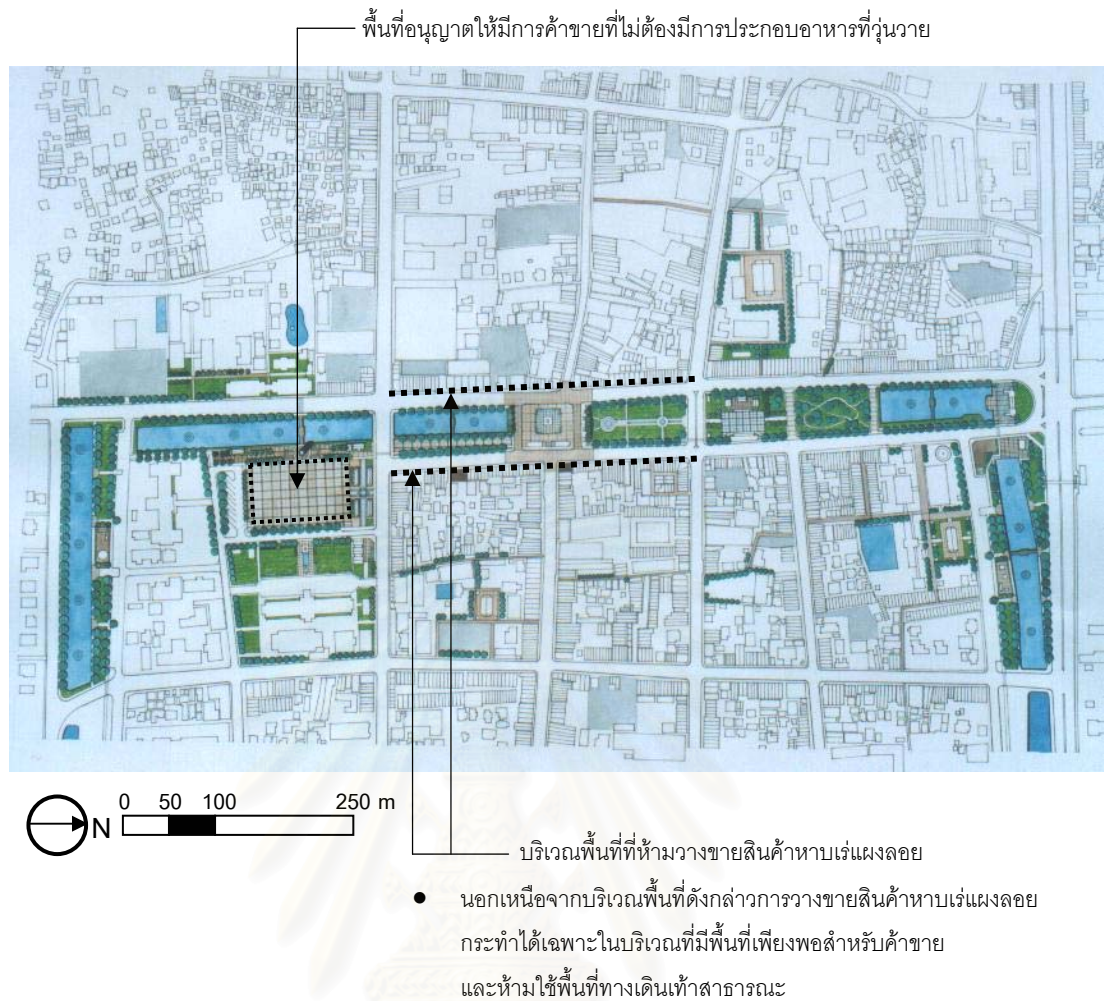
- การติดตั้งป้ายโฆษณาด้านหน้าอาคารเหนือกันสาดชั้นล่างขึ้นไป ห้ามติดตั้งยื่นเลยออกมาจากแนวกันสาดชั้นล่าง และห้ามติดตั้งสูงกว่าแนวพื้นชั้น 3 ของอาคาร โดยลักษณะของป้ายจะต้องติดตั้งขนานกับด้านหน้าของอาคาร
- การติดตั้งป้ายที่วางตั้งฉากกับแนวด้านหน้าอาคาร ห้ามติดตั้งยื่นล้ำแนวเขตกันสาดของอาคาร และห้ามติดตั้งสูงกว่าแนวขอบหลังคาหรือขอบราวกันตกของอาคาร ทั้งนี้ห้ามติดตั้งป้ายประเภทดังกล่าว บนถนนจอมพล และถนนโพธิ์กลาง
- ปลุกต้นไม้ตามแนวที่กำหนด โดยทางเทศบาลจะเป็นผู้จัดหาต้นไม้ ทำการปลูก และดูแลเรื่องการตัดแต่ง ทั้งนี้ให้เจ้าของอาคารเป็นผู้ร่วมรับผิดชอบดูแลต้นไม้หน้าอาคารของตนเอง

รูปที่ 5.9 แนวทางการจัดระเบียบทางเท้า

2) การจัดการกับกิจกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่ทางเดินเท้า

- ### 2.1) กิจกรรมหาบเร่แผงลอย และร้านอาหารแผงลอย
- ย้ายไปในพื้นที่ที่จัดเตรียมเพื่อรองรับกิจกรรมดังกล่าวภายในย่าน เช่น ตลาดแม่กิมเฮง ตลาดคุณบุทรวง เป็นต้น โดยอาจใช้พื้นที่บริเวณลานหน้าศาลากลางเป็นส่วนหนึ่งที่จะรองรับกิจกรรมการค้าหาบเร่แผงลอย เฉพาะประเภทที่บริการสินค้าและอาหารที่ไม่ต้องมีการประกอบอาหารที่วุ่นวาย และจำกัดพื้นที่ห้ามขายบนถนนชุมพล ถนนราชดำเนิน ตั้งแต่บริเวณแยกถนนอัษฎางค์ถึงถนนมหาธาตุ นอกเหนือจากบริเวณดังกล่าวการวางขายสินค้าหาบเร่แผงลอย กระทำได้เฉพาะในบริเวณที่มีพื้นที่เพียงพอสำหรับค้าขาย ไม่กีดขวางการสัญจร และห้ามใช้พื้นที่ทางเดินเท้าสาธารณะ

รูปที่ 5.10 การควบคุมการวางขายสินค้าหาบเร่แผงลอย

2.2) บริเวณที่พักรถโดยสารประจำทาง พัฒนาที่นั่งพักให้มีรูปแบบที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ในแต่ละจุด

- บริเวณที่มีพื้นที่เพียงพอ ออกแบบให้มีพื้นที่เฉพาะสำหรับพักรถ เพื่อไม่ให้เบียดบังพื้นที่ทางเดินเท้า โดยกำหนดรูปแบบให้มีเอกลักษณ์ท้องถิ่น หรือสอดคล้องกับอาคารสำคัญในพื้นที่
- บริเวณที่ไม่มีพื้นที่เพียงพอ ให้ใช้ม้านั่ง หรือทำขอบผนังอาคารเพื่อใช้เป็นที่นั่งติดกับอาคาร และใช้ต้นไม้หรือสวนยื่นของอาคารเป็นที่บังแดดบังฝน

2.3) อุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่เบียดบังพื้นที่ทางเดินเท้า เช่น ตู้โทรศัพท์สาธารณะ บัอม ตำรวจจราจร และป้ายโฆษณาหรือบริการข้อมูลต่างๆ เปลี่ยนรูปแบบให้มีขนาดเล็กลงและย้ายมาตั้งไว้ในลักษณะที่เป็นส่วนหนึ่งของอาคาร เช่น โทรศัพท์สาธารณะอาจใช้รูปแบบที่ไม่ต้องมีตู้และเช่าพื้นที่เพื่อติดตั้งในบริเวณหน้าร้านค้าสะดวกซื้อ ในลักษณะเดียวกับเครื่องบริการเงินด่วน เป็นต้น หรือออกแบบให้มีพื้นที่เฉพาะรองรับ เพื่อไม่ให้เบียดบังพื้นที่ทางเดินเท้า

5.6 แนวทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

เนื่องจากพื้นที่ศึกษาเป็นที่ตั้งของสถานที่สำคัญหลายแห่ง อาทิ อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี พิพิธภัณฑสถานชาติมหาวิรุวงศ์ สวนสาธารณะใจกลางเมืองซึ่งชาวเมืองและนักท่องเที่ยวใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อความบันเทิง คือ ห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ โรงภาพยนตร์ และสถานบริการอีกหลายแห่ง พื้นที่ศึกษาจึงกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีนั้น ในแต่ละปีจะมีผู้มาเยี่ยมเยือนและสักการะไม่ต่ำกว่า 5 ล้านคน แต่ทว่าในพื้นที่ศึกษายังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวอยู่มาก นักท่องเที่ยวที่เดินทางมามีการใช้งานพื้นที่ในช่วงเวลาสั้นๆ เนื่องจากขาดกิจกรรมที่ดึงดูด และสร้างความต่อเนื่องภายในพื้นที่

ส่วนพื้นที่สวนสาธารณะมีลักษณะทางกายภาพที่ไม่ดีนัก การเข้าถึงลำบาก และขาดองค์ประกอบที่ดึงดูดให้คนเข้ามาใช้พื้นที่ จึงเป็นเหตุให้คนเข้ามาใช้พื้นที่น้อยกว่าที่ควร ไม่คุ้มกับศักยภาพของพื้นที่ ในแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่โล่งในย่านพาณิชยกรรม ได้กล่าวถึงองค์ประกอบทางกายภาพที่มีผลต่อคุณภาพของพื้นที่ในการที่จะสร้างพื้นที่ให้มีความเหมาะสมในการใช้สอย และมีการใช้งานที่คุ้มค่ากับศักยภาพ ดังนั้นจึงเสนอแนวทางในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ดังนี้

● จุดมุ่งหมาย

เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ศึกษา โดยการปรับปรุงและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว สถานที่สำคัญให้มีความงดงาม มีกิจกรรมที่หลากหลายและเหมาะสม เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้พื้นที่ เกิดการใช้งานที่คุ้มค่ากับศักยภาพ รวมถึงผลทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน โดยส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมทางด้านการค้าและบริการที่เป็นของท้องถิ่นให้เกิดขึ้นพื้นที่ เป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

● แนวความคิด

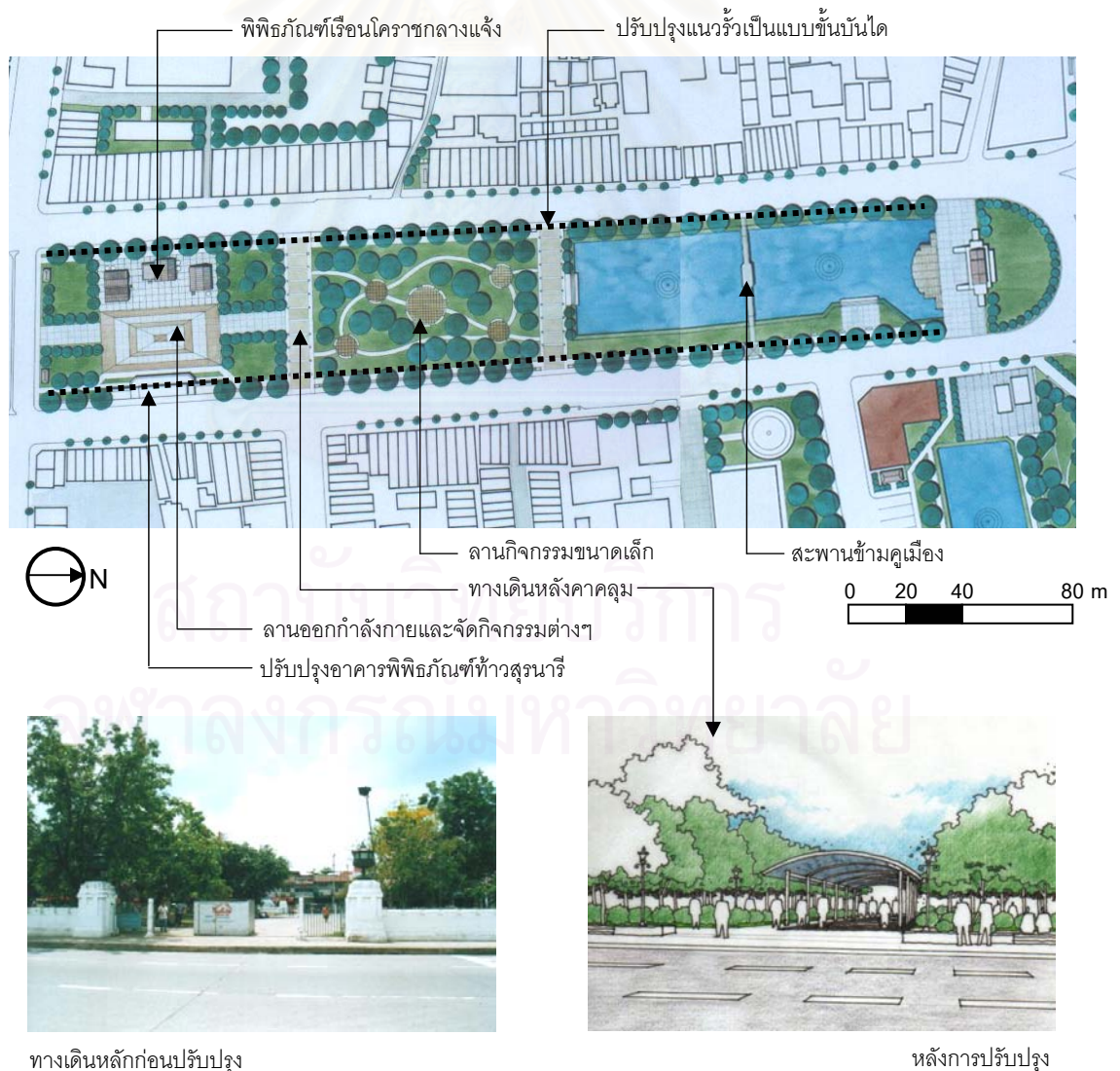
- 1) ปรับปรุงพื้นที่สวนสาธารณะ อันได้แก่ สวนอนุสรณ์สถานวีรกรรมท้าวสุรนารี สวนรัก สวนริมคูเมืองพิชัยชุมพล และลานหน้าศาลากลาง ให้สะดวกในการเข้าถึง มีความต่อเนื่องของพื้นที่แต่ละส่วนทั้งทางด้านกายภาพ และมุมมอง
- 2) เพิ่มเติมองค์ประกอบ และกิจกรรมเพื่อดึงดูดให้คนเข้ามาใช้พื้นที่มากขึ้น ระยะเวลาสั้น และมีความหลากหลายของช่วงเวลา
- 3) ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมในพื้นที่สวนสาธารณะ เช่น การเดินออกกำลังกาย การแสดงละคร การแสดงดนตรี การจัดนิทรรศการกลางแจ้ง เป็นการเพิ่มความน่าสนใจให้กับพื้นที่และมีการใช้งานที่นอกเหนือจากการใช้เพื่อเป็นเส้นทางสัญจรหรือการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อให้คนในชุมชนได้มีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น และเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยว
- 4) จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว
- 5) การส่งเสริมรูปแบบกิจกรรมการค้าและบริการ ที่ดึงดูดให้คนเข้ามาใช้พื้นที่และรองรับนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านขายสินค้าพื้นเมือง โดยมีรูปแบบของร้านค้าที่มีเอกลักษณ์ และส่งเสริมให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่

● การดำเนินการพัฒนาพื้นที่

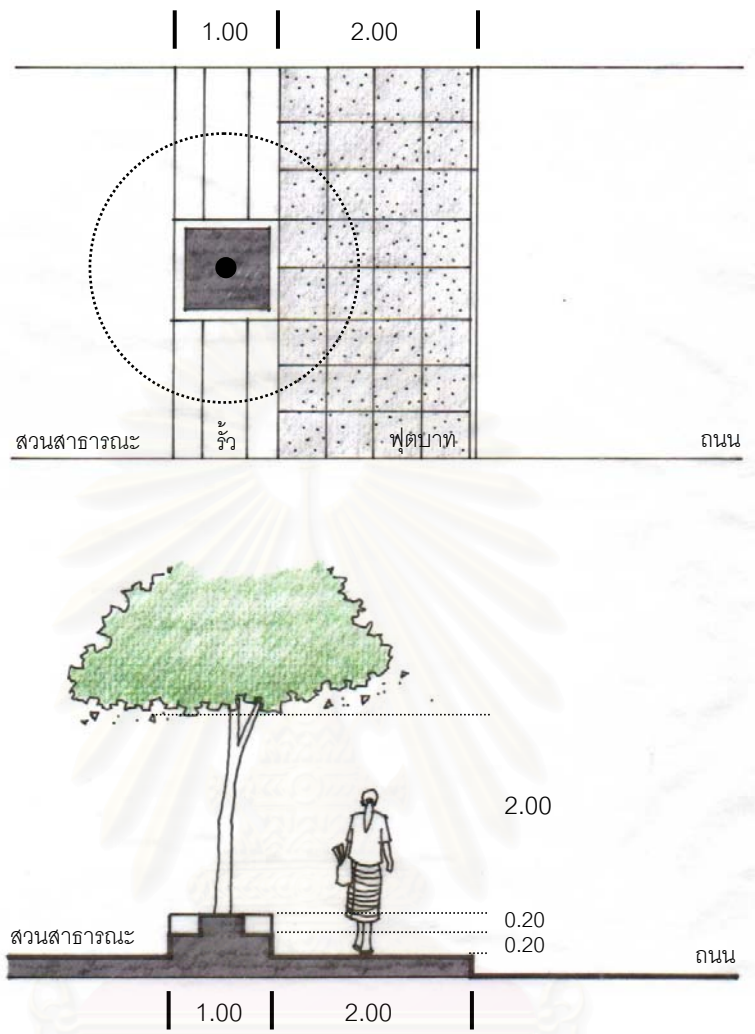
- 1) ออกแบบปรับปรุงพื้นที่สวนสาธารณะ อันได้แก่ สวนอนุสรณ์สถานวีรกรรมท่าน้าวสุนารีย์ สวนรัก สวนริมคูเมืองพิชัยชุมพล และลานหน้าศาลากลาง ให้สะดวกในการเข้าถึง มีความต่อเนื่องของพื้นที่แต่ละส่วนทั้งทางด้านกายภาพ และมุมมอง

● สวนอนุสรณ์สถานวีรกรรมท่าน้าวสุนารีย์

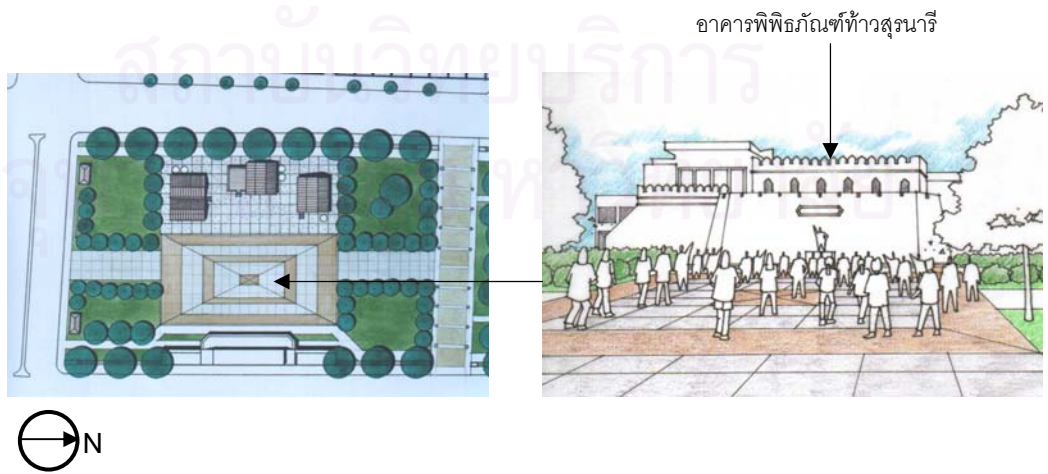
- ยกเลิกแนวกำแพง ปรับรูปแบบเป็นรั้วแบบชั้นบันไดให้คนใช้สัญจรผ่าน และนั่งพักได้ และเป็นจุดนั่งชมเมื่อมีการจัดงานประเพณีบนถนนชุมพล และถนนราชดำเนิน
- ออกแบบพื้นที่พิพิธภัณฑสถานเรือนโคราชกลางแจ้ง เพื่อรวบรวมประวัติความเป็นมาของเมืองโคราช และจัดแสดงชีวิตความเป็นอยู่ของคนโคราช ให้เยาวชนและผู้สนใจได้ศึกษาหาความรู้
- ลานสำหรับออกกำลังกายและจัดกิจกรรมต่างๆของชุมชน และลานกิจกรรมขนาดเล็กในสวน
- ออกแบบหลังคาคลุมทางเดินหลักเพื่อกันแดดกันฝน โดยใช้วัสดุที่เบาและมีกรเว้นช่องหลังคาเป็นจังหวะ เพื่อให้แสงดูโปร่งโล่ง ไม่ทึบตันจนเกินไป
- ปรับปรุงพิพิธภัณฑสถาน้าวสุนารีย์ให้มีการเปิดใช้งานทุกวันในเวลาราชการ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

รูปที่ 5.11 สวนอนุสรณ์สถานวีรกรรมท่าน้าวสุนารีย์

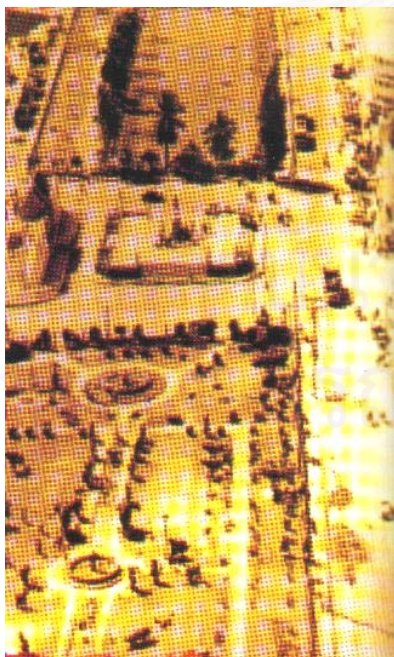
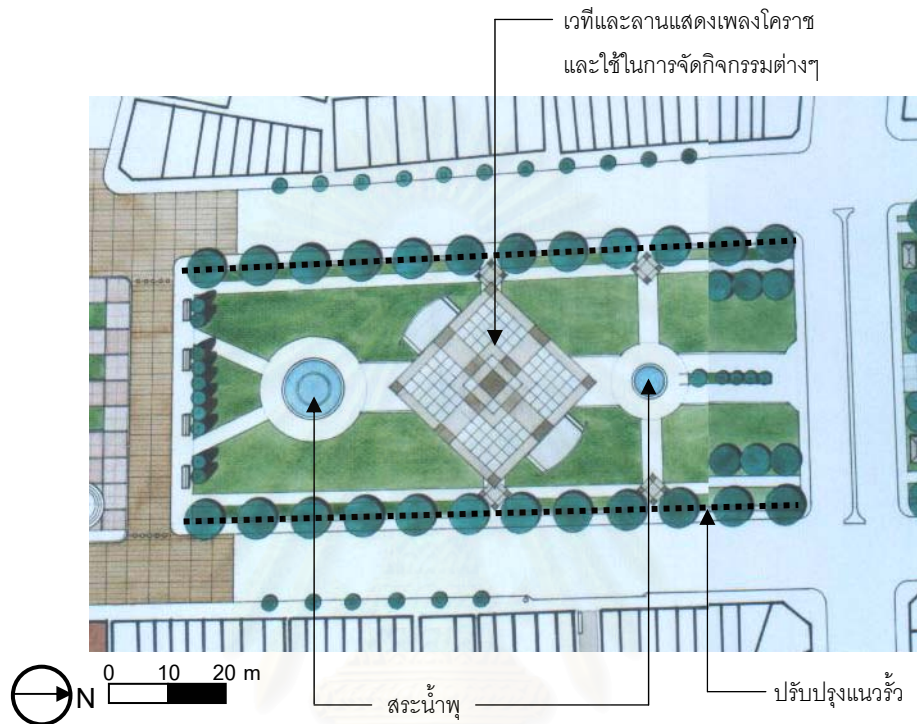
- รูปแบบการปรับปรุงรั้วสวนสาธารณะ

รูปที่ 5.12 ทศนียภาพลานกิจกรรมในสวนอนุสรณ์สถาน

- สวนรัก

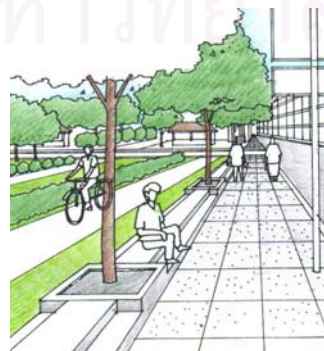
- ยกเลิกแนวกำแพง ปรับรูปแบบเป็นรั้วแบบขั้นบันไดในแนวทางเดียวกับสวนอนุสรณ์สถาน
- ออกแบบพื้นที่สวนรักโดยอ้างอิงกับรูปแบบเดิมประมาณปี พ.ศ. 2525 ซึ่งมีน้ำพุเป็นองค์ประกอบสำคัญช่วยเพิ่มความสดชื่นและช่วยลดความร้อน และมีแนวแกนที่ชัดเจน
- เวทีและลานแสดงเพลงโคราช และใช้ในการจัดงาน หรือกิจกรรมต่างๆ

สวนรักในอดีต (ประมาณปี พ.ศ. 2525)

ทางเดินริมสวนรักก่อนทำการปรับปรุง

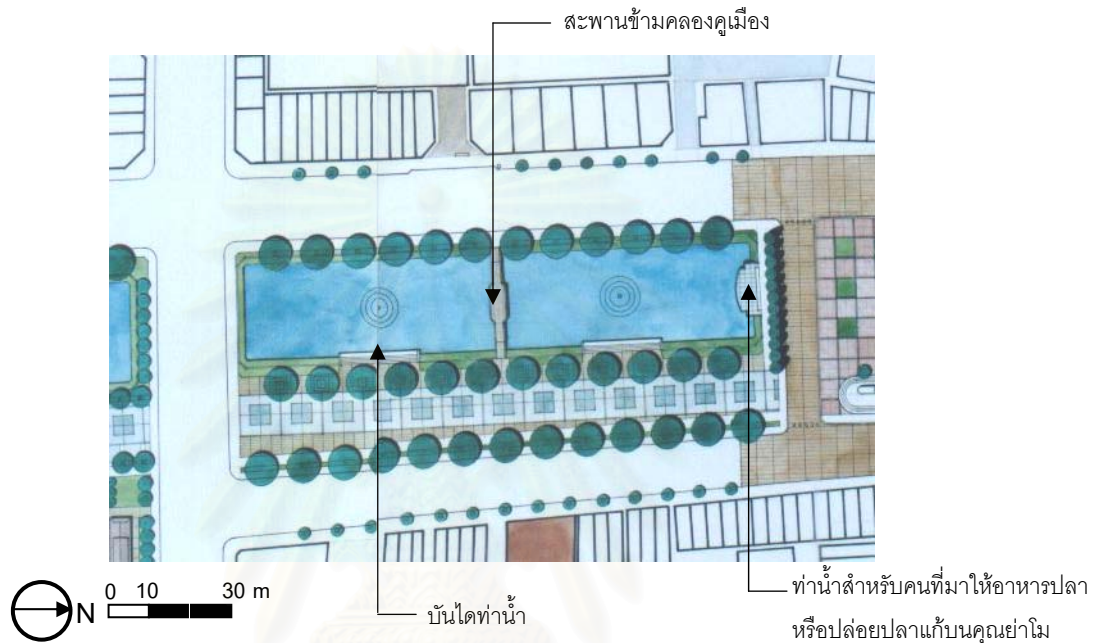

หลังทำการปรับปรุง

รูปที่ 5.13 สวนรัก

● **สวนริมน้ำเมืองพิชัยชุมพล**

- ปรับปรุงพื้นที่โดยการใช้นิเวศแบบแห้งเป็นหลัก เพื่อประโยชน์ในการรองรับนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวที่เดินมาจากที่จอดรถบริเวณลานหน้าศาลากลาง และการใช้พื้นที่เพื่อการจัดงานและกิจกรรมต่างๆ
- ปรับปรุงคูเมืองพิชัยชุมพลมีสะพานข้ามเพื่อเพิ่มทางเลือกในการเดินทาง บันไดทำน้ำ และทำน้ำเพื่อให้ประชาชนสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับคูเมืองได้มากขึ้น

สวนริมน้ำเมืองพิชัยชุมพลก่อนการปรับปรุง

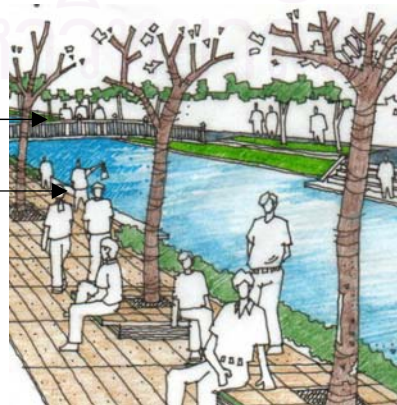

หลังการปรับปรุง

สะพานข้ามคลองคูเมือง

บันไดทำน้ำ

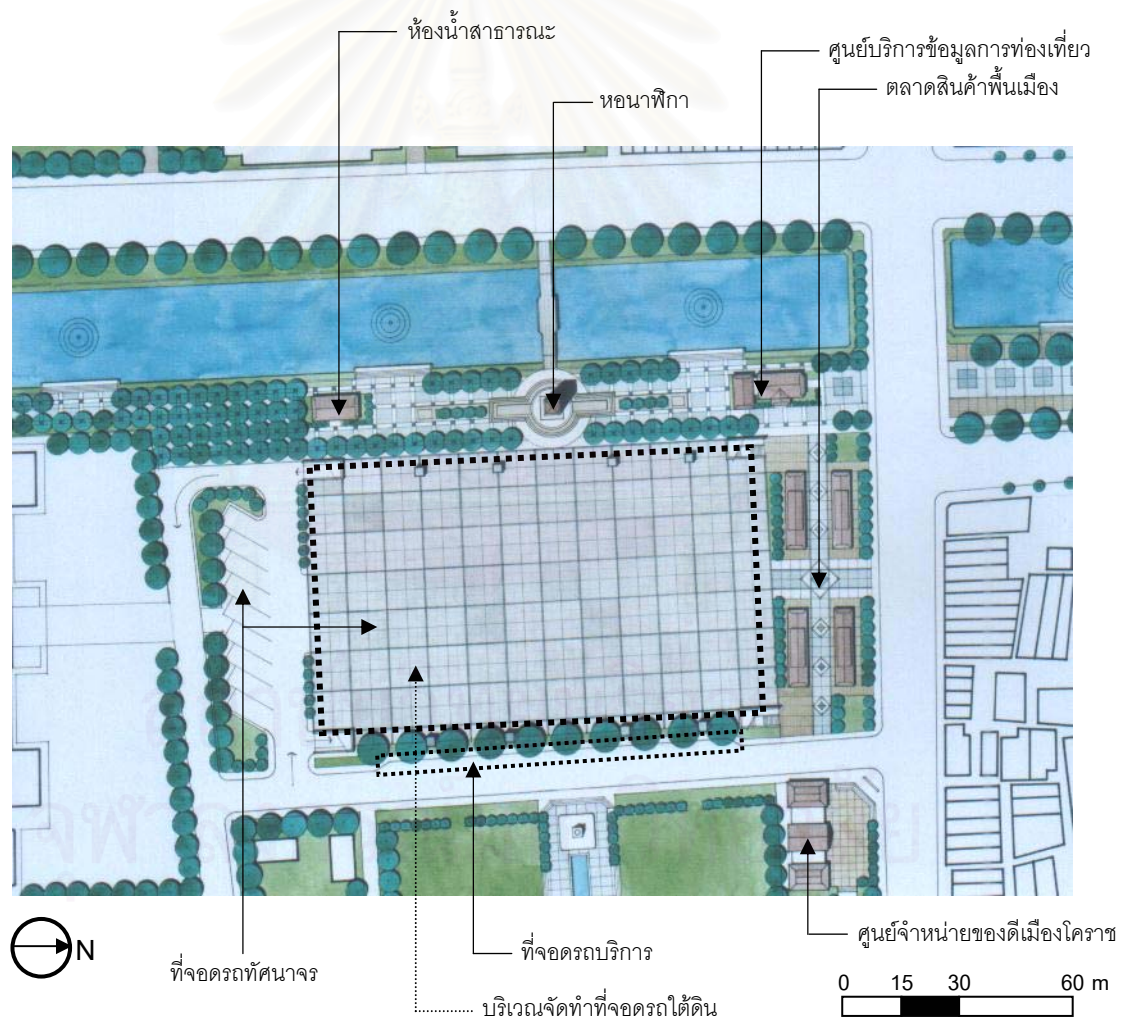
บรรยากาศพื้นที่ริมคลองคูเมืองพิชัยชุมพล

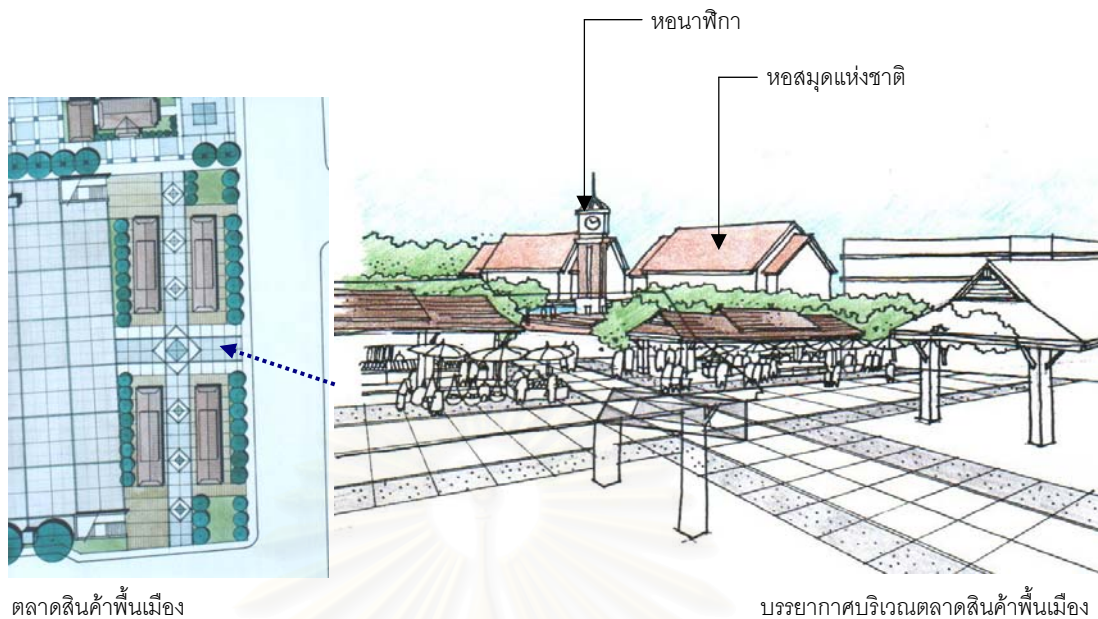
รูปที่ 5.14 สวนริมน้ำเมืองพิชัยชุมพล

- **ลานหน้าศาลากลาง**

- ยกเลิกแนวรั้วบริเวณถนนมหาดไทยทั้งหมด
- ออกแบบพื้นที่ลานหน้าศาลากลางฝั่งถนนมหาดไทย เป็นพื้นที่ค้าขายสินค้าพื้นเมือง เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและเป็นการสร้างกิจกรรมให้เกิดความต่อเนื่อง ไปยังศูนย์จำหน่ายของดีเมืองโคราช ประชาชนมีพื้นที่ค้าขายสินค้า เป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน
- จัดให้มีศูนย์บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยว และห้องน้ำสาธารณะ เพื่อบริการนักท่องเที่ยวและประชาชนที่เข้ามาใช้พื้นที่
- ออกแบบพื้นที่จอดรถใต้ดิน เพื่อรองรับรถนักท่องเที่ยวและชาวเมือง (รายละเอียดอยู่ในแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงระบบคมนาคมขนส่งและการสัญจร)
- ปรับปรุงผิวลานจากแอสฟัลท์เป็นบล็อกคอนกรีตปลูกหญ้า สลับกับแนวปลูกหญ้า

รูปที่ 5.15 ลานหน้าศาลากลาง

ตลาดสินค้าพื้นเมือง

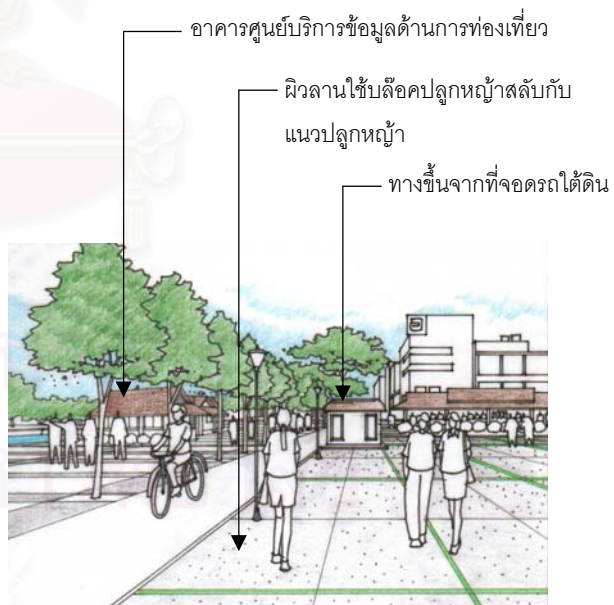
บรรยากาศบริเวณตลาดสินค้าพื้นเมือง

ศูนย์บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยว

ลานหอนาฬิกาก่อนการปรับปรุง

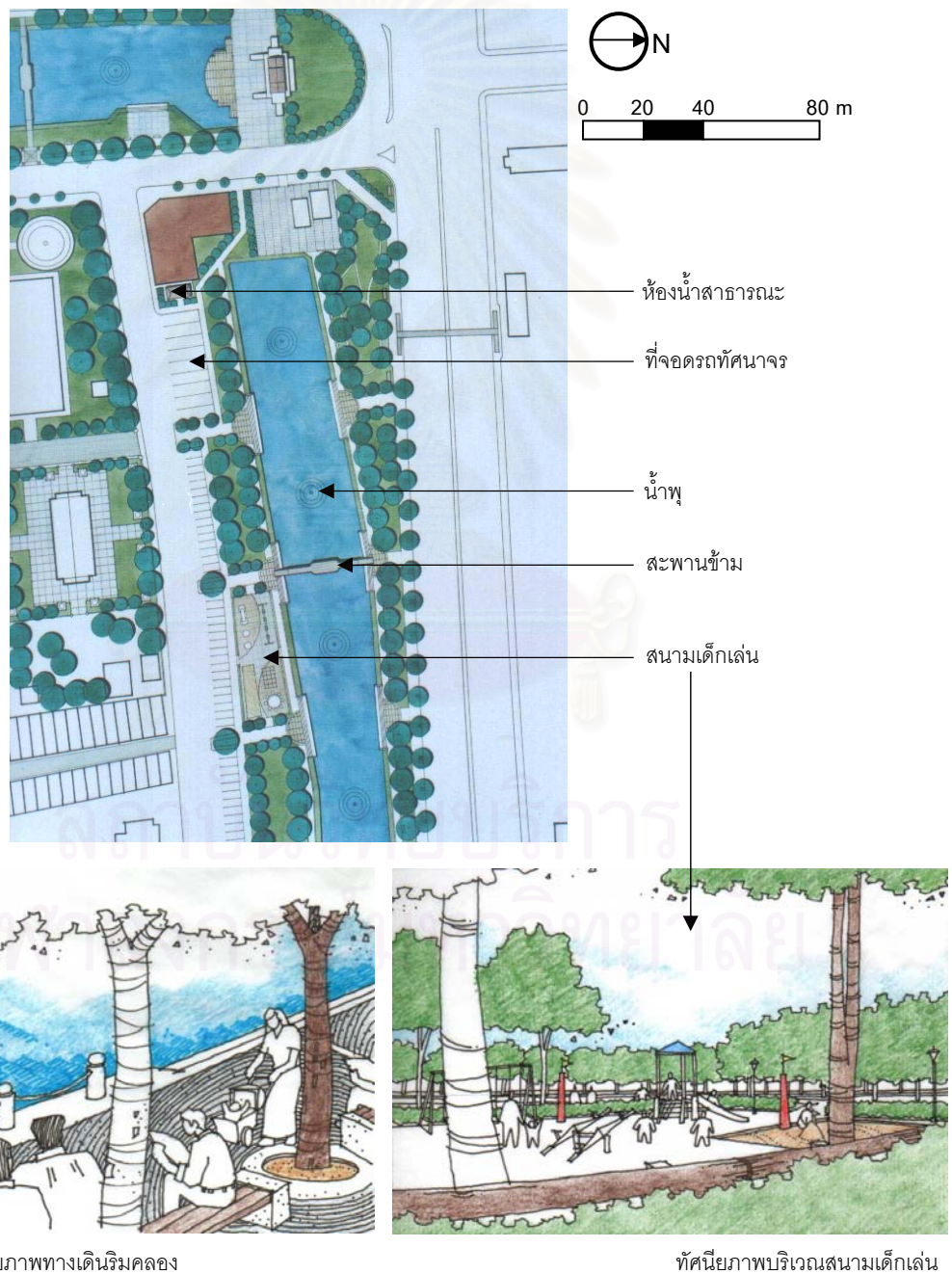
ลานหอนาฬิกาหลังการปรับปรุง

รูปที่ 5.16 ทักษะภาพบริเวณลานหน้าศาลากลาง

2) ออกแบบสวนสาธารณะใหม่บริเวณคูเมืองนารายณ์รังษุทิศ และคูเมืองยกบัตรลือเลื่อง

● **คูเมืองนารายณ์รังษุทิศ**

- ออกแบบพื้นที่สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น เพื่อให้ประชาชนได้ใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- พื้นที่จอดรถสาธารณะและที่จอดรถจักรยาน เพื่อรองรับคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว (รายละเอียดอยู่ในแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงระบบคมนาคมขนส่งและการสัญจร)
- ปรับปรุงสภาพคลองคูเมืองให้อยู่ในสภาพที่ดี มีน้ำพุเพิ่มออกซิเจนให้กับน้ำ มีสะพานข้ามเพิ่มทางเลือกในการเดินทาง บันไดทำน้ำ เพื่อให้ประชาชนสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับคูเมืองได้มากขึ้น
- คันคูเมืองใช้พืชคลุมดิน เช่น กระจุดมทอง ปลูกเพื่อลดความแข็งกระด้างและเพิ่มความสดชื่น

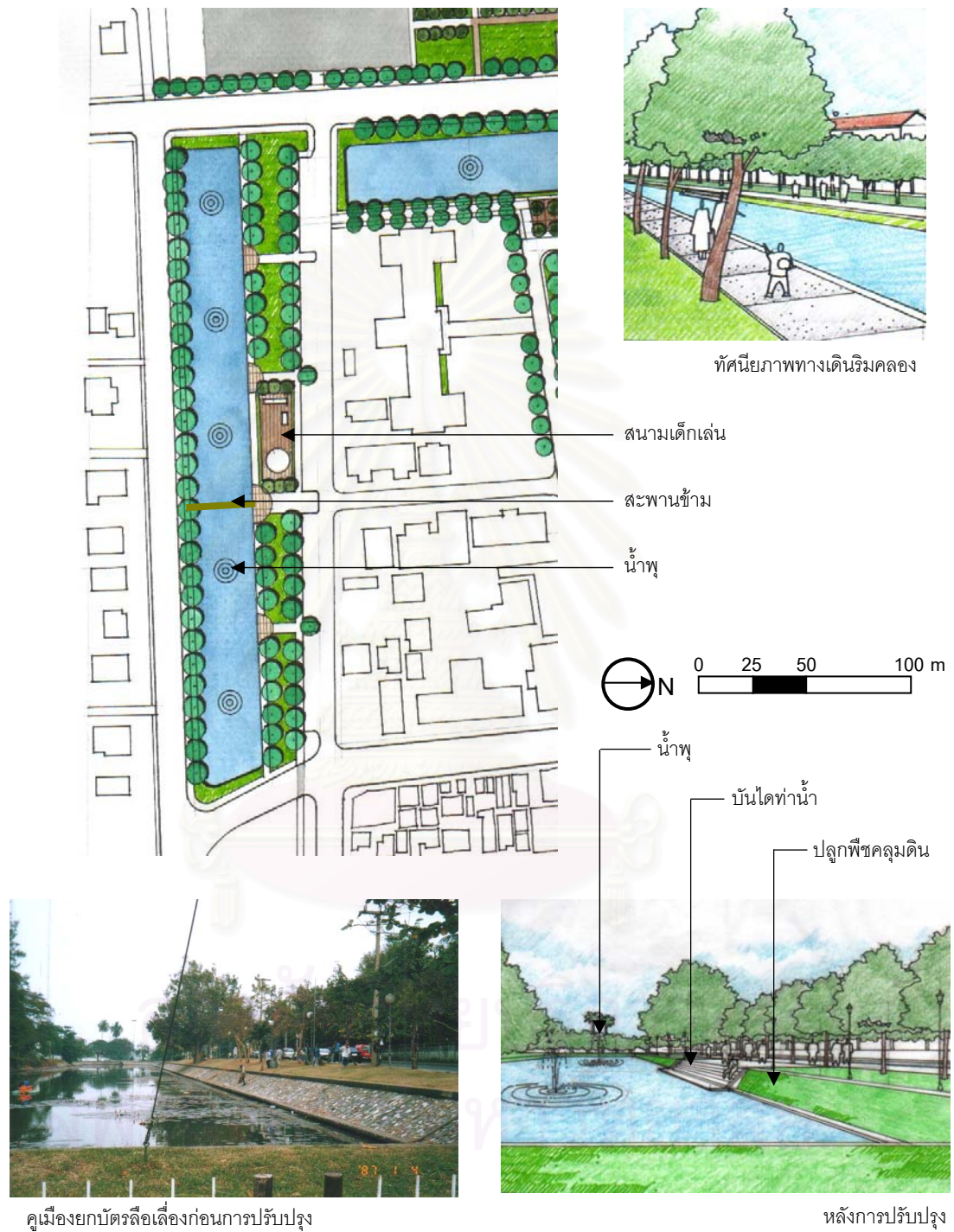

ทัศนียภาพทางเดินริมคลอง

ทัศนียภาพบริเวณสนามเด็กเล่น

รูปที่ 5.17 สวนสาธารณะริมคูเมืองนารายณ์รังษุทิศ

- คูเมืองยกบัตร์ลือเลื่อง
- รายละเอียดการออกแบบเป็นแนวทางเดียวกันกับคูเมืองนารายณ์รังษี

รูปที่ 5.18 สวนสาธารณะริมคูเมืองยกบัตร์ลือเลื่อง

โดยการดำเนินการออกแบบและก่อสร้างสวนสาธารณะใหม่ จะต้องดำเนินการภายหลังจากที่มีการคืนพื้นที่ของผู้ที่รื้อกล้าแนวคลองคูเมืองกำแพงเมืองให้กับกรมธนารักษ์ก่อน แล้วจึงทำการรื้อถอนอาคารเพื่อทำการออกแบบให้เป็นไปตามแนวทางที่วางไว้ (ดำเนินการร่วมกับแนวทางการอนุรักษ์คลองคูเมืองในหัวข้อ 5.9)

ซึ่งขั้นตอนในการเรียกคืนพื้นที่ที่ถูกถูกล้ำนั้นต้องใช้ระยะเวลา และเป็นขั้นตอนที่มีผลกระทบต่อกลุ่มคนจำนวนมาก จึงเสนอให้มีการกำหนดแนวทางไว้ในแผนพัฒนาระยะยาว (ระยะ 20-30 ปี) ของทางเทศบาล

● มาตรการสนับสนุน

1) การส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมในพื้นที่สวนสาธารณะ

ทางเทศบาลควรมีการส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมในพื้นที่สวนสาธารณะ นอกเหนือจากการใช้พื้นที่เพื่อเป็นเส้นทางสัญจรหรือการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อให้คนในชุมชนได้มีการปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น และเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยเทศบาลควรให้ความช่วยเหลือในการจัดเตรียมองค์ประกอบในด้านกิจกรรมต่างๆ ที่จะช่วยดึงดูดให้เกิดการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าว เช่น การจัดกิจกรรมการออกกำลังกาย การแสดงละคร การแสดงดนตรี ประติมากรรม หรือการจัดงานนิทรรศการกลางแจ้ง โดยอาจขอความร่วมมือจากองค์กรต่างๆ ทั้งทางภาครัฐและเอกชน เช่น สถาบันการศึกษา สมาคมบริษัทห้างร้านต่างๆ ในการจัดกิจกรรมข้างต้น ทั้งนี้องค์กรดังกล่าวก็จะมีโอกาสที่ดีในการแสดงออกและการได้ประชาสัมพันธ์องค์การของตนต่อสาธารณชนเป็นการตอบแทน นอกจากนี้ควรรวมไปถึงการกระตุ้นให้มีการรวมตัวกันของประชาชนในพื้นที่และละแวกใกล้เคียง เพื่อร่วมกันจัดกิจกรรมในโอกาสพิเศษและเทศกาลต่างๆ ด้วย

2) การส่งเสริมรูปแบบกิจกรรมการค้าและบริการ

ทางเทศบาลควรสนับสนุนให้เกิดการประกอบกิจการค้าและบริการ ที่ดึงดูดให้คนเข้ามาใช้พื้นที่และรองรับนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร ร้านขายสินค้าพื้นเมือง โดยมีรูปแบบของร้านค้าที่มีเอกลักษณ์ และก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมกับพื้นที่ เช่น ร้านอาหารที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น มีการใช้พื้นที่ชั้นบนเป็นระเบียง เปิดออกสู่พื้นที่สวนสาธารณะ เป็นต้น อาจมีการกระตุ้นให้เอกชนลงทุนเองโดยใช้มาตรการทางด้านภาษี และการให้ความช่วยเหลือในด้านการหาแหล่งทุน ตลอดจนการให้คำปรึกษาในเรื่องของรูปแบบการพัฒนา

การจัดกิจกรรมในโอกาสพิเศษ

ร้านขายสินค้าพื้นเมือง

รูปที่ 5.19 การส่งเสริมการจัดกิจกรรมและการประกอบการค้า

5.7 แนวทางการจัดระบบจราจร

เนื่องจากเขตพื้นที่ศึกษาเป็นศูนย์กลางย่านพาณิชยกรรมของเมือง เป็นที่ตั้งของศูนย์รวมกิจกรรมหลายแห่ง และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของเมือง จึงมีรถยนต์และยานพาหนะประเภทต่างๆเข้ามายังพื้นที่ศึกษาเป็นจำนวนมาก ทำให้บนถนนสายหลักมีการจราจรติดขัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาเร่งด่วน อีกทั้งยังมีการยังมีการใช้พื้นที่ริมถนนเป็นที่จอดรถ และขนส่งสินค้าของร้านค้าที่ตั้งอยู่ริมถนน ทำให้พื้นผิวการจราจรแคบลง ไม่สามารถใช้ในการสัญจรได้อย่างเต็มที่ และยังมี การเข้าออกของรถตลอดเวลา ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การจราจร

แนวคิดในการแก้ไขปัญหาจราจรในบทที่ 2 กล่าวถึงหลักการในการวางแผนด้านการจราจรว่า ควรลดการใช้รถยนต์ในเมืองลง และให้ความสำคัญกับการเดินเท้า และระบบขนส่งสาธารณะให้มากขึ้น จะช่วยลดปัญหาการจราจรลงได้ การจัดระบบถนนควรพิจารณาเพื่อที่จะอำนวยความสะดวกแก่ผู้คนที่เดินหรือขี่จักรยาน และระบบขนส่งสาธารณะ มากกว่าที่จะเปลี่ยนระบบถนนเพื่อช่วยระยะเวลาในการเดินทางแก่ผู้ใช้รถยนต์ ดังนั้นจึงเสนอแนวทางการจัดระบบจราจรที่จะแก้ไขปัญหาการจราจรในพื้นที่ศึกษา ดังนี้

● จุดมุ่งหมาย

เพื่อแก้ไขปัญหาการจราจรในเขตพื้นที่ ให้มีการจราจรที่คล่องตัวขึ้น ลดปริมาณการใช้รถยนต์ส่วนบุคคล และสนับสนุนการใช้ระบบขนส่งสาธารณะ

● แนวความคิด

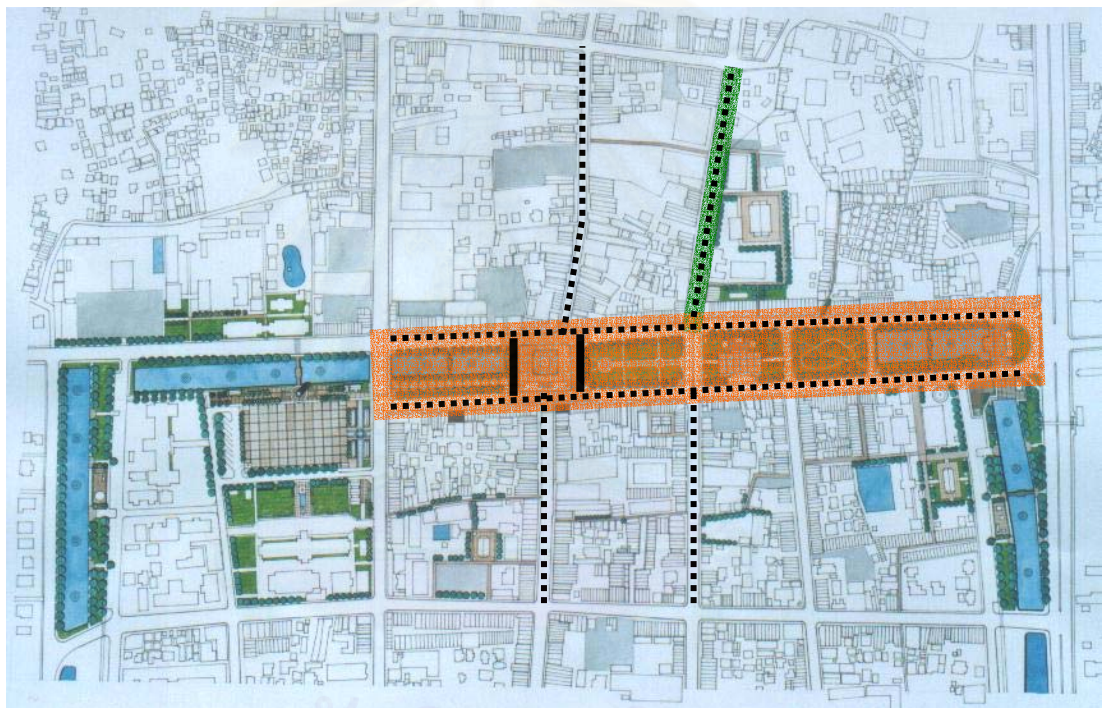
- 1) จัดระบบการจราจรในพื้นที่ศึกษาที่คล่องตัวสามารถระบายรถจากถนนสายหลักได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งบนถนนชุมพล ถนนราชดำเนิน และถนนสุนทรวิจิตร
- 2) ควบคุมพื้นที่ห้ามจอดรถบนถนนสายหลัก เพื่อเพิ่มพื้นผิวการจราจร และความสามารถในการระบายรถของถนน โดยมีการจัดหาพื้นที่จอดรถรองรับ
- 3) ลดจุดตัดของถนนในบริเวณที่ไม่จำเป็น เพื่อช่วยลดปัญหาการเกิดอุบัติเหตุและการจราจรติดขัด และเป็นการสร้างความต่อเนื่องของทางเดินเท้า
- 4) ควบคุมการเกิดกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อจราจรบนท้องถนน เช่น การขนส่งสินค้า การจอดรถรับส่งผู้โดยสารของรถประจำทาง ให้เป็นไปอย่างมีระเบียบ และกีดขวางการจราจรน้อยที่สุด
- 5) ส่งเสริมให้ประชาชนใช้ระบบขนส่งสาธารณะ เพื่อลดปริมาณการจราจรจากการใช้รถส่วนตัว

● การดำเนินการจัดระบบการจราจร

● มาตรการควบคุม

- 1) ใช้ระบบเดินรถทางเดียวในถนนสุนทรวิจิตร ยกเว้นรถโดยสารประจำทาง
- 2) ยกเลิกถนนทางด้านทิศเหนือและใต้ของลานอนุสาวรีย์ที่มีการใช้งานเบาบาง เป็นการลดจุดตัดของถนนเพื่อลดอุบัติเหตุ และการจราจรติดขัด ปรับปรุงพื้นที่เพื่อเชื่อมโยงพื้นที่ลานอนุสาวรีย์กับสวนสาธารณะสองฝั่ง
- 3) ควบคุมพื้นที่ห้ามจอดรถริมถนนบนถนนชุมพล ถนนราชดำเนิน ถนนโพธิ์กลาง ถนนจอมพล ถนนสุนทรวิจิตร และถนนอัษฎางค์ ยกเว้นการจอดรถชั่วคราวเพื่อขนส่งสินค้า และจัดหาพื้นที่จอดรถสาธารณะทดแทนการจอดรถริมถนน โดยการจัดสร้างที่จอดรถใต้ดินบริเวณลานหน้าศาลากลาง และที่จอดรถบริเวณริมคูเมืองยกบัตรล้อเลื่อนและคูเมืองนารายณ์รังษุชด์

- 4) การควบคุมประเภทรถโดยการห้ามรถบรรทุกตั้งแต่ 6 ล้อขึ้นไปใช้เส้นทางถนนชุมพลและถนนราชดำเนิน ในช่วงเวลา 6.00 – 18.00 น.
- มาตรการสนับสนุน
- 5) ขอความร่วมมือจากทางตลาดแม่กิมเฮงให้มีการจัดหาพื้นที่จอดรถสำหรับขนส่งสินค้าโดยเฉพาะ เพื่อไม่ให้เกิดการขนส่งสินค้าบนถนนบริเวณรอบตลาด กีดขวางการจราจร
- 6) ส่งเสริมให้ประชาชนใช้ระบบขนส่งสาธารณะในการเดินทาง
- 7) ส่งเสริมให้มีการใช้รถโรงเรียน โดยขอความร่วมมือกับโรงเรียนทุกแห่งในเขตเมือง และในบริเวณใกล้เคียงให้ใช้ระบบการรับส่งนักเรียนโดยใช้รถโรงเรียน โดยอาจมีมาตรการสนับสนุน อาทิเช่น มาตรการทางด้านภาษี การมีปั้มน้ำมันให้บริการน้ำมันราคาถูกพิเศษเฉพาะรถโรงเรียน เป็นต้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

0 50 100 250 m

เดินทางเดียวกเว้นรถโดยสารประจำทาง

ห้ามจอดรถริมถนน

งดการใช้ถนน ยกเว้นช่วงงานเทศกาลประจำปี

พื้นที่ห้ามรถบรรทุกตั้งแต่ 6 ล้อขึ้นไป ตั้งแต่ช่วงเวลา 6.00 – 18.00 น.

รูปที่ 5.20 การจัดระบบการจราจร

5.8 แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงระบบคมนาคมขนส่งและการสัญจร

พื้นที่ศึกษาเป็นที่ตั้งของสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญหลายแห่ง แต่ขาดความต่อเนื่องของเส้นทางสัญจรที่เชื่อมโยงไปยังสถานที่ต่างๆในพื้นที่ศึกษา เนื่องจากการคมนาคมขนส่งและการสัญจรในพื้นที่ยังขาดการจัดระบบที่ดี ทางเดินเท้าขาดการจัดระเบียบ และยังไม่มีความต่อเนื่องตลอดเส้นทางจากจุดที่มีการเปลี่ยนระบบการเดินทาง และจากบริเวณปากทางของถนนซอยต่างๆ พื้นที่ที่รกร้างโดยสารประจำทางไม่ได้มีการออกแบบและกำหนดตำแหน่งที่เหมาะสม กีดขวางทางเดินเท้า และส่งผลกระทบต่อการจราจร ถนนซอยที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนมีสภาพทรุดโทรม ขาดความร่มรื่น และมีการใช้งานเป็นเส้นทางลัดของรถยนต์ทำให้เกิดอันตรายแก่คนในชุมชน ขาดการพัฒนาเส้นทางเฉพาะสำหรับรถจักรยาน เป็นต้น

การมีระบบคมนาคมขนส่งและการสัญจรที่ดี เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเป็นเมืองน่าอยู่ ในแนวคิดในการแก้ไขปัญหาการจราจร กล่าวถึงระบบการคมนาคมที่ยั่งยืน (Sustainable Transportation) ว่าสามารถแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นจากการจราจรได้ โดยวัตถุประสงค์หลักของระบบการคมนาคมที่ยั่งยืนคือ การลดระดับมลภาวะ ปรับปรุงการเข้าถึงระบบการขนส่งที่ให้ความสำคัญกับคนมากกว่ารถ เพิ่มทางเลือกในการเดินทาง สร้างทางเดินเท้าที่ปลอดภัย สะดวก น่าเดิน ลดการพึ่งพารถยนต์ ซึ่งจากแนวคิดดังกล่าวจึงนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งและการสัญจรในเขตพื้นที่ศึกษา

โดยการพัฒนาการคมนาคมขนส่งและการสัญจรในเขตพื้นที่ศึกษา จะพิจารณาเป็น 5 ประเด็น คือ รถยนต์ส่วนบุคคล ระบบขนส่งสาธารณะ (รถโดยสารประจำทาง) รถบริการ (มอเตอร์ไซค์รับจ้าง สามล้อ สามล้อเครื่อง) รถจักรยาน และการสัญจรบนทางเท้า ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

● จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้ประชาชนมีความสะดวกในการเดินทาง สร้างความเชื่อมโยงให้กับพื้นที่ เพิ่มทางเลือกในการเดินทางให้คนในชุมชน โดยให้ความสำคัญกับคนมากกว่ารถ สร้างทางเดินเท้าที่สะดวกและปลอดภัย ลดการพึ่งพารถยนต์เพื่อการลดระดับมลภาวะในเขตเมือง

● แนวความคิด

1) รถยนต์ส่วนบุคคล

- ควบคุมเรื่องที่จอดรถบนถนนสายสำคัญ เพื่อเป็นการจำกัดการใช้รถยนต์ในเขตพื้นที่ศึกษา ช่วยลดปริมาณการจราจร และมลภาวะจากรถยนต์
- จัดเตรียมพื้นที่จอดรถสาธารณะไว้รองรับรถจากพื้นที่ที่มีการควบคุม รถของนักท่องเที่ยว และผู้ที่เดินทางมายังพื้นที่
- ปรับปรุงโครงข่ายการสัญจรให้เชื่อมต่อกับพื้นที่จอดรถดังกล่าว เพื่อความสะดวกในการเดินทาง และการเปลี่ยนระบบการเดินทาง

2) ระบบขนส่งสาธารณะ (รถโดยสารประจำทาง)

- เพิ่มประสิทธิภาพของระบบขนส่งสาธารณะให้สามารถเข้าถึงพื้นที่ศึกษาได้สะดวก และเชื่อมโยงกับระบบการเดินทางรูปแบบอื่น
- กำหนดตำแหน่งพื้นที่รกร้างประจำทางให้เหมาะสม อยู่ในตำแหน่งที่คนเข้าถึงได้สะดวก และไม่ตั้งอยู่ใกล้ทางแยกหรือจุดตัดของถนนมากเกินไป เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อการจราจร

- กำหนดรูปแบบของที่พักรถประจำทางให้มีความเหมาะสมกับที่ตั้งแต่ละจุด เพื่อให้มีที่จอดรถ
เส้นทางเดินเท้าที่น้อยที่สุด
- 3) **รถบริการ** (มอเตอร์ไซค์รับจ้าง สามล้อ สามล้อเครื่อง)
 - กำหนดพื้นที่เฉพาะสำหรับจอดรถบริการในตำแหน่งที่เหมาะสม ใกล้กับแหล่งกิจกรรมที่สำคัญ
 - กำหนดพื้นที่และขอบเขตไม่ให้กีดขวางการสัญจรบนทางเท้า และให้ส่งผลกระทบต่อจราจร
น้อยที่สุด
- 4) **รถจักรยาน**
 - จัดเตรียมระบบทางจักรยานที่สะดวกและปลอดภัย และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้
จักรยาน และคำนึงถึงความสะดวกในการเปลี่ยนระบบการเดินทาง
 - ส่งเสริมให้ประชาชนใช้จักรยานในการเดินทางในเขตเมือง ช่วยลดปัญหามลภาวะ ประหยัด
พลังงาน และเป็นการออกกำลังกายที่ดี
- 5) **การสัญจรบนทางเท้า**
 - จัดระบบทางเท้าให้มีความต่อเนื่องสามารถเชื่อมต่อกับจุดต่างๆได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะจุดศูนย์
รวมกิจกรรมที่สำคัญ มีความเชื่อมโยงกับจุดที่มีการเปลี่ยนระบบการเดินทาง และสามารถเข้าถึง
ระบบขนส่งสาธารณะได้สะดวก และคำนึงถึงการออกแบบเพื่อคนพิการ (Design for disable)
 - จัดระเบียบทางเท้าให้มีความสะดวกในการสัญจร ควบคุมการตั้งวางสินค้า หาบเร่แผงลอย และ
ป้ายโฆษณาที่กีดขวางทางเท้า การติดตั้งผ้าใบบังแดด และป้ายโฆษณา ที่ไม่ได้รับดับซึ่งอาจเป็น
อันตรายแก่ผู้สัญจรผ่านไปมา
 - จัดระเบียบอุปกรณ์ประกอบถนน และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ตั้งอยู่บนทางเท้า เช่น ตู้โทรศัพท์
สาธารณะ ถังขยะ กระถางต้นไม้ ตู้ไปรษณีย์ ให้เป็นระเบียบและกีดขวางการสัญจรน้อยที่สุด
 - ปรับปรุงถนนซอย และเส้นทางสัญจรภายในชุมชนให้อยู่ในสภาพดี มีความร่มรื่น คำนึงถึงความ
ปลอดภัยของคนในชุมชน

● **การดำเนินการพัฒนาพื้นที่**

1) **รถยนต์ส่วนบุคคล**

- 1.1) โครงการออกแบบที่จอดรถสาธารณะใต้ดินบริเวณลานหน้าศาลากลาง พื้นที่ 9,800 ตารางเมตร
(หักพื้นที่สัญจรร้อยละ 40 เหลือพื้นที่ 5,880 ตารางเมตร) สามารถจอดรถได้จำนวน 420 คัน
และที่จอดรถที่ศึกษาจบบนผิวดินได้มากกว่า 30 คัน
- 1.2) โครงการออกแบบที่จอดรถบริเวณริมคูเมืองยกบัตรล้อเลื่อน เป็นที่จอดรถตามแนวถนน พื้นที่ยาว
260 เมตร (ไม่ต้องหักพื้นที่สัญจร) สามารถจอดรถได้จำนวน 104 คัน
- 1.3) โครงการออกแบบที่จอดรถบริเวณริมคูเมืองนารายณ์รังษุชดี เป็นที่จอดรถตามแนวถนน มีพื้นที่
ยาว 220 เมตร (ไม่ต้องหักพื้นที่สัญจร) สามารถจอดรถได้จำนวน 88 คัน

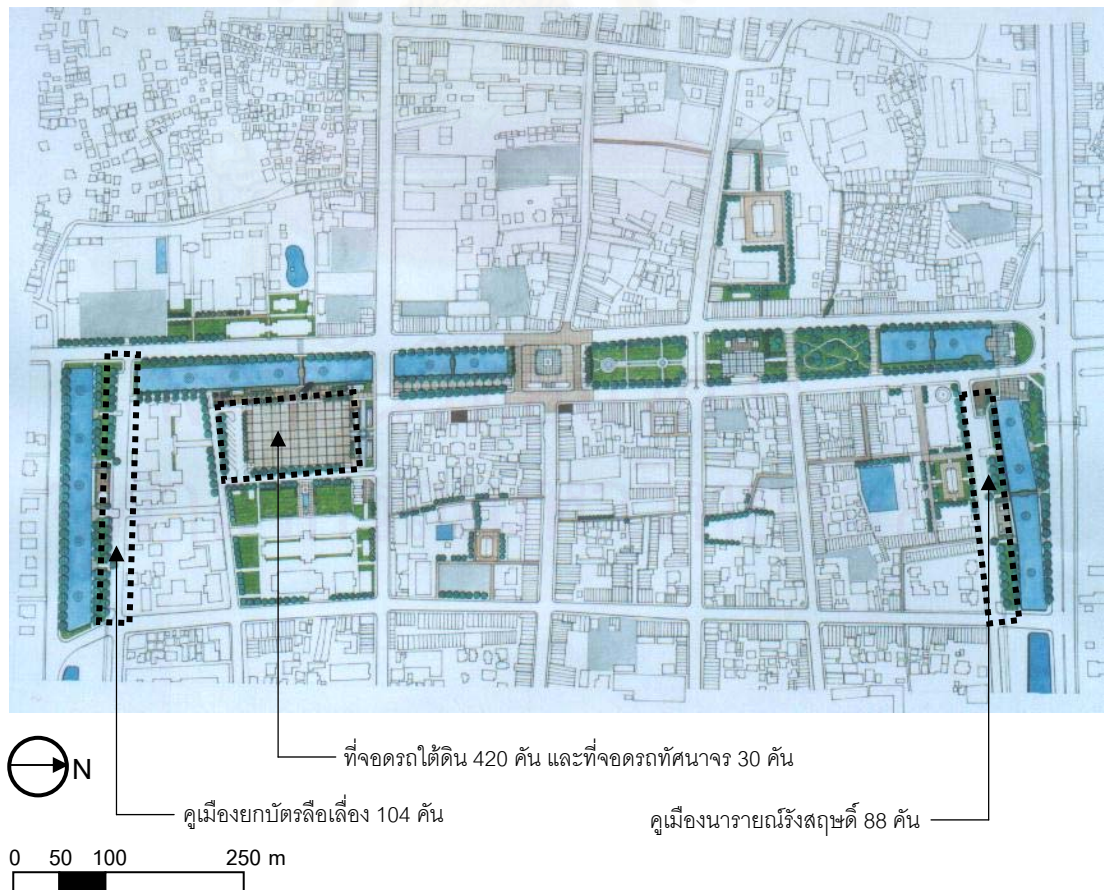
โดยที่ที่จอดรถที่จัดทำขึ้นสามารถรองรับรถจากถนนชุมพล ถนนราชดำเนิน ถนนโพธิ์กลาง ถนนจอมพล
ถนนสุรนารี ถนนอัษฎางค์ได้ เมื่อมีการควบคุมพื้นที่ห้ามจอดรถบนถนนดังกล่าว โดยสามารถแสดงจำนวนการ
จอดรถของพื้นที่แต่ละส่วน ดังตารางต่อไปนี้ (ในการคำนวณพื้นที่คิดเป็น 1 หน่วยรถยนต์)

ตารางที่ 5.3 แสดงจำนวนการจอดรถบนสายหลัก

ถนน	ลักษณะการจอด	ความยาวแนวจอด (เมตร)	จำนวนรถ (คัน)
ถนนชุมพล	ทั้ง 2 ฟาก	760	126
ถนนราชดำเนิน	ทั้ง 2 ฟาก	800	133
ถนนโพธิ์กลาง	ทั้ง 2 ฟาก	520	86
ถนนจอมพล	ทั้ง 2 ฟาก	360	60
ถนนสุนารี	ฟากตลาดแม่กิมเฮง	240	40
ถนนอัษฎางค์	ทั้ง 2 ฟาก	360	60
รวม		3,040	505

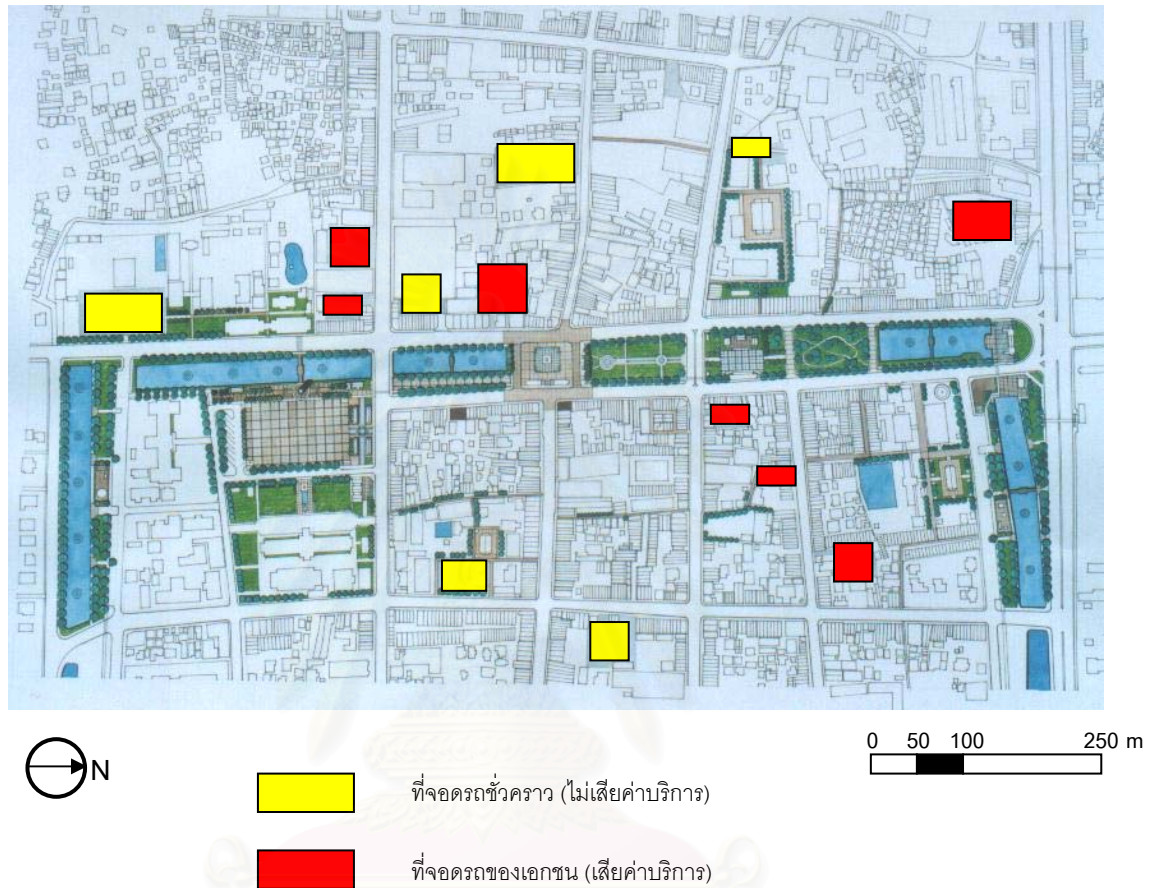
ตารางที่ 5.4 แสดงจำนวนรถที่ที่จอดรถที่จัดสร้างขึ้นสามารถรองรับได้

พื้นที่	จำนวนรถที่รองรับได้ (คัน)
1. ที่จอดรถใต้ดินลานหน้าศาลากลาง	420
2. ที่จอดรถริมคูเมืองยกบัตร์ลือเลื่อง	104
3. ที่จอดรถริมคูเมืองนารายณ์รังสฤษฎ์	88
รวม	612

รูปที่ 5.21 พื้นที่จอดรถที่จัดทำขึ้น

นอกจากนี้ในบริเวณพื้นที่ศึกษายังมีพื้นที่ที่สามารถใช้เป็นที่จอดรถชั่วคราวได้ เช่น ในบริเวณวัดสะแก วัดสุทรจินดา วัดบึง ที่จอดรถของห้างสรรพสินค้าคลังพลาซ่า และที่จอดรถของตลาดแม่กิมเฮง และมีที่จอดรถของเอกชนที่มีการเก็บค่าบริการ กระจายตัวอยู่ในพื้นที่หลายแห่ง

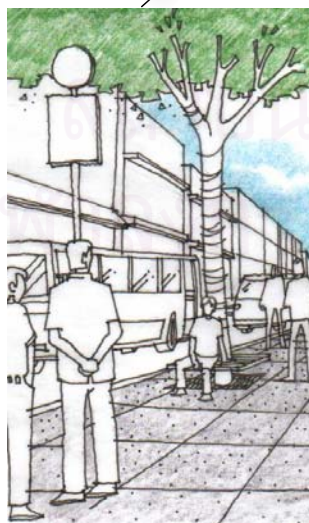
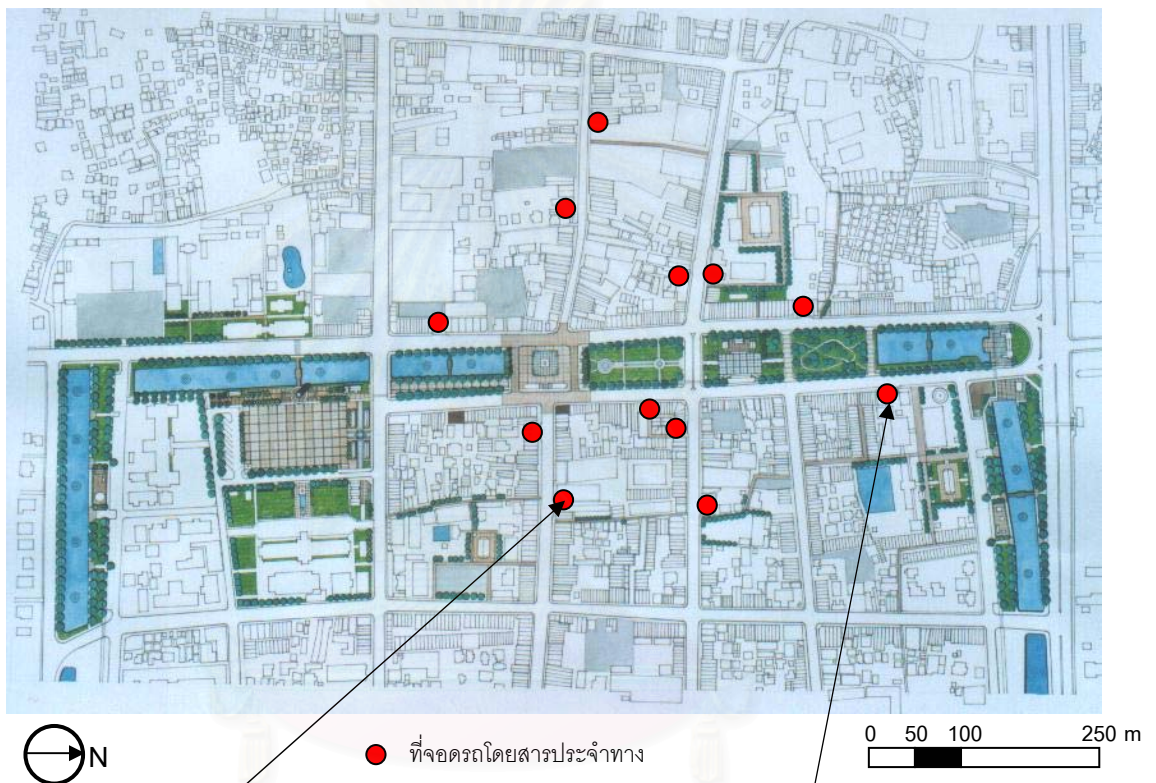

รูปที่ 5.22 พื้นที่จอดรถชั่วคราวและที่จอดรถของเอกชนในพื้นที่ศึกษา

ทั้งนี้หากมีการออกแบบปรับปรุงพื้นที่แนวคูเมืองเป็นสวนสาธารณะ และที่จอดรถสาธารณะของเมือง ตามแนวความคิดดังกล่าวตลอดทั้งแนว เมืองนครราชสีมาจะมีสวนล้อมเมือง มีพื้นที่สวนสาธารณะเพิ่มขึ้นกว่า 100,000 ตารางเมตร (เดิม 39,533.8 ตารางเมตร) อากาศในเมืองจะดีขึ้น ความร้อนจะลดลง ชาวเมืองจะมีพื้นที่จอดรถสาธารณะเพิ่มขึ้นและตั้งอยู่รอบนอก เป็นโอกาสที่ดีในการสนับสนุนรูปแบบการเดินทางภายในเมืองที่ลดการพึ่งพาการใช้รถยนต์ และยังเป็นการนิยามขอบเขตของพื้นที่เมืองเก่าได้อย่างชัดเจนอีกด้วย

2) ระบบขนส่งสาธารณะ (รถโดยสารประจำทาง) มีรายละเอียดการปฏิบัติดังนี้

- 3.1) ออกแบบพื้นที่รอรถประจำทาง ในบริเวณที่มีพื้นที่เพียงพอ คือ บริเวณชอยทางเข้าคลังพลาซ่า ปากชอยทางเข้าชุมชนถนนราชดำเนิน บริเวณหน้าวัดพ่ายพ ส่วนในบริเวณที่ไม่มีพื้นที่เพียงพอ ให้ออกแบบที่นั่งพักให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่ เช่น การทำผนังอาคารยื่นเพื่อใช้เป็นที่นั่ง หรือ การทำม้านั่งรอบต้นไม้ และใช้ต้นไม้หรือสวนยื่นอาคารเป็นที่บังแดดบังฝน
- 3.2) กำหนดตำแหน่งพื้นที่รอรถประจำทางในตำแหน่งที่คนเข้าถึงได้สะดวก ใกล้กับปากทางเข้าชุมชน และตั้งอยู่ห่างจากทางแยกไม่น้อยกว่า 30 เมตร เพื่อให้สามารถรองรับรถได้มากกว่า 3 คันเมื่อมีการจอดรอรับผู้โดยสาร

ที่พักรอรถโดยสารประจำทางในบริเวณที่ไม่มีพื้นที่เพียงพอ

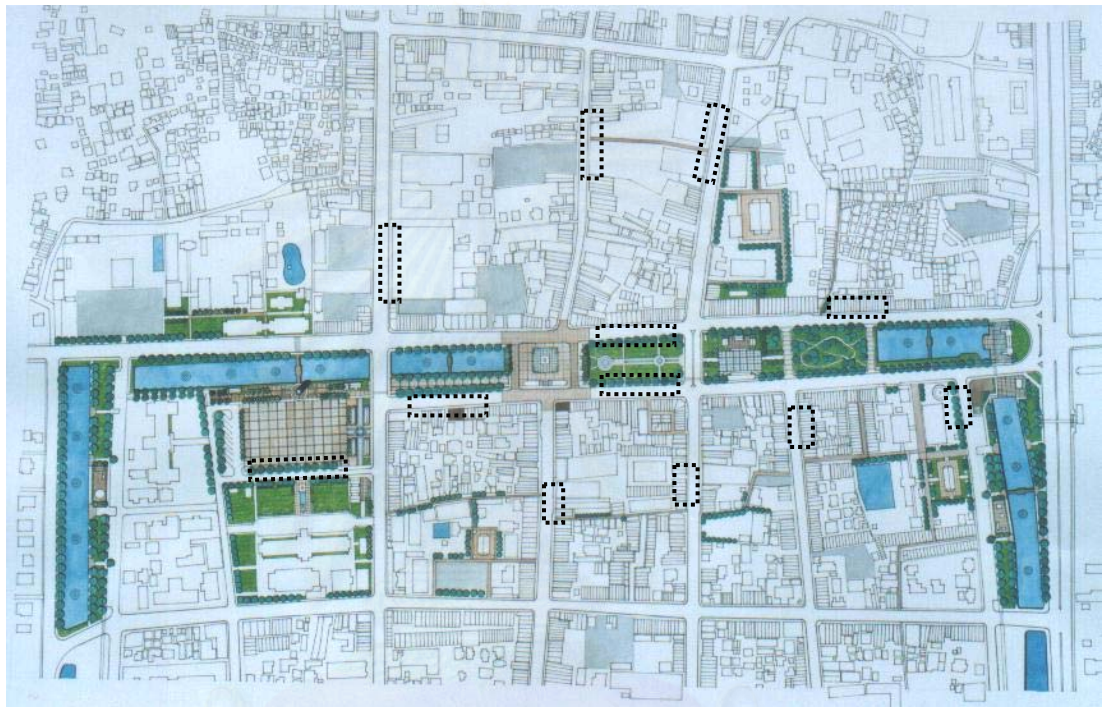

ที่พักรอรถโดยสารประจำทางในบริเวณที่มีพื้นที่เพียงพอหรือสามารถขอใช้พื้นที่ในการปรับปรุงเป็นพื้นที่รอรถประจำทางได้ (หน้าวัดพ่ายพ)

รูปที่ 5.23 การปรับปรุงพื้นที่รอรถโดยสารประจำทาง

3) **รถบริการ** (มอเตอร์ไซค์รับจ้าง สามล้อ สามล้อเครื่อง) มีรายละเอียดการปฏิบัติดังนี้

- 3.1) กำหนดพื้นที่เฉพาะสำหรับจอดรถบริการในบริเวณใกล้กับแหล่งกิจกรรมที่สำคัญ คือ ตลาดแม่กิมเฮง อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ห้างสรรพสินค้าคลังปลาซ่า บริเวณที่จอดรถประจำทาง และบริเวณปากซอยทางเข้าชุมชน
- 3.2) ห้ามจอดรถรับจ้างบนพื้นผิวทางเดินเท้า โดยเฉพาะมอเตอร์ไซค์รับจ้างที่มักใช้พื้นที่ทางเดินเท้าบริเวณสี่แยก เป็นที่ตั้งวินมอเตอร์ไซค์

 บริเวณพื้นที่ที่อนุญาตให้จอดรถรับจ้าง

0 50 100 250 m

ห้ามจอดรถรับจ้างบนผิวทางเดินเท้า

จอดเฉพาะพื้นที่ที่จัดให้เท่านั้น

รูปที่ 5.24 การจัดระเบียบรถบริการ

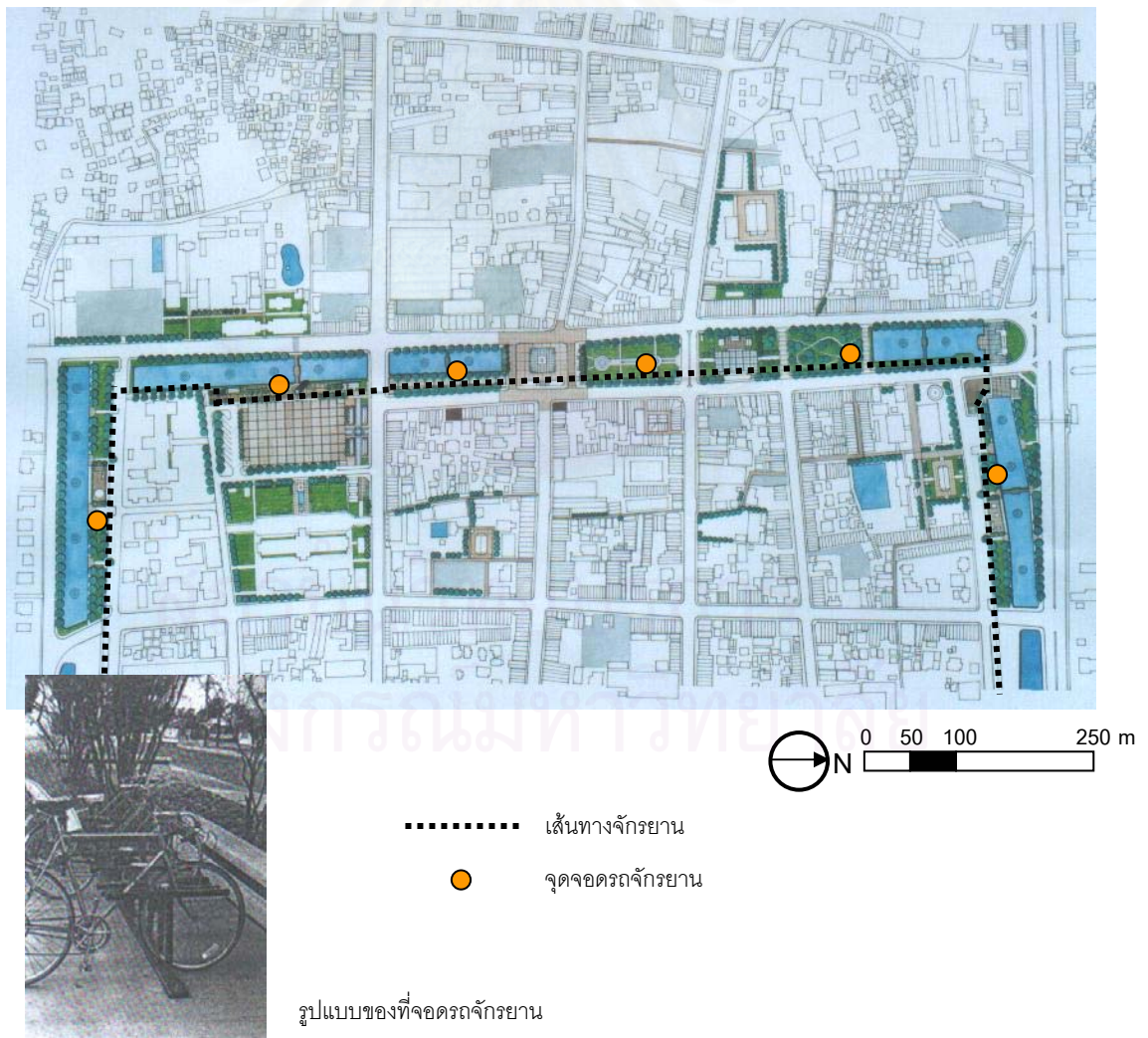
4) รถจักรยาน การออกแบบเส้นทางจักรยานรอบคูเมือง มีรายละเอียดการปฏิบัติดังนี้

4.1) กำหนดเส้นทาง และจัดเตรียมระบบทางจักรยานที่สะดวกและปลอดภัย

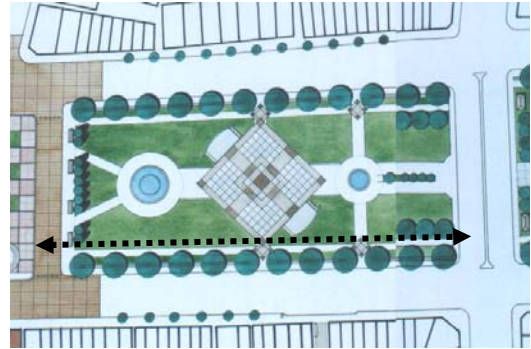
- ปรับปรุงพื้นผิวทางเท้าให้เรียบเสมอกัน เนื่องจากบางครั้งอาจมีการใช้งานร่วมกับทางเดินเท้า
- ทำขอบทางเท้าทุกจุดที่มีการเปลี่ยนระดับ โดยใช้ความลาดชัน 1:12 (สำหรับคนพิการด้วย)
- ปรับความสูงของป้ายจราจร และป้ายสัญญาณต่างๆ ให้สูงกว่าระดับ 2.10 เมตร
- จัดทำป้ายเตือนในบริเวณทางแยก และทางข้ามถนนแต่ละจุด
- จัดเตรียมไฟส่องสว่างตามเส้นทาง สำหรับเวลาพลบค่ำหรือเวลากลางคืน

4.2) จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้ที่ใช้จักรยาน และคำนึงถึงความสะดวกในการเปลี่ยนระบบการเดินทาง

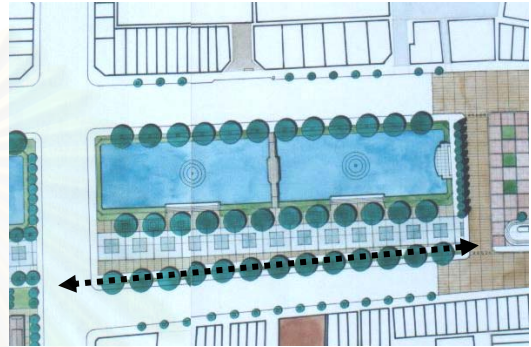
- กำหนดให้มีที่จอดรถจักรยานในจุดที่อาจมีการเปลี่ยนระบบการสัญจร เช่น บริเวณที่ใกล้กับที่จอดรถ ใกล้ที่จอดรถโดยสารประจำทาง และจุดที่ใกล้กับแหล่งกิจกรรมสำคัญ
- มีที่นั่งพักผ่อน ศาลา หรือร้านค้าขนาดเล็กไว้คอยบริการตามจุดต่างๆ ในเส้นทาง โดยอาจมีการใช้งานร่วมกับสวนสาธารณะ

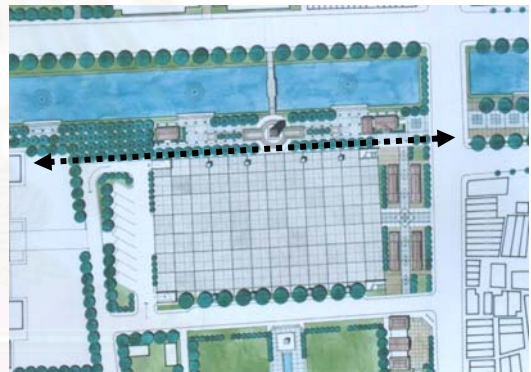
รูปที่ 5.25 เส้นทางรถจักรยานในพื้นที่ศึกษา

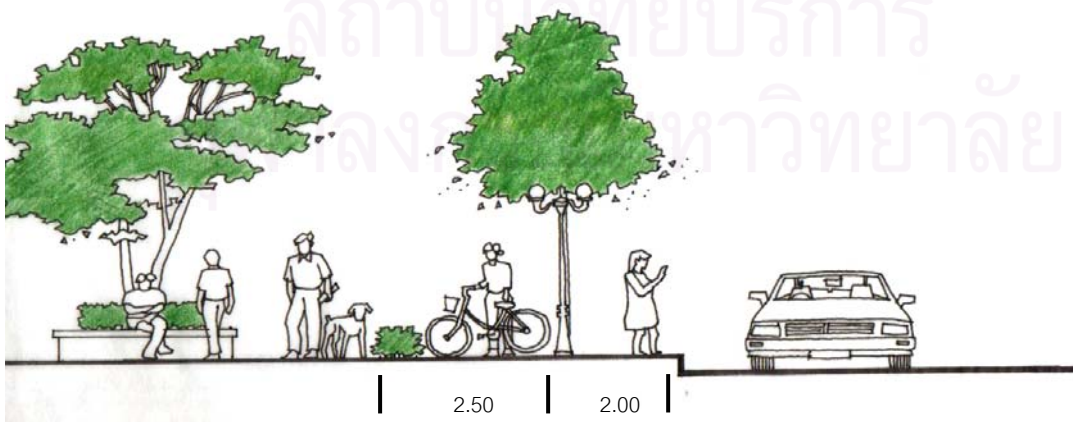
ทางจักรยานในสวนรัก

ทางจักรยานในสวนริมนูเมืองพิชัยชุมพล

ทางจักรยานในลานหน้าศาลากลาง

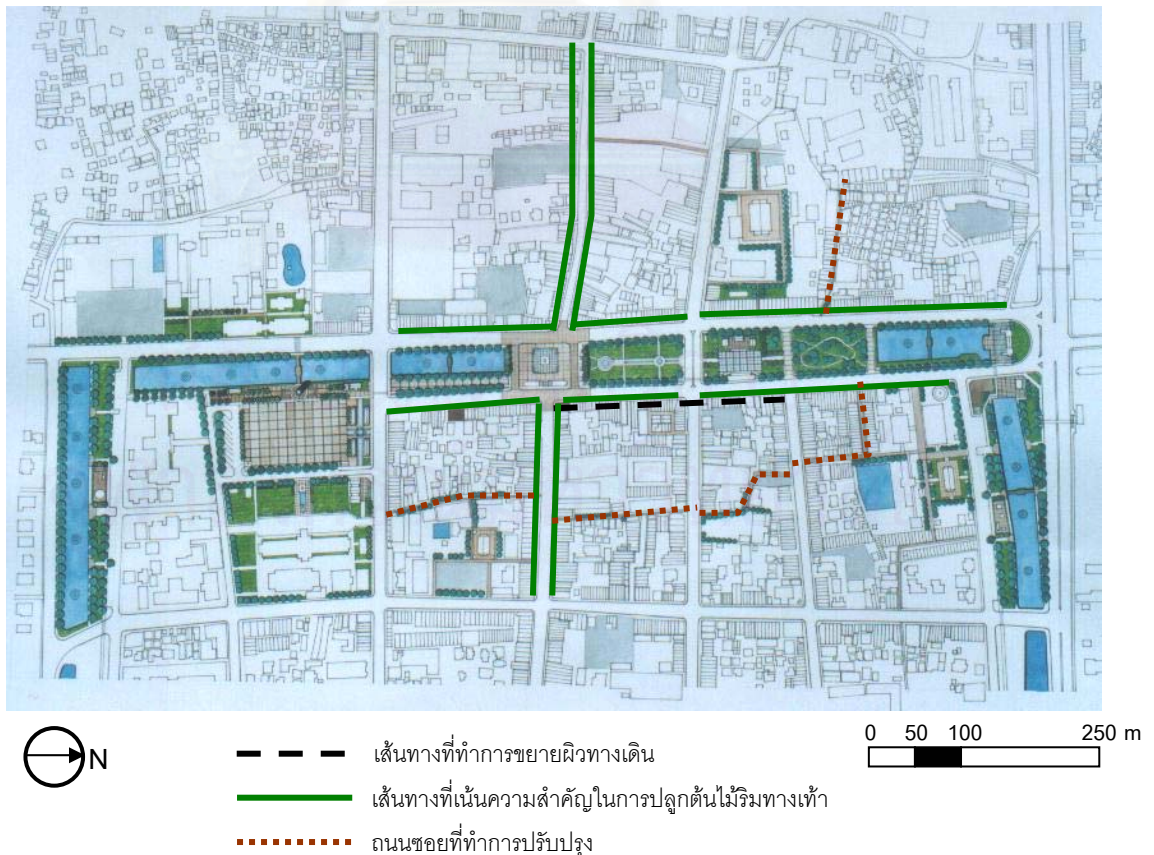

รูปตัดทางจักรยานสวนริมนูเมืองพิชัยชุมพล

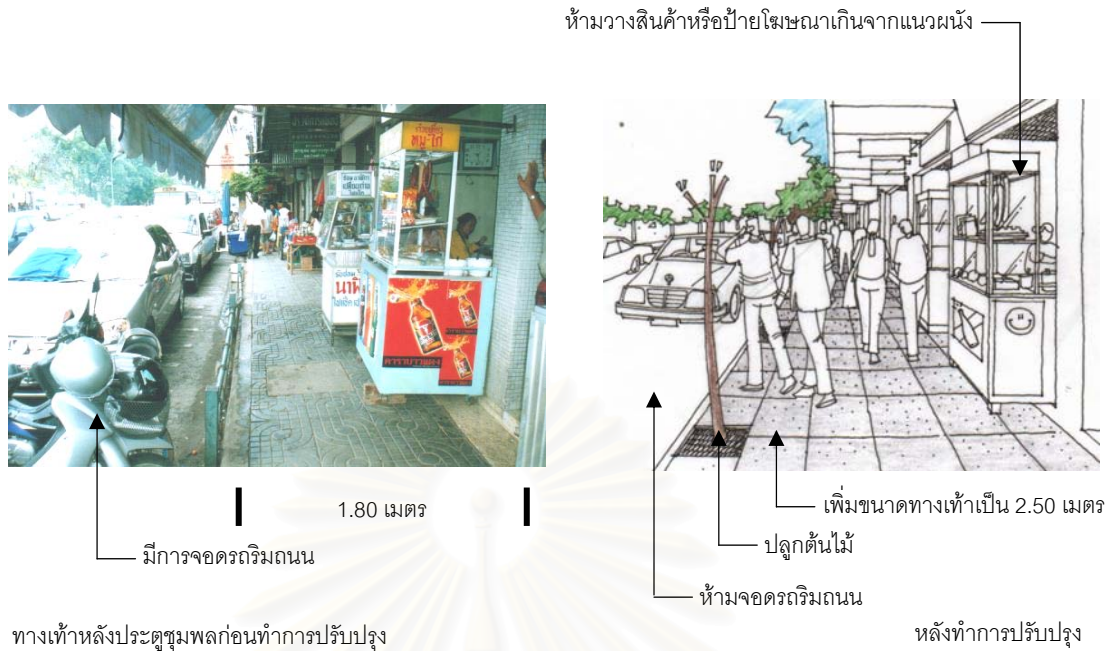
รูปที่ 5.26 รูปแบบของเส้นทางจักรยาน

5) การสัญจรบนทางเท้า

- 5.1) ปรับปรุงเส้นทางเดินเท้าริมถนนสายหลักให้มีความเป็นระเบียบ เรียบร้อย สามารถรองรับการสัญจรของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีรายละเอียดการปฏิบัติดังนี้
- จัดระเบียบทางเท้าให้มีความสะดวกในการสัญจร (รายละเอียดการควบคุม และจัดระเบียบทางเท้าอยู่ในแนวทางการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เมือง)
 - การออกแบบเพื่อคนพิการ (Design for disable) และคนชรา เช่น ทำทางลาดในบริเวณทางเท้าที่มีการเปลี่ยนระดับทุกจุดโดยใช้ความลาด 1:12 การใช้กระเบื้องปูพื้นสำหรับคนตาบอดบนทางเท้าสาธารณะ ป้ายอักษรเบรลล์ (Braille) สำหรับคนตาบอดในบริเวณพื้นที่สำคัญ เป็นต้น
 - ปรับปรุงทางเท้าให้มีความต่อเนื่องสามารถเชื่อมต่อกับจุดต่างๆได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะจุดศูนย์รวมกิจกรรมที่สำคัญ มีความเชื่อมโยงกับจุดที่มีการเปลี่ยนระบบการเดินทาง และสามารถเข้าถึงระบบขนส่งสาธารณะได้สะดวก
 - เพิ่มขนาดทางเดินเท้าริมถนนชุมพลบริเวณหลังประตูชุมพล เนื่องจากเป็นเส้นทางสัญจรหลักมีการใช้งานหนาแน่น ประกอบกับผิวทางเดินมีขนาดแคบมาก (1.80 เมตร) โดยดำเนินการร่วมกับมาตรการห้ามจอดรถริมถนน
 - ปลุกต้นไม้ริมทางเดินตามความเหมาะสมของขนาดพื้นที่ผิวทางเดินเท้า เพื่อความร่มรื่นและช่วยลดมลภาวะที่เกิดขึ้นบนท้องถนน โดยเน้นความสำคัญบนถนนชุมพล ถนนราชดำเนิน ถนนโพธิ์กลาง และถนนจอมพล ซึ่งมีประโยชน์ในเรื่องการเป็นองค์ประกอบในการนำสายตาเข้าสู่พื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์ด้วย

รูปที่ 5.27 เส้นทางเดินเท้าในพื้นที่ศึกษา

ทางเท้าหลังประตูชุมพลก่อนทำการปรับปรุง

หลังทำการปรับปรุง

รูปที่ 5.28 การปรับปรุงทางเดินเท้าริมถนนชุมพล

- 5.2) ปรับปรุงถนนซอย และเส้นทางสัญจรภายในชุมชน เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ปรับปรุงพื้นผิว และสร้างความร่มรื่นในแต่ละเส้นทาง มีรายละเอียดการปฏิบัติดังนี้
- ควบคุมการใช้งานให้เป็นเส้นทางสำหรับการเดินเท้าและรถจักรยาน โดยอนุญาตให้รถยนต์สัญจรผ่านเฉพาะผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ภายในชุมชน
 - เปลี่ยนผิวทางให้แตกต่างจากถนนที่เชื่อมต่อกับเส้นทางโดยการปูบล็อกคอนกรีต หรือดินเผา เพื่อปรับความรู้สึกของผู้ใช้ยานพาหนะ ให้เกิดความระมัดระวังและไม่ใช้ความเร็วรถมากเกินไป
 - ปลูกต้นไม้เพิ่มเติมในเส้นทาง ในบริเวณที่มีพื้นที่เพียงพอ
 - ขอความร่วมมือจากเจ้าของที่ดินที่ติดกับเส้นทาง เพื่อปลูกต้นไม้ในเขตที่ดิน และปรับปรุงรั้วไม่ให้มีลักษณะที่ทึบตันเกินไป หรือทำเป็นรั้วต้นไม้

ถนนซอยก่อนทำการปรับปรุง

หลังทำการปรับปรุง

รูปที่ 5.29 แนวทางการปรับปรุงถนนซอย

5.9 แนวทางการอนุรักษ์องค์ประกอบที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

เขตพื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ที่เชื่อมต่อระหว่างเมืองเก่า กับส่วนของเมืองที่มีการขยายตัวออกไปทางด้านทิศตะวันตก เมืองโคราชเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่สร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยา มีคูเมืองและกำแพงเมืองล้อมรอบ ซึ่งพื้นที่ศึกษาคือพื้นที่บริเวณคูเมืองด้านทิศตะวันตก มีคูเมือง กำแพงเมือง และซุ้มประตูชุมพลตั้งอยู่ในพื้นที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ในพื้นที่ยังเป็นที่ตั้งของอาคารเก่าแก่ที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ที่มีการเติบโตมาพร้อมกับเมือง สมควรทำการอนุรักษ์ไว้เพื่อให้เห็นถึงความต่อเนื่องและพัฒนาการของชุมชนเมือง และเป็นความภาคภูมิใจของชาวเมือง

ในแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเมืองน่าอยู่นั้น ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอนุรักษ์องค์ประกอบของเมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ว่าเป็นแนวทางการพัฒนาเมืองที่สามารถทำให้เห็นถึงความเชื่อมโยง จากอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคต และเป็นการรักษาความภาคภูมิใจของชาวเมืองที่จะสืบทอดให้คนรุ่นต่อไป ดังนั้นจึงเสนอแนวทางในการอนุรักษ์องค์ประกอบที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

● จุดมุ่งหมาย

เพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องและพัฒนาการของชุมชนเมือง ซึ่งเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่สร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เป็นแนวทางการพัฒนาเมืองที่สามารถทำให้เห็นถึงความเชื่อมโยงจากอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคต และเป็นความภาคภูมิใจของชาวเมืองที่จะสืบทอดให้คนรุ่นต่อไป

● แนวความคิด

- 1) อนุรักษ์คลองคูเมืองและพื้นที่ริมคลองคูเมือง โดยการกำหนดเขตพื้นที่ริมคลองคูเมืองให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ (มีรายละเอียดในแผนการกำหนดการใช้ที่ดินในอนาคต)
- 2) อนุรักษ์อาคารเก่าแก่ที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่ โดยการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารที่มีสภาพทรุดโทรม หรือในกรณีที่อาคารเสื่อมสภาพหรือไม่สามารถใช้งานได้ ให้ทำการรื้อถอนแล้วสร้างใหม่ โดยให้มีรูปแบบของอาคารและการใช้วัสดุที่ใกล้เคียงกับของเดิม

● การดำเนินการอนุรักษ์องค์ประกอบที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่

1) การอนุรักษ์คลองคูเมืองและพื้นที่ริมคลองคูเมือง

- 1.1) ตรวจสอบบ่อบางที่ดินจากแผนที่เขตคูเมืองกำแพงเมืองจากกรมธนารักษ์
- 1.2) กำหนดพื้นที่แนวคลองคูเมืองกำแพงเมืองทั้งหมดเป็นเขตพื้นที่อนุรักษ์ ห้ามซ่อมแซมหรือสร้างอาคารใหม่ เมื่อครบ 30 ปี จะต้องคืนพื้นที่ให้กับกรมธนารักษ์
- 1.3) การรื้อถอนอาคารที่ตั้งอยู่บนฐานกำแพงเมืองเก่า เช่น อาคารองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น เพื่อทำการอนุรักษ์ และปรับปรุงพื้นที่ตลอดแนวคูเมืองเป็นสวนสาธารณะของเมือง

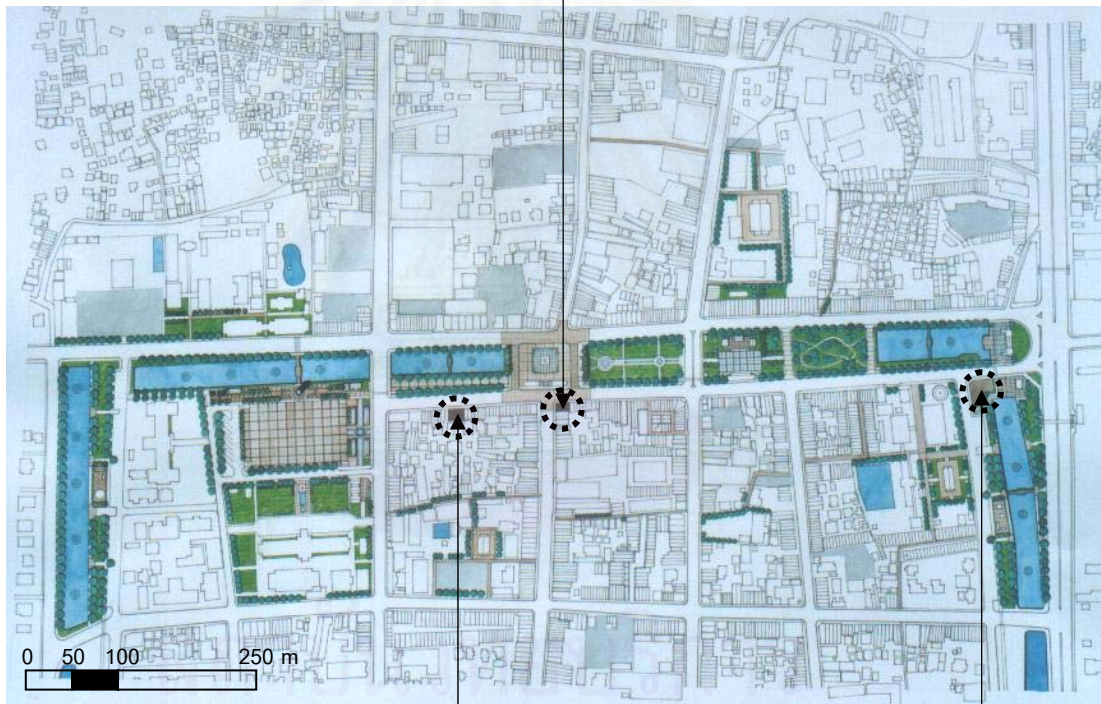
2) การอนุรักษ์อาคารเก่าแก่ที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม

- 2.1) ประเมินคุณค่าอาคารจากอายุการใช้งาน และรูปแบบของสถาปัตยกรรม
- 2.2) กำหนดอาคารที่จะทำการอนุรักษ์ โดยอาคารที่จะทำการอนุรักษ์ในการศึกษาครั้งนี้ คือ
 - อาคารองค์การบริหารส่วนศึกษา
 - อาคารโรงแรมเมืองทอง
 - อาคารห้องแถวเก่าหลังซุ้มประตูชุมพล

- 2.3) ขอความร่วมมือจากเจ้าของอาคารในการที่จะดำเนินการอนุรักษ์อาคาร ซึ่งอาจมีการดำเนินการโดยเจ้าของอาคารเอง โดยทางรัฐมีมาตรการสนับสนุน เช่น การให้เงินอุดหนุนเพื่อการซ่อมแซมอาคาร หรือการลดภาษีให้กับเจ้าของอาคารที่ทำการอนุรักษ์อาคารไว้ รวมทั้งการให้คำปรึกษาในเรื่องแนวทางและวิธีการการปรับปรุงซ่อมแซมอาคาร
- 2.4) ปรับปรุงซ่อมแซมอาคารที่มีสภาพทรุดโทรม หรือในกรณีที่อาคารเสื่อมสภาพหรือไม่สามารถใช้งานได้ ให้ทำการรื้อถอนแล้วสร้างใหม่ โดยให้มีรูปแบบและการใช้วัสดุที่ใกล้เคียงกับของเดิม

อาคารห้องแถวหลังซุ้มประตูชุมพล

อาคารโรงแรมเมืองทอง

อาคารองค์การทหารผ่านศึก

รูปที่ 5.30 อาคารเก่าที่จะทำการอนุรักษ์

5.10 แนวทางในการกำหนดการใช้ที่ดินในอนาคต

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ไม่ว่าจะจะเป็นปัญหาด้านการจราจรแออัด การก่อสร้างอาคารที่ไม่เหมาะสมบนพื้นที่เกี่ยวเนื่องกับโบราณสถาน หรือการรुकล้ำพื้นที่อนุรักษ์ การวางแผนการใช้ที่ดินสามารถช่วยบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นได้ในบางส่วน โดยการกำหนดการใช้ที่ดินจะเป็นเหมือนกรอบอย่างกว้างในการที่จะควบคุมระดับการพัฒนา หรือชี้้นำการพัฒนาที่เกิดขึ้นในพื้นที่

สำหรับในพื้นที่ศึกษาซึ่งเป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างเขตเมืองเก่า และส่วนขยายตัวของเมือง ซึ่งมีการพัฒนาและเจริญเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นศูนย์กลางย่านพาณิชยกรรมของเมืองในปัจจุบัน จึงควรมีการกำหนดการใช้ที่ดินเพื่อเป็นการควบคุมระดับการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพให้เหมาะสมกับความเป็นเมืองเก่า เป็นการควบคุมการเจริญเติบโตของชุมชน และความหนาแน่นของประชากรให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เพื่อให้เมืองมีความน่าอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป นอกจากนี้ทางจังหวัดนครราชสีมายังมีโครงการที่จะทำการย้ายศูนย์ราชการออกไปนอกเมือง โดยมีนโยบายที่จะย้ายศูนย์ราชการส่วนบริหาร ซึ่งเดิมตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่าทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ ออกไปนอกเมืองที่ตำบลโคกกรวด ใกล้กับที่ตั้งของวิทยาลัยนาฏศิลป์ปัจจุบัน เป็นโอกาสในการกำหนดการใช้ที่ดิน

จากความสำคัญของการกำหนดการใช้ที่ดินดังกล่าว จึงเสนอแนวทางในการกำหนดการใช้ที่ดินในอนาคตไว้อย่างกว้างๆ ดังต่อไปนี้

• จุดมุ่งหมาย

เพื่อควบคุมระดับการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพให้เหมาะสมกับความเป็นเมืองเก่า เป็นการควบคุมการเจริญเติบโตของชุมชน และความหนาแน่นของประชากรให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เพื่อให้เมืองมีความน่าอยู่อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

• แนวความคิด

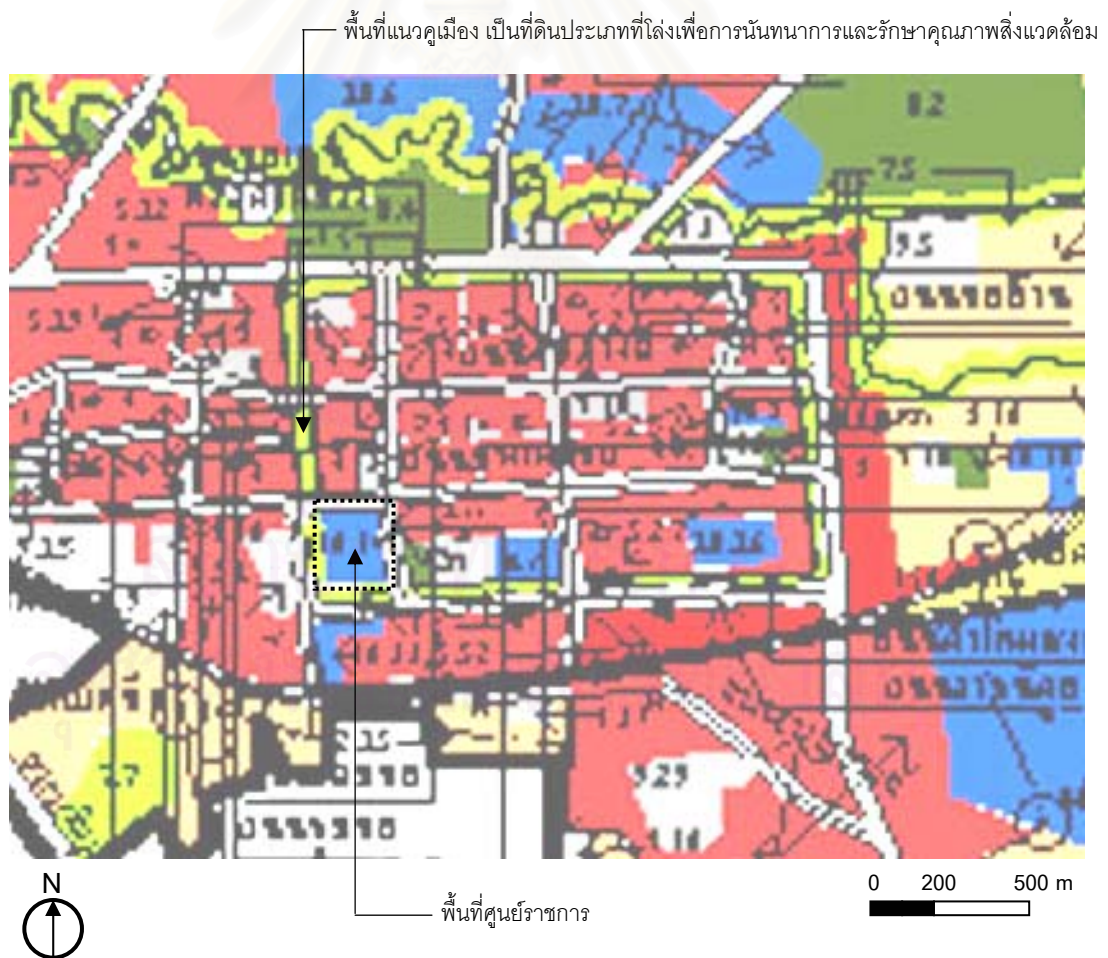
- 1) อนุรักษ์เนื้อเมืองเก่า โดยการกำหนดให้พื้นที่ทั้งหมดที่อยู่ภายในเขตคูเมือง เป็นเขตพื้นที่จำกัดการพัฒนา เพื่อเป็นการควบคุมความหนาแน่นของประชากร และปริมาณการจราจร
- 2) อนุรักษ์แนวคูเมืองกำแพงเมือง โดยการกำหนดให้แนวเขตพื้นที่คูเมืองกำแพงเมืองทั้งหมด เป็นเขตพื้นที่อนุรักษ์ เพื่อรักษาองค์ประกอบของเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์
- 3) กำหนดให้พื้นที่โดยรอบที่อยู่ในเขตระยะครึ่งหนึ่งแนวเขตพื้นที่คูเมืองกำแพงเมืองทั้งหมด เป็นพื้นที่แนวกันชน ควบคุมการก่อสร้างอาคารไม่ให้สูงใหญ่เกินสถาปัตยกรรมดั้งเดิม หรือควบคุมวัสดุและหน้าตาอาคารให้สอดคล้องกลมกลืนกัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่อนุรักษ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาคารที่ตั้งอยู่บริเวณรอบลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี
- 4) กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคตของพื้นที่ศูนย์ราชการเดิม

• การดำเนินการกำหนดการใช้ที่ดิน

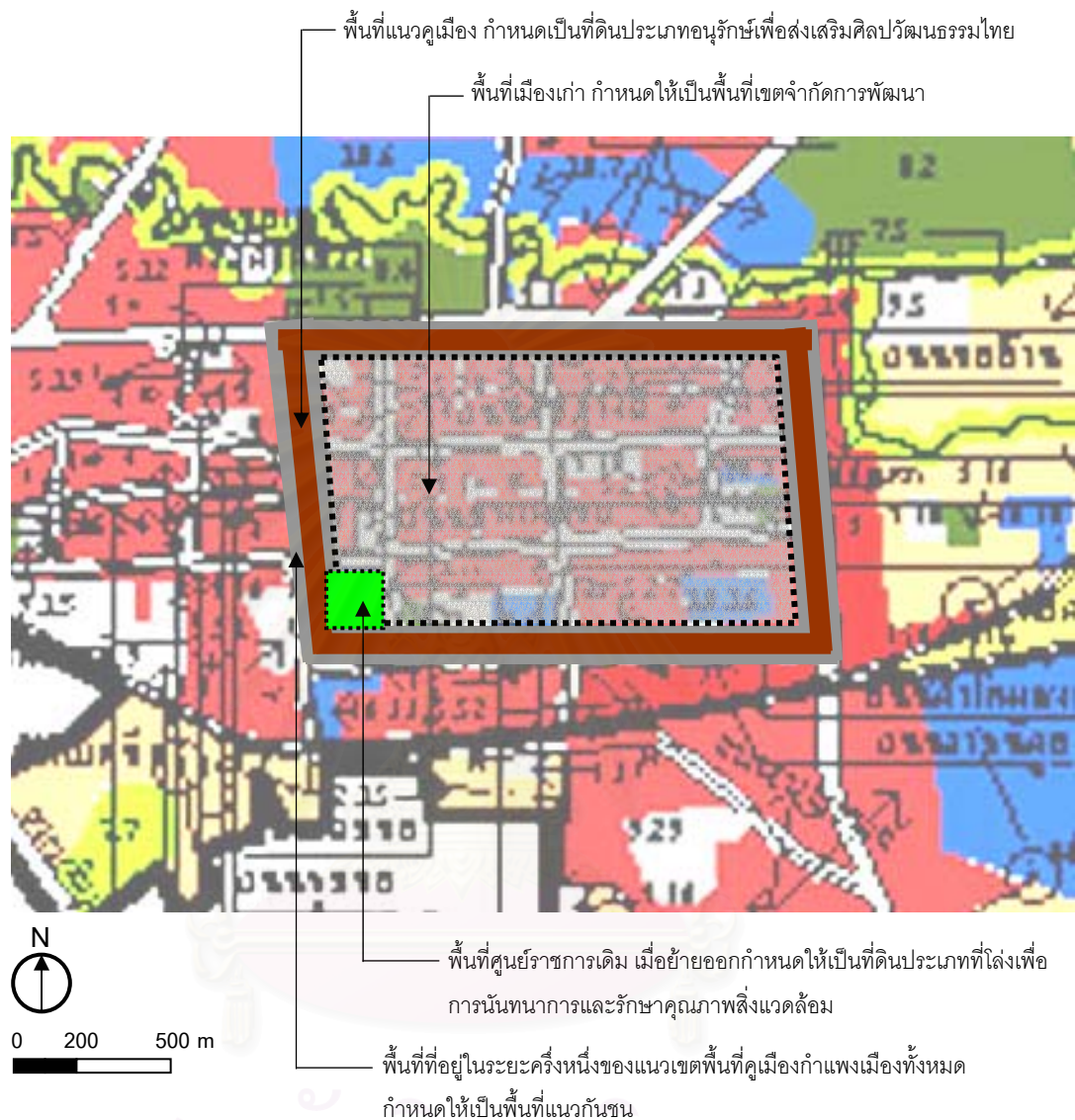
เสนอให้มีการกำหนดการใช้ที่ดินโดยแบ่งเป็นเขตพื้นที่ ดังนี้

- 1) **พื้นที่เขตเมืองเก่า** หมายถึง พื้นที่ทั้งหมดในที่อยู่เขตคูเมือง กำหนดให้เป็นเขตพื้นที่จำกัดการพัฒนา ห้ามก่อสร้างอาคารสูง (เกิน 23 เมตร) อาคารขนาดใหญ่ (เกิน 10,000 ตารางเมตร) และอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการควบคุมความหนาแน่นของประชากร และเป็นการอนุรักษ์เนื้อเมืองเก่า

- 2) **พื้นที่อนุรักษ์** หมายถึง แนวเขตพื้นที่คูเมืองกำแพงเมืองทั้งหมด กำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ ห้ามซ่อมแซมหรือสร้างอาคารใหม่ เมื่อครบ 30 ปี จะต้องคืนพื้นที่ให้กับกรมธนารักษ์ และทำการปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นสวนสาธารณะของเมือง
- 3) **พื้นที่ขอบแนวอนุรักษ์** หมายถึง พื้นที่โดยรอบที่อยู่ในเขตระยะครึ่งหนึ่งของพื้นที่อนุรักษ์ กล่าวคืออาคารที่อยู่ในระยะครึ่งหนึ่งของแนวเขตพื้นที่คูเมืองกำแพงเมืองทั้งหมด กำหนดให้เป็นพื้นที่แนวกันชน ควบคุมการก่อสร้างอาคารไม่ให้สูงใหญ่เกินสถาปัตยกรรมดั้งเดิม หรือควบคุมวัสดุและหน้าตาอาคารให้สอดคล้องกลมกลืนกัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่อนุรักษ์
- 4) **พื้นที่ศูนย์ราชการเดิม** หมายถึง พื้นที่ศูนย์ราชการซึ่งตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่าทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ หลังจากมีการย้ายหน่วยงานราชการออกไปแล้ว กำหนดให้เป็นที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อการนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถใช้เป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์สำหรับประชาชนต่อไปในอนาคต ส่วนอาคารเดิมที่อยู่ในพื้นที่มอบหมายให้ทางเทศบาลเป็นผู้รับผิดชอบดูแลและจัดการตามความเหมาะสม

รูปที่ 5.31 การใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณเมืองเก่าในปัจจุบัน
(ผังเมืองรวมเมืองนครราชสีมาปรับปรุงครั้งที่ 2)

รูปที่ 5.32 การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณเมืองเก่าในอนาคต

โดยจะแสดงการเปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณเมืองเก่าในปัจจุบัน (ผังเมืองรวมเมืองนครราชสีมาปรับปรุงครั้งที่ 2) กับแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคตที่ได้เสนอไว้ ดังตารางต่อไปนี้ (ดูตารางที่ 5.5)

ตารางที่ 5.5 แสดงการเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบัน กับแนวทางที่เสนอแนะ

เขตพื้นที่	การใช้ประโยชน์ที่ดิน	
	ปัจจุบัน	เสนอแนะ
พื้นที่เขตเมืองเก่า	ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก	ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก โดยกำหนดให้เป็นเขตพื้นที่จำกัดการพัฒนา ห้ามก่อสร้างอาคารสูง (เกิน 23 เมตร) อาคารขนาดใหญ่ (เกิน 10,000 ตารางเมตร) และอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
พื้นที่อนุรักษ	ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อการนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม	ที่ดินประเภทอนุรักษเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย
พื้นที่ขอบแนวอนุรักษ	ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก	ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก โดยควบคุมการก่อสร้างอาคารไม่ให้สูงใหญ่เกินสถาปัตยกรรมดั้งเดิม หรือควบคุมวัสดุและหน้าต่างอาคารให้สอดคล้องกลมกลืนกัน
พื้นที่ศูนย์ราชการเดิม	ที่ดินประเภทสถาบันราชการ	ที่โล่งเพื่อการนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

5.11 ขั้นตอนในการนำไปปฏิบัติ

5.11.1 แนวทางในการบริหารการพัฒนา

แผนพัฒนาพื้นที่ศึกษา เป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองในระดับเทศบาล ซึ่งจะมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับผังกายภาพ คือผังเมืองรวม และแผนพัฒนาของทางเทศบาลซึ่งเป็นแผนรายปี และแผน 5 ปี ที่มีความสอดคล้องกับงบประมาณ แต่เนื่องจากสถานการณ์ของแผนและผังพัฒนาเทศบาลไม่ได้เป็นกฎหมาย (Statutory Plan) จึงไม่สามารถปฏิบัติตามแผนได้โดยการออกกฎหมายโดยตรง การบริหารแผนงานดังกล่าวจึงต้องอาศัยมาตรการและวิธีการที่เหมาะสม มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติให้เป็นจริง

- **อิทธิพลที่มีผลต่อการบริหารแผนให้มีผลในทางปฏิบัติ**

ในทฤษฎีการวางผังสมัยใหม่ Forbes Davidson (1996)(อ้างถึงใน ส.จ.ล., 2544: 7-41) ได้สรุปถึงอิทธิพลที่มีผลต่อการนำผังไปปฏิบัติให้สำเร็จว่ามีอยู่ 4 รูปแบบ คือ ด้วยแรงบันดาลใจ (Inspiration) ด้วยข้อตกลงหรือพันธะร่วมกัน (Commitment) ด้วยการกำหนดแนวทาง (Guidance) และด้วยการควบคุม (Control)

1. **แรงบันดาลใจ (Inspiration)** เป็นอิทธิพลที่มักไม่ค่อยใช้ในการวางแผนพัฒนาเมือง เนื่องจากผู้คนทุกคน ต้องมีจุดมุ่งหมายหรือวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision) ที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จ ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม แรงบันดาลใจเป็นพลังที่สำคัญในการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผน โดยไม่ต้องอาศัยกฎหมาย แต่ไม่ค่อยมีตัวอย่างให้เห็นในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะในเขตเมืองเนื่องจากมีกลุ่มผลประโยชน์หลายกลุ่มซึ่งมีวัตถุประสงค์จุดมุ่งหมาย และวิสัยทัศน์ที่แตกต่างกัน แต่หากมีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันได้ ก็จะสามารถใช้วิธีนี้ได้ในการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผน

2. **ข้อตกลงหรือพันธะร่วมกัน (Commitment)** เป็นอิทธิพลที่มีความเป็นไปได้มากกว่าแรงบันดาลใจ เนื่องจากจะต้องเกิดจากการหารือร่วมกันก่อนที่จะตัดสินใจปฏิบัติตามแผน ซึ่งการหารือให้ได้ข้อตกลงร่วมกันจะลดข้อขัดแย้งในการปฏิบัติ วิธีนี้ความร่วมมือกันทำงาน (Cooperation) และการประสานงานเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด การประสานงานและการสร้างความเข้าใจในขั้นนี้ เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการวางแผนและผังแบบมีส่วนร่วม (Participation)

3. **การกำหนดแนวทาง (Guidance)** เป็นอิทธิพลที่มีผลต่อการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนที่รัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยพอสมควร นั่นคือ ผู้วางแผนภาครัฐจะเป็นผู้กำหนดแนวทางหรือชี้แนะในเรื่องของการพัฒนา การกำหนดแนวทางการพัฒนานี้จัดว่าเป็นวิธีการทางบวก (Positive Function) โดยรัฐอาจกำหนดแนวทางในการพัฒนาเรื่องของการตั้งโครงการ (Location) ช่วงเวลา (Timing) หน้าที่ความรับผิดชอบ (Responsibility) และการกำหนดพื้นฐานสำหรับการตัดสินใจลงทุนในโครงการ ในหลายกรณีรัฐอาจมีมาตรการแรงจูงใจ (Incentive) เพื่อให้มีผู้ปฏิบัติตามมาตรการต่างๆ ในทางผังเมือง เช่น การลงทุนในสาธารณูปโภคเพื่อขึ้นการพัฒนา การลดภาษีประเภทต่างๆ การโอนสิทธิการพัฒนา (Transfer of Development Right : TDR)

4. **การควบคุม (Control)** คือการใช้กฎหมายของรัฐ ซึ่งประชาชนมักเห็นว่าเป็นมาตรการในทางลบ และมักไม่ค่อยประสบผลสำเร็จในทางปฏิบัติ แต่ในบางครั้งรัฐอาจประสบความสำเร็จ (เช่นในประเทศสิงคโปร์) ความล้มเหลวของการควบคุมโดยกฎหมาย ส่วนมากเกิดจากการออกกฎหมายโดยขาดการคำนึงถึงข้อเท็จจริง การขาดข้อมูลสนับสนุน ทำให้ไม่มีศักยภาพในการปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ส่วนใหญ่ในการวางแผนมักจะเน้นอิทธิพลนี้มาก

สำหรับแนวทางการพัฒนาพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี อิทธิพลที่มีผลต่อการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนจะมี 3 ประการ คือ การควบคุม การกำหนดแนวทาง และการมีข้อตกลงร่วมกัน

การควบคุม คือ การออกกฎหมาย จะใช้กับโครงการที่จำเป็นต้องรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม ได้แก่ การควบคุมทางผังเมือง คือการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการจัดระบบการจราจร ซึ่งจะต้องอยู่ในรูปของผังเมืองรวมและกฎหมายท้องถิ่น

การกำหนดแนวทาง ในแผนพัฒนาพื้นที่นี้จะใช้ร่วมกับกฎหมายก็ได้ โดยโครงการที่ต้องใช้ร่วมกับกฎหมาย ได้แก่ การกำหนดแนวทางการติดตั้งป้ายโฆษณา การจัดระเบียบทางเดินเท้า และการจัดระบบการสัญจร และโครงการที่ไม่ต้องใช้ร่วมกับกฎหมาย ได้แก่ โครงการพัฒนาพื้นที่ในด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาพื้นที่สวนสาธารณะ การจัดสร้างที่จอดรถ การจัดสร้างตลาดสินค้าพื้นเมือง ซึ่งต้องมีการจัดเตรียมงบประมาณ หรือการลงทุนสาธารณูปโภคไว้สนับสนุนด้วย

การมีข้อตกลงร่วมกัน วิธีนี้จะใช้กับโครงการที่ไม่สามารถออกกฎหมายได้ และมีงบประมาณที่จำกัด โครงการในแผนพัฒนาพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีนี้ จะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่ซึ่งต้องอาศัย

การมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การส่งเสริมในด้านต่างๆ เช่น การใช้ระบบขนส่งสาธารณะ การใช้จักรยาน การดูแลรักษาต้นไม้ที่ทางราชการปลูกไว้หน้าบ้านตนเอง การร่วมมือกันจัดกิจกรรมในพื้นที่สวนสาธารณะ และการประกอบกิจการค้าและบริการที่ทางราชการส่งเสริมให้เกิดขึ้นในพื้นที่ รวมถึงการอนุรักษ์อาคารเก่าแก่ที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมที่อยู่ในพื้นที่ด้วย

5.11.2 แนวทางการนำไปปฏิบัติ

สำหรับการพัฒนาพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี การดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามแนวทางที่วางไว้ ขึ้นอยู่กับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานท้องถิ่นของรัฐซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบพื้นที่โดยตรง คือเทศบาลนครนครราชสีมา ที่จะต้องเห็นความสำคัญของปัญหา ก่อนจึงจะทำให้เกิดแรงผลักดันในวางแผนและการพัฒนาต่อไป

ปัจจัยหลักที่สำคัญอีกประการหนึ่งคืองบประมาณในการพัฒนา โดยหน่วยงานของรัฐจะต้องเป็นผู้สนับสนุนและจัดหางบประมาณเพื่อก่อให้เกิดการดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้ โดยอาจเชิญชวนให้เอกชนร่วมลงทุนในโครงการที่สามารถสร้างผลตอบแทนได้ เช่น การก่อสร้างตลาดสินค้าพื้นเมือง ทั้งนี้การดำเนินการสามารถวางแผนในการพัฒนาออกเป็นส่วนๆ โดยลำดับการดำเนินการก่อนหลังให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ได้รับและความเร่งด่วนของปัญหาที่เกิดขึ้น

จะเห็นได้ว่าในการดำเนินการพัฒนาพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี มีโครงการที่สามารถดำเนินการได้ทันทีตั้งแต่ในระยะเริ่มต้น คือโครงการที่เกี่ยวกับการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์และสร้างความสวยงามให้กับเมือง เช่น การปลูกต้นไม้ริมถนน และพื้นที่ทางเดินเท้า การออกเทศบัญญัติเพื่อจัดระเบียบทางเท้า และควบคุมการติดตั้งป้ายโฆษณาเพื่อสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้กับเมือง และการจัดระบบการจราจรในพื้นที่ และโครงการที่จะต้องใช้เวลาในการดำเนินการในระยะกลาง คือโครงการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ส่วนต่างๆ เช่น การปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่สวนสาธารณะ การจัดสร้างที่จอดรถ ตลาดสินค้าพื้นเมือง การปรับปรุงทางเท้า การจัดสร้างทางจักรยาน และการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ตามแนวทางที่วางไว้ และโครงการที่จำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินการในระยะยาว คือ มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและปรับปรุงรูปแบบลักษณะของอาคาร และมาตรการต่างๆทางด้านผังเมือง เช่น การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน การอนุรักษ์พื้นที่แนวคูเมืองกำแพงเมือง เป็นต้น ซึ่งเป็นโครงการที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นจำนวนมาก และต้องใช้งบประมาณสูงในการดำเนินการ

การควบคุมและการกำกับดูแลให้เป็นไปตามแผนการ ยังจำเป็นต้องอาศัยกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายผังเมือง พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง เทศบัญญัติท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อให้เกิดผลบังคับใช้และสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง โดยมีได้รื้อถอนสิทธิของประชาชน ในขณะที่เดียวกันการดำเนินการใดๆ ควรได้รับการยอมรับหรือสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่นั้นด้วย

ในการดำเนินการพัฒนาพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี มีรายละเอียดการดำเนินการ ระยะเวลาดำเนินงาน อิทธิพลที่นำไปใช้ในการนำแผนไปปฏิบัติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 5.6)

ตารางที่ 5.6 รายละเอียดการดำเนินการพัฒนาพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ระยะเวลาดำเนินงาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

โครงการพัฒนา	การดำเนินการ	ระยะเวลาดำเนินงาน			อิทธิพลในการนำแผนไปปฏิบัติ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง		
		1-5 ปี	6-10 ปี	11-30 ปี		หน่วยงานท้องถิ่น	หน่วยงานรวม	เอกชน
การปรับปรุงพื้นที่และมุมมองที่มีต่อพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี	เทศบาลทำการปรับปรุงพื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์ตามแนวทางที่กำหนดไว้	●			Guidance	เทศบาล		
	เทศบาลออกเทศบัญญัติท้องถิ่นเพื่อควบคุมอาคาร และการติดตั้งป้ายโฆษณาในพื้นที่บริเวณรอบอนุสาวรีย์และอาคารในแนวถนนที่นำเข้าสู่พื้นที่	●			Control	เทศบาล		เจ้าของอาคาร ผู้ประกอบการ
	การดำเนินการควบคุมอาคารใหม่ และปรับปรุงอาคารเดิมในพื้นที่ให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้			●	Control	เทศบาล		เจ้าของอาคาร ผู้ประกอบการ
การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เมือง	เทศบาลออกเทศบัญญัติท้องถิ่นเพื่อจัดระเบียบอาคารร้านค้าบนถนนสายหลัก ควบคุมการติดตั้งป้ายโฆษณา ผ้าใบกันแดด การวางสิ่งของบนทางเท้า หาบเร่แผงลอย และดำเนินการดูแลกวาดซันเพื่อให้เป็นไปตามแผนอย่างสม่ำเสมอ	●			Control	เทศบาล		เจ้าของอาคาร ผู้ประกอบการ
	เทศบาลดำเนินการปรับปรุงอุปกรณ์อำนวยความสะดวกบนพื้นที่ทางเดินเท้าตามแนวทางที่กำหนดไว้	●			Guidance	เทศบาล		
	ขอความร่วมมือจากเจ้าของอาคารในการดูแลต้นไม้ และความสะอาดเรียบร้อยบริเวณหน้าอาคารของตนเอง	●			Commitment	เทศบาล		เจ้าของอาคาร ผู้ประกอบการ

โครงการพัฒนา	การดำเนินการ	ระยะเวลาดำเนินงาน			อิทธิพลใน การนำไปปฏิบัติ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง		
		1-5 ปี	6-10 ปี	11-30 ปี		หน่วยงาน ท้องถิ่น	หน่วยงาน นร่วม	เอกชน
การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว	เทศบาลทำการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่สวนสาธารณะ และจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และองค์ประกอบต่างๆ เพิ่มเติม ตามแนวทางที่กำหนดไว้		●		Guidance	เทศบาล	ท.ท.ท. จังหวัด	
	การจัดสร้างสวนสาธารณะใหม่บนพื้นที่ริมคลองคูเมืองนารายณ์รังษี และยกบตรลือเลื่อง ภายหลังจากการจัดการพื้นที่อนุรักษณ์แนวคูเมืองดำเนินการเรียบร้อยแล้ว			●	Guidance	เทศบาล		
	การส่งเสริมให้เกิดการจัดกิจกรรมในพื้นที่สวนสาธารณะ ขอความร่วมมือจากภาคเอกชนในการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในพื้นที่ โดยทางเทศบาลให้ความช่วยเหลือในการจัดเตรียมองค์ประกอบในด้านกิจกรรมต่างๆ	●			Commitment	เทศบาล	หน่วยงาน ราชการ ต่างๆ	องค์กรเอกชน สถานศึกษา ชุมชน
	การส่งเสริมรูปแบบการค้าและบริการที่ดึงดูดให้คนมาใช้พื้นที่และดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยเทศบาลควรให้ความช่วยเหลือในด้านกาหาแหล่งทุน และการให้คำปรึกษาในเรื่องรูปแบบการพัฒนา	●			Commitment	เทศบาล		เจ้าของอาคาร ผู้ประกอบการ
การจัดระบบการจราจร	เทศบาลและสำนักงานตำรวจจราจรร่วมกันจัดทำแผนและชี้แจงประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบ และดำเนินการติดตั้งเครื่องหมายป้ายจราจรให้เรียบร้อย ก่อนให้ประชาชนปฏิบัติตาม	●			Control	เทศบาล	สนง. ตำรวจ จราจร	

โครงการพัฒนา	การดำเนินการ	ระยะเวลาดำเนินงาน			อิทธิพลใน การนำแผน ไปปฏิบัติ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง		
		1-5 ปี	6-10 ปี	11-30 ปี		หน่วยงาน ท้องถิ่น	หน่วยงาน นร่วม	เอกชน
การพัฒนาและปรับปรุงระบบ คมนาคมขนส่งและการสัญจร	เทศบาลดำเนินการจัดสร้างที่จอดรถสาธารณะตามแนวทางที่วางไว้ โดยเริ่มต้นจากที่จอดรถใต้ดินบริเวณลานหน้าศาลากลางก่อน เนื่องจากไม่ต้องรอกการย้ายออกของผู้ที่รูกู้แล้วเขตคูเมือง		●		Guidance	เทศบาล		
	การจัดสร้างที่จอดรถพร้อมกับสวนสาธารณะใหม่บนพื้นที่ริมคลองคูเมืองนารายณ์รังษย์ และยกบัตรล้อเลื่อน			●	Guidance	เทศบาล		
	เทศบาลกำหนดตำแหน่งที่จอดโดยสารประจำทาง และดำเนินการจัดสร้างที่จอดรถโดยสารประจำทางตามแนวทางที่กำหนดไว้	●			Guidance	เทศบาล	ขนส่ง จังหวัด	
	เทศบาลกำหนดพื้นที่สำหรับจอดรถบริการ และคอยดูแลควบคุมให้ผู้ให้บริการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด	●			Guidance	เทศบาล		ผู้ให้บริการ
	เทศบาลดำเนินการจัดสร้างทางจักรยานและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้ขี่จักรยานตามแนวทางที่กำหนด โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่สวนสาธารณะ		●		Guidance	เทศบาล		
	เทศบาลดำเนินการปรับปรุงเส้นทางเดินเท้าตามแนวทางที่กำหนดไว้		●		Guidance	เทศบาล		
	ขอความร่วมมือจากเจ้าของที่ดินที่ติดกับทางเดินในถนนซอยให้ทำการปรับปรุงรั้ว และปลูกต้นไม้ในเขตพื้นที่ริมทางเดิน	●			Commitment	เทศบาล		เจ้าของที่ดิน
	เทศบาลดำเนินการรณรงค์ให้ประชาชนหันมาใช้ระบบขนส่งมวลชนรถประจำทาง และจักรยานในการเดินทาง อย่างจริงจังโดยเริ่มจากสถาบันการศึกษา ในการใช้รถโรงเรียนรับส่งนักเรียน รวมทั้งการดูแลควบคุมคุณภาพการให้บริการของรถประจำทาง	●			Commitment	เทศบาล	ขนส่ง จังหวัด	ประชาชน ทั่วไป

โครงการพัฒนา	การดำเนินการ	ระยะเวลาดำเนินงาน			อิทธิพลใน การนำแผน ไปปฏิบัติ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง		
		1-5 ปี	6-10 ปี	11-30 ปี		หน่วยงาน ท้องถิ่น	หน่วยงาน นร่วม	เอกชน
การอนุรักษ์องค์ประกอบที่มีคุณค่า ทางประวัติศาสตร์	สำนักงานผังเมืองจัดทำแผนและชี้แจงประชาสัมพันธืให้ประชาชน รับทราบการอนุรักษ์คลองคูเมือง และดำเนินการออกกฎหมาย	●			Control	เทศบาล	สนง. ผังเมือง จังหวัด	
	ดำเนินการจัดการด้านพื้นที่ สำหรับอาคารที่รูกล้ำเขตคูเมืองกำแพง เมืองให้ทำการย้ายออก ภายในระยะเวลา 30 ปี โดยทางราชการควร ให้ความช่วยเหลือในการจัดหาพื้นที่รองรับ			●	Control	เทศบาล	สนง. ผังเมือง จังหวัด	
	ขอความร่วมมือกับเจ้าของอาคารเก่าที่กำหนด เพื่อทำการอนุรักษ์ อาคาร ซึ่งอาจดำเนินการโดยเจ้าของอาคารเอง โดยมีเทศบาลเป็นผู้ให้ ความช่วยเหลือ เช่น การให้เงินอุดหนุน การลดหย่อนภาษี ตลอดจน การให้คำปรึกษาแนวทางและวิธีการปรับปรุงอาคาร		●		Commitment	เทศบาล		เจ้าของอาคาร
การกำหนดการใช้ที่ดินในอนาคต	สำนักงานผังเมืองจัดทำแผนและชี้แจงประชาสัมพันธืให้ประชาชน รับทราบถึงแนวทางที่กำหนด และดำเนินการออกกฎหมาย เพื่อ ควบคุมให้ประชาชนปฏิบัติตาม		●		Control	เทศบาล	สนง. ผังเมือง จังหวัด	

การกำหนดแนวทางปฏิบัติ ในการดำเนินการพัฒนาพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ได้ระบุให้เทศบาลนครนครราชสีมามีส่วนในการดำเนินการมากที่สุด เนื่องจากการพัฒนาดังกล่าวอยู่ในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของเทศบาลโดยตรง ทางเทศบาลสามารถจัดทำโครงการเสนอต่อกระทรวงมหาดไทย และสำนักงบประมาณ เพื่อขอรับเงินอุดหนุนมาดำเนินการในโครงการต่างๆได้ และมีงบประมาณอีกส่วนหนึ่งที่ได้จากการสนับสนุนของนักการเมืองในพื้นที่ ซึ่งที่ผ่านมานักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา มีบทบาทอย่างมากในการจัดหางบประมาณจากส่วนกลาง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาพัฒนาลักษณะทางกายภาพของจังหวัดอย่างเป็นรูปธรรมเห็นได้ชัดเจน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

เมืองนครราชสีมาหรือเมืองโคราช เป็นชุมชนเมืองโบราณที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย สร้างขึ้นในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199–2231) ตัวเมืองนครราชสีมาเดิมที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาที่ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่เมืองในเขตเทศบาลนครนครราชสีมาปัจจุบัน

พื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี คือพื้นที่แนวคูเมืองกำแพงเมืองทางด้านทิศตะวันตกของเขตเมืองเก่า เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ และเป็นพื้นที่ที่มีความหมายต่อชาวเมืองนครราชสีมา เนื่องจากเป็นที่ตั้งของอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์รวมใจของชาวเมือง มีพื้นที่โดยรอบเป็นสวนสาธารณะของเมือง ที่ชาวเมืองใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และใช้เป็นพื้นที่ประกอบกิจกรรมและพิธีกรรมต่างๆ เป็นจุดท่องเที่ยวและย่านธุรกิจการค้าที่สำคัญของเมืองในปัจจุบัน

การศึกษาแนวทางการพัฒนาทางกายภาพบริเวณรอบอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จ.นครราชสีมา ในครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายหลักในการที่จะหารูปแบบที่เหมาะสม เพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีและพื้นที่โดยรอบ โดยมุ่งเน้นที่จะสร้างความสำคัญให้กับพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญของเมือง และเพิ่มคุณค่าในเรื่องความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อพื้นที่ และการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเมือง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น

โดยการดำเนินการศึกษาได้เริ่มจากการทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องของทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบและลักษณะของที่ว่าง ทฤษฎีทางการออกแบบชุมชนเมือง รวมทั้งทฤษฎีทางการประเมินคุณภาพทางสายตา ซึ่งทฤษฎีต่างๆที่ได้ทบทวนไปนั้นถือเป็นเกณฑ์และแนวทางหลักในการศึกษา จากนั้นจึงเป็นขั้นตอนเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยได้ทำการศึกษาข้อมูลทั้งในระดับพื้นที่ศึกษา ประกอบกับการศึกษาภาพรวม และองค์ประกอบของเมืองนครราชสีมาเดิม

จากการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาทำให้ทราบว่าพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว คือ เป็นพื้นที่โล่งที่ตั้งอยู่ใจกลางย่านพาณิชยกรรมหลักของเมือง มีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยว และเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สภาพปัญหาและประเด็นที่ควรคำนึงถึงในพื้นที่ศึกษาพบว่าปัญหาสำคัญของพื้นที่ศึกษา คือเรื่องการจราจรติดขัด การขาดแคลนพื้นที่จอดรถ การสัญจรขาดระบบที่ดี ขาดการเชื่อมโยงของพื้นที่ การใช้พื้นที่สวนสาธารณะไม่คุ้มค่า ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ปัญหาด้านภูมิทัศน์เมืองที่ขาดความสวยงาม ขาดการให้ความสำคัญในเรื่องของการอนุรักษ์องค์ประกอบที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของเมือง รวมถึงประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ของเมืองและความภาคภูมิใจของชาวเมือง นั่นคือปัญหาด้านมุมมองและสภาพภูมิทัศน์บริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นนั้น นำไปสู่แนวความคิดในการกำหนดแนวทางการพัฒนา และการออกแบบ โดยการนำเอากรอบของทฤษฎีมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวความคิดในการ ออกแบบปรับปรุงพื้นที่ศึกษา โดยในการศึกษาค้นคว้าได้เสนอแนวทางในการพัฒนาพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าว สุรนารี ที่สอดคล้องกับบทบาทและความสำคัญของพื้นที่ศึกษา คือการเป็นศูนย์กลางทางด้านพาณิชยกรรมและ บริการ เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเมือง และเป็นสถานที่ พักผ่อนหย่อนใจของชุมชน สามารถแก้ปัญหาและส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่ในด้านต่างๆตามผลการวิเคราะห์ ให้ออกมาเป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถสรุปแนวทางการพัฒนาต่างๆได้ดังนี้

1. **แนวทางการปรับปรุงพื้นที่และมุมมองที่มีต่อพื้นที่ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี** มีจุดมุ่งหมาย เพื่อสร้างความสำคัญให้กับพื้นที่ และเพิ่มคุณค่าในเรื่องความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อพื้นที่ ลานอนุสาวรีย์ เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับเมือง ทำให้ประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว มีความรู้สึกประทับใจถึงคุณค่ามากยิ่งขึ้น
2. **แนวทางการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์เมือง** มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสวยงามให้กับเมือง ให้ประชาชนมีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น และเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิต ของชาวเมือง
3. **แนวทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว** มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะสนับสนุนและส่งเสริมศักยภาพ ด้านการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ศึกษา โดยการปรับปรุงและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว สถานที่สำคัญ ให้มีความงดงาม มีกิจกรรมที่หลากหลายและเหมาะสม เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาয়พื้นที่ เกิดการใช้งานที่คุ้มค่ากับศักยภาพ รวมถึงผลทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน โดย ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมทางการค้าและบริการที่เป็นของท้องถิ่นให้เกิดขึ้นพื้นที่ เป็นการสร้าง รายได้ให้กับคนในชุมชน
4. **แนวทางการจัดระบบจราจร** มีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหารถจราจรในเขตพื้นที่ศึกษา ให้มี การจราจรที่คล่องตัวขึ้น ลดปริมาณการใช้รถยนต์ส่วนตัว และสนับสนุนการใช้ระบบขนส่ง สาธารณะในเขตเมือง
5. **แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงระบบคมนาคมขนส่งและการสัญจร** มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ ประชาชนมีความสะดวกในการเดินทาง สร้างความเชื่อมโยงให้กับพื้นที่ เพิ่มทางเลือกในการ เดินทางให้คนในชุมชน โดยให้ความสำคัญกับคนมากกว่ารถ สร้างทางเดินเท้าที่สะดวกและ ปลอดภัย ลดการพึ่งพารถยนต์เพื่อเป็นการลดระดับมลภาวะในเขตเมือง
6. **แนวทางการอนุรักษ์องค์ประกอบที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์** มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะแสดง ให้เห็นถึงความต่อเนื่องและพัฒนาการของชุมชนเมือง ซึ่งเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่สร้างมาตั้งแต่ สมัยอยุธยา เป็นแนวทางการพัฒนาเมืองที่สามารถทำให้เห็นถึงความเชื่อมโยงจากอดีตสู่ ปัจจุบันและอนาคต และเป็นความภาคภูมิใจของชาวเมืองที่จะสืบทอดให้คนรุ่นต่อไป
7. **แนวทางในการกำหนดการใช้ที่ดินในอนาคต** มีจุดมุ่งหมายเพื่อควบคุมระดับการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพให้เหมาะสมกับความเป็นเมืองเก่า เป็นการควบคุมการ เจริญเติบโตของชุมชน และความหนาแน่นของประชากรให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เพื่อให้เมืองมี ความน่าอยู่อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

โดยในแต่ละแนวทางที่เสนอจะมีโครงการออกแบบ มาตรการควบคุม และมาตรการสนับสนุนต่างๆ ที่จะทำให้การพัฒนาพื้นที่ดำเนินการไปได้อย่างที่ตั้งใจมุ่งหมายไว้

เนื่องจากในการศึกษาคั้งนี้มีข้อจำกัดเรื่องเวลา ทำให้ผู้ศึกษาไม่สามารถศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลในเชิงลึก ในด้านที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างละเอียดเพียงพอ เพราะกระบวนการศึกษาจะใช้วิธีการสำรวจและสังเกตการณ์ในการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก แล้วนำมาวิเคราะห์โดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นแนวคิดในการกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่ ดังนั้นแนวทางพัฒนาและการออกแบบพื้นที่ที่นำเสนอมานั้น จึงอาจเป็นคำตอบที่สอดคล้องกับปัญหาในระดับหนึ่ง แต่ไม่ได้หมายความว่าคำตอบที่ดีที่สุดหรือตรงกับความต้องการของประชาชนมากที่สุด โดยอาจจะถือได้ว่าสิ่งที่นำเสนอ เป็นทางเลือกหนึ่งในการที่จะนำมาพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

อย่างไรก็ตามผลการศึกษาที่ได้สามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาเมือง ให้ทางเทศบาลนครนครราชสีมาและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องได้ไม่มากนักน้อย โดยเฉพาะการนำเสนอประเด็นปัญหาและรูปแบบการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม ซึ่งอาจถือเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะนำมาประเมิน เปรียบเทียบกับแนวทางเลือกอื่นๆ ที่จะทำการศึกษาต่อไปได้

6.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคั้งนี้ ผู้ศึกษาพบว่ายังมีหลายประเด็นที่จะต้องทำการศึกษาเพิ่มเติมต่อไป เพราะยังคงมีรายละเอียดในประเด็นศึกษาที่ยังขาดความชัดเจน ควรศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้เห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการพัฒนาที่ชัดเจนมากขึ้น และยังมีประเด็นที่น่าสนใจอื่นๆ ที่ควรทำการศึกษาเพื่อประโยชน์ในด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมือง และพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวเมืองให้ดีขึ้น ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะในการศึกษาคั้งต่อไป ดังนี้

1) การศึกษาเพื่อวางแผนโครงข่ายการคมนาคมขนส่ง และการจราจร

ในการแก้ปัญหาการจราจรมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาโครงข่ายของถนนในภาพกว้าง เนื่องจากระบบถนนที่ดีจะต้องมีความเชื่อมโยง และสามารถติดต่อถึงกันได้ระหว่างถนนสายต่างๆ เพื่อเป็นทางเลือกในการเดินทางของผู้ใช้ถนน และช่วยสร้างความคล่องตัวของจราจรทั้งระบบ และควรมีการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณ (Quantitative) ถึงตัวเลขของจำนวนรถ จำนวนผู้ใช้รถ ปริมาณการจราจรบนท้องถนน ประเภทของยานพาหนะ และปริมาณการเดินทางของประชาชน ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญในการใช้ประกอบในการจัดระบบจราจรในแต่เส้นทาง และการออกแบบเพื่อรองรับการเดินทางในแต่ละระบบ

นอกจากนี้ควรมีการศึกษาถึงการคาดการณ์ปริมาณการเดินทาง และสภาพการจราจรในอนาคต โดยใช้กรอบของกรมการผังเมืองเป็นแนวทางในการคาดการณ์รูปแบบการเติบโตของเมือง และจำนวนประชากรที่อาจเพิ่มขึ้น และโครงการด้านการจราจรและขนส่งต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนงานก่อสร้างและปรับปรุงทางหลวงสายต่างๆของกรมทางหลวง เป็นต้น เพื่อที่จะสามารถวางแผนในการพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมขนส่ง และการจราจรได้อย่างเหมาะสม และสามารถนำไปใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การอนุรักษ์องค์ประกอบเมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

เมืองนครราชสีมาหรือเมืองโคราช เป็นชุมชนเมืองโบราณที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย ที่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยา ซึ่งยังมีร่องรอยขององค์ประกอบต่างๆที่ถูกสร้างขึ้นมาตั้งแต่ในอดีตให้เห็นอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็น คูเมือง วัดเก่าแก่ หรือสระน้ำโบราณ แม้ว่าจะมีบางส่วนที่ถูกทำลายหรือสูญหายไปหมดแล้ว ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สมควรอย่างยิ่งที่จะทำการอนุรักษ์ไว้เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ถึงความเป็นมา และพัฒนาการของถิ่นที่อยู่ของตนเองจากครั้งอดีต

ในการศึกษาครั้งนี้ได้มีแผนในการอนุรักษ์องค์ประกอบที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์รวมอยู่ด้วย แต่ไม่ได้ครอบคลุมถึงองค์ประกอบทั้งหมดที่มีอยู่ ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปจึงเสนอแนะให้มีการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นการอนุรักษ์องค์ประกอบเมืองที่เชื่อมโยงถึงองค์ประกอบทั้งหมดที่มีอยู่ เพื่อให้เห็นภาพรวมที่ชัดเจนขึ้น เป็นการสร้างภาพลักษณ์ของเมือง และสร้างเอกลักษณ์ของเมืองให้ชัดเจนขึ้น และเมื่อมองถึงศักยภาพของพื้นที่ดังกล่าวทั้งคูเมือง วัดเก่าแก่ หรือสระน้ำโบราณ ที่เป็นพื้นที่เปิดโล่ง และมีน้ำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญแล้ว นอกเหนือจากการอนุรักษ์พื้นที่เพื่อวัตถุประสงค์ในด้านการรักษาความภาคภูมิใจของชาวเมืองแล้ว ยังสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดังกล่าวในการเป็นพื้นที่สวนสาธารณะของเมือง การใช้เป็นแหล่งน้ำเพื่อดับเพลิงในกรณีที่เกิดเพลิงไหม้ นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของเมืองได้อีกด้วย

3) การจัดหาพื้นที่ว่างเพื่อทำสวนสาธารณะ

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเขตเทศบาลนครนครราชสีมา พบว่าพื้นที่สวนสาธารณะในเขตเทศบาลมีจำนวนน้อยมาก เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในเมือง คือมีพื้นที่เพียงร้อยละ 0.64 ของพื้นที่เขตเทศบาล หรือประมาณ 0.23 ตารางเมตรต่อประชากร 1 คนเท่านั้น ในขณะที่ตามมาตรฐานสำหรับการใช้ที่ดินประเภทต่างๆที่กำหนดโดยการเคหะแห่งชาตินั้น ที่ดินสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจหรือสวนสาธารณะควรมีประมาณร้อยละ 8 ของพื้นที่เมือง หรือประมาณ 4 ตารางเมตรต่อประชากร 1 คน

จะเห็นได้ว่าสัดส่วนตัวเลขดังกล่าวยังห่างจากเกณฑ์มาตรฐานอยู่อีกมาก การจัดหาพื้นที่ว่างเพื่อทำสวนสาธารณะ จึงเป็นประเด็นสำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องคำนึงถึง เพื่อที่จะพัฒนาสภาพแวดล้อมของเมืองให้ดีขึ้น และเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวเมืองให้ดีขึ้นอีกทางหนึ่ง ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวนอกจากจะทำการหาพื้นที่ว่างสาธารณะ ซึ่งแทบจะไม่มีหลงเหลืออยู่แล้วในเขตเทศบาล มาจัดสร้างเป็นสวนสาธารณะ ยังสามารถดำเนินการได้อีกหลายวิธี คือ

- การดำเนินการตามแผนการกันเขตพื้นที่อนุรักษ์ริมคลองคูเมือง (ที่เสนอไว้ในบทที่ 5) โดยการกำหนดแนวคลองคูเมือง กำแพงเมืองทั้งหมดเป็นเขตพื้นที่อนุรักษ์ และปรับปรุงพื้นที่ตลอดแนวคูเมืองเป็นสวนสาธารณะของเมือง
- การขอความร่วมมือจากภาคเอกชน ในการปรับปรุงที่ดินที่รกร้างว่างเปล่าไม่ได้ใช้ประโยชน์ หรือที่ไม่ได้ทำการก่อสร้าง เพื่อจัดทำเป็นสวนสาธารณะ ตัวอย่างเช่น สวนบริเวณสามแยกโคราช ซึ่งเป็นที่ดินของเอกชน (คุณยรรยง หล่อธราประเสริฐ) เป็นต้น ซึ่งสวนลักษณะนี้อาจไม่มีการเข้าไปใช้งานแต่ได้รับประโยชน์ในเรื่องมุมมอง และการช่วยลดมลภาวะได้
- การใช้ประโยชน์จากที่เว้นว่างหลังจากการทำการจัดรูปที่ดิน ซึ่งอาจมีการปรับปรุงพื้นที่เป็นสวนสาธารณะขนาดเล็ก (Pocket Park) สำหรับคนภายในชุมชน

3) การจัดรูปแปลงที่ดิน

การจัดรูปที่ดินเป็นวิธีการหนึ่งของการพัฒนาเมือง ที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยการพัฒนาพื้นที่ให้มีคุณค่าหรือมีศักยภาพมากขึ้น และสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีให้กับชุมชน ในพื้นที่ศึกษา ซึ่งเป็นย่านพาณิชยกรรมของเมือง มีลักษณะของการใช้พื้นที่เป็นตึกแถวตั้งอยู่รอบนอกกรมถนน และพื้นที่ภายในจะเป็นที่พักอาศัย ซึ่งเมื่อพิจารณาจากลักษณะแปลงที่ดินพบว่าไม่มีความเป็นระเบียบ ทำให้พื้นที่บางจุดมีความแออัดสูง บางจุดกลายเป็นพื้นที่ตาบอดที่ยากแก่การเข้าถึง และเกิดพื้นที่เสื่อมโทรม ซึ่งทำให้สูญเสียประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

การจัดรูปที่ดินใหม่จะสามารถช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ เมื่อมีการจัดรูปที่ดินให้เป็นระเบียบจะลดปัญหาการเกิดพื้นที่ตาบอด สามารถปรับปรุงเส้นทางสัญจรให้เข้าถึงภายในชุมชนได้สะดวกขึ้น รวมถึงการปรับปรุงทางด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ การเก็บขยะ การดับเพลิง ที่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่อุปสรรคสำคัญในการจัดรูปที่ดินคือเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน หากที่ดินที่จะทำการจัดรูปที่ดินมีหลายเจ้าของ การดำเนินการดังกล่าวจะทำได้ยาก ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากเจ้าของที่ดินทุกแปลง ในการที่จะทำการหารือเพื่อให้ได้ข้อตกลงร่วมกัน จึงจะสามารถดำเนินการตามแผนที่วางไว้ได้

ในการศึกษาในเรื่องการจัดรูปแปลงที่ดิน จึงจะต้องแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับการพัฒนาอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม โดยมีการสร้างแนวทางเลือกของการพัฒนา และการออกแบบ เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมและมีความเป็นไปได้มากที่สุด รวมทั้งการนำเสนอกิจกรรมที่จะเป็นแรงจูงใจ ช่วยส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ หรือกระตุ้นให้เกิดการลงทุน เช่น การมีพื้นที่นันทนาการส่วนกลาง การสร้างศูนย์หัตถกรรมผลิตและจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น หรืออาจมีการสนับสนุนจากรัฐในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ เช่น ศูนย์อนามัย เป็นต้น ทั้งนี้การสร้างกิจกรรมใหม่ๆ จะช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้กับพื้นที่ และก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมด้วย นอกจากนี้การจัดรูปแปลงที่ดินยังต้องพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนา โดยเฉพาะแหล่งที่มาของงบประมาณในการลงทุน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และขั้นตอนในการดำเนินงาน เพื่อให้สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4) การเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

ในการศึกษาครั้งต่อไป มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับตรวจสอบความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการแก้ไข ว่ามีความสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนมากน้อยเพียงใด รวมทั้งตรวจสอบแนวนโยบายและขั้นตอนในการดำเนินงานด้านการพัฒนา ของหน่วยงานปกครองท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเทศบาลนครราชสีห์ที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง เพื่อให้ทราบถึงความสำคัญของปัญหาของพื้นที่ในหลายมุมมอง และความจำเป็นเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากมุมมองของประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีความเห็นที่แตกต่างกัน ในขณะเดียวกันจะทำให้ทราบถึงอุปสรรคหรือข้อจำกัดของการพัฒนาได้ชัดเจนขึ้น

การเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่ของตนเอง เช่น การทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) จะทำให้ทราบถึงกระแสการตอบรับหรือคัดค้านโครงการ และยังเป็นโอกาสให้ผู้ศึกษาได้ชี้แจงทำความเข้าใจถึงความสำคัญของปัญหา และความจำเป็นในการพัฒนา ตลอดจนแนวทางและประโยชน์ที่จะได้จากการพัฒนา ในกรณีที่เกิดการคัดค้านหรือความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับ

แนวทางและรูปแบบของการพัฒนา ผู้ศึกษาสามารถวิเคราะห์ถึงสาเหตุและความต้องการของประชาชนได้โดยตรง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและการออกแบบที่เหมาะสมต่อไป

นอกจากนี้การศึกษาค่าความเป็นไปได้ของโครงการ (Feasibility Study) เกี่ยวข้องกับจำนวนงบประมาณแหล่งที่มาของงบประมาณ ตลอดจนผลกระทบด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนา จะทำให้เห็นถึงโอกาสในการนำไปปฏิบัติให้เป็นจริงว่ามีมากหรือน้อยเพียงใด และสามารถนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแนวทางการพัฒนาและการออกแบบ ให้เหมาะสมกับปัญหาและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติมากขึ้น

6.3 บทสรุป

จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย ที่มีการพัฒนาทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมไปอย่างมาก เนื่องจากมีบทบาทเป็นเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจและการคมนาคมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการเจริญเติบโตของเมืองนั้น พบว่าลักษณะของปัญหาอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา คือการขาดการวางผังเมืองและการออกแบบชุมชนเมืองที่ดี ซึ่งสามารถพบเห็นได้เช่นเดียวกับชุมชนเมืองอื่นๆอีกหลายแห่งในประเทศไทย ทำให้การเจริญเติบโตของเมืองในอดีตเป็นไปอย่างไร้ทิศทาง มีการเร่งทำการพัฒนาโดยไม่มีกรอบเพื่อตอบสนองความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ตามกลไกทางด้านเศรษฐกิจและความต้องการของชุมชนที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ส่งผลให้สภาพแวดล้อมของเมืองขาดความเป็นระเบียบสวยงาม มีการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสม เกิดการใช้งานที่ไม่คุ้มค่ากับศักยภาพของพื้นที่ ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนไม่ดีเท่าที่ควร การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแม้ไม่ใช่เรื่องง่ายและต้องใช้งบประมาณสูงแต่ก็เป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้นอกจากเรื่องงบประมาณ การปรับปรุงและพัฒนาเมืองยังต้องอาศัยความรู้ความสามารถ และการปฏิบัติหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ และความร่วมมือร่วมใจจากทางภาคเอกชน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

เนื่องจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาอาจส่งผลกระทบต่อผู้คนจำนวนมาก ในการพัฒนาเมืองจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการอย่างรอบคอบด้วยความระมัดระวัง การชี้แจง สร้างความรู้ความเข้าใจ และชี้ให้เห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการพัฒนากับประชาชน หรือการหารือให้ได้ข้อตกลงร่วมกัน จะช่วยลดข้อขัดแย้งในการปฏิบัติและช่วยให้การทำงานง่ายขึ้นได้ ในขณะเดียวกันแนวทางในการพัฒนาจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และเป็นไปตามแผนพัฒนาหลักของภาครัฐที่วางไว้ จะสามารถช่วยให้การพัฒนาสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้

ในการดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาเป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นคนในพื้นที่ศึกษา และอาศัยอยู่ในย่านพาณิชยกรรมแห่งนี้มาโดยตลอด จึงอยากเห็นสภาพแวดล้อมของเมืองในบ้านเกิดของตนเองพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และประชาชนในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี การนำเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาและการออกแบบพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ในครั้งนี้ เป็นเพียงแนวความคิดที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้และการศึกษาในเวลาอันจำกัด ซึ่งผู้ศึกษาหวังว่าผลการศึกษาที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อทางเทศบาลนครนครราชสีมา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองต่อไปได้ไม่มากนัก

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย. เอกสารประกอบผังเมืองรวมเมืองนครราชสีมา (ปรับปรุงครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: 2544.
- กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครนครราชสีมา. แผนพัฒนาเทศบาลนครนครราชสีมา 5 ปี (พ.ศ. 2545-2549). 2544.
- กักร กุลชล. บทเรียนและประสบการณ์จากการสร้างและทำลาย Urban Space บนถนนราชดำเนิน. เอกสารประกอบการสัมมนา การประชุมวิชาการสาขาการออกแบบและวางผังชุมชนเมืองและผังเมืองครั้งที่ 2 เรื่อง เมืองภูมิภาค (3 กุมภาพันธ์ 2544): 1-31.
- ชัชวาล วัฒนบรรจง. แนวทางการวางแผนเพื่อแก้ปัญหาจราจร ด้วยการเปิดเขตทางเดินเท้าพิเศษในย่านสีลม กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ถนอมศักดิ์ แก้วเขียว. การศึกษารูปแบบและบทบาทของที่ว่างในชุมชนเมืองกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- บันลือ นราพิณิจ. ย้อนกลับไปมองอดีตเมืองโคราช. เมืองคุณย่าน่าอยู่. ฉบับที่ 3 (2544): 26-28.
- ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูนครราชสีมา. มรดกโคราช. กรุงเทพมหานคร: ทีพี พรินท์, 2537.
- สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง. รายงานฉบับสมบูรณ์ การศึกษาโครงการจัดทำแผนผังพัฒนาเขตกรุงเทพมหานคร เขตปทุมวัน. กรุงเทพมหานคร: รุ่งนภาการพิมพ์, 2544.
- สรารัฐ ฉัตรเดชา. การใช้ประโยชน์พื้นที่โล่งในย่านพาณิชยกรรมของกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาบริเวณถนนสาทร สีลม สุรวงศ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- เหมยอิง อมรวงูร. ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับความเป็นเมืองน่าอยู่. เมืองคุณย่าน่าอยู่. ฉบับที่ 2 (2542): 19-22.
- อรรณวุฒิ แก้วสุทธิพล. การฟื้นฟูย่านพาณิชยกรรมเก่าเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- อรุณวรรณ เหล่าภักดี. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองนครราชสีมา. นครราชสีมา: วิทยาลัยครูนครราชสีมา, 2536.

ภาษาอังกฤษ

- Abrams, C. The language of cities: A glossary of terms. New York: The Viking Press, 1971.
- Altman, I., and Zube, E., eds. Public places and spaces. New York: Plenum Press, 1989.

- Appleyard, D. **Livable streets**. Los Angeles: University of California Press, 1981.
- Childs, M. C. **Parking spaces: A design, implementation and use manual for architects, planners and engineers**. New York: McGraw-Hill, 1999.
- Cullen, G. **Townscape**. London: The Architectural Press, 1961.
- Garnham, H. L. **Maintaining the spirit of place**. Arizona: PDA Publishers Corporation, 1985.
- Gehl, Jan. **Life between buildings: Using public space**. New York: Van Nostrand Reinhold, 1997.
- Gehl, Jan, and Gemzo, E. Lars. **Public space - public life**. Copenhagen: The Danish Architectural Press, 1996.
- Hecksher, A. **Open spaces: The life of American cities**. New York: Harper & Row, 1997.
- Kostof, S. **The city assembled**. London: Thames & Hudson, 1992.
- Lennard, S., and Lennard, H. **Livable cities observed**. California: Gondolier Press, 1995.
- Marcus, C. Clare, and Francis, C. **People places: Design guidelines for urban open space**. New York: Van Nostrand Reinhold, 1990.
- Moughtin, J. C. **Urban design: Green dimension**. Oxford: Butterworth Architecture, 1996.
- Moughtin, J. C. **Urban design: Street and square**. Oxford: Butterworth Architecture, 1992.
- Nearly, S. J., Symes, M. S., and Brown, F. E., eds. **The urban experience**. Manchester: E & FN Spon, 1994.
- Pregill, P., and Volkman, N. **Landscape in history: Design and planning in the western tradition**. New York: Van Nostrand Reinhold, 1993.
- Smardon, R. C., Palmer, J. F., and Felleman J. P., eds. **Foundations for visual project analysis**. New York: John Wiley & Sons, 1986.
- Spreiregen, P. D. **Urban design: The architecture of towns and cities**. New York: McGraw-Hill, 1965.
- Weaver, L. C., and Babcock, F. R. **City zoning**. Washington D. C.: Planners Press (APA), 1979.
- Whyte, W. H. **The social life of small urban spaces**. Washington D.C.: Conservation Foundation, 1980.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายกัตัญญ หอสูติสิมา เกิดวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2517 ที่จังหวัดนครราชสีมา สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาตรีสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในปีการศึกษา 2540 และเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2544 ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมือง และนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย